

670
1931
საქართველოს
საბჭოთაო
კულტურის
მინისტრის
გამოცემის
სამსახური

58

რევოლუციური მეცნიერება

№ 1(24)

საბჭოთა

1931

საქართველოს კომპარტიის უ. კ. პარტიის განყოფილება

323.2(05)

4-38

რევოლუციის ისტორია

პარტიის ისტორიული ჟურნალი

№ 1 (24)

1931

ს. ს. ს. რ. სახელმწიფო გამომცემლობა
ტფილისი

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირობები საქართველოში

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამ საქართველოში მოითხოვა საკმარისად ზანგრძლივი და გამწვავებული ბრძოლა საქართველოს მუშებისა და გლეხების მხრით. 1917 წლის თებერვლის და ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ, როგორც ამიერ-კავკასიაში საერთოდ, ისე საქართველოში კერძოდ, მეტად თავისებური პირობები შეიქნა. თებერვლის რევოლუცია აქ თითქმის „ფაქტობრივად“ იქნა მიღებული, როგორც ეს არა ერთხელ თქმულა. თუ 1905—7 წლებში ამიერ - კავკასიაში, და განსაკუთრებით საქართველოში, ადგილი ქონდა მუშების და გლეხების ძლიერ რევოლუციონურ მოძრაობას, რომლის ჩაქრობა მეფის მთავრობას გაუძნელდა და მხოლოდ რევოლუციის დამარცხებამ ისეთ ცენტრებში, როგორც მოსკოვი და პეტერბურგი, რამდენიმე გაუადვილა მას აქ ეს საქმე, სამაგიეროდ 1917 წლის თებერვლის რევოლუციაში ამიერ - კავკასიის მუშების და გლეხებს არა თუ არ მიუღიათ აქტიური მონაწილეობა, არამედ ეს ამბავი გაიგეს აქ იმ დროს, როცა მეფის თვითმპყრობელობა, რომელიც საუკუნოების განმავლობაში სულთამბუთავივით აწვა მთელი რუსეთის მშრომელ ხალხს და რომელიც თითქმის უძლეველი იყო, უკვე დამხობილი იყო. ეს სამუშაო ფაქტი იმის მომასწავებელი იყო, რომ რევოლუციონური მოძრაობა ამიერ - კავ-

კასიაში იმ ხანებში თითქმის სრულებით ჩამქრალი იყო. ეს გარემოება კი თავის მხრით აიხსნებოდა იმით, რომ რევოლუციონური მუშაობა აქ მუშებში და გლეხებში ან მეტისმეტად სუსტად იყო დაყენებული, ან სრულებით არ სწარმოებდა. ეს ასეც უნდა ყოფილიყო, რადგანაც 1905 წლის რევოლუციის დამარცხების დროს ბოლშევიკური ორგანიზაციები უმეტეს ნაწილად სრულებით დაინგრენ ან ძალზე დასუსტებულ იქნენ, რაც გამოწვეული იყო იმით, რომ ბოლშევიკური ძალების დიდი უმრავლესობა ან დაიღუპა რევოლუციის დროს, ან შორეულ ქვეყნებში იქნა გადასახლებული. დარჩენ ადგილობრივ მეტის - მეტად მცირე ძალები. იმავე დროს მენშევიკებს გაცილებით უფრო მეტი ძალები შერჩათ და ამით იმათ გაუადვილდათ თავისი გავლენის გავრცელება ფართო მასებში. ამისთვის ისინი ფართოდ იყენებდნენ ლეგალურ პრესას და სახელმწიფო სათათბიროს მენშევიკ - დეპუტატებს. ერთი სიტყვი, როგორც ამბობენ დროებით მათ შერჩათ ხელში ბურთი და მოედანი. იმათი მთელი პროპაგანდა და აგიტაცია 1905 წლის რევოლუციის დამარცხებას შემდეგ გამეფებულ შავ-ბნელ რეაქციის ხანაში იყო ანტი-რევოლუციონური და ანტი - პროლეტარული. იმათ აღარ სწამდათ რუსეთში ახალი რევოლუციის დაწყება, იმა-

თი აზრით რევოლუციის ხანა რუსეთში უკვე დამთავრდა, ამიერიდან ახალი რევოლუციის მოხდენაზე რუსეთში ფიქრიც აღარ შეიძლება.

მთელ თავის იმედებს ისინი ახლა მხოლოდ და მხოლოდ შავრაზმულ და პომეშიკურ სახელმწიფო დუშაზე ამყარებდნენ. ამ მოსაზრებით ხელმძღვანელობდნენ მენშევიკები, როცა იმათ ლიკვიდაცია უყვეს არალეგალურ ორგანიზაციებს და შეეცადნენ გამხდარიყვენ ლეგალურ პარტიად მეფის თვითმპყრობელობის ყველაზე უფრო შავ-ბნელ რეაქციის ხანაში. ასეთ ტენდენციას ადგილი ქონდა განსაკუთრებით მსოფლიო იმპერიალისტური ომის ხანაში, როცა მენშევიკებმა გადაწყვიტეს აქტიური მონაწილეობის მიღება ისეთ ორგანოში, როგორიც იყო სამხედრო - სამრეწველო კომიტეტები, და კიდევაც ჩაებნენ იმათ მუშაობაში. არსებითად ეს ნიშნავდა არა მარტო „სამშობლოს დაცვას“, არამედ თვით მეფის თვითმპყრობელობის დაცვასაც და ეს სრულებით არ აიხსნებოდა შემთხვევით. მენშევიკებმა თუ შავრაზმული სახელმწიფო სათათბირო იცნეს როგორც პარლამენტი, თუ ისინი შეუდგნენ არალეგალურ ორგანიზაციების მოსპობას, რათ არ შეიძლებოდა, რომ იმათ ეკისრათ თავის თავზე არსებული წესწყობილების დაცვა. ალბად ისინი კარგად ეგუებოდნენ მეფის რეჟიმს. ასეთ პირობებში სრულებით გასაკვირალი არ იყო, თუ მუშების ერთ ნაწილში რევოლუციონური გრძნობა მოდუნდა და ოპორტუნისტული სულისკვეთება დამკვიდრდა. და იმავე დროს ნელნელა და თანდათან იწყო განვითარება ნაციონალისტური და შოვინისტური ტენდენციებმაც მასებში, რასაც ადგილი არ ქონებია 1905 წლის რევოლუციის ხანაში. ამას ამტკიცებს აგრეთვე ის ფაქტიც, რომ სწორედ ამ ხანებში წამოყვეს თავი და ფრთე-

ბი შეისხეს ქართველ მენშევიკების გარდა აგრეთვე სხვა ნაციონალისტურ-შოვინისტურ პარტიებმა (ქართველი სოც-დემოკრატისტები, დაშნაკები, მუსავატელები და სხვ.), რომლებიც 1905 წლის რევოლუციის ხანაში სრულებით უმნიშვნელო გავლენით სარგებლობდნენ, ან, როგორც მუსავატელები, სრულებით არ არსებობდნენ. ამნაირად 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის წინ ყველა ეს წვრილ - ბურჟუაზიული-ნაციონალისტური და კონტრ-რევოლუციონური პარტიები თანდათან ამოცურდნენ ზევით. აშკარაა, ეს პარტიები არ იყვენ რევოლუციის მომხრენი, მაგრამ რადგანაც იმათ სურვილის წინააღმდეგ რევოლუცია უკვე ფაქტი იყო, ისინი, რა თქმა უნდა, შეეცადნენ ეს რევოლუცია თავის სასარგებლოდ გამოეყენებინათ. მაგრამ ეს არ იყო მათთვის საკმარისი; იმათ იმ თავითვე მიზნად დაისახეს რევოლუციისათვის რაც შეიძლებოდა დაჩქარებით ლიკვიდაცია ეყოთ ისინი მაშინვე შეუდგნენ ამისთვის ნაიდაგის მომზადებას. ეს საქმე მათ უადვილდებოდათ მით უფრო, რომ რევოლუციის შემდეგ, როცა ძველი რეჟიმის ხალხი თავის ნებით გარბოდა მთავრობის ორგანოებიდან, ახალ ხელისუფლების სათავეში თითქმის ყოველგან ზევით დასახელებულ პარტიების წარმომადგენლები მოყვნენ. თავისთავად იგულისხმება, რომ ვერც მენშევიკები, ფედერალისტები, დაშნაკელები და წარმოდგინეთ ვერც ნაციონალ - დემოკრატები და მუსავატისტები 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის მონაპოვართა წინააღმდეგ აშკარა გალაშქრებას ვერ ბედავდნენ. პირიქით, ისინი სიტყვით თავის თავს ამ რევოლუციის მომხრეებად სახავდნენ; მაგრამ სამაგიეროდ მთელ თავის მოქმედებას, მთელ თავის საქმიანობას ისე აწყობდნენ, რომ ამას შედეგად რევოლუციის ყველა მონაპოვარის გაბათი-

ლება მოყოლოდა. ასე, მაგ., ყველა ეს პარტიები ქართველ მენშევიკებას მეთაურობით განზრახ ურიდებოდენ ან პირდაპირ გაუბრუნდნენ მუშათა, გლეხთა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭოების მოწყობას, და სადაც ასეთი საბჭოები იმათი სურვილის წინააღმდეგ იქნა მოწყობილი, მაგ., ტფილისში, მუშათა დეპუტატების საბჭო ფაქტიურად მენშევიკებმა უორდანიას მეთაურობით დაუმორჩილეს ქალაქის ძველ ბურჟუაზიულ გაშვიებას. ეს იყო მომხდარი რევოლუციის გაბიპრუება.

გარდა ამისა, არც ქალაქის მუშების და არც გლეხკაცობის მდგომარეობაში მენშევიკების და დანარჩენ ბურჟუაზიულ - ნაციონალისტურ პარტიების აზრით თებერვლის რევოლუციის შემდეგ არავითარი ცვლილება არ უნდა მომხდარიყო: ყველაფერი უნდა დარჩენილიყო ისე, როგორც რევოლუციამდე. ყველა ზევით დასახელებული პარტიები მკაცრად იცავდნენ ამ წმინდა რეაქციონურ, ანუ პირდაპირ კონტრ-რევოლუციონურ პოლიტიკას. ეს ზინაურ ცხოვრებაში, რა თქმა უნდა, არა ნაკლებად რეაქციონური და კონტრ - რევოლუციონური იყო იმათი საგარეო პოლიტიკა, სახელდობრ იმათი მიდგომა იმპერიალისტურ ომისადმი, რომელიც იმ დროს ჯერ კიდევ მძვინვარებდა. ისინი სავსებით იზიარებდნენ როგორც ანტანტის, ისე რუსეთის იმპერიალისტური ბურჟუაზიის მტაცებლურ პოლიტიკას; მოითხოვდნენ ომის „სრულ გამარჯვებამდე“ გაგრძელებას და რევოლუციონურ ჯარისკაცების წინააღმდეგ, რომლებიც დაუყოვნებლივ მოითხოვდნენ ომის შეწყვეტას და ზავის ჩამოყდრებას, დებულობდნენ უსასტიკეს ზომებს დახვრეტამდე.

ყოველივე ეს იყო აშკარა დაურიდებელი ბრძოლა როგორც რევოლუციის, ისე მუშათა კლასის და მშრომელი გლეხობის წინააღ-

დეგ. ეს იყო მუშების და გლეხების ინტერესების გამცემლობა და ლალატი. მაგრამ ამ ლალატს და გამცემლობას ისინი ხვევდნენ რევოლუციონურ ფრაზებში, და ამ გზით ლაბობდნენ მუშათა კლასის და გლეხკაცობის დატყუილებას. პირველ ხანებში ისინი ახერხებდნენ უმრავლეს შემთხვევაში მუშების, გლეხების და ჯარისკაცების დატყუილებას, მაგრამ ასეთი მდგომარეობა დიდხანს ვერ გაგრძელდებოდა, და მართლაც, პეტერბურგში, მოსკოვში და რუსეთის სხვა დიდ ქალაქებში მუშები შედარებით ჩქარა დარწმუნდნენ მენშევიკების და ესერების სიყალბეში, იმათ ლალატში.

აქედან შესაფერ დასკვნებს აკეთებდნენ, ე. ი. მენშევიკები გამოყავდათ საბჭოებიდან და იმათ მაგიერ იქ გზავნიდნენ ბოლშევიკებს. ეს ნიშნავდა დროებითი ბურჟუაზიული მთავრობის, რომლის სათავეში იდგა მატყლარ კერენსკი, დასასრულის მოახლოვებას და მთელი სახელმწიფო ხელისუფლების საბჭოების ხელში გადასვლას. ეს მოხდა 1927 წ. 25 ოქტომბერს (ახ. სტ. 7 ნოემბერს). მაგრამ ა. -კავკასიაში საერთოდ და საქართველოში კერძოდ ოქტომბრის რევოლუცია შედარებით ძლიერ დაგვიანდა.

რა მოხდა აქ? როგორ შეხვდნენ ოქტომბრის რევოლუციას ის პარტიები, რომლებიც ჩვენში სათავეში ედგნენ ხელისუფლების ორგანოებს? ეს მეტად საინტერესოა ვიცოდეთ. სანამ რუსეთში ხელისუფლებას სათავეში ედგა კერენსკის მთავრობა, რომელიც უსირცხვილოდ ატყუილებდა როგორც მუშებს, ისე გლეხებს, რომელიც საიდუმლო ხელშეკრულებას დებდა ყოფილი მეფის მომხრე — კორნელოვთან, რომელიც აწყობდა კონტრ - რევოლუციონურ გადატრიალებას, და ბოლოს, რომელიც არსებითად განაგრძობდა მეფის პოლიტიკას ჩაგრულ ერების მიმართ, — ქართველი მენშევიკები,

სომეხი — დაშნაკები და აზერბეიჯანელი — მუსავატელები სავსებით იზიარებდნენ რუსეთის მაშინდელი ცენტრალური მთავრობის პოლიტიკას და მას მხარს უჭერდნენ. მაგრამ როგორც კი სახელმწიფო მართვა-გამგეობას სათავეში მოექცა მუშათა კლასი ბოლშევიკების მეთაურობით, ზევით დასახელებულმა პარტიებმა მაშინვე პირი იქციეს რუსეთიდან და ყოველივე კავშირი გასწყვიტეს საბჭოთა ხელისუფლების ცენტრალურ ორგანოებთან. კიდევ მეტი: ამ ვაებატონების თავხედობა იქამდის მივიდა, რომ იმათ საბჭოთა ხელისუფლება და ბოლშევიკების პარტია მონათლეს, როგორც კონტრრევოლუციონური; იმათი აზრით გამოდიოდა, რომ კერენსკი და მისი დამქაშები, ე. ი. მენშევიკები, ესერები და სხვები, რომლებიც ბურჟუაზიას და მიმამულებს უჭერდნენ მხარს, თითქო რევოლუციის ემსახურებოდნენ, თითქო ეს ვაებატონები შეგნებულად არ ამზადებდნენ კონტრ - რევოლუციის გამაჯვებას. მაგრამ რას იზამდით: სამწუხაროდ, ამ ვაებატონებს ჯერ კიდევ ყავდათ აქ საკმაო დასაყრდენი ძალები, და ეს მიუხედავად იმისა, რომ თებერვლის რევოლუციის პირველ ხანებთან შედარებით ბოლშევიკური ორგანიზაციები როგორც ა-კავკასიაში საერთოდ, ისე საქართველოში კერძოდ დიდად გაიზარდნ და გამაგრდნ.

ოქტომბრის რევოლუციის მოხდენის დღიდან რუსეთში ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისთვის ჩვენში თანდათან და სულ უფრო და უფრო მწვავე ხასიათს ღებულობს. ბოლშევიკურ ორგანიზაციების ხელმძღვანელ ორგანოში — კავკასიის საოლქო კომიტეტში დასმულ იქნა საკითხი საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შესახებ. ეს იყო დაახლოებით 1917 წლის ნოემბრის მეორე ნახევარში. მოსაზრება ის იყო, რომ შეიძლებოდა დაყრდნობა ჯა-

რის ნაწილებზე, რომლებიც თითონ აყენებდნენ ამ საკითხს. მაგრამ ამის წინააღმდეგ წამოყენებულ იქნა ორი სერიოზული მოსაზრება: 1) ჯარის ის ნაწილები, რომლებიც საბჭოთა ხელისუფლების შემოღებას თანაუგრძნობდნენ თითქმის 100%-ით არა ადგილობრივ ელემენტებისაგან შესდგებოდნენ, ამიტომ სავსებით მათზე დაყრდნობა შეუძლებელი იყო; 2) ტფილისში არსებობდა მენშევიკურ-ესერული მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭო, რომელიც, რა თქმა უნდა, გადაჭრით ილაშქრებდა საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ. ეს გარემოება უდიდეს დაბრკოლებას ქმნიდა იმ დროს საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების საქმეში. მეტად საეჭვო იყო, რომ ჯარის იმ ნაწილებსაც კი, რომლებიც საბჭოთა ხელისუფლების მომხრენი იყვნენ, გადამწყვეტ მომენტში არსებულ საბჭოს წინააღმდეგ გაელაშქრათ. ამაში ჩვენ ჩქარა დავრწმუნდით, როცა მენშევიკებმა გადაწყვიტეს აშკარა თავდასხმაზე გადასვლა ჯარის ამ ნაწილებზე და 1917 წლის 30 ნოემბერს თავს დაესხნენ არსენალს, რომელსაც ყარაულობდნენ ბოლშევიკურად განწყობილი ჯარისკაცები, ეს უკანასკნელები, მიუხედავად იმისა, რომ ბოლშევიკურ საოლქო კომიტეტიდან იმათ ქონდათ კატეგორიული წინადადება მიცემული წინააღმდეგობა გაეწიათ მენშევიკების გვარდიისათვის და არ სწენალი არ დანებებიათ, შედრკვნ და უმნიშვნელო წინააღმდეგობის შემდეგ არსენალი გადასცეს და თითონაც განიარაღდნ. ამ გარემოების ორნაირი შედეგი მოყვა: 1) მენშევიკებს, დაშნაკებს და ესერებს ფრთები შეასხეს ბოლშევიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის გასაძლიერებლად და 2) ბოლშევიკურად განწყობილ ჯარის ნაწილებს ჩქარა დაეტყო დემობილიზაციური სულისკვეთება და იმათ ჩქარა დატოვეს ტფილისი. მაგრამ ამ დროს ნამდვილი

ბრძოლა ბოლშევიკებსა და მენშევიკებს შორის მხოლოდ ახლა იწყებოდა, არც ერთი მხარე უკან არ იხევდა, იარაღს არ ყრიდა. დემოკრატიის ნიღაბის ჩამოფარებით მენშევიკები იბრძოდნენ ბურჟუაზიული თავისუფლების ანუ ბურჟუაზიული საკუთრების დაცვის მიზნით მუშებისა და გლეხების ხელისუფლებას დამყარების წინააღმდეგ. ამ ბრძოლაში ისინი იყენებდნენ ყოველივე საშუალებას: ტყუილს, სიცრუეს, ცილისწამებას, უკავშირდებოდნენ და თავს უყრიდნენ ბოლშევიზმის წინააღმდეგ ყოველივე ძალას, აშკარა რეაქციონერს და კონტრ - რევოლუციონერს როგორც შინ, ისე გარედ. ყველა ესენი სიამოვნებით უწყევდნენ მათ დახმარებას. ესენი იყვნენ **დაშნაკელები** და **მუსავატისტები**; სანამ ამიერ - კავკასიის დაყოფა არ მოხდა სამ რესპუბლიკად: სომხეთი, აზერბეიჯანი და საქართველო. შემდეგ კალენდინი, დენიკინი, გერმანელები, ინგლისელები, იტალიელები და სხვ.; — საერთოდ როგორც შინაური კონტრ - რევოლუციონერი ელემენტები (ჯგუფები, ორგანიზაციები და პარტიები), ისე მსოფლიო იმპერიალისტური ძალები. ბოლშევიკები კი შეუდგნენ მუშაობას მუშებში და გლეხებში; ისინი ცდილობდნენ მენშევიკების სიცრუის და ლალატის გამომჟღავნებას, რადგანაც მენშევიკები ამის დასაშუქიცებლად აუარებელ ფაქტებს იძლეოდნენ; ამ მუშაობამ ჩქარა გამოიღო ნაყოფი. ამას მოჰყობდნენ შეუწყვეტელი აჯანყებები მენშევიკების

მთავრობის წინააღმდეგ, როგორც ნაციონალურ უმცირესობათა, ისე განსაკუთრებით გლეხობის მხრით. ყველა ამ აჯანყებებს მენშევიკების მთავრობა ამარცხებდა უმეტეს ნაწილად უცხოეთის იმპერიალისტურ ძალების დახმარებით. ამ დამარცხებების შემდეგ მენშევიკები ახდენდნენ აჯანყებულ მუშების და გლეხების მასიურ დახვრეტას.

დამახასიათებელია - ის, რომ არასოდეს ამ დამარცხებებს სასოწარკვეთილება არ გამოუწვევია ბოლშევიზმის რიგებში. დამარცხების შემდეგ ისინი კვლავ იწყებდნენ მზადებას ახალი აჯანყებისათვის. დაწყებული 1917 წლის ბოლოდან, ვიდრე მოხდებოდა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარება, ბოლშევიკებს უხდებოდათ მუშაობა მეტ ნაწილად, თითქმის განსაკუთრებით იატაკ - ქვეშ, **არაღვადუარად**. ეს ხანა მეტად მდიდარია შეუზოგარი და თავგანწირული ბრძოლის ფაქტებით. აქედან მხოლოდ მცირე ნაწილს იცნობს საზოგადოება. აუარებელი ფაქტიური მასალა, დიდძალი საყურადღებო დოკუმენტები დაღუპულია. საჭიროა, რომ თუ სადსებით არა, ნაწილობრივ მაინც აღდგენილ იქნას ეს ხანა ჩვენი ისტორიისა. ბევრს სრულიად არა სწორი წარმოდგენა აქვს იმ ხანებში წარმოებულ ბრძოლაზე. საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების ათი წლის თავზე მაინც ასეთი შეზღუდულება უთუოდ უნდა შეიცვალოს.

შ. მახარაძე.

კომპარტიის მუშაობა საქართველოში *)

(1917—1928)

მასალები საქართველოს კომპარტიის ისტორიისათვის 1917 წლიდან, დალაგებული და სისტემატიზაცია ქმნილი არაა.

საქართველოს კომპარტიის ლეგალური არსებობის ათი წელი უკვე შესრულდა, ეს გარემოება თავის თავად სემას საკითხს პარტიის განვითარების ისტორიულად გაშუქების შესახებ. აქ მე მომყავს მხოლოდ ზოგიერთი ფაქტები და დოკუმენტები, რომლებიც ხელთ მაქვს და რომლებიც დახმარებას გაუწევენ პარტიის ისტორიკოსს.

ცნობილია, რომ 1917 წლამდე ბოლშევიკური ფრაქცია ჩვენში შედარებით მცირერიცხოვანი იყო. რს.-დ. მკ.-ში მომხდარ განხეთქილების დღიდან ბოლშევიკები საქართველოში უმცირესობაში მოექცენ, მენშევიკები კი უმრავლესობაში.

ჩვენ აქ ვერ შეუდგებით იმ მიზეზების დეტალურ გამოკვლევას, თუ რით იყო გამოწვეული მენშევიკების გაძლიერება საქართველოში, დავასახელებთ მხოლოდ ერთ უმთავრეს მიზეზთაგანს — საქართველოს კაპიტალისტურად ჩამორჩენილობას, სამრეწველო პროლეტარიატის კადრების უყულობას, ჩვენი ქვეყნის წარუმატებლურეზულტატს ხასიათს, რამაც შექმნა სოციალური ფესვები მენშევიზმის, როგორც წერილობრუტუზიული იდეოლოგიის გაძლიერებისათვის, მაშინ, როდესაც რუსეთის სამრეწველო, პროლეტარულ ცენტრებში უდიდესი გავლენით სარგებლობდა ბოლშევიკური მიმდინარეობა, როგორც ნამდვილი პროლეტარული მიმდინარეობა. მეორე მიზეზად, რომელიც გამომდინარეობს ჩვენ მიერ დასახელებულ უმთავრეს მიზეზიდან

შეიძლება დავასახელოთ სუბიექტიური ხასიათის გარემოება, ის, რომ საქართველოში თავიდანვე ცალმხრივად იქნა გაშუქებული პარტიული უთანხმოების საკითხები და თითქმის ყველა ორგანიზაციების პროპაგანდისტ-აგიტატორების დიდი უმრავლესობა მენშევიკების პლატფორმაზე აღმოჩნდა.

1917 წლის შემოდგომამდე აქა-იქ არსებობდნენ ბოლშევიკური წრეები. მაგრამ არ იყო ჩამოყალიბებული ერთი მთლიანი ხელმძღვანელობა. არ არსებობდა ბოლშევიკური ცენტრი. ბოლშევიკური ბეჭდვითი ორგანო საქართველოს გასაბჭოებამდე დროგამოშვებით გამოდიოდა, ძალები დაქსაქსული და თავმოყრელი იყო თებერვლის გადატრიალებამ, რუსეთში გამწვავებულმა ფრაქციულმა ბრძოლამ, მენშევიკების გადაბარებამ ბურჟუაზიის ბანაკში, დასვა საკითხი ბოლშევიკების ორგანიზაციულად დარაზმვის, ხელმძღვანელი ცენტრის ჩამოყალიბების და მენშევიკებისაგან სრულიად გამიჯვნის შესახებ.

რევოლუციის პირველ დღეებში არის ცდა ბოლშევიკ-მენშევიკების ერთად მუშაობის, მაგრამ სულ ადრე ირკვევა, რომ მათი უთანხმოება და ერთ ბოლტვორმაზე დადგომა შეუძლებელია და თან მავნებელი იქნება და რევოლუციისათვის. ბოლშევიკ-მენშევიკების ერთად მუშაობას, ამხ. მამია ორახელაშვილი უწოდებს „ორი პარტიის ერთ ქერს ქვეშ ერებას“.

თუ გადავხედავთ 1917 წლის მასალებს, დავინახავთ, რომ საქართველოს მენშევიკები ხელი-ხელ ჩაკიდებული იბრძვიან რუსეთის მენშევიკებთან ერთად კერენსკის მთავრობის გასამხგრებლად. კლასიური ხაზის მიუღწევა, პროლეტარიატის და და-

*) ეს წერილი შეადგენს ამავე სათაურის წიგნაკის ერთ თავს, რომელიც მზადდება დასახელებულ ავტ. §

ჩიბი გლეხკაცობის ინტერესების სრულიად მივიწყება — აი რა ახასიათებდა მენშევიკებს რევოლუციის პირველ პერიოდშივე. ბოლშევიკები და მენშევიკები საესპიტო დაშორდნენ 1917 წლის რევოლუციის ხასიათის შეფასებასა და აქედან გამომდინარე სტრატეგიულ და ტაქტიკურ საკითხებში. მაშინ, როდესაც მენშევიკები, მსგავსად 1905 წლისა, ამტკიცებდნენ, რომ 1917 წ. რევოლუცია თავისი ხასიათით არის ბურჟუაზიული რევოლუცია, რომლის ხელმძღვანელობა უნდა იკისროს ბურჟუაზიამ, ბოლშევიკები, ლენინის პირით, უკვე 1917 წ. აპრილში აცეცებენ სოციალისტური რევოლუციის და პრელეტარიატის მიერ ძალაუფლების აღების საკითხს. მენშევიკები აცხადებდნენ, რომ თუ რუსეთის რევოლუცია შესდგება სოციალისტური რევოლუციის რელსებზე, მას ეს რელსები უნდა გამოვცალკოთ და ის უნდა შევიჩიროთ მხოლოდ ბურჟუაზიულ დემოკრატიულ რევოლუციის სათესურზე.

ასეთი შეხედულების განვითარების ლოგიკური შედეგი იყო იმ პრაქტიკულ ღონისძიებათა გატარება, რომელსაც ადგილი ჰქონდა კერძოთ საქართველოში ბოლშევიკების მიმართ 1917 წლიდან 1921 წლამდე. კომპარტია აქ განიცდიდა დევნას და ის იძულებულია გადავიდეს არალეგალურ მდგომარეობაზე. ფორმალურად მენშევიკები აღიარებდნენ სიტყვის, ბეჭდვის, პრესის და კავშირების თავისუფლებას. ფაქტურად კი ისინი სდევნიდნენ ბოლშევიკებს.

მაგალითისათვის ავიღოთ საქ. მენშევიკური მთავრობის ხელშეკრულება

საბჭოთა რუსეთთან, რომლის სახელით საქ. ბოლშევიკები არ უნდა ყოფილიყვნენ დევნილი იდეურ მუშაობისათვის, პროპაგანდა - აგიტაციისათვის; მოკლეთ, უნდა მომხდარიყო კომპარტიის ლეგალიზაცია.

ეს ხელშეკრულება სულ ადრე დატოვდა იქნა მენშევიკური მთავრობის მიერ და დაიწყო ბოლშევიკების დევნა, მათი დაპატიმრება, საქ. საზღვრებიდან მათი განდევნა.

კომპარტია საქართველოში იშვა და აღიზარდა მისთვის მეტად მძიმე პირობებში. ეს პირობებია: 1905 წელს რ.ს.მ. პარტიაში არსებულ გამწვავებული ფრაქციული ბრძოლა. 1907 წლიდან დაწყებულ შეეჩიკის რეპრესიების პროცესი. 1917 წლის საქართველოს კოალიციონური მთავრობის არსებობა (სადაც საქართველოს ყველა წევრი - ბურჟუაზიული პარტიები გაერთიანდნენ ბოლშევიკებთან ბრძოლაში) და 1921 წლიდან შიგნით პარტიაში არსებული გადახრები, როგორც იყო: გადახრები კრავინულ საკითხში — ქართული ნაციონალიზმი და რუსული ელიტოდერჟავნიზმი, 2) ტროცკიზმი, 3) მემარცხენეობა - მემარჯვენეობა პარტიაში.

ამიტომ საქართველოს კომპარტიის მიმოხილვის მწერალი გვერდს ვერ აუღლის იმ დაჯგუფებას, რომელსაც ადგილი ჰქონდა იქნებოდა რომელიმე ბრძოლაში პარტია გამოვიდა გამარჯვებული.

ბოლშევიკური ორგანიზაციების გაერთიანება და მენშევიკებთან საბოლოოთი კავშირის გაწყვეტა ამ.კავკასიაში და კერძოთ საქართველოში მოხდა 1917 წელს 2 ოქტომბერს.)

*) ტფილისის ბოლშევიკების მიერ კავშირის გაწყვეტა და ცალკე ბოლშევიკური ორგანიზაციის დაარება მოხდა 1917 წ. თბილისის პირველ რიგში. მოწოდება ამის შესახებ დაბეჭდილია „კავკასია რაბოჩა“-ს რედაქციის ნომერში. მოწოდებას ხელს აწერს რ. ს. დ. მ. პ. ბოლშევიკების თბილისის კომიტეტი. ამ მოწოდებაში სხვათაშორის აღნიშნულია: ტფილისის ბოლშევიკების საზოგადო კრებამ, განიხილა რა კონფერენციის რეზოლუციები (იგლისისმება 24 29 აპრილს მიმდინარე მთელი რუსეთის კონფერენცია ბოლშევიკების პეტროგრადში), ერთხელ იღებს მათ თავის მოქმედებაში სახელმძღვანელო... ამის გამო კრება ადგენს: გაწყვეტის კავშირის მენშევიკურ ორგანიზაციასთან, რომელიც სდგას რევოლუციონური თავდაცვის თვალსაზრისზე, გაათიწყოთ იქიდან ყველა თავისი თანამოაზრე-ბოლშევიკები და შექმნას ცალკე სოც.-დემ. ორგანიზაცია, რომელიც სდგას რევოლუციონურ სოც.-დემოკრატიის თვალსაზრისზე... ამ დღიდან გახვით უკვე გამოდის ტფილისის ორგანიზაციის ფირმით.

В მოწვეულ რ.ს.-დ.მ.პ. (ბოლშევიკების) კავკასიის საოლქო პირველ ყრილობაზე ქალ. ტფილისში. ამხ. ფილიპე მახარაძე, რომელმაც გახსნა ეს ყრილობა, აღნიშნავს იმ დიდ როლს, რომელიც უნდა შეასრულოს კავკასიის ბოლშევიკურმა ყრილობამ გადართულ და დაქაჩულს ორგანიზაციებს თავმოსაყრელად ერთი ხელმძღვანელი ცენტრის შექმნით. ყრილობაზე გადამწყვეტი ხმით მონაწილეობას ღებულობდა 19 ორგანიზაცია, დელეგატების რიცხვს შეადგენდა 26 და აერთიანებდა 8,436 წევრს (5 ორგანიზაციის წარმომადგენელი, რომელმაც გამოგზავნა სამი დელეგატი და აერთიანებდა ორას პარტიის წევრს, იყო სათათბირო ხმის უფლებით). ყრილობაზე წარმომადგენელი იყო: ფოთი — 1 ხმა, ბაქო — 4, ტუაშე — 1, აგბატი — 2, ეკატერინოდარი — 1, ქუთაისი — 2, გორი — 1, ელისავეტოპოლი — 2, ბათუმი — 2, კისლავოდსკი და პიატიგორსკი — 2, ტფილისი — 6, ტყვიის მფრქვეველ ჯგუფიდან — 2, სარაკამიშიდან — 1, ვარსიდან — 1, მაცესი — 2, ზუგდიდი — 1, ერკეთ - ხიდისთავი — 1 (სათათბირო ხმით).

ყრილობის დღის წესრიგში, გარდა მიმდინარე მომენტისა, აგრარულ და ეროვნულ საკითხებისა, ყურადღებას იპყრობდა მენშევიკებთან დამოკიდებულების საკითხი.

ყრილობის მუშაობის უმთავრეს ამოცანას შეადგენდა გაეფანტა ის ილიუზიები, რომელიც კიდევ არსებობდა საქართველოში მენშევიკებთან ერთად მუშაობის შესაძლებლობის შესახებ. ყრილობის დელეგატებმა გამოამჟღავნეს მენშევიკებთან ერთად მუშაობის სრული შეუძლებლობა. მაგ. ფოთის წარმომადგენელი ამხ. ლეჟივა ამბობდა: — „პარტიული ბრძოლა მეტის მეტად გამწვავებულია; მიუხედავად იმისა, რომ გვემუქებოდნენ დაპატიმრებით, ჩვენ ვაწარმოე-

ბდით ბრძოლას ობორონცებთან და ქალაქის საბჭოში გავიყვანეთ ერთი ამხანაგი, აღმასრულებელი კომიტეტის შედგენის დროს კი გავიყვანეთ სამი ბოლშევიკი“.

დელეგატი ძელოძე: „ბოლშევიკების გავლენა ბაქოში პროლეტარიატის წრეებში და საოლქოებში გაიზარდა, მეზღვაურები, რომლებიც დღემდე იყვნენ სოციალისტ-რევოლუციონერების გავლენის ქვეშ ამჟამად სრულიად გაიმიჯნენ მათგან. ორგანიზაციულად შეკავშირებულ მეზღვაურების რიცხვი უდრის 206 კაცს“.

დელეგატი დილაქიშვილი: (ქუთაისი) „ბოლშევიკური ორგანიზაცია დამოუკიდებლად სულ ერთი კვირაა, რაც არსებობს, ორგანიზაციაში ირიცხება 239 წევრი, მათში 169 სამხედროები, საბჭოში გვყავს მხოლოდ ორი წარმომადგენელი, პარტიული ლიტერატურის გავრცელების საქმე ცუდათაა დაყენებული. ქუთაისის კომიტეტმა იკისრა გამომცემლობა, ამ დროებით გამოცემულია მხოლოდ ერთი ბროშურა“.

დელეგატი ყიასოვი: (სარაკამიში): შეერთებულ ორგანიზაციაში უმრავლესობა ბოლშევიკებია, განხეთქილება აუცილებელია. კორნილოვშია ერთნაირი ბიძგი იყო ბოლშევიკების გაზრდის, აგრეთვე არის იმედები, რომ საბჭოების გადარჩევა გაზრდის ბოლშევიკების რიცხვს“.

პარალელურად, ამავე პერიოდში ხდება მენშევიკების შექცევა ყრილობა, რომელსაც ესწრება „ბოლშევიკი“ ვალიკო ჯუღელი. „მე ბოლშევიკი ვარ, — აცხადებს ჯუღელი ყრილობაზე, — მაგრამ უოველთვის ვმუშაობ მენშევიკებთან ერთად და დავრწმუნდი, რომ საერთო მუშაობა შესაძლებელია. ცალკე ფრაქციების გამოსვლის საშიშროება აქ, კავკასიაში, დიდია, სადაც სოც.-დემოკრატებს მიჰყვება დემოკრატიის ფართე მასები. გამოსვლა ერთი ფრაქციის მეორე ფრაქციის წინააღმდეგ გაიყვანის ამ მასებს ბურჟუაზიულ პარ-

ტიებისავენ. კავკასიელი სოც.-დემოკრატების შეთანხმება ერთმანეთთან აღდილია. მენშევიკები აქ უკვე ასწორებენ თავიანთ ტაქტიკას, ასევე უნდა მოაქციენ ბოლშევიკებიც და მაშინ მოინახება პლატფორმა "შეერთების".

"ბოლშევიკი" ჯუღელს არ ეთანხმება მენშევიკი გვარჯალაძე, რომელიც გადაჭრით ილაშქრებს ბოლშევიკებთან შეთანხმების წინააღმდეგ: "მენშევიკების და ბოლშევიკების შეერთება შეუძლებელია, მხოლოდ განსეტყილება ძირითად საკითხის გარშემო, ეს არის დაფასება რევოლუციის ხასიათის. ბოლშევიკები ფიქრობენ, რომ დადგა დრო სოციალიზმის და ამ ძირითად დებულებიდან აკელებენ ყოველივე დასკვას".

გვარჯალაძის მოსაზრება, რა თქმა უნდა, უფრო სწორი იყო, ვიდრე "ბოლშევიკი" ჯუღელის. მენშევიკში დამოკიდებულია რევოლუციონერი მარქსიზმი, მისთვის გაუგებარი დარჩა რუსეთის რევოლუციის მსოფლიო ისტორიული მნიშვნელობა, მენშევიკური აზრი ვერ გაშორდა ბურჟუაზიულ - დემოკრატიულ საფეხურს. ამიტომ სასწესებო მართალი იყო მენშევიკი გვარჯალაძე, როდესაც შეუძლებლად სცნობდა ბოლშევიკებთან შეთანხმებას, იმ ბოლშევიკებთან, რომლებმაც წამოაყენეს სოციალისტური რევოლუციის ლოზუნგი.

სოციალისტური რევოლუციის ინტერესები მოითხოვდნენ ბოლშევიკების დამოუკიდებლად გამოსვლას და ამიტომ ყრილობაზე მიღებულმა რეზოლუციამ მენშევიკებთან ურთიერთობის საკითხი ასე ამოწურა:

"მენშევიკების ამ.კავკასიის ორგანიზაცია არის წყრილ-ბურჟუაზიული დემოკრატების პარტიის ობორონცული ნაწილი, რომელიც ცრულ უწოდებს თავს ს.დ. მუშათა პარტიას.

ლობერალების პარტიას, დანებისა, წერეთლისა და კომპ. არაფერი საერ-

თო პროოგნატიკით არ აქვს. პროლეტარულმა მასებმა, სალდათებმა, უკანასკნელ დროს-კი გოგებურმა მასებმაც უკვე ახადა ნილაბი ბურჟუაზიულ - შემთანხმებლურ პოლიტიკას და ზურგი აქცია ობორონცების ბელადებსა და პარტიებს. არავითარი ნილაბი, ობორონცებს — აი რევოლუციონერი მუშების, სალდათების და გლეხების ლოზუნგი.

მენშევიკების პარტია წარმოადგენს გაკორტებულ ბელადთა ორგანიზაციას, რომელიც რევოლუციის მსვლელობამ გადაისროლა კონტრ-რევოლუციონერი ბურჟუაზიის მხარეზე.

მენშევიკების ამიერ-კავკასიის ორგანიზაციამ თავისი საბოლოო ობორონცული ნათვლა მიიღო ე. წ. "გართიანებულ ყრილობაზე". სადაც ის დაჯგუფდა დან-წერეთლის ბურჟუაზიულ-შემთანხმებლური პლატფორმის გარშემო და მიიღო პროლეტარიატის ამ გამცემთაგან სახელმძღვანელო დირექტივები და რეზოლუციები.

კორნილოვ-კერენსკის კონტრ-რევოლუციონერი აჯანყების შემდეგ ამიერ-კავკასიის მენშევიკების ორგანიზაციამ, რომელიც დაშინებული იყო კონტრ-რევოლუციის აშკარა და უხეში თავდასხმით შეეცადა დაჩქარებით კურსის გამოცვლა და თავისი ბელადის (კორნილის) პირით განაცხადა ხელისუფლების შედგენის შესახებ რევოლუციონერი დემოკრატიის მიერ, ცენზიან ბურჟუაზიასთან კავშირის გადაჭრით გაწყვეტის შესახებ. მაგრამ შემდეგ დღეებში მომხდარმა ამბებმა გამოააშკარავე მენშევიკების ამ განცხადების მთელი სიცრუე. მაგრამ რეალურმა მშინარა - შემთანხმებლურმა პოლიტიკამ კონტრ - რევოლუციონერი დიქტატურის ორგანოსადმი, ა.კავკასიის საგანგებო კომიტეტისადმი, კერენსკის აშკარა კონტრ-რევოლუციონერი მმართველობისადმი (რაც მიმართული იყო არმიაში წარმოებულ

პოლიტიკის წინააღმდეგ, რევოლუციონური ორგანიზაციების წინააღმდეგ (და სხვ.) აშკარად დაგეგმილს, რომ მენშევიკებმა ვერაფერი ვერ ისწავლეს და ოდნავადაც არ უღალატეს თავის წვრილ-ბურჟუაზიულ ბუნებას.

რევოლუციონურმა სიტყვით, შემახიზნებლურმა საქმით, ამიერ-კავკასიის მენშევიკებმა გამოაშკარავეს თავისი სრული უნებობა აქტიურ-რევოლუციონური მოღვაწეობისადმი.

შეადგინეს რა ობორონცებიდან (წერეთელსა და ჩხეიძესთან ერთად) კანდიდატების სია დამფუძნებელ კრებაში, მათ ერთხელ კიდევ დამტკიცეს, რომ მომხრენი არიან ბურჟუაზიულ - შემახიზნებლურ პოლიტიკისა და სრულიად მოწყვეტილი არიან სოციალისტური პროლეტარიატის რევოლუციონური პოლიტიკისადგან.

რევოლუციონური სოც.-დემოკრატია, ჩვენი პარტია, ცალკე ორგანიზაციების და ჯგუფების თავისთან გაერთიანების მთავარ პირობათ აყენებს ობორონცობასთან კავშირის სრულიად გაწყვეტის და ამიტომ რ.ს.დ.მ.პ. ბოლშევიკების კავშირის სამხარეო ყრილობა მენშევიკების ამ-კავკასიის საოლქო ყრილობის მომართვაზე გაერთიანების შესახებ, უპასუხებს კატეგორიული უარით“.

ყრილობის დასრულების შემდეგ ბოლშევიკების გავლენა ერთი ორად გაიზარდა. განსაკუთრებით მუშებსა და ჯარისკაცებში. პირველ ხანებში ჯარი მტრულად შეხვდა ბოლშევიკებს, ეს გარემოება იყო მიზეზი იმ ბინძური აგიტაციის, რომელიც გასწიეს სარდლობის და ჩინოვნიკების დახმარებით წვრილ-ბურჟუაზიულმა პარტიებმა ფრონტის ჯარის-კაცებში ბოლშევიკების წინააღმდეგ, მაგრამ ჯარი ჩქარა გამოერკვა და ერთბაშად იბრუნა პირი ბოლშევიკებისაკენ.

1917 წ. დეკემბრის დასაწყისში ყველა პარტიების ძალთა განწყობილ-

ბა და გავლენა უკვე გამოირკვა: 6-მ დეკემბერს სალთადითა სექციის სხდომაზე მომხდარმა გადარჩევამ აღმასრულებელ კომიტეტში ცხადყო ბოლშევიზმის გავლენის უდიდესი ზრდა, ბოლშევიკების ფრაქციიდან გამოვიდა 23, სოციალისტ-რევოლუციონერების ფრაქციიდან 14, ს.ა.დ. მენშევიკების ფრაქციიდან 7, სომხების „რევოლუციონურ“ პარტიის დამწაკუტებუნიდან — 4, სოც.-დემოკრატებიდან — 2, ეს არჩევნები მოწმობენ ბოლშევიკების გავლენის კოლოსალურ ზრდას 1917 წლის დამლევს.

კავკასიის არმიის მეორე ყრილობაში, რომელიც გაიხსნა 20 დეკემბერს ტფილისში, გამოაშკარავა, რომ ამ-კავკასიის წვრილ-ბურჟუაზიული პარტიები და კერძოდ მენშევიკები ხელს უწყობენ ჩრდილოეთ კავკასიაში დაწყებულ კონტრ-რევოლუციონურ მოძრაობას. ყრილობაზე ამხ. შაუშიანმა გამოამჟღავნა, რომ გენერალმა პავლოვცევმა ტფილისიდან მიიღო 32 ვაგონი პატრონები, გამოქვეყნებულ იქნა საუბარი პირდაპირ მავთულზე გენერალ პრევეალსკისა და ვანერალ მდივანის გენერალ პავლოვცევთან, სადაც ლაპარაკი იყო იარაღისა და პატრონების გაგზავნაზე, საქართველოში მოკალათებულ გენერლებს, ასეთ ფრიად სერიოზულ და პროლეტარიატისათვის კრიტიკულ პომენტში, ეკირათ ჯარში სარდლობისა და შტაბის უფროსების პოსტები, თავისუფლად ჰკრავდნენ ბლოკ ჩრდილოეთ კავკასიის კონტრ-რევოლუციონერებთან რევოლუციის დასამარცხებლად და კვლავ ნიკოლოზ მეორეს ტახტზე წამოსასკუპებლად.

არმიის მეორე ყრილობაზე გამარჯვება ხვდა ბოლშევიკებს და სამხარეო ცენტრში უმრავლესობაში ბოლშევიკები გავიდნენ.

1917 წ. დამლევს ნოემბერში პოლიტიკური ამჟომსვრა ტფილისში გამწვავდა. ოქტომბრის გადატრია-

ლებამ, ბოლშევიკების გამარჯვებამ და საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამ რუსეთში, საქართველოშიც ჰყოვა გამოსხაურება, ადგილობრივი ამხანაგები შეეცადნენ ძალაუფლების ხელში აღებას, მაგრამ ამისათვის პარტია აქ მზად არ იყო. ამიერ-კავკასიის კომისარიატი შიშის ზარმა მოიკო და ბოლშევიკების გამოსვლის აჩრდილი მოსვენებას არ აძლევდა, ამიერ-კავკასიის კომისარიატმა მიიღო გადაწყვეტილება და სამხედრო წესები გამოაცხადა, რევიოისის მუშათა და ჯარისკაცთა დებუტატების საბჭოს აღმასკომი, რომელიც უმთავრესად მენშევიკებისაგან შედგებოდა, სამხედრო წესების გამოცხადებას ასე ასაბუთებდა:

„ადგილობრივ ბოლშევიკების ორგანო „კავკასკი რაბოჩი“-ში ჩვენ მიერ ტფილისში სამხედრო წესების გამოცხადების შემდეგ ყოველ ნომერში სწევრდნენ, რომ ეს ღონისძიება არაფრით არ გამართლდება, ბოლშევიკები არ ფიქრობდნენ და არც ფიქრობენ გამოვიდნენ შეიარაღებული და სხვ.

ამის პასუხად ჩვენ ეაცხადებთ: რამდენიმე ხანია ჩვენთან შემოდოდა გარკვეული ცნობები იმის შესახებ, რომ ბოლშევიკები ამზადებენ სამხედრო ნაწილებს გამოსვლისათვის და რომ ამ მიზნით ეცდიან იქ სწარმოებს საიდუმლო ავტაცია, განსაკუთრებით ყარსის პოლკის მოსვლის შემდეგ ბოლშევიკებმა წამოაწყვეს თავი და ამ პოლკში აწყობდნენ ლამით კრებებს, სადაც ბოლშევიკი-ორატორები მოუწოდებდნენ ჯარისკაცებს გამოსასვლელად. იმავე დროს ისინი აგზავნიდნენ დელეგატებს სხვა ნაწილებში. განსაკუთრებით ადგილობრივში, რომ ეს ნაწილები მიემხროთ ან ნიტრალური გაეხადათ, უკეთეს ბოლშევიკური ნაწილების გამოსვლა მოხდებოდა.

23 ნოემბერს, ხუთშაბათს საღამოს ბოლშევიკების ბელადები საღამოს ბაქოიდან ჩამოსულ შაუმიანთან ერთად

თად პირდაპირი მავთულით შეეცითხნენ ტფილისის პეტროგრადში ტფილისში გამოსვლაზე აუცილებლობა შესახებ. პასუხი იქიდან არ მიუღიათ. ამიტომ 25 ნოემბერს საღამოთი შაუმიანი და მისი ამხანაგები ხელახლა შეეცითხნენ და განიმეორეს ხუთშაბათს გადაცემული ბარათი, სადაც ნათქვამია: „ჩვენ გამოუცხადეთ ბრძოლა ამიერ-კავკასიის კომისარიატს, როგორც კონტრ-რევოლუციონერს, გარნიზონის დიდი ნაწილი ჩვენს მხარეზეა, ჩვენ შეგვიძლია ჯარის დახმარებით ვაძლევთ ამიერ-კავკასიის კომისარიატი იქნოს სახალხო კომისარიატის საბჭოს ხელისუფლება, გთხოვთ დაუყოვნებლივ გვაცნობოთ, როგორ მოვიქცეთ“. ამ მეორე დებუშის შემდეგ ნათელი შეიქნა, რომ ბოლშევიკებმა გადასწყვეტეს გამოსვლა იმ რომ აუცილებია ეს გამოსვლა, აღმასრულებლობა კომიტეტმა ქალაქში გამოაცხადა სამხედრო წესები“.

ადგილობრივ ორგანიზაციების მთავარ მუშაობას შეადგენდა პროპაგანდა - ავტაცია საბჭოთა სისტემის პოპულიზაციისათვის. კავშირის დაჭერა რ.კ. პარტიასთან და მზადება საქართველოს და საზოგადოდ ამიერ-კავკასიის გასაბჭოებისათვის.

ამიერ-კავკასიის კონტრ-რევოლუციის სურდა ამ.კავკ. გადაეცემა და კიდევ გადაეცემა დენიკინის არმიის ბაზით, რა გარემოებასაც შეეძლო მხვეილი ჩაეცა ზოგჯერ საბჭოთა რუსეთისათვის. ამიტომ ტფილისის პარტორგანიზაციამ ჯერ კიდევ 1917 წლის ნოემბრიდან გააძლიერა მუშაობა ჯარისკაცებში და არსენალი, რომელიც იყო კონტრ-რევოლუციის საკვებ მასალა, ბოლშევიკებმა ფაქტიურად ხელში ჩაიგდეს. ეს მოხდა სრულიად სისხლის დაუღწრელად, რადგანაც არსენალის ჯარისკაცებს ბოლშევიკებთან ჰქონდათ კავშირი. მაგრამ ბოლშევიკების არსენალიდან განდევნის საქმეში საქართველოს „სახალხო გვარდიას“

დაეხმარა მეფის მთავრობის კონტრ-რევოლუციონური სარდლობა, რაც სხანს გოტოვეცევის დებეზიდან, რომელიც მან ერზერუმში გადასცა პოდ-პოლკოვნიკ სკლიარევიჩს 30 ნოემბერს. დებეზიში ნათქვამია: „გაღმოცემით იმას, თუ რა ხდება: ოფიციალურად გამოქვეყნებულია, რომ დღეს დამით დაპატიმრებულია ბოლშევიკების მეთაურები, ნაწილი იმათგან განთავისუფლებულია. არსენალი დაკავებულია ქართული ნაწილებისაგან. იქ მყოფი ბოლშევიკური კომანდა განიარაღებულია. მიღებულია ზომები, რათა აღკვეთილ იქნეს ამის შემდეგ მოსალოდნელი გამოსვლა ბოლშევიკების მიერ, თუ ისინი შეეცდებიან დაარღვიონ აზოგადოდ უსსრივი“.

გვარდიის მიერ არსენალის დაკავება ტფილისის აღმასრულებელმა კომიტეტმა გაამართლა იმით, რომ ვინტოვკებზე მოთხოვნილება არსენალმა, რომელიც წარუდგინა აღმასრულებელმა კომიტეტმა წითელი გვარდიის საჭიროებისათვის, არ დააკმაყოფილო. მკითხველი აქ შეიძლება ეჭვში შევიდეს და გაუკვირდეს — როგორ თუ მუშათა აღმასრულებელი კომიტეტის მოთხოვნილება არ შეასრულა არსენალმა. საქართველოში მუშათა და სალთადთა საბჭოები და მისი აღმასრულებელი კომიტეტები მართალია არსებობდნენ თებერვლის რევოლუციიდან დაწყებული; მაგრამ იყვნენ აღმასრულებელი მხოლოდ მენშევიკების პარტიის დადგენილების და ატარებდნენ მათ ხაზს. პირველ ხანებში გარეგნულად მართელობის ფორმა ბოლშევიკურია შინადაით და ფაქტურად მენშევიკური. რომ ეს ასეა ამას ამტკიცებს არსენალის გარემო მომხდარი ამბების გამო ტფ. საბჭოს აღმას. კომიტეტის მიერ გამოცემული ცნობა:

„გულშინ, 29 ნოემბერს დილით აღმასრულებელმა კომიტეტმა 2000 ვინტოვკის მოთხოვნა გაგზავნა არსე-

ნალში წითელი გვარდიის საჭიროებისათვის, რომელიც აღმას. კომიტეტის განკარგულებაში იმყოფება. არსენალის კომანდამ იარაღის გაცემაზე უარი სთქვა. მაშინ აღმასრულებელმა კომიტეტმა გადასწყვიტა უარის მოქმედება დამოირჩილება, რისთვისაც იმავე რიცხვის საღამოს მან არსენალი დაიკავა თავისი შეიარაღებული ძალით თოფის გაუსროლელად. ამან აღელვება გამოიწვია გარნიზონის ბოლშევიკურ ნაწილებში და 218 სათადარიგო ქვეითა პოლკის მე-4 პოლკიდან ერთი ჯგუფი თითქმის 150 კაცი და დღეს, 30 ნოემბერს, დილით, გააჩალა უწყსრივო სროლა; მაგრამ ბოლშევიკურ ჯგუფს, რომელიც გამოვიდა აღმასრულებელი კომიტეტის წინააღმდეგ, არავინ მხარი არ დაუჭირა და ისინი იძულებული შეიქნენ დაბრუნებულიყვნენ თავიანთ ყაზარმებში. გარნიზონის სრული სიმშვიდეა. შემდეგში გამოქვეყნებული იქნება ცნობები“.

ბოლშევიკების საოლქო კომიტეტმა მენშევიკურ აღმასრულებელ კომიტეტის ასეთ ცნობას შემდეგი პასუხი გასცა:

„ამხანაგებო მუშებო, ჯარის-კაცებო და მოქალაქეებო! უკვე რამდენიმე დღეა, რაც კონტრ-რევოლუციონური ბურჟუაზია, მენშევიკებისა და ესერების ობორონცული პარტიები ესცაბრებით ავრცელებდნენ პროვოკაციულ ხმებს, თითქმის ბოლშევიკები ემზადებოდნენ გამოსვლებისათვის.“

ჩვენმა პარტიამ გაოკვევით და გადაჭრით განაცხადა, რომ ბოლშევიკები ტფილისში არავითარი გამოსვლებს არ ამზადებენ.

მიუხედავად ამისა მენშევიკებმა და ესერებმა კონტრ-რევოლუციონური ბურჟუაზიის გასახარებლად ჩუმად მოამზადეს თავდასხმა და მთი პროვოკაციულად გამოიწვიეს სამოქალაქო ომი.

უკვე გაისმა პირველი მოღალატე-რი გასროლა.

უკვე წაუსისიანეს მათ მუშები ჯარისკაცებს. უკვე ტაშს უკრავენ მათ ყველა რანგისა და ჯიშის კონტრ-რევოლიუციონერები. მიუხედავად ყოველგვარი გამაფრთხილებელი ზომებისა ჩვენი მხრით, შედიან ვერ მივალწით.

მენშევიკების ჟინიანობა ამ საქმეში დანაშაულობრივი იყო.

ამხანაგებო მუშებო, ჯარისკაცებო და მოქალაქენო!..

მთელი პასუხისმგებლობა მომხდარი ამბების გამო თავს დაატყდება მენშევიკებსა და ესერებს, რომლებიც უკან არ იხევენ იმისაგან, რომ შეიარაღდნ ჩვენს წინააღმდეგ.

ამხანაგებო, თქვენ გახსოვთ, თუ როგორ არწმუნდნენ მენშევიკები ყველას, რომ ბოლშევიკების წინააღმდეგ წასვლა, ეს ნიშნავდა რევოლუციის წინააღმდეგ წასვლას.

დღეს კი მათ პირვითი ზალბი მისცეს რევოლუციას, რევოლუციონერ ჯარისკაცებს.

ისტორია განსჯის და თავის განაჩენს გამოუტანს რევოლუციის ყველა დამნაშავეს.

ჩვენ კი სრული რწმენით ჩვენს სიმაართეში დავიცავთ რა მტკიცედ და დაბეჯითებით იმ პოზიციას, რომელიც დაიკავა საოლქო კომიტეტმა გადატრიალების პირველ დღეებში, მოვუწოდებთ ყველა ამხანაგებს სიშვიდისაგან და ძმათა შორის სისხლის ღვრის შეწყვეტისაგან. არც ერთი გასროლა! არც ერთი ტყუილი არ უნდა გაიმეოროს მუშის, ჯარისკაცის გული. ჩვენ ყოველთვის დარწმუნებული ვიყავით იმაში, რომ ის საკითხი, რომლის გამო წარმოიშვა კონფლიქტი, შეიძლება მოგვარდეს მშვიდობიანი გზით.

მათ სურდათ სამოქალაქო ომის გამოწვევა, მათ სურდათ შეეჩერებოთ გადაჩევა საბჭოში, რაც დასრულდება ბოლშევიკების სასარგებ-

ლოდ, მათ სურდათ პროვოკაციულად გამოეწვიათ მოძრაობა.

ჩვენ კიდევ ერთხელ ვაცხადებთ ჯარის-კაცების, გლეხების და მოქალაქეების წინაშე, რომ არავითარ გამოსვლას არ აწყობენ ტფილისში. ასეთ გამოსვლას არ მოითხოვდა არავითარი აუცილებლობა, განსაკუთრებით იმ მომენტში, როცა მუშურ-გლეხური ხელისუფლება განმტკიცდა და აღიარებულია რუსეთის დემოკრატიის დიდი უმრავლესობის მიერ.

სისხლის მღვრელი შეტაკება ესაჩიროებოდა მხოლოდ პროვოკატორებს, კონტრ-რევოლიუციონერებს და ამ მისიას ისინი წარმატებით ასრულებენ. დღევანდელი დღე სამარცხვინო დალი იქნება ტფილისის ობორონელების გამშალაი სინიდისისათვის.

გაუმარჯოს საბჭოების ხელისუფლებას!

გაუმარჯოს სახალხო კომისართა საბჭოს!

ძირს კონტრ-რევოლუტცია, ძირს პროვოკაციულად გამოწვეული სამოქალაქო ომი.

რუს. სოც. დემ. მუშათა ბოლშევიკების პარტიის კავკასიის საოლქო კომიტეტი“.

ბოლშევიკების წინააღმდეგ კონტრ-რევოლუტციის ყველა ძალები გაერთიანდა. ამიერ-კავკასიის კომისარიატი უღმობელად ესმოდა თავს ბოლშევიკებს და მოსახლეობას. ბოლშევიკების კაციჰამიაობით აშინებდა. მოვიყვანეთ ეფენი ვეგეჟკორის მიერ ხელმოწერილი დოკუმენტი:

„დებეშა — მოწოდება ამიერ-კავკასიის კომისარიატისა კავკასიის ფრონტის ჯარებისადმი.

ამხანაგებო! ბოლშევიკების აჯანყებამ პეტროგრადში, დროებითი მთავრობის წევრების დაპატიმრებამ და სახალხო კომისართა საბჭოს შექმნამ გამოიწვია ის, რომ ფაქტიურად რუსეთი დარჩა უმთავრობო. სახალხო კომისართა საბჭო, შედეგ-

ნილი განსაკუთრებით ბოლშევიკების პარტიის ერთი ნაწილისაგან, ლენინისა და ტროცკის მეთაურობით, რუსეთის მიერ ცნობილი არ არის, აგრეთვე არ არის ცნობილი უცხო სახელმწიფოების მიერ. ცენტრალური ხელისუფლების არ არსებობამ, სატახტო ქალაქებთან კავშირის გაწყვეტამ განსაკუთრებით მძიმედ იმოქმედა ჩვენს ამიერ-კავკასიის მხარეზე. იმის აუცილებლობა, რომ დახსნილი იქნას კავკასიის არმია და მოსახლეობა მოსალოდნელი შიმშილისაგან, ფინანსური არეუ-ღარევისაგან და ანარქიისაგან ზურგში, აიძულა კავკასიის რევოლიუციონური დემოკრატია და ამიერ-კავკასიის ხალხები აიღონ ძალა-უფლება თავის ხელში. ამ მიზნით მოეწყო ამიერ-კავკასიის კომისარიატი, რომელშიაც შედიან რევოლიუციონური სოციალისტური პარტიების და ამ-კავკასიის ხალხების წარმომადგენლები და რომელიც პასუხისმგებელია ა.-კავკასიის მუშათა, ჯარისკაცთა და გლეხთა დემპტატების ცენტრ. რევოლიუციონური ორგანიზაციების წინაშე. ეს ხელისუფლება მოწყობილია დროებით, ვიდრე მოწვეული არ იქნება სრულიად რუსეთის დამფუძნებელი კრება, ან შედგენილი ცენტრალური, ყველას მიერ აღიარებული ერთგვარი დემოკრატიული ხელისუფლება. ამხანაგებო, ამიერ-კავკასიის კომისარიატი განახორციელებს თავის ხელისუფლებას, ყოველი მხრით ხელს შეუწყობს საერთო რუსეთის ფრონტის მთლიანობას და დაეცოდნება რა ხალხის მასების ნდობასა და მხარის დაჭერაზე, კომისარიატი დააწესებულა, რომ კავკასიის ფრონტის რევოლიუციონური ჯარები არ აჰყვებიან რევოლიუციის და ხალხის უფლების შეგნებულ თუ შეუგნებელ მტრების ბოროტ პროვოკაციას და აღმოუჩენენ მას ამ დახმარებას და მით დაეხმარებიან მხარეში მშვიდობიანობისა და წესრიგის დაცვას, მოაწესრიგებენ სასურსათო საქმეს

და ააცდენენ ამიერ-კავკასიის მოსალოდნელ ფინანსურ კატასტროფას და საკუველთაო ანარქიას. გახსოვდეთ, ამხანაგებო, რომ ჩვენი შეგნებაა და ორგანიზაციულად შეეკმარებასაგან არის დამოკიდებული ჩვენი დიდი რევოლიუციისა და მოქალი ქვეყნის ბედი“.

ეს მოწოდება უკვე ნიშნად იყო ბოლშევიკების დენის, თუ მანამდის, ამა თუ იმ მოხელეს, რაიმე გარემოება ხელს უბოძავდა მიეღო გადამჭერი ზომები ბოლშევიკურ ორგანიზაციების წინააღმდეგ, ამ პერიოდთან უკვე იწყება აშკარა დენა ბოლშევიკების და მათი ორგანიზაციების.

მენშევიკების პრესის ბრძოლა ბოლშევიკებთან

საქართველოში ატმოსფერას სწამლავდა ამიერ-კავკასიის სოც.-დემ. მენშევიკური ორგანიზაციების ორგანოები და სხვა ქართული ჟურნალ-გაზეთები. ბოლშევიკური მიმართულება კანონს გარეშე იყო გამოცხადებული, ბოლშევიკებთან უპირატესობას აძლევდნენ ყველა პარტიებს თვით შავი რეაქციის გამარჯვებაც კი სასიხარულო იყო ამ ჟურნალ-გაზეთებისათვის, მაშინდელ კილოს და სახასიათებლად საკმარისია მოვიყვანოთ ზოგიერთი იყერილი და აიოთაფერი ნათელი იქნება: „ერთობა“ ნომერი 178, აგვისტო, 1918 წ. „ბოლშევიკების დამარცხება და რუსეთის პრესპექტივა“.

„ბოლშევიკების დღეები რუსეთში და თელილია. ბოლშევიკებმა, როგორც მოსალოდნელი იყო, ვერ დაიჭირეს პოლიტიკური გზაზე და დალუფეს რუსეთი. მათი „სოციალისტური“, უკეთ რომ ესთქვათ „ბოსიკური“ წესწყობილება დაიმსხვრა, ისტორიას ჩაბარდა.

ამას გვიმტკიცებს დღევანდელი რუსეთის სინამდვილე. აიღეთ ციმბირის და ცენტრალური რუსეთის სხვადასხვა ქალაქებში განადგურება და გაფანტვა ბოლშევიკური სამტოე-

ბისა. მათ დამარცხება კაზაკთა მიერ სამხრეთით, ესერების ამბოხება მოსკოვში, სამხელი დამარცხება პეტროგრადის არჩევნებში, ბაქოდან მათი განდევნა, გარეშე მტრების შემოჭრა დასავლეთ, აღმოსავლეთ და ჩრდილოეთით. ცეცხლის და რკინის რკალი შემოერთება ბოლშევიზმს. ასეა, რასაც დასთეს, იმას მოჰყი, გონზე მოსული რუსეთი უმოწყალოთ უსწორდება სამშობლოს გამყიდველ-დამპყველთ. გასწორების სათამა ჩამოჭრა და გაშვებული ბოლშევიკები, როგორც მომავლადი, ებრძვიან სიკვდილოს შეურიაბელი, ჯომობელი. რუსეთის სინამდვილე წვდა ყელში ბოლშევიზმს და რამდენადაც მაგრად უჭერს კლანქებს, იმდენად ბოლშევიკთა მახვილი შეუბრალებელი და მკაცია. გამხეცებული არავის და არაფერს ინდობს. ჩვენ ვმარჯხდებით და იძოლებული ვიქნებით ჩამოვდგეთ, სოქკა ტროცკიმ, მხოლოდ იცოდეთ ჩვენმა მტრებმა, რომ ჩამოვდგებით ისე, რომ მთელი რუსეთი შეინძრევაო. აღარ ვიცით იმაზე უარესი კიდევ რა უნდა დაემართის რუსეთს, რაც მას მიაყენა ოქტომბრის გადატრიალებამ და რა შედეგები მოყვა ბოლშევიკთა ბატონობას. ბოლშევიკების „სოციალისტურ“ ექსპერიმენტებმა დააქუცმაცეს უზარმაზარი რუსეთი, გააკოტრეს იგი, დაამცირეს, წელში გატეხეს, საერთაშორისო პოლიტიკიდან გათიშეს, გერმანია-ინგლის-საფრანგეთის სათარეშო ასპარეზად გახადეს, ჩაუტყეს სული დემოკრატიას, გააძლიერეს და წელში გაამარტეს კონტრო-რევოლიუტია.

✠ აი რა შემევიდრობას უტოლებენ რუსეთს გზა-დაზნეული ანარქო-უტო პისტები ლენინ-სტალინები. რუსეთი ბოლშევიკების წყალობით მონარქიულ სიღუბჭრისაკენ მიექანება.. ქვევით წერილი „ამტკიცებს“, რომ რუსეთში ჩამოყალიბდა კონსტიტუციონური მონარქია. ||

ასეთია „ერთობის“ შეხედულება, სოც.-დემ. პარტიის მენშევიკების ამ

ცენტრალური ორგანოსი, ასე უყურებდა მენშევიზმი ბოლშევიზმს და რუსეთის პერსპექტივას. მენშევიზმი ქებათა ქებას უძღერს ღონის რეაქციონურ ყაზახებს, ხელმწიფე იმპერატორის ლენერლების ბრძოლას ბოლშევიზმის წინააღმდეგ.

მენშევიკურ პრესას უმკლავდებოდა და საკითხებს ნათელს ფენდა ბოლშევიკების ორგანო „ბრძოლა“, რომლის პირველი ნომერი გამოვიდა 4 იანვარს 1917 წელს და „კავკასიის რაბოჩი“, რომლის გამოსვლა იწყო მარტის 11—1917 წელს.

ამ გაზეთების მთავარი ხელმძღვანელი იყვნენ ამხ. მ. ტოროშელიძე, ფ. მახარაძე და სხვები. ორივე ეს გაზეთი მიუხედავად დენისა და შევიწროვებისა ატარებდა პარტიის გენერალურ ხაზს და თავისკენ იზიდავდა ყველა რევოლიუციონურად განწყობილ მუშებს და ამზადებდა კომუნისტური პარტიის აქტიურ წევრობისათვის.

გაზეთი გაბედულად ებრძოდა „ერთობის“ ჭორებს და ტყუილებს. ავიღოთ სანიშნოთ „ბრძოლის“ მეშვიდე ნომერში მოთავსებული წერილი, რომლის ავტორი ამხ. მ. ტოროშელიძეა. წერილის სათაორია — „ყველა ჩვენ წინააღმდეგ“, მოგვყავს ამ წერილის ერთი ნაწილი:

„წაიკითხეთ ამ გაზეთის № 93 (ლაპარაკია „ერთობაზე“, თ. ე.) და თქვენ უეჭველად იტყვით, რომ ამ გაზეთს სასახლო ხელობათ გაუხდია თავის პოლიტიკურ მოწინააღმდეგეებზე ავაზაკური თარეში. „რუსეთის რევოლიუციის მოღალატენი“ სხვა კი არაივენ გეგონათ, ეს ბოლშევიკებია: აბა ყური დაუდეთ: ანარქო-სინდიკალისტებმა, ძველი ტიპის ბლანკისტებმა (ე. ი. ბოლშევიკებმა) თავიანთ ფსევდო - სოციალისტური მიზნების განსახორციელებლად გარეშე მტრის ძალების გამოყენებაც დაიწყეს და ამ მიზნისთვის იმათ გერმანიის სამხედრო შტაბისა და მანის მთავრობის აგენტებთან ერთად

შირი გაუკეთებიათ, სასყიდელი აუ-
ლიათ და მათი ფინანსების დახმარე-
ბით პეტროგრადში ორგანიზაციული
ამბოხება მოუწყვიათ“.

აზრი მოკლეთ და მკაფიოთ არის
ჩამოსხმული. ნეტუ ასე მკაფიოთ
ლაპარაკი კლასთა ბრძოლასა და სო-
ციალიზმზე ემარჯვებოდეთ ამ ვაჟ-
ბატონებს — კავშირი გაუბამთ, ფუ-
ლი აუღლიათ და მერე ამბოხება მოუ-
წყვიათ. ამბოხებას მუდამ ბოროტი
ფიქრატორები აწყობენ, მაგრამ ერთ
ღროს ისინი მხოლოდ იპაგონისაგან
იყვნენ მისყიდული და ამ აზრს მაშინ
მარტო „ნოვოე ვრეშია“ იცავდა. ახ-
ლა გერმანია გვეომება და აგიტატო-
რების სასყიდელიც იმან უნდა გაი-
ღოს. ასე ფიქრობს ახლა „ერთობა“.

სხვა ბურჟუაზიული გაზეთები ჯერ
კიდევ „დოკუმენტებს“ უცდიან, რო-
მლებიც, მათი აზრით, მთლად მოს-
თხრის ბოლშევიკებს და მათ დედა-
მიწის პრიდიან ალგვის. „ერთობა“ ს
მოსწყინდა „დოკუმენტების“ გულის
ფანქვალთ ლოდინი და თითქო არა-
ვინ დამასწროსო. გამოაცხადა: რას
მიჭეია დოკუმენტები, ყველაფერი
დამტკიცებულიაო. აბა კიდევ ყური
დაუვუგდეთ:

„მათი ასეთი პროვოკატორული და
მოალატობრივი მოქმედება უკვე
დამტკიცებულია და ლენინ-ზინოვი-
ევის (!) კამენევის და ტროცკის და-
ქერის ორდერი გამზადებულია“.

„დამტკიცებულია“. აცხადებს სი-
ხარულით დამთვრალი „ერთობა“,
თუმცა კარგათ იცის, რომ საბჭოებმა
ქვეყანას მოუწოდეს — ნუ დაუჯე-
რებთ ბოლშევიკების წინააღმდეგ გა-
ვრცელებულ ზმებს, მოსთხოვეთ ყვე-
ლას დოკუმენტები, საგამომიებლო
კომისია იძიებს მთელ საქმეს, ყველა-
ფერს გამოიკვლევს და შედეგიც გა-
მოქვეყნდებაო. რა არის ეს, თუ არა
შარავაზზე წარმოებული თარეში
სვინიდის - გარეცხილ და პათიოსნე-
ბა-დაკარგულ ავაზაკისა. დიახ, ავა-
ზაკისა, მაგრამ არა ყაზაღისა, რადგან
ყაზაღს იმას ეძახიან, ვისაც კიდევ

მოეზოვება მინიმალური გრძნობა რი-
გიანობისა, რომელსაც სრულიათ მო-
კლებულია „ერთობა“.

მაგრამ რასაც ქვემოთ სჩადის „ერ-
თობა“, მსგავსი რამ არ ჩაუდენია
არც ერთ მსოფლიო ავაზაკს, იუდას
განცემლობა მასთან შედარებით სახ-
სენებელიც არ არის. ვიქონიოთ მო-
თმინება და დაუგდოთ ყური ამ სი-
ბინძურეს:

„მოალატებობამ ყოველგვარ მო-
ლოდინს გადააქარბა. დანაშაული
რევოლიუციის და თავისუფალ რუ-
სეთის ხალხის წინაშე აუწერელია.
ლენინმა და მისმა ამყოლ - დამყო-
ლებმა ტარტაროზ მეფისტოფელის
როლი ითამაშეს და მთელი რევოლუ-
ციის ხანაში ხალხის თავისუფლებას
სდევნიდენ, გერმანიისა და რუსეთის
ბნელ ძალებს იხმარიებდენ და რევო-
ლიუციას ძირს უთხრიდენ“.

თურმე ჩვენ მთელი რევოლიუციის
ხანაში ხალხის თავისუფლებას კი არ
ვეწირებოდით, მას ძირს უთხრიდით.
და ამას ამბობს ის ხალხი, რომელთა-
ნაც ერთად ჩვენ ერთ პარტიას შევა-
დგენდით, რომელმაც კარგათ იცის
მთელი ჩვენი ასავალ - დასავალი.

არის გარყვნილების მორევი, სა-
დაც თუ ერთხელ ჩაიყურყუმალა ქა-
ლმა, სირცხვილის გრძნობა ეკარგება.
ასეთ მორევეში ჩაიფლო კისრამდე
„ერთობა“ და ურცხვათ გვეუბნება:
მთელი მოქმედება რევოლიუციის
მოალატი იყო. რომავს ყურმოკრულ
ჭორებს და არ სცხვენია არც ჩვენი
სახელოვანი მკედრების რომელთაც
სიცოცხლე შესწირეს რევოლიუციას
მისი მტრების წინააღმდეგ აშკარა
შეტაკებაში, არა სცხვენია არც ცოც-
ხლათ დარჩენილების, რომელთაც
მხნეთ გადიტანეს ციხიბრის და კა-
ტორლის მძაფრი რეჟიმი და რომელ-
ნიც გულგაუტუტებლნი და გასა-
კლდევებულნი იმავ რევოლიუციის
სამსახურში ლევენ თავის სიცოცხ-
ლეს. უმეტეს ნაწილად ყველა ესენი
„ერთობის“ ხალხთან ერთად აწარ-
მოებდა ამ მოქმედებას. მართალია,

მათ მარტოც ხშირად უხდებოდათ მოქმედება, — ეს მაშინ, როცა გამ-
ქინევატებული რეაქცია მათ ამარ-
ტოვებდა გუშინდელი მეგობრებიდან.
რომლებიც რევოლუციის ლიკვიდა-
ციას აცხადებდნენ.

ჩვენ არასდროს არ გავგვიშვია ხე-
ლიდან ეს დროშა, წმინდათ მოციტა-
ნეთ ღვთისმშობლის და არც არასოდეს დავ-
ხრით მას ძირს. ეს იცის „ერთობა“,
იცის, რომ რევოლუციის გულგა-
ტეხილნი, რევოლუციის თეორეტი-
ული და პრაქტიკული ლიკვიდატო-
რები სწორედ მის ბანაკში მოიპოვე-
ბიან. გუშინ ისინი რასკოლნიკებს
გვქმნიდნენ, მათგან გათიშვას სასიკ-
ვდილო ცოდვით გვითვლიდნენ,
დღეს თავს გვესმიათ, ჩვენს ზურგზე
მალაყს გადადიან, რადგან წაქცეუ-
ლნი ფიგურები. ბურჟუაზიამ კა-
ნონს გარეშე გამოაცხადა ჩვენი პა-
რტია, განსაკუთრებულ კანონებს
ქმნის პროლეტარიატის წინააღმდეგ
და მის მაგიერ, რომ ჩვენთან ერთად
მხნეთ შეუტეოს მტრებს, იგი მათ
გვერდში უდგება და მათ შავ საქმეს
თავისი ხელით აწარმოებს.

ეცადეთ, არ აწყენით ბურჟუა-
ზიას, გულმოდგინეთ ემსახურეთ მას
და იქნება მოიღოს თქვენზე წყალო-
ბა. ნურათფერი შეგაკრთობთ, გასწი-
რეთ გუშინდელი ამხანაგები, შემდე-
გშიაც ნუ დაინდობთ თქვენს ღლევა-
ნდელ ამხანაგებს, თუ ბურჟუაზიას
არ მოეწონოს ისინი, იარეთ მავ გა-
ბურჟული პირით, დედამიწა ალბათ
ზიდავს თქვენისთანა ავაზაკებს“.

მენშევიკების აგრარული პროგრა-
მა ნილაბს ზდიდა საქ. სოც. დემ. მენ-
შევიკების ფრაქციას. მენშევიკები
არ იდგნენ უღარიბეს გლეხობის ინ-
ტერესების დაცვის თვალსაზრისზე
და მათ არ შეეძლოთ სოფლის მეურ-
ნეობის განვითარება. არცევედა რა
სამიწადმოქმედო პროგრამას, ვაზეთი
„ერთობა“ ჯერ კიდევ 1918 წ. ნოე-
მბერში ათავსებს წერილს ასეთი
ორიგინალური სათაურით: „ფაშისტ

უნდა მიეცეს გლეხს მიწა, თუ უფა-
სოდ“.

ხუფრი თავგამოდებით იცაყს იმ
აზრს, სწერდა „ერთობა“, რომ მიწა
უფასოდ უნდა დაურიგდეს გლეხო-
ბას, მოყავთ ორი მთავარი საბუთი.
პირველი ის, რომ ჩვენ სიტყვა მიგვი-
ცია გლეხისათვის მიწის უფასოთ
დარიგებაზე. მართალია ეს თუ არა?
ჩვენი დაპირება ჩვენს პარტიულ
პროგრამაში გვიწერია, ამ პროგრამას
დიდი ხანია ვავრცელებთ ზალხში და
განა მუნიციპალიზაცია, ე.ი. მიწის
იჯარით გაცემა გლეხზე — უსასყი-
დლობას გულისხმობს? ცხადია, არა
და არა. ჩვენ მუდამ ხაზგასმით ვლა-
პარაკობდით და ვსწერდით მიწის
უფასოთ ჩამორთმევაზე და არა უფა-
სოთ დარიგებაზე. — მეორე საბუთი
ის მოყავთ, რომ გლეხი უწყაყოფი-
ლოთ შეხედება მიწაზე ფასის დად-
ბას და შეიძლება ამ ნიადაგზე უწყე-
სობაჲ კი მოხდეს“...

მევეთი წერილი დაასვენის: „ამი-
ტომ გადაჭრით უნდა ესთქვათ, რომ
ჩამორთმეულ მიწებს ჩვენ ვყიდით
დაკლებულ ფასებში“ („ერთობა“ №
240).

ვაზეთ „ერთობის“ წერილმა მიწის
საკითხში მიიღო დაცანონება მთავ-
რობის ორგანოებში და მიწის ყიდვა
გაყიდვა არსებობდა არამც თუ გლე-
ხთა შორის, არამედ თვით მთავრო-
ბამ მიიღო პროექტი მემამულეებისა-
გან ჩამორთმეული მიწების გლეხებ-
ზე მიყიდვის შესახებ. მემამულეთ
მიწას კანონი უტოვებდა ნორმას 7
დესეტინას, მიუხედავად იმისა, ეწყე-
ოდა ის სოფლის მეურნეობას თუ
არა. ეს ნორმა საკმაოდისი იყო გლე-
ხის ეკონომიურათ დასამორჩილებ-
ლად მემამულეს მიერ.

მენშევიკების ასეთი აგრარული
პროგრამა, რომელსაც ეწოდებოდა
„მუნიციპალიზაცია“ თავის დასაწყ-
ისს იღებდა სტოკპოლმის სოც. დემ.
ყრილობიდან. ეს გამომდინარეობდა
გლეხობის როლის შეფასებისაგან
ბურჟუაზიულ - დემოკრატიულ რე-

გოლიუტიაში და უკანასკნელის გან-
 ვითარების გზების შესახებ სწორედ
 ამიტომ იყო, რომ ქუთაისში კონფე-
 რენციამ 1918 წ. თებერვალში ყვე-
 ლა დელეგატები აღნიშნავდნენ, რომ
 გლეხობამ პირი იბრუნა ბოლშევიკე-
 ბისაკენო. 11

ბოლშევიკური ორგანიზაციები ამ
 დროს მოკლებული იყო ფინანსიურ
 სახსრებს მაშინ, როდესაც მენშევიკე-
 ბი შეადგენდნენ სახელმწიფოებრივ
 პარტიას და უხვად სარგებლობდნენ
 სახელმწიფო დახმარებით. კომუნის-
 ტური ორგანიზაციების სამუშაო თან-
 ხას შეადგენდა საწივრო ფული,
 დრო გამოშვებით წევრების ერთ-
 დროულად დაბეგვრა. მაგ. 1917
 წლის დეკემბრის დაშლენ კავკასიის
 საოლქო კომიტეტმა რ.ს.დ.მ.პ. ბოლ-
 შევიკებისამ დაადგინა, რათა მისცე-
 მოდა წინადადება ყველა რაიონულ
 ორგანიზაციებს, რომ წევრებს ერთ-
 დროულად გადაეხადა ერთი დღის
 შემოსავალი. კომიტეტის ხაზინადარი
 იყო აკოპ აკოპიანი, რომელთანაც
 ფული უნდა შეეტანა პარტიის წევ-
 რებს. ამავე დროს გახეთ „ბრძოლის“
 ფონდის გასაძლიერებლად გაჩაღებუ-
 ლი იყო კამპანია ფულის შესაგრო-
 ვებლად. აგრეთვე პარტიის საარსებო
 წყაროს შეადგენდა ამა თუ იმ საჯა-
 რო ლექციებიდან შემოსული თანხა.
 მაგ., ჩვენ ვკითხულობთ „ბრძოლის“
 4 ნომერში 1918 წ. იანვარი.

„თბილისის მეორე რაიონის რ.ს.დ.
 მ.პ. ბოლშევიკების ორგანიზაცია კვი-
 რას, 7 იანვარს, ელექტრო-ბიოგრა-
 ფის „პაოლოს“ სადგომში მიხეილის
 პროსაქტი, მართავს ორ ლექციას:
 1) ნაციონალური საკითხი — წიაკი-
 თხავს აშხ. ფ. მახარაძე, 2) მიმდინარე
 მომენტი — წიაკითხავს ს. ჭავთარაძე.
 შესავალი ფასი 60 კ. სალდათებისა-
 თვის 30 კ.“

აგრეთვე დათმობილი ჰქონდა ად-
 ვილი თავისუფალ შეწირვას, რომე-
 ლიც ოფიციალურად ცხადდებოდა
 ბოლშევიკურ გაზეთ ბრძოლაში:
 მაგ. „ბრძოლის“ № 19 სწერია: „პირ-

ველი რაიონის ბიურო ბოლშევიკე-
 ბისა ამხანაგებს სთხოვს დახმარება
 გაუწიონ შემოწირულობით, როგორც
 ფულით, ისე წიგნებით და ბროშურე-
 ბით, რომ ბიუროსთან მოიწყოს ბიბ-
 ლიოთეკა“.

11 პარტიაში მიღების წესი ამ დროს
 მარტივი იყო, 1917 წლიდან მანამ-
 დის, სანამ პარტია გადავიდოდა სრუ-
 ლიად არა ლეგალურ მუშაობაზე მე-
 ნშევიკურ მთავრობის რეპრესიების
 გამო, პარტიაში მიღება სწარმოებდა
 მარტივად: არ არსებობდა გამოცდა
 პოლიტკონდის მხრივ და არ იყო
 პრაქტიკაში საკანდიდატო სტაჟი. გა-
 ზეთში ცხადდებოდა ცნობა მხოლოდ,
 თუ სად შეიძლებოდა ჩაწერა 11 მაგ.
 „ბრძოლაში“ № 19 გამოცხადებუ-
 ლია: „რ.ს.დ.მ.პ. მეუმრავლესეთა
 (ბოლშევიკების) ოზურგეთის კომი-
 ტეტი აცხადებს, თანამოაზრეთა სა-
 ყურადღებოდ, რომ პარტიაში ჩაწე-
 რა შეიძლება ყოველდღე 1) ქალაქის
 აფთიაქის გამგე ფილიპე ცხომელი-
 ძესთან და 2) მარო ლომინაძესთან,
 დღის 3 საათიდან, საღამოს 6 საათი-
 მდე ჯაბა მამულაიშვილის სახლში,
 თეატრის გვერდით“.

11 მაგრამ რეპრესიების შემდეგ და
 ბოლშევიკების არალეგალურათ მუ-
 შაობით პერიოდში ხდებოდა საიდუმ-
 ლოთი.

ბოლშევიკური ორგანიზაციების
 გავლენა გაძლიერდა სოფლადაც.
 1918 წლის 20-23 თებერვალს ქ. ქუ-
 თაისში მოწვეული იქნა კონფერენ-
 ცია რუსეთის სოციალ დემოკრატი-
 ულ მუშ. პარტიის (ბოლშევიკების)
 დასავლეთ ამიერ - კავკასიის ორგა-
 ნიზაციების წარმომადგენლების. ნო-
 რმა იყო 100-ზე ერთი დელეგატი.
 კონფერენციაზე გამოცხადდნენ დე-
 ლეგატები შემდეგი ადგილებიდან:
 აბაშა, სუჯუნა, ნაოლალევი (მარტვი-
 ლი), ნოგევაზოვი, ხუნჯულაური, მა-
 თხოჯი, სამიქო, ხობი, სენაკი, ხუთა,
 ეკი, ახალ-სენაკი, ზუგდიდი, გუბი,
 ტოზანდერი, კულაში, სამტრედია,
 ხონი, მაიდანი, ქუთაისი, ქიათურა,

ნიკორწმინდა, პატარა ონი (რაჭა) ნიგოთი, ჯღმათი, სუფსა, ლანჩხუთი, ჩოხატაური, ხიდისთავი, ერკეთი, ბათომი და სოხუმი. ყველა ეს ორგანიზაციები მაშინ აერთიანებდა დაახლოებით 6.000 შეკავშირებულ წევრს.

მაშინდელ მდგომარეობის დაფასებას ჩვენ ვკითხულობთ ამავე კონფერენციის რეოზლიუციებში, სადაც ნათქვამია:

✓ „დელეგატების მოხსენებებმა წარმოგვიდგინა მეტად საფულისხმიერო სურათი ჩვენი სოფლების დღევანდელი მდგომარეობისა, გამოიკვეთა, რომ სოფელი დღეს დიდ კრიზისს განიცდის, გლეხობას დაუყარავს ან კარგავს ყოველივე ნდობას მენშევიკებისა და იმათ მთავრობისადმი. უმთავრესი მიზეზი ამისა ის არის, რომ გლეხები დარწმუნდნენ იმაში, რომ მენშევიკებმა ისინი დაატყუილეს, მენშევიკები სარგებლობდნენ ხალხის განუსაზღვრელი ნდობით და ნდობა მათ გამოიყენეს ერთი მხრით იმაში, რომ მენშევიკებმა ძველი მთავრობის კაცები დასკვალეს და იმათ ადგილას ჩააყენეს ახლები, რომლებიც ძველებიდან თითქმის არაფრით არ განსხვავდებიან გარდა იმისა, რომ არჩევნების დროს თავის ხმებს მხოლოდ და მხოლოდ მენშევიკებს აძლევდნენ. სამაგიეროთ გლეხკაცობა სამართლიანად მოელოდა მენშევიკებისაგან, რომლებიც დღეს მთავრობას სათავეში უდგანან, მიწის საკითხის გლეხობის სასარგებლოდ გადაჭრას, ომის დაბოლოვებას, ეკონომიური კრიზისის და სასურსათო საკითხის მოგვარებას“...

ღარიბმა გლეხობამ პირი იბრუნა ბოლშევიკებისაკენ. თითქმის ყველა დელეგატებმა აღნიშნეს შემდგომი გარემოება: „ახლა რომ მოხდეს სოფლად არჩევნები, მენშევიკები ვერ მიიღებენ მეზუთედ ნაწილს იმ ხმებისას, რომლებიც მათ მიიღეს წარსულ არჩევნების დროს. მენშევიკებმა სრულიად დაკარგა ნიადაგი, ან ახლა კა-

რგავს, ამავე დროს ჩვენ ვხედავთ ბოლშევიზმის გასაოცარ ზრდას. თითქმის ყველა სოფლებში თავის თავად, სტიქიურად ჩნდება ბოლშევიკური ორგანიზაციები, მაგრამ, სამწუხაროდ, ყოველგან ხელმძღვანელების ნაკლებობაა, ზოგან კი სრულებით არ მოიპოვება არც პროპაგანდისტი და არც აგიტატორი, ეს ვარეშობება, რა თქმა უნდა, ძალზე აფერხებს პარტიის ყოველგვარ მუშაობას და წარმატებას...

ამ უკანასკნელ დროს სოფლის გამოფხიზლებაში დიდ როლს თამაშობენ ომიდან დაბრუნებული ჯარისკაცები“...

მომენტი კონფერენციამ ასე დაფასა:

1. დღევანდელ მომენტს ახასიათებს საერთაშორისო იმპერიალისტური ბურჟუაზიის აშკარა თავდასხმა რუსეთის რევოლიუციისაზე. ეს თავდასხმა ითის მაჩვენებელია, რომ მუშათა რევოლიუცია ევროპაში მწიფდება და უკვე ემზადება იმპერიალიზმის დასაზღვრებათ. ბურჟუაზია ცდილობს გამოაყენოს ის მდგომარეობა, რომ დასავლეთ ევროპაში რევოლიუციონურ მოძრაობას ჯერ კიდევ ვერ გაუშლია თავისუფლათ ფრთები, მით, რომ ის თავის ესპანის რუსეთის რევოლიუციის, რომელიც შინაურ კონტრ - რევოლუციასთან ბრძოლაში დიდ ძალას აჩენს, მაგრამ საბოლოოთ ეს ბურჟუაზიული კონტრ - რევოლიუცია ჯერ კიდევ დამარცხებული არაა. ამიტომ გერმანიის იმპერიალისტების მიერ დაწყებული თავშეუქცევბელი თავდასხმა რუსეთის რევოლიუციაზე, რაც ხდება რუსეთის „მოკავშირეთა“ გაბატონებულ კლასების და მთავრობათა თანხმობით ერთი მხრით, და რუსეთის ბურჟუაზიისა და მისი ამყოლებთან მოლაპარაკებით და მონაწილეობით, მეორე მხრით, — ეს თავდასხმა გამოხატავს საერთაშორისო კონტრ - რევოლიუციის სულისკვეთებას და იმედებს და პოულობს თავის ძალას ყველა ბურჟუაზიულ კლა-

სების კონტრ - რევოლუციონერ სულისკვეთებაში, რათა ბოლო მოუღონ მუშების და გლეხების რევოლუციას.

II. რუსეთის რევოლუცია დღეს ჩაბმულია ხელჩართულ ბრძოლაში მსოფლიო იმპერიალიზმის წინააღმდეგ და ერთდროულად დროს ის ებრძვის შინაურ კონტრ - რევოლუციას. რუსეთის რევოლუციის გამარჯვება იმ გიგანტისებურ ბრძოლაში, რაც ნიშნავს რუსეთის რევოლუციის მიერ წამოყენებულ პრინციპების გამარჯვებას, — დამოკიდებულია რევოლუციის განვითარებაზე დასავლეთ ევროპაში ერთი მხრით, და მუშების და გლეხების სრულიად რუსეთის რევოლუციონერი ფრონტის ერთობაში, მეორე მხრით. ეს არის სრულყოფილი საბჭოთა ფრონტი. ყოველი სეპარატიული გამოსვლა ხელსაყრელია შემოსეულ იმპერიალისტურ კონტრ - რევოლუციისათვის. ბრძოლა სრულყოფილიდან საბჭოთა ფრონტის წინააღმდეგ არის ბრძოლა რევოლუციის წინააღმდეგ და ამ ბრძოლას იყენებენ მუშების და გლეხების მტრობი.

კონტრ - რევოლუციის წინააღმდეგ ბრძოლა და ამ ბრძოლის ხელმძღვანელობა შეეძლიათ თავს იდვან მხოლოდ მუშების, ჯარისკაცების და გლეხების დიქტატურის საბჭოთა სრულიად რუსეთის ყრილობამ და მის სრულუფლებიან ორგანომ.

III. კერძოდ ამიერ - კავკასიაში რევოლუცია დიდ განსაცდელშია. ადგილობრივ მენშევიკებს და მეზარეულენე ესერების პოლიტიკის წყალობით, საბჭოთა პოლიტიკური როლი სრულიად ჩამოქვეითდა და ისინი დღეს სრულებით ჰკრებიან. ძალაუფლებას ეპატრონებიან მუშების და გლეხების სურვილის წინააღმდეგ შექმნილი „ეროვნული“ საბჭოები, რომლებიც თავიანთი ბურჟუაზიულ-შოვინისტური და აშკარა კონტრ - რევოლუციონერი პოლიტიკით ცდი-

ლობენ ნაციონალურ ბრძოლაში რევოლუციის დაღუპვას.

ამიერ - კავკასიის კომისარიატი, როგორც მთავრობა, რომელიც წარმოშვეს თათრის ბეგებმა და ხანებმა და ამიერ - კავკასიის ბურჟუაზიამ ერთი მხრით და რევოლუციის მოალატებებმა—მენშევიკებმა და ესერებმა მეორე მხრივ, წარმოადგენს არსებითად გაბატონებულ კლასების შეთქმულებას მუშების და გლეხების რევოლუციის და მის მიერ შექმნილ საბჭოთა მთავრობის წინააღმდეგ. ამიერ - კავკასიის კომისარიატი იცავს მჭიდრულ კლასების ინტერესებს და იბრძვის სახალხო კომისარიატის საბჭოს მიერ გამოცემულ რევოლუციონერ დეკრეტების წინააღმდეგ. მან მიიყვანა ქვეყანა უფსკრულამდე და ყოველივე ძალას მოკლებულმა, მან დაამთავრა თავის არსებობა მით, რომ, გამოაცხადა რა თავის დიქტატურა, დაარბია სოციალისტური პრესა, დევნა დაუწყო რევოლუციონერ სოციალ - დემოკრატიის წარმომადგენლებს, დახვრიტა მუშებისა და ჯარისკაცების მიტინგი და სხვადასხვა.

ამიერ - კავკასიის სეიმი, რომელიც ფაქტურად ბურჟუაზიულ - შოვინისტურ და ცრუ-სოციალისტურ (მენშევიკების და სხვების) პარტიის წარმომადგენლობაა და არა ხალხის, სრულუფლებით არ გამოთქვამს მუშების და გლეხების დიდი უმეტესობის სურვილებს. გამოთქვამს რა კონტრ-რევოლუციონერ კლასების სულისკვეთებას, სეიმი ცდილობს საბოლოოდ შემუსროს საბჭოები. ამზადებს რა ნიადაგს კონტრ - რევოლუციის გასამარჯვებლად ამიერ-კავკასიაში, სეიმი ადასტურებს ამიერ-კავკასიის გამოყოფას რევოლუციონერ რუსეთისაგან, ე. ი. რუსეთის მუშების, ჯარისკაცების და გლეხების სახალხო მთავრობისაგან; ამით მას მიჰყავს ქვეყანა დაღუპვისაკენ და საერთო რევოლუციონერი ფრონტის დასუსტებისაკენ.

გამოდის რა აქედან, კონფერენცია სცნობს ჩვენი პარტიის ძირითად დანიშნულებათ ამიერ - კავკასიაში შემდეგს:

1. მოწყობა ყველგან მუშების და გლეხების დეპუტატების საბჭოთა და იმათი სრული ძალა-უფლების განხორციელება.

2. განახლებულ და ახლად მოწყობილ საბჭოთა ყრილობის მოწვევა მუშების, ჯარისკაცების და გლეხების რევოლუციონური ორგანოს შესაქმნელად მთელი ამიერ - კავკასიისა.

3. შექმნა სოციალისტური ჯარისა, რომელიც საბჭოების ხელმძღვანელობით შეებრძოლება როგორც შინაურ, ისე გარეშე იმპერიალისტურ კონტრ - რევოლუციას.

4. გამოაშკარავება იმის, თუ რა დამლუხველი და კონტრ - რევოლუციონური ნაბიჯია კოალიციონური მთავრობის შექმნა ამიერ - კავკასიაში ერთი მხრით და ამიერ - კავკასიის გამოყოფა რევოლუციონური რუსეთიდან მეორე მხრით. გამოაშკარავება იმის, თუ რა კონტრ - რევოლუციონური სარჩული უდევს იმ სამარცხვინო განგაშს, რომელიც ამ უკანასკნელ დროს ასტეხეს ბურჟუაზიულ - შოვინისტურმა რაზმმა მენშევიკურ გაზეთებმა ზავის და ომის თაობაზე“.

1918 წელს გაზაფხულზე სოფლად გლეხთა ჟუკაყოფილებამ საქართველოს ზოგიერთ სოფლებში აჯანყების ხასიათი მიიღო. აჯანყების აქტიურ მეთაურებათ გამოვიდნენ საშა გეგეჭკორი, მემარცხენე ესერი მიშა გეგეჭკორი, თომა ჩუბინიძე და სხვები, საშა გეგეჭკორის რაზმს ეწოდებოდა დასავლეთ ამიერ - კავკასიის სოციალისტური წითელი არმია. ამ წითელი არმიის შესახებ გაზეთი „ერთობა“ № 144 ათავსებს „ტერსკაია — პრაფა“ ს ცნობას: „რაჭის მაზრიდან წამოვიდა გლეხთა სოციალისტური რაზმი ანზ. გეგეჭკორის მეთაურობით (რ.კ.პ. ქუთაისის კომიტეტის წევრია) რაზმი 400 კაცისაგან შემდგარი უკ-

ვე მოვიდა კავკასიაში, საიდანაც ის წავა საქართველოს სამხედრო გზით, რომ იქ შეუერთდეს აჯანყებულ გლეხებს კონტრ - რევოლუციონურ ამიერ - კავკასიის მთავრობის წინააღმდეგ. რაზმი კარგად არის შეიარაღებული და უზრუნველყოფილია ყველაფრით“.

რომ საქართველოს გვარდიისა და მენშევიკურ ჯარის გვერდით შეიქმნა წითელი არმია, ამას მოწმობს ოფიციალური ბრძანება № 5. რ.კ.პ. ბოლშევიკების — დასავლეთ ამიერ - კავკასიის წითელ სოციალისტურ არმიისადმი. ნაწილი „სტროვეი“ 25 ივნისი 1918 წ. ქ. ონი.

§ 1.

„დასავლეთ ამიერ - კავკასიის სოციალისტური წითელი არმიის სამხედრო საველე მთავარი შტაბი წინადადებას აძლევს ყველა პარტიულ ორგანიზაციებს რ.კ. პარტიის ბოლშევიკებისას, ყველა წევრებს და წარმომადგენლებს პარტიისას, ყველა შტაბებს და სოციალისტური წითელი არმიის შტაბებს დღესვე მოახდინონ პარტიული ამბანაგების და ჩვენ თანაკრძნობთა შეიარაღებული ძალების მობილიზაცია და ხუთშაბათს, 27 ივნისს, დილის 9 საათზე მოვიდნენ ქ. ონში დასავლეთ ამიერ - კავკასიის სოციალისტურ წითელი არმიის სამხედრო - საველე შტაბში ონის სამაზრო კომისარიატის შერობაში. მთავარი სამხედრო - საველე შტაბის თაყმჯდომარე ა. გეგეჭკორი, მთავარი სარდალი არმიის კ. ჭავჭავაძე“.

საშა გეგეჭკორის რაზმი ჩრდილოეთ კავკასიიდან შემოიჭრა დუშეთის მაზრაში, რომლის წინააღმდეგ მენშევიკებმა გააზაფნა გ. ჯუღელი მისი გვარდიის ნაწილებით. ამ ბრძოლის დამახასიათებელია თვით გ. ჯუღელის „Тяжелый Крест“-იდან შეძღვრი მოგონება: „გუშინ ღამით ჩვენ სასტიკად დავამარცხეთ ბოლშევიკები. სრული, საბოლოო განადგურება, წაყარით მათ ორი ზარბაზანი,“ 4

ყუმბარის სასროლი, ტყვიისმფრქვე-
ველები და ორასი ტყვე. საშა გეგე-
ქორის „სოციალისტური რაზმისა-
გან“ დარჩა „რქები და ჩლიქები“.
კავკასიის გზაზე ბლომად ყრია მო-
წინააღმდეგის გვამები. მძიმე სურა-
რათაა. გაქვავდა, მოკვდა გული.
ტყვეებს შორის მძიმეთაა დაჭრილი
თომა ჩუბინიძე და სოხუმელი შანტა-
უისტი მიშა გეგექორი, რომელიც
ხელს აწერდა მთავარ სარდლის მა-
გიერს...

ქვევით იგივე ჯუღელი ამბობს:
„მე ჩავიგდე ხელში... საშა გეგექო-
რის ცხეხი, თვით საშა აქაც გაგვექ-
ცა“...

ჯუღელი მიშა გეგექორს შანტა-
უისტს უწოდებს. მიშა ოქტომბრის
გადატრიალების დღიდანვე, როგორც
მეძარცხენე ესერბა, მხარი დაუჭირა
საბჭოთა ხელისუფლებას და იარა-
ღით ხელში იბრძოდა საქართველოს
გასასაბჭოებლად. ამხ. მიშა იყო სა-
ქართველოში კარგად ცნობილი მე-
ძარცხენე სოციალისტ - რევოლუო-
ციონერი, ის მუშაობდა 1906 წ. ჰი-
თურაში, სადაც ის 1907 წ. დაპატი-
მრეს და ქუთაისის ციხიდან აღმინის-
ტრატულიად გადასახლეს. მიშა გე-
გექორი ჯუღელმა დუმეთში დახვ-
რიტა. თომა ჩუბინიძე, რომლის შე-
სახებ ლაპარაკობს ჯუღელი, იყო
1905 წ. ბათუმის ქარხნის მუშა, შემ-
დეგ ცნობილ აფრასიონ მერკვილაძის
წითელი რაზმელი, მას ახასიათებდა
არაჩვეულებრივი გამბედაობა. ის გა-
იქცა 1907 წ. ქუთაისის ციხიდან, ფა-
ნცხავას ეზოდან გაყვანილ ხერელის
საშუალებით.

საქართველოს მაზრებში და რაიო-
ნებში ბოლშევიკური ორგანიზაციები
თანდათანობით მაგრდებოდნენ. ამას
აღსაღწერებელ პარტმუშაობის აქტი-
ურ მონაწილეთა მოგონებანი, ფოტო-
ში კარგად მოზრდილი და მუშებში
გაილენიანი ორგანიზაცია არსებობ-
და. გ. მელნარგია თავის მოგონებაში
(იხ. რევ. მატინე № 1, 1929 წ.),
სხვათა შორისწერს: „მართლაც ჩვე-

ნი ლეგალობა ხანგრძლივი არ იყო.
მენშევიკებმა, პირიქით, ისარგებლეს
ამ ლეგალობით, გაიყენეს ბევრი ახა-
ლი ამხანაგი... ორგანიზაცია განაგრ-
ძობს ნახევრად ლეგალურად არსე-
ბობას, კომიტეტს ქავს თავმჯდომა-
რეთ და ხელმძღვანელად ამხ. ე. თა-
ვართქილაძე, მდივნად ამხ. ე. გაბუ-
ნი, კომიტეტი აწარმოებს ორგანი-
ზაციულ მუშაობას, ავრცელებს ბოლ-
შევიკურ ლიტერატურას, ადგენს და-
ნგრეულ ორგანიზაციებს, ცენტრის
ნებადართვით ლეგულობს მონაწილე-
ობას ქალაქის თვითმართველობის
არჩევნებში... სპეციალურად ქალთა
შრომის მუშაობა არ სწარმოებდა, მა-
გრამ ჭაღები მაინც გეყავდა ორგანი-
ზაციაში, უმრავლესობას შეადგენდა
კომუნისტების ოჯახის წევრები და
ითვლებოდა ორგანიზაციაში 1919-
1920 წ. 40 ქალი... 1920 წ. ფოთის
კომიტეტს ქონდა მითითება ახალ-
გაზრდობის ორგანიზაციის დაარსე-
ბის აუქციონებლობის შესახებ... მიშა
ქავჭავაძის საშუალებით დაარსდა
პარტუჯრედი, დაახლოვებით ექვსი
ახალგაზრდისაგან, რომელიც შემ-
დეგ გაიზარდა და გასაბჭოების პირ-
ველ დღეებში საგრძნობ ორგანიზა-
ციად გადაიქცა. ა.კ.კ. სახელწოდე-
ბით“.

1919 წლის მუშაობის შესახებ ამხ.
ს. მამულია (იხ. „რევ. მატინე“ № 1,
1928 წ.) თავის მოგონებაში ასე ახა-
სიათებს მაშინდელ მდგომარეობას
სენაკის მაზრაში: „საგუბერნიო კო-
მიტეტმა (აქ ლაპარაკია ქუთაისის სა-
გუბ. კომიტეტზე — თ. ე.) ამხ. მა-
რიამ ორახელაშვილის სახით მიმავ-
ლინა ორგანიზაციის ხელმძღვანელად
სენაკის მაზრაში, სადაც მუშაობას მა-
შინ ხელმძღვანელობდნენ ამხ. ბესა-
რიონ გოგია და მაკარი ბელია... ამხა-
ნაგების დატუსაღების გამო, მაშინ
სამაზრო კომიტეტი დაშლილი იყო
და მუშაობაც შენეოებულ, საქირო
იყო კავშირის გაბმა გარედ დაჩე-
ნილ ამხანაგებთან და უჯრედებთან,
კონფერენციის მოწვევა, სამაზრო კო

მიტეტის ისევ შექმნა და მუშაობის გაჩაღება... ✓

პირველ ჩვენს კონფერენციაზე, რომელიც მოეწევი, ქ. ახალსენაკში, სექტემბერში, იყვნენ წარმოდგენილი მხოლოდ ზოგიერთი ორგანიზაციები (ახ. აბაშის, სუჯულის, ახალ სენაკის, გეგუთის) და ზოგიერთი აქტიური პარტიის წევრები... ✓

პარტიული მუშაობა 1919 წელს ბათომშიაც გაჩაღდა. მასწინდელი მდგომარეობის და პარტიული მუშაობის შესახებ. ამხ. დათიკო მახარაძე შემდეგს გადმოგვცემს: „ბათომში არსებობდა ბოლშევიკების ბათომის საოლქო კომიტეტი. ბათომის კომიტეტს უშუალო კავშირი ჰქონდა რ.კ. პ. (ბ) კავკასიის სამხარეო კომიტეტთან. 1919 წ. მოხდა ბათომის კომიტეტის რეორგანიზაცია, კომიტეტში შევიდნენ ამხ. ვ. პეცოვი, დ. მახარაძე, გ. ბელენკი და გუბელი. საოლქო კომიტეტი აერთიანებდა დაახლოვებით სამოც წევრს, უჯრედი იყო მ. ყველაზე ძლიერ უჯრედთან ითვლებოდა სანაპირო უჯრედი, აგრეთვე ძლიერი იყო საზენიტო სახელოსნოს უჯრედი ამხ. ანასტასიადის ხელმძღვანელობით, რომელშიაც უმეტესობა ბერძენი მუშები იყვნენ.“

ბათომის ორგანიზაციის მთავარ ამოცანას შეადგენდა მასების დაპყრობა, საბჭოთა სისტემის პოპულარიზაცია, მენშევიკური პარტიის წინააღმდეგ იდეოლოგიური და ორგანიზაციული ბრძოლა, ინგლისის საოკუპაციო ხელისუფლების წინააღმდეგ მუშათა მასების დარაზმვა და სხვა.

ბათომში იმ დროს სწარმოებდა სასტიკი აგიტაცია ბოლშევიკების წინააღმდეგ. შეერაზმული პრესა („ეხო ბატუმა“, „ნამ კრაი“, „სამუსლიმანო საქართველო“ და სხვა). სავსე იყო მოშაპული წერილებით საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ.

ბათომის ორგანიზაციამ მიზნად დაისახა ხელი შეეშალა საქ. მთავრობისათვის დენიკინის დახმარების გაწყვეტის საქმეში. ამ მიზნით ბათომის

კომიტეტმა მოაწყო გემ „ვოზროჟდენიე“-ს აფეთქება. ამ გემს მიჭონდა დენიკინის არმიისთვის ბათომის ნავთსადგურიდან ტანსაცმლი, იარაღი და სხვა სამხედრო მასალა. გემის აფეთქების მთავარი ხელმძღვანელი იყო ამხ. სერგო გობელი (მემძარიაშვილი). გემის სამანქანო განყოფილებაში დადგმულ იქნა „ჯოჯოხეთის მანქანა“, რომლის აფეთქება მოხდა დანიშნულ ვადაზე ექვსი საათით ადრე, ეს იმ დროს, როდესაც გემი ჯერ ბათომის რეიდზე იდგა. გემი მხოლოდ დაზიანდა და საქონლის გაგზავნას მხოლოდ ხელი შეუშალა 15 დღით.

ბათომის კომიტეტის ხელმძღვანელობით აფეთქებულ იქნა აგრეთვე დიდი ზიდი მდინარე კინტრიშზე. ზიდის აფეთქების მიზანი იყო ხელი შეეშალა ნავთის პროდუქტებს და დენიკინელ ოფიცრების გადმოზიდვისათვის.

ღირსშესანიშნავი აქტი, რომელიც მოაწყო კიდევ ბათომის კომიტეტმა იყო შავი ლენინალის ლიხაოვის მოკვლა. ლიხაოვი აგროვებდა რუს ოფიცრებს დენიკინის არმიისთვის, და მას კავშირი ჰქონდა ბათომის კონტრ-რევოლუციონურ ორგანიზაციებთან, როგორც ბათომის ციხე-სიმაგრის ყოფ. კომენდანტს, ჯორ კიდევ იმპერიალისტურ ომის დროს 1914-15 წ.

ლიხაოვი მოკლულ იქნა იმავე ს. გუბელის ხელმძღვანელობით. აქტის შესრულების დროს პოლიციელებმა სროლა აუტყნეს ტერორისტებს და დაპატიმრებულ იქნა ამხ. ს. გუბელი.

ინგლისის საოკუპაციო ხელისუფლების წერებში აღვლილი ქონდა დენიკინისა. 1 მაისს ბათომში შესდგა მრავალრიცხოვანი მიტინგი, რომელშიც გამოყო დელეგაცია გენერალ კუკოლისთან, რათა მას დროებით გაენთავისუფლებია გუბელი, წინააღმდეგ შემთხვევაში მიტინგი იმუქრებოდა გადამქრელი ზომებით. კუკოლისი დათანხმდა გუბელის განთავსებასზე ერთი დღით. იმავე

ლამის გუბელი გაპარებულ იქნა ბათომიდან.

8 მაის ინგლისის საოკუპაციო მთავრობამ დაპატიმრა პროფკავშირების საბჭოს აქტიური წევრები: მარკმანი, დ. მახარაძე, კ. ბერძენიშვილი, ბელენკი, მ. თუმანოვი, გ. რამიშვილი, დიმიტრიევინი, ბლიუმშაქი და სხვები. ყველანი სამხედრო გემით გაგზავნეს სტამბოლში, შემდეგ კი მეჯიდიაში. ამ საქმეში ჩაერია საბჭოთა რუსეთის მთავრობა აშშ. ჩიჩერი-ნისის სახით და მოხდა მათი გაცვლა ბაქოში დაპატიმრებულ ინგლისელებზე. ტყვეების გაცვლა მოხდა ქ. ოდესაში.

1918 წ. 26 მაისს მენშევიკებმა საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს. მენშევიკურმა საქართველომ ირჩია კავშირი არა საბჭოთა რესპუბლიკებთან, არამედ ბრძოლა საბჭოთა წყობილების წინააღმდეგ.

1919 წ. ენკინსთიეში დენიკინმა თავის რწმუნებულად საქართველოში დიპლომატიური ურთიერთობის დადამყარებლად გამოგზავნა გენერალი ბარათოვი, შაირაშმელი ბარათოვი საქართველოში თავს თავისუფლად გრძნობდა. მისთვის მოიხსნა ტახტის დანგრევა, ეს დროებითი მოვლენა იყო და კვლავ მეფის ტახტის აღდგენაზე ოცნებობდა. ამ მიზნით ის აქ აკავშირებდა კონტრ-რევოლუციონერ ოფიცრობას. სარგებლობდა დიპლომატიური წარმომადგენლის უფლებით. ნათქვამის დასაბუთებლად მე მოვიყვან აშშ. შაფირის მიერ შეკრებილ ცნობებს გენერალ მიშლავესკის ნაამბობიდან:

„1919 წ. გაზაფხულზე მოვიდა თბილისში გენერალი ბარათოვი, რომელიც დაბრუნდა სპარსეთიდან ინდოეთის და სტამბოლის გზით. წინაშე იყო ხელქვეითი, თანამოსამსახურენი და მრავალრიცხოვანი მეგობრები ისწრაფოდნენ სწვევოდნენ ბარათოვს. იმ დროს ჩრდილოეთ კავკასია მოხალისეთა არმიის ხელში იმყოფებოდა. რომლის საქმეები წარმატე-

ბით მიმდინარეობდა, ამიერ-კავკასიაში კი სდევნიდნენ ყოველ რუსულს. ზოგიერთები გამოთქამდნენ აზრს, რომ ბარათოვს, რომელიც პოპულიარული იყო რუსის ჯარში, ჩრდილო კავკასიასა და ამიერ-კავკასიაში, მშველთა კეთილი საქმის გაკეთება თუ შეუძლია იმ გაუგებრობის მოსპობას, რომელიც არსებობდა საქართველოსა და სამხრეთ რუსეთის მთავრობას შორის და რასაც ფრიალ მძიმე შედეგები ჰქონდა რუს მოქალაქეთათვის ამიერ-კავკასიაში და განსაკუთრებით საქართველოში. ბარათოვმა მართლაც გადასწყვიტა აეღო თავზე შეამავლის და მშვიდობიანობის ჩამოგდების როლი.

ნ. ნ. ბარათოვმა წინადადება მისცა საქართველოს მთავრობას რინიკინთან გამგზავრებისა, რომელსაც იგი პირადად კარგად იცნობდა, რათა გაეშუქებინა საქმეთა ვითარება ამიერ-კავკასიაში. საქართველოს მთავრობა სიხარულით გამოცხადებდა ბარათოვის წინადადებას, მაგრამ იყო ერთგვარი ეჭვი, შეხედუბოდა თუ არა ბარათოვის თაოსნობა თანაგრძნობით დამოკიდებულებას მოხალისეთა შტაბში, რომელსაც ახსიათებდა არა საქმარისი მოქნილობა და შეუირეებლობა ამ.

კავკასიის საკითხში. მიუხედავად ამისა, ბარათოვმა მოახერხა დენიკინის დაყოლიება საქართველოსთან მორიგებაზე, და ბარათოვი დაბრუნდა სამხრეთ რუსეთის შეიარაღებული ძალების მთავარ სარდლის მთავარი წარმომადგენლის რწმუნებით მოსილი ამიერ-კავკასიაში. ბარათოვის მისია უნდა გახსნილიყო ტფილისში, ზოლო ბაქოსა, ბათუმსა და ერევანში იხსნებოდა მასზე დაქვემდებარებული წარმომადგენლობანი. ბარათოვის მისიის მთავარი დანიშნულებას შეადგენდა:

1. ნორმალური პოლიტიკური ურთიერთობათა დამყარება საქართველოსა და მოხალისეთა არმიის შორის. 2. საზღვრო საკითხის მოწესრიგება, 3. სამხედრო ეკონომიური ურთიერთ-

ბათა მოგვარება საქართველოსა და მოხალისეთა არმიის შორის.

4. რუსების მდგომარეობის მოწესრიგება საქართველოში.

პირველ 3 მუხლს, განსაკუთრებით პირველს, რომელიც შედგება საქ. დამოუკიდებლობის ცნობის საკითხს. საქართველოსათვის ჰქონდა განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა. თავისი დამოუკიდებლობის ცნობისა და საქართველოს და მოხალისეთა არმიის შორის ხელშეკრულებითი დამოკიდებულების დამყარებისათვის, მენშევიკური მთავრობა თავის მხრით დაპირდა:

1. მშვიდობიანობის სრული გარანტია მოხალისეთა არმიის ზურგში მის ბრძოლაში საბჭ. რუს. („თუ თქვენ შემოხვალთ ჩვენთან ზელშეკრულებით ურთიერთობაში, შეგიძლიათ იყოთ სავსებით დამშვიდებულნი თავისი ზურგისათვის და შეგიძლიათ ჩვენი ფრონტიდან მოხსნათ ყველა, უკანასკნელ ჯარისკაცამდე“).

2. ფრთხილ ენერგიული ზედმოქმედება ჩრდილოეთ კავკასიის მთელ ხალხზე იმ მხრივ, რომ ისინი დაწყნარებულიდნენ ყოფილიყვნენ და არ გაეღმწრათ მოხალისეთა არმიის წინააღმდეგ („წერილი ბარათოვის მისიის შესახებ ამიერ-კავკასიაში 1919 წ.“).

საქართველოს მთავრობისა და ბარათოვის მოლაპარაკების შესახებ იმავე შაფირს მოყავს ცნობები ბარათოვზე თავდასხმის გამო კვლევადიების აქტიდან, რომელსაც იძიებდა საგანგებო საქმეთა გამოძიებელი ჯორბენაძე:

„დაახლოვებით პირიქით საათზე — ამბობს თავის ჩვენებაში გენერალი ბარათოვი, — ჩემთან, კირიჩინი ქუჩაზე, სადაც მე ვცხოვრობდი, შემოვიდა აკადემიელი ამხანაგი — გენერალი ოდიშელიძე. უკანასკნელი ცნობილი სტრატეგია და სამხედრო საქმის თვალსაჩინო მცოდნე, მუშაობს ჩამთან საქართველოს რესპუბლიკის და რუსეთის მოხალისეთა არმიის ინტერესების დასაახლოებლად და შე-

სათანხმებლად. ინტერესთა შეთანხმება ამ ორ მხარეს შორის უკვე მოხდა და ამით მისიამ, რომლის წარმომადგენელი ვარ მე, უკვე მიაღწია თავის მიზანს, მაგრამ ეხლა საქმე შეთანხმების წვრილმანების გამომუშავებაშია. ამის გამო გუშინ მე ხანგრძლივი საუბარი მქონდა გენერალ ოდიშელიძესთან, რომელიც გავრძელდა თითქმის პირველ ნახევრამდე“.

ბარათოვის მისიის მუშაობა გაუგებარი არ დარჩა კომპარტიისათვის და გადაწყდა მისი თავიდან მოშორება, ეს გადაწყვეტილება სისრულეში მოიყვანა არკადი ელბაქიძემ, რომელმაც ყუმბარა ესროლა ვერის აღმართზე ავტომობილით მიმავალ ბარათოვს და ის მძიმედ დასჭრა. თვით ელბაქიძე მოკლულ იქნა მილიციელების მიერ.

ბოლშევიკების გავლენა თანდათანობით იზრდებოდა ტფილისშიაც. თუ 1917 წ. დამლევს ტფილისის ორგანიზაციაში დაახლოებით 2600-მდე წევრი ირიცხებოდა, 1918, 1919, 1920 წწ. ეს რიცხვი საგრძნობლად გაიზარდა. 1918 წლის გაზაფხულზე პარტია ნახევრად ლეგალურ არსებობას განიცდიდა. რაიონულ და ტფილისის კომიტეტებს ჰქონდა მუდმივი ბინა ოფიციალური წარწერით. პარტიის წევრები იკრიბებოდნენ და სწარმოებდა პარტიულ-განმანათლებელი მუშაობა, ბოლშევიკური ლიტერატურის გავრცელება და სხ. 1919 წ. საქართველოში კვლავ დაიწყო გლეხობის აჯანყება. თუ 1918 წ. აჯანყებებს პარტიამ საკმაო ხელმძღვანელობა ვერ გაუწია და აჯანყებანი ატარებდა უმეტესად სტიქიურ ხასიათს, 1919 წელს პარტია აჯანყებისათვის გაცხოველებულად ემზადებდა.

ოქტომბერში 1919 წ. დაწყებული აჯანყება ჩაქრობილ იქნა ცეცხლითა და მახვილით, სხვა ცნობებს რომ თავი დაენებოთ, საკმარისია ვალიკო ჯოღოლის დღიური, რომელიც ამ აჯანყების შესახებ სწერს: 25 ოქტომ-

ბერს 1919 წ. „გუშინ ბოლშევიკებმა მოახდინეს უშიშროებო შეიარაღებული გამოსვლა საქართველოს რესპუბლიკის მრავალ კუთხეებში: ფოთში, სამტრედიისში, თელავში. ლაგოდისში ძალაუფლებაც კი ჩაიგდეს ხელში. საწყლები! მათ ხელიდან ეცლება ხარკოვი, კიევი, კურსკი, ცარიცინი და იპყრობენ ლაგოდისს. ისინი ჰკარგავენ მთელ რუსეთს, მაგრამ ცდილობენ დაიპყრონ თურქესტანი და საქართველო. და განა ეს ბოლშევიკები არიან? განა რომელიმე პარტიისანი ბოლშევიკი განიზრახავს მოაწყოს აჯანყება იმ ქვეყანაში, რომელიც ყოველ მხრიდან გარშემორტყმულია რეაქციის ბანდებით? ამ უგუნურებასა და დანაშაულის ჩადენას გაბედავს მხოლოდ ამ პირობით, თუ გადატრიალება განამტკიცებს ქიჟიჩის უნარს თავდაცვისათვის. მაგრამ ბოლშევიკებმა მშვენივრად იციან, გადატრიალება სრულიად არეც-დარეც ყველაფერს და გაამეფებს რეაქციის. ნუ თუ ეს სურთ ბოლშევიკებს? ნუ თუ მათ სურთ ჩვენი ხალხის პოლიტიკური დაღუპვა და მისი ფიზიკური განადგურება? არა, ეს დამნაშავე, უგუნური და უპატიოსნო ბოლშევიკები. სად არიან პარტიისანნი? მე დავეძებ მათ და უკვე ვერ ვნახულობ. განა მართო კიკალეიშვილი? და, ამბობენ კიდევ აბელ ენუქიძე მოსკოვშიო! ამიტომ ამ უპატიოსნო, დამნაშავე ხალხს ამ ინკვიზიტორებს და ეგზეზიტებს ჩვენი დროისა, ამ ჯალათებს რუსეთის დიდი რევოლ. და მთელი რუსეთისა უნდა სასტიკად ეგზობოლოთ; ძირს სანტიმენტალიზმი და ყოველგვარი მოგონებანი“.

გამოსვლები მოხდა გურიაში. ლანჩხუთში. სუფსაში, ჩოხატაურში ბოლშევიკებმა ხელში ჩაიგდეს დაწყევლებები. აჯანყებულთა წინააღმდეგ გვარდიამ მიიღო გადამქრელი ზომები და ჩოხატაურის გამოსვლების აქტიური მონაწილენი ავთანდილ ერანისძე მამალაძე, ფილიმონ ელიშხიასძე გოგოლაძე, მიხაკო ბერძენი-

შვილი, ილია ცინციძე, თეოდორე გიორგისძე თედორაძე, ბენია ბერიძე, პართენ ბებურისძე მამალაძე და ტარასი მინდაძე გადაეცა სამხედრო სპეცდელით (დახვერტით) დასჯილ იქნენ. ამ აღმამყოფებელი ფაქტის შესახებ ბაქოს გაზეთ „ნოვი მირში“ № 15-35 მოთავსებულ იქნა წერილი შემდეგი სათაურით: „მენშევიკების მიერ მხეცურად დახვერტილი გურიის გამორბენ“. ამ წერილში სწავათა შორის სწერია: „...გურიაში იცის რევოლუციისათვის მსხვერპლის გაღების მაგალითები, მაგრამ მან არ იცის ამგვარი მხეცობის მაგალითი, არ იცის ასე ერთგვად რევოლუციონერების ამოქოვების მაგალითი ოდესღაც თავის მოძმეების მიერ, რომელთან ჰქვია მენშევიკები, „სოციალ-დემოკრატები“. ვის არ ასსოვს 1905 წლის რევოლუციის შემდეგ შავი დღეები, გამარჯვებული გენერალი ალიხანოვი, პოლკოვნიკი კრილოვი (გურიის საექსპედიციო რაზმის უფროსი), გენერალი ტოლმაჩევი „პრისტავი“ ელიზბეგოვი და სხვანი, გურიის გლეხთა რევოლუციონური მოძრაობის დამამწყვდიებელი. როცა ერთმანეთს ადარებთ 1905-6 წლებში მეფის მთავრობის მიერ რევოლუციის წინააღმდეგ მიღებულ ზომებს და მენშევიკურ მთავრობის რეპრესიებს, აშკარა ხდება, რომ მეფის მთავრობა რევოლუციონერებისადმი უფრო ლმობიერი იყო, ვიდრე ახლანდელი „თავისუფალ სახელმწიფოს“ ხელმძღვანელები.“

1905 წელს იგივე ჩოხატაური, სადაც აქამად დახვერტეს 8 ამხანაგი, ლაიკავა აჯანყებულებმა, მათ განაიარაღეს სტრატეგიები და გამოაცხადეს გლეხთა დიქტატურა. მაგრამ ჩოხატაურს არ ასსოვს დასახვერტი ბოძების აღმართვა. ნასაკიარალზე ეგრეთ წოდებული მოწინავე რაზმისა და პლასტუნებს შორის ომი გაჩაღდა, სადაც პლასტუნები დამარცხებულ იქნენ, მაგრამ „გურიის რესპუბლიკის“

კის" გასამართლებას არ მოჰყოლია სიკვდილით განაჩენი. ეხლა, როცა ვიგონებ წარსულს, როგორც აქტიური მონაწილე ამ ორი რევოლუციისა, ნაკლები ბოროტებით ვუსტყერი ალბანოვ - კრილოვის რეაქციას, ვიდრე რამიშვილ - ჭორდანას „რევოლუციის“.

მშობლებმა დაჰკარგეს ღვიძლი შვილები, შვილებმა — მარჩინალი მამები, ცოლებმა — ქმრები, გურია ჯერ გონს ვერ მოსულა, უმანკო გლეხებს მოსვენებას არ აძლევს გურიის მიდამოებში უმანკოთ დაღვრილი სისხლი „... და სხვა.

ამ მომენტში საქართველოს აქტიური ბოლშევიკები დაპატიმრებულნი იყვნენ, პარტიული მუშაობა შეწყვეტილი. სოფლად და ქალაქათ ორგანიზაციები თითქმის განადგურდა.

1919 წელი კრიტიკული პერიოდია საბჭოთა რუსეთისათვის. დენიკინის არმია ჩქარი ნაბიჯით მოსკოვისკენ მიიწევდა. 4 მაისს 1919 წ. დენიკინის არმიამ ლოგანსკი დაიკავა, 6 ივნისს — ბერდიანსკი, 25 ივნისს გენერალ მაი-მავესკის ჯარმა ხარკოვი აიღო, 30 ივნისს ვრანგელმა ცარიცინი და კამაშინი დაიპყრო. მაშონტოვის ცხენოსანმა არმიამ 18 აგვისტოს ტამბოვი დაიკავა; ამავე წლის 23 აგვისტოს ყირიმის რაზმმა ოდესა აიღო, 10 სექტემბრისთვის აიღეს ვორონეჟი, ხოლო 14 ოქტომბერს ორიოლი. ციმბირიდან მოწოდებული ჯარი კოლჩაკ-იუზენკის ხელმძღვანელობით რუსეთის დედაქალაქ პეტროგრადზე მიიწევდა. გენერალმა როდზიანკომ დაიკავა იამბურგი, 13 ოქტომბერს ლუგა და 16 გატჩინა, 21 ოქტომბერს ამაღი თეთრი გვარდიის კოპანუსმა დაიკავა პავლოვსკი და ცარსკოე სელო. პეტროგრადში შესვლას დაახლოებით 15 ვერსის მანძილი აკლდა. პეტროგრადის გენერალ - გუბერნატორად გენერალი გლაზნემაი უკვე დაინიშნული იყო.

რუსეთის რევოლუციის ასეთ მძიმე მომენტში საქართველოს კომუ-

ნისტებს, რა თქმა უნდა, არ შეეძლოთ თავიანთი წვლილი არ შეეტანათ მოზღვავებულ კონტრ - რევოლუციასთან ბრძოლაში. საბჭოთა წყობილების საქმე ბეწვზე ეკიდა. ამიტომ პარტიამ გადასწყვიტა არა გოლზე ხელის დაკრეფა, არამედ აქტიური გამოსვლა. ამხ. ფილიპე მახარაძე სწერს: „დენიკინის მთელი ყურადღება იმ დროს მოსკოვისაკენ იყო მიპყრობილი, და თუ მის ზურგს უკან ამ დროს სადმე, თუნდაც საქართველოში, ბოლშევიკური აჯანყება მოხდებოდა, ეს უთუოდ გამოიწვევდა მის ბანაკში ერთგვარ არეულარეებს და პანიკას; მეოფეს მხრიდან, ეს აჯანყება, თუნდაც უდროოდ ჩაქრობილი, დიდ გავლენას მოახდენდა წითელ ჯარზე, მორალურად გაამხნევებდა და აღფრთოვანებდა მას დენიკინის წინააღმდეგ (ფ. მახარაძე, „საბჭოები და ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის“, გვერდი 150). ამიტომ პარტია სრულიად მართალი იყო, როდესაც ის სმას აძლევდა აჯანყებას. 1919 წლის აჯანყებას იგივე ბედი ეწვია, რაც 1918 წლის გლეხთა აჯანყებებს საქართველოში. ეს აჯანყება ცეცხლითა და მახვილით ჩაქრობილ იქნა, რის შემდეგ უკვე იწყება პარტოგანიზაციებზე თავდასხმა. პარტია არალეგალურ მდგომარეობაზე გადადის, რაც გრძელდება 1920 წ. 20 მაისამდე. ამ დროს წითელი ჯარი ფეხდაფეხ მოსდევს დენიკინის თეთრ არმიას, დენიკინის და კოლჩაკის ჯარი სრულ განადგურების პროცესში იმყოფება, უკვე გასაბჭოვდა აზერბეიჯანი და ახლა საქართველოს მენშევიკებმა სხვა პანგზე დაიწყეს ლაპარაკი. საქართველოს მენშევიკური მთავრობა ცდილობს მოლაპარაკება გამართოს საბჭოთა მთავრობასთან. 1920 წ. 7 მაისს დადებულ იქნა ხელშეკრულება საქართველოსა და რს.ფ.ს. რესპუბლიკას შორის. ხელშეკრულებაში, სხვათა შორის, გათვალისწინებული იყო კო-

მუხისტ ტუსალების განთავისუფლება და კომპარტიის ლეგალიზაცია. //

ახალი პირობები თავის - თავად სცელიდა კომუნისტური პარტიის მუშაობის ტაქტიკას საქართველოში, ახლა უკვე უნდა ჩამოყალიბებულიყო საქართველოს კომპარტია.

ახალგაზრდა მუშათა და გლეხთა კომუნისტური კავშირიც რუსეთის საბჭოთა რესპუბლიკის—საქართველოს ხელშეკრულების გამო შეუდგა ერთნაირი ორგანიზაციის ჩამოყალიბებას. 22 მაისს 1920 წ. ამის გამო შემდეგი მოწოდებით მიმართა ახალგაზრდა კომუნისტურ კავშირს ახალგაზრდათა დროებით ცენტრალურმა კომიტეტმა:

„აზნაფებო! იმის გამო, რომ აზერბეიჯანში და ჩრდილოეთ კავკასიაში უკვე აღდგენილია საბჭოთა ძალაუფლება და რუსეთის მუშათა და გლეხთა მთავრობამ იცნო საქართველოს დემოკრატიული სახელმწიფოს რესპუბლიკის დამოუკიდებლობა, კავკასიის საოლქო კომიტეტმა რუსეთის ახალგაზრდა მუშათა და გლეხთა კავშირისამ, 22 მაისს სხდომაზე დაადგინა: თანაზმად რუსეთის ახალგაზრდა კომუნისტური კავშირის ცენტრალურ კომიტეტის დირექტივისა: შესწყვიტოს თავისი არსებობა, როგორც უმთავრეს ხელმძღვანელ ორგანომ ახალგაზრდათა კომუნისტურ კავშირისა ამიერ-კავკასიაში.

იმავ დღეს შესდგა დროებითი ცენტრალური კომიტეტი საქართველოს ახალგაზრდა მუშათა და გლეხთა კომუნისტური კავშირისა, რომელმაც იღვა თავის თავზე დროებითი ხელმძღვანელობა, სანამ მოხდებოდა ყრილობა საქართველოში არსებულ კომუნისტური კავშირისა.

დროებითი ცენტრალური კომიტეტი მოუწოდებს ყველა ორგანიზაციებს და წევრებს კავშირისა, რომ განაგრძონ გაათავისუფლებული ენერგიით ორგანიზაციული მუშაობა და ემზადონ ყრილობისათვის. რომელიც მო-

ხდება ახლო მომავალში, დღე და რიცხვი ყრილობისა გამოცხადებული იქნება ცალკე“.

პირველ პერიოდში ეს ცვლილება იწვევდა ამა თუ იმ დაფას. ზოგიერთ აზნაფს უკვირდა და ვერ ეგუებოდა ამ სახელოწოდებას, ამაში ისინი ხედავდნენ რალაც გამოყოფის ნიშნებსაც. პარტიის რიგებიდან.

1920 წლის დეკემბრის თვეში ხელშეკრულება ფაქტურად გაუქმდა. კომპარტიის აქტიური წევრები უკვე მეტეხისა და ქუთაისის ციხეებში იქნენ გამომწყვდეული.

1921 წლის გაზაფხულის დასაწყისში საქართველოს მშრომელი მასების ბრძოლით და რუსეთის წითელი არმიის დახმარებით დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება და საქ. კომპარტია იქცა ლეგალურ და თან სახელმწიფოებრივ პარტიად.

პირველი ლეგალური პერიოდა

საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ დაისვა საკითხი დაჩქარებით ყრილობის მოწვევის შესახებ. ეხლა უკვე სრულიად თავისუფლად უნდა გადაეხედა კომპარტიას თავის რიგებისათვის და შინაპარტიულ დემოკრატიზმის პრინციპის თანახმად უნდა მოეხდინა პარტიის ხელმძღვანელი ორგანოების არჩევნები.

ეს პერიოდი პარტიისათვის, მიუხედავად მისი ლეგალობისა, მძიმე პერიოდით არის ცნობილი, ჯერ კიდევ ძლიერია ანტისაბჭოთა პარტიები, რომლებიც სულდგმულობენ ევროპაში გამართულ კომედიებით — გენუის და ჰააგის კონფერენციებით, საბჭოთა რუსეთის ეკონომიურ სისუსტით და სხვ. საქართველოდან გახიზნული ბურჟუაზიულ - დემოკრატიული მთავრობა სხვადასხვა ანტისაბჭოთა პარტიებთან ბლოკში ავრცელებენ ევროპის ბურჟუაზიულ წრეებში და პრესაში ხმებს საქართველოში კომპარტიის უნადაგობის შესახებ და აყენებდნენ საკითხს წითელი

ჯარის გაყენისა, რათა მოკავშირე-
ჯარის საქართველოდან გაყენებით აღ-
ვილად შესაძლებელი ყოფილიყო
აჯანყების მოწყობა და მენშევიკური
ხელისუფლების რესტრუქცია. ყვე-
ლა არსებულ დაბრკოლებათა დასა-
ძლევად და იმ მიმე ატმოსფერის
გასაფხვრავად, რომელიც შექმნეს
1921 წლის საქართველოში ანტისაბ-
ჭოთა პარტიების პროვოკაციულმა
სასიინმა. საქირო იყო პრაქტიკული
მუშაობის გაშლა საქართველოს მრე-
წველობის და სოფლის მეურნეო-
ბის ასაღორძინებლად. ანტისაბჭოთა
ფრონტს უნდა დაბრდაპირებოდა
მთლიანი და მჭიდროდ შეკავშირებუ-
ლი საქ. კომპარტია. ამიტომ საქ.
კომპარტიის ამოცანებს შეადგენდა:
აგრარული საკითხის დაუყოვნებლივ
გადაწყვეტა და უღარიბეს გლეხობის
შეკავშირება, კავშირის განმტკიცება
ქალაქსა და სოფელს შორის, მენშე-
ვიზმის იზოლიაცია და მისი დარღვე-
ვა, ქართული წითელი ჯარის შექმნა
და სხვა.

ასეთ პირობებში შეიკრება საქ.
კომპარტიის პირველი ლეგალური
ყრილობა.

საქ. კომპარტიის ყრილობის მოწყ-
ვევის შესახებაც მაშინდელ ცეკაში,
რომელიც დანიშნული იყო რ.კ.პ. კა-
ვკასიის ბიუროს მიერ, არსებობდა
უთანხმოება. ც.კ. ერთი ნაწილი წი-
ნააღმდეგი იყო ყრილობის მოწყვეტის
და მოითხოვდა მის გადადგმას გაზა-
ფხულისათვის. მეორე ნაწილი კი
გოძნობდა, რომ არსებულ ც.კ. არ
ძალუტს ხელმძღვანელობდა იმ დიდ
ამოცანებისადმი, რომელიც წამო-
ჭრილი იყო პარტიის წინაშე და სა-
ქიროდ სთვლიდა ხელმძღვანელობის
განახლებას.

ყრილობა დანიშნულ იქნა 1921 წ.
25 დეკემბრისათვის შემდეგი დღის
წესრიგით: 1. მოხსენება საბჭოთა
რესპუბლიკების საერთაშორისო და
შინაურ მდგომარეობის შესახებ.

2. პარტიის ცენტრალური კომიტე-
ტის პოლიტიკური და საორგანიზა-
ციო ანგარიში.

3. ახალი ეკონომიური პოლიტიკა
და მისი გატარების პირობები საქარ-
თველოში.

4. პარტიის ურთიერთობა პროფ-
კავშირებთან, მათი მონაწილეობა
წარმოებაში, სსსრ. პროფკავშირე-
ბის ურთიერთობა რ.კ.პ. საბჭოსა და
წითელ პროფინტერთან.

5. საადგილობრულო პოლიტიკა სა-
ბჭოთა საქართველოში.

6. კოოპერაცია.

7. სასურსათო პოლიტიკა.

8. საბჭოთა აღმშენებლობის მორი-
კი ამოცანები.

9. ეროვნული საკითხი საქართვე-
ლოში.

10. პარტიულ - ორგანიზაციულ
აღმშენებლობის მორიკი ამოცანები
და პარტიის წესდება.

11. პარტია და ახალგაზრდობის
კომუნისტური კავშირი.

12. პარტიის ც. კომიტეტის საკონ-
ტროლო კომისიის არჩევნები.

პირველ ყრილობაზე თავი იჩინა
აზრთა სხვადასხვაობამ. ჩამოყალიბდა
უმთავრესად ორი შეხედულება ამ-
კავ. რესპუბლიკების ფედერატიუ-
ლად გაერთიანების საკითხში. ყრი-
ლობის დიდი უმრავლესობა იდგა
რუსეთის კომ. პარტიის ც.კ. თვალსა-
ზრისზე — ამიერ-კავკასიის რესპუბ-
ლიკების სამეურნეო ღონისძიებათა
გაერთიანების შესახებ და აქედან გა-
მოჰდინარე ამ-კავკასიის ფედერა-
ციის შექმნის აუცილებლობაზე.

ზამოდაღნიშნულ საკითხების შე-
სახებ ამხ. სტალინმა, თბილისში ყო-
ფნის დროს, საქ. ორგანიზაციას მის-
ცა სათანადო ღირებულებები. 1921 წ.
6 ივნისს გაკეთებულ მოხსენებაში
„კომუნისმის მორიკი კითხვები საქა-
რთველოსა და ამიერ - კავკასიაში“,
ამხ. სტალინმა გარკვეულად მიგვი-
თითა, რომ საქირო იყო ბრძოლა ყო-
ველგვარი ნაციონალიზმის წინააღმ-
დეგ: „მე მასხოვს 1905-1917 წლები,

როცა მუშათა შორის და საზოგადოებაში, ამიერ - კავკასიის შრომელთა შორის არსებობდა სრული სოლიდარობა, როცა ეს ძმური კავშირი სომეხ, ქართველ, აზერბეიჯანელ და რუს მუშებს ჰქონდა ერთ სოციალისტურ ოჯახად. ახლა კი, თბილისში ჩამოსვლისას, მე ვეღარ ვხედავ ამიერ-კავკასიის მუშებს შორის ძველებურ სოლიდარობას, გლეხებსა და მუშებში ფეხი მოუკიდნია ნაციონალიზმს, გაძლიერებულია გრძნობა უნდობლობისა ანტი-სომხური, ანტი-ქართული, ანტი-თათრული, ანტი-რუსული გრძნობანი — რა სჭარბობს დღეს, სადღაა ძველებური ძმური კავშირი. სიანს, რომ ნაციონალურ მთავრობათა სამი წლის განმავლობაში არსებობას საქართველოში (მენ-შევიკები) აზერბეიჯანში (მუსავეტელები) სომხეთში (დამნაკები) მუქთად არ ჩაუვლია“...

ამხ. სტალინმა გაილაშქრა აგრეთვე იმ პროექტების წინააღმდეგ, რომელზედაც აქ ზოგიერთი ამხანაგები ოცნებობდნენ. ეს იყო ამიერ - კავკასიის ტერიტორიაზე მართველობის მოწყობის საკითხები, თუ როგორ უნდა გაეგოთ ამხანაგებს სამეურნეო ღონისძიებათა გაერთიანება და ამიერ-კავკასიის ფედერაცია, ამის შესახებ ამხ. სტალინმა გვითხრა: „ეს, რასაკვირველია, იმას არ ნიშნავს, რომ აღარ უნდა არსებობდნენ დამოუკიდებელი საქართველო, დამოუკიდებელი აზერბეიჯანი და სხვა. ზოგიერთ ამხანაგებს შორის გაერაცვლებული პროექტი ძველი გლეხების აღდგენის შესახებ (თბილისის, ბაქოსა და ერევნისა). ამიერ - კავკასიის ერთი მთავრობის შეთაქრობით, ჩემის აზრით, არის აუსრულებელი ოცნება, უტოპია, ამასთანავე უტოპია რეაქციონური, ეს პროექტი ისტორიის ჩარხის უკონტაინერებას ნიშნავს... აღდგენას ძველი გლეხებისა და გაუქმებულ ეროვნულ მთავრობათა საქართველოსა, აზერბეიჯანსა და სომხეთში ისეთივე მნი-

შვნელობა ექნებოდა, როგორც მემამულეთადმი კვლავ მიწების დაბრუნებას და რევოლუციის მონაპოვართა მოსპობას. ამას კი საერთო არა აქვს რა კომუნიზმთან. სწორედ იმისათვის, რომ გაიფანტოს უნდობლობა ურთიერთისადმი და აღდგეს ძმური კავშირი ამიერ - კავკასიისა და რუსეთის სხვადასხვა ეროვნებების მუშათა შორის, საჭიროა დაცულ იქნეს დამოუკიდებლობა საქართველოსი, ისე, როგორც დამოუკიდებლობა აზერბეიჯანისა და სომხეთისა“.

ეს კი არ სმობს, პირიქით, ეს გულისხმობს სამეურნეო და სხვაგვარ დასმარების საჭიროებას ერთმანეთში, ისე როგორც საჭიროა გაერთიანება, სამეურნეო ღონისძიებათა საბჭოთა რესპუბლიკებში თავისუფალ მორიგეობის საფუძველზე“... მაშინ სამუშაო გეგმათ ამხ. სტალინმა ამიერ-კავკასიის და კერძოთ საქართველოს კომუნისტებს ახლო მომავლისათვის სამი ამოცანა დაუსახა, რომელიც მან ასე ჩამოაყალიბა:

1. ყოველ მშრივი განვითარება, სამეურნეო საღმშენებლო მუშაობის, შეწირვა ყველა ჩვენი ძალებისა ამ მუშაობისადმი და გამოყენება, როგორც დასავლეთის კაპიტალისტურ ჯგუფების, ისე ჩვენივე ქვეყნის წერილ - ბურჟუაზიული ჯგუფების გამოცდილებისა;

2. თავის გასრქესა იმ გეგმეშპისა, რომელსაც ნაციონალიზმი ეწოდება, შექმნა ინტერნაციონალიზმის ჯანსაღ ატმოსფეროსა ამიერ - კავკასიის საბჭოთა რესპუბლიკების სამეურნეო ღონისძიებათა გასაერთიანებლად და დაცვა იმ რესპუბლიკების დამოუკიდებლობისა;

3. დაცვა პარტიისა მეშჩანურ ელემენტების თავმოყრისაგახ და შენახვა პარტიის სიმტკიცისა და სიმარჯვისა, მის თვისებითი შემადგენლობის სისტემატიურად გაუმჯობესებისა“...

ამხ. სტალინის სსენებული დირექტევა ერთი ნაწილისათვის გაუგე-

ბელი შეიქმნა, მისი გაგება არ მოისურვებს, რა გარემოება ქმნიდა პარტიის ზედაფენებში დაჯგუფებას? ✓

ამხ. სტალინის ამ შეხედულების მიმდევარი წარმოდგენდნენ ყრილობის უმრავლესობას და ებრძოდნენ საქ. კ. პ. (ბ) ცეკას, რომელიც არ იზიარებდა ამ შეხედულებას, ამ უმრავლესობაში იყვნენ: ფ. ნახარაძე, ს. გეგეჭკორი, ს. მამულაია, ლ. სუხიშვილი, ა. დოლიძე, ს. თოდროია, თ. ყლერტი, კ. კაკაბაძე, პ. საბაშვილი, პ. წულუყიძე, აფიკიაური, ა. გიორგაძე, ს. მეგრელიშვილი, ს. გუბელი, თ. დოლიძე, ბ. გოგია, ვ. ქუჩაძე, კ. ხომერიკი და სხვები.

ც. კ. მომხრეთ, რომელთაც მიიღეს „უკლონისტების“ სახელწოდება ყრილობაზე ყავდათ სულ 26 დელეგატი. ესენი იყვნენ: ბ. მდივანი, ს. ქავთარაძე, ბ. კვირკველია, კ. ცინცაძე, ლ. ლუმბაძე, ვ. ბახტაძე, ს. გაბაროვი, მ. ოკუჯავა, კ. საჯავი, ს. ოდილაძე, გაბოკია, ბრეიტშანი და სხვა.

ესაზე ჯგუფს შეადგენდა: ამხ. მ. კახიანი, ივანოვ-კავკასი, ლოლობრიძე, ნახარეტიანი, ასრიბგოვი რუბენი და სხვა, რომლებიც ებრძოდნენ ძველ ც. კ. ხაზს და ყრილობის მიერ ც. კ. მუშაობის გარშემო რეზოლუციის მიღების დროს შეფერხდნენ ყრილობის უმრავლესობას. ზოგიერთების პოლიტიკური ფიზიონომია ამ ყრილობაზე არ გამოკვეთულა.

ყრილობის გახსნისთანავე თავი იჩინა ბრძოლაში ყრილობის პრეზიდუმის არჩევის დროს გაწვევებულ ქნა დიდი უმრავლესობით ცენტრალურ კომიტეტის მიერ დასახელებული კანდიდატები და არჩეულ იქნენ კანდიდატები, რომელთა სია გაჰყავდა დელეგატების მინდობილობით ლ. სუხიშვილმა.

მეორე ყრილობაზე გამომჟღავნდა, რომ უკლონისტებს და ყრილობის უმრავლესობას შორის ადგილი ჰქონდა მთელ რიგ პრინციპალურ განსხვავებებს. (ნიწის რეფორმის გატა-

რება, ამიერ - კავკასიის ფედერაციის საკიოხი და სხვ.). ✓

პირველ ყრილობაზე წარმომდგარ სადაო საკითხების გასაგებათ საკუარისია მოვიყვანოთ ამხ. სერგო ორჯონიკიძის სიტყვის ერთი ადგილი რომელიც შეეხება „უკლონისტებს“.

„რაც შეეხება პრინციპალურ დავას, — სიტყვა ამხ. სერგო ორჯონიკიძემ, — ის დაიწყო ეკონომიუო გაერთიანების საკითხების გარშემო და რელიგიურად ჩამოყალიბდა ფედერაციის საკითხებში. გაერთიანების შესახებ მე კიდევ აპრილში ნიეილე ამხ. ლენინისაგან დეცემს, რომელშიაც ის იწერებოდა, რომ მძიმე ეკონომიური მდგომარეობის გამო დაბეჯითებით გთხოვთ შექმნათ საოლქო ეკონომიური ორგანო. ც. კ. ზოგიერთმა აზნანაუებმა არ გამოიჩინეს სურვილი გაეტარებინათ ეს. შემდეგ თბილისში ჰოვიდა ამხ. სტალინი, რომლის წინაშე საოლქო თათბირზე ჩიონ აღენიშნეთ ნაციონალისტური ტენდენციის არსებობა და გააღწევიტეთ ამ ბოილონათან ბრძოლა. ფედერაციის მოწინააღმდეგეი აცხადებდნენ, რომ ისინი პრინციპალურად არ არიან თიდერაციის წინააღმდეგები, მაგრამ ფაქტები პირიქით ლაპარაკობენ, სწორედ საქართველოში არც ერთი პოლიტიკური კამპანია არ ჩატარებულა ისე ბრწყინვალედ როგორც კამპანია ფედერაცია სათვის“.

ცეკას პოლიტიკურ ანგარიშში ამხ. ორახელაშვილმა განაცხადა:

„სახლოვებისა და ამიერ - კავკასიის რესპუბლიკების ეკონომიური გაერთიანების საკითხში თავი იჩინა აზრთა სხვადასაეობამ, რაც ამა თუ იმ სახით შემდეგში მოწესრიგებულ იქნა. მაგრამ სწორედ ამ საკითხში თავი იჩინა იმ უკლონის ნიშნებმა, რომელიც დღემდე არ არის აღმოფხვრილი, როგორც ცეკაში, ისე რევკომშიაც“...

ყრილობის დიდი უმრავლესობა ს. ორჯონიკიძისთან ერთად ებრძო-

და უკლონისტების პლატფორმას. ყრილობამ მაშინდელ ც. კ. პოლიტიკური და ორგანიზაციული ხაზი დაიწესა და ხმების აბსოლიუტური უმრავლესობით მიიღო ასეთი რეზოლიუცია:

„1. ორგანიზაციულ დარგში — ცეკამ ვერ შეძლო საჭიანი და მოქნილი აპარატის შექმნა, როგორც ცეკაში, ისე სამხარო კომიტეტებში, ორგანიზაციულ მჭიდრო კავშირის დამყარება ადგილობრივ ორგანიზაციებთან, რის შედეგად მივიღეთ მტკიცე და ორგანიზაციული ხელმძღვანელობის უჭონლობა, პარტიულ მუშაობის სისუსტე ადგილებზე, ცეკას ნორმებზე ფართო პარტიულ მასებისაგან და მის მიერ შინაპარტიულ დემოკრატიის უარყოფა, რომელიც დააწესა რ. კ. პ. (ბ) მეთვე ყრილობამ.

2. პოლიტიკურ დარგში ყრილობა აღნიშნავს მთლიანობის უჭონლობას ცეკაში, რამაც ყურადღების ცენტრი იდეურ პოლიტიკურ ხელმძღვანელობის ამოცანებიდან გადაიტანა ჯგუფურ და პიროვნულ უთანხმოებისაკენ, რანაც უარყოფითი გავლენა მოახდინა მიმდინარე მუშაობაზე და რასაც უშედეგოდ გმობს ყრილობა ისე, როგორც გმობს ნაციონალურ გადახრას, რომელმაც თავი იჩინა ცეკას ერთ ნაწილში და პარტიის ზედა ფენებში; არა საკმაო მტკიცე ხელმძღვანელობა საბჭოთა, პროფესიონალურ და სამეურნეო მუშაობაზე, ახ. კომკავშირზე და პარტიულ, საბჭოთა პრესაზე, ლეხულობას რა ყოველივე ამას მხედველობაში ყრილობა, ცეკას მოღვაწეობას ცნობს არადამკამყოფილებად“.

ყრილობაზე, რომ სამი ჯგუფი იყო, სჩანს თუ გინდ იქიდანაც, რომ ცეკას მუშაობის შედეგების გარშემო წარმოდგენილი იქნა სამი სხვადასხვა რეზოლიუცია: პირველი — ზემოდ მოყვანილ უმრავლესობის რეზოლიუცია, წაკითხული ამხ. ს. მამულის მიერ, რომელიც შემუშავებული იყო

ყრილობის მიერ არჩეულ კომისიაში, რომელშიც შედიოდნენ: ფ. მახარაძე, თ. ჯღენტე და მ. კახიანი (ამ რეზოლიუციამ მიიღო 132 ხმა), მეორე რეზოლიუცია — ნიკ. კიკნაძის მიერ წაკითხული, უკლონისტების, რომელმაც მიიღო 34 ხმა, და მესამე — თბილისის დელეგატების ერთი ნაწილის, წაკითხული მ. კახიანის მიერ, რომელიც ამ ჯგუფმა მოხსნა და განაცხადა შემდეგ:

„რადგან ყრილობის უმრავლესობის რეზოლიუციაში დაგმომალია ნაციონალური უკლონი, ჩვენ ვხსნით რეზოლიუციას და უკრთოდებით პირველ რეზოლიუტიას“.

ყრილობის დღის წერიკში დასმულ დანაირენ საკითხებს შორის ყურადღებას იპყრობდნენ: ახალი ეკონომიური პოლიტიკა და მისი გატარების პირობები საქართველოში (მომხ. ამხ. მ. ტორიშვილი), საადგილ - მამულო პოლიტიკა და სასოფლო მეურნეობა საქართველოში (მომხ. ამხ. ფ. მახარაძე), სასურსათო პოლიტიკა (მომხ. ამხ. ერქომაიშვილი) და სხვა.

ახალი ეკონომიური პოლიტიკა მაშინ ახლად მიღებული იყო რუს კომ. მე-X ყრილობის მიერ. საქ. კ. პ. (ბ) ყრილობამ დასაბა კონკრეტული ამოცანები ახალი ეკონომიური პოლიტიკის გატარებისათვის საქართველოს პირობებში.

საადგილ - მამულო პოლიტიკის დარგში ყრილობამ ცეკას მისცა დირექტივა მტკიცედ ყოფილიყო გატარებული მიწის რეფორმა, მაგარი ქურსი ყოფილიყო აღებული ღარიბ გლეხობისადმი სამეურნეო დახმარების და სოფლად კოოპერატიული ქსელის ფართოდ გაშლის საქმეში.

პირველი პირველ ყრილობიდან შემოღებული პირველი პირველი

პირველი ყრილობის დასრულების შემდეგ შინა პარტიული ბრძოლა საქართველოში გამწვავდა. 1 — ყრილობაზე წამოჭრილ საკითხების

გარშემო საქართველოს კომპარტიაში მოხდა ხალხალი გადაჯგუფება. თუ პირველ ყრილობაზე სადაო საკითხი პარტიის ქვედა ფენებისათვის არ იყო გაშუქებული, ახლა სადაო საკითხები პარტიულ მასშტაბზე გადავიდა. საქ. პარტაკტივში და ხელმძღვანელობაში მოხდა ერთი ჯგუფიდან მეორე ჯგუფში გადასვლა—გადმოსვლა. პირველ ყრილობის უმრავლესობის აქტივს მოაკლდა საქართველოში კარგად ცნობილი კომუნისტები და შეუერთდნენ ძველ ცენტრალურ კომიტეტს ბუდუ მდივნის ჯგუფს. ჯგუფურ ნიადაგზე საქ. უკლონისტები მიმართავენ ბრძოლის ყოველგვარ საშუალებას, ც.კ. ცალკე წევრებისათვის სახელის გატეხას, არა საფუძვლიან ბრალდებების წამოყენებას და სხვ. პარტიაში ბრძოლის ასეთ გამწვავებულ პერიოდში მოხდა ანტისაბჭოთა პარტიების დარაზმვა და მათი შეკავშირება საბჭოთა ხელისუფლებაზე იერიშის მისატანად. 1922 წელს ანტისაბჭოთა ბლოკმა უკვე შეადგინა „საქართველოს განთავისუფლების კომიტეტი“ და „სამხედრო ცენტრი“.

1922 წლის დასაწყისში სვანეთში ანტისაბჭოთა პარტიების ბლოკის წარმომადგენლებმა მოაწყვეს გამოხველა. აჯანყებულებმა დაიკავეს ზემო სვანეთი, ქვემო სვანეთი და დაესხნენ ცაგერს. ქუთაისიდან გაგზავნილი წითელი არმიის ნაწილი სვანებმა განაიარაღეს, ბათალიონის უფროსი პროზოპორცე მოკლეს.

სვანეთში საქ. რევკომმა გაგზავნა მამველი ჯარები, მაგრამ ჯარებმა მხოლოდ ლაშხეთს მიაღწიეს და დიდი თოვლის გამო ზემო სვანეთში წითელი ჯარის ნაწილები ვერ შევიდა.

მაისის თვეში საქ. კომპარტიის ც.კ.მ და რევკომმა სვანეთში გაგზავნა ფართო რწმუნებები ამ სტრიქონების ავტორი. აჯანყებულებმა საქ. ცეკას რწმუნებულებს მშვიდობიანად

ჩააბარეს 500 ვინტოვკა და 4 ტყვენი მფრქვეველი. მოიწვიეს საბჭოთა ყრილობა და შეუდგნენ მშვიდობიან ცხოვრებას.

1922 წლის აგვისტოში ანტისაბჭოთა პარტიების ხელმძღვანელობით ხევსურეთში თავი იჩინა პოლიტიკურმა ბანდამ ქაქუცა ჩოლოყაშვილის მეთაურობით. ჩოლოყაშვილის ბანდა შიშის ზარს სცემდა დუშეთის მშვიდობიან მოსახლეობას, იჭერდა კომუნისტებს და ანგრევდა სოცვლად საბჭოთა ხელისუფლების ორგანოებს. ქართული წითელი ჯარი ამ დროს სუსტი და ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელი იყო. ჯარის მეთაურთა შემადგენლობაში ბლომად იყო არა საბჭოთა ელემენტები. ამის გამო ჩოლოყაშვილის სასწრაფო ლიკვიდაცია დაგვიანდა.

1922-1923 წელს გურიაში გაიზარდა პოლიტიკური ბანდა. ყოფ. სახალხო გვარდიელები და ტერიორისტები თავისუფლდნენ და უშიშრად თარეშობდნენ გურიაში. იქ გაიგზავნა ქართული ჯარის ნაწილის ერთი ბათალიონი ს. ობოლადის მეთაურობით. პოლიტიკური ბანდა იმდენად თავგასული იყო, რომ ობოლადე და მისი კამანდირები სანიკიძე და ჩუბინიძე ს. ოხიანურის გზაზე მოკლეს და მიიმალნენ. ყველა ეს ზომები საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ ნიშნავდა ანტისაბჭოთა პარტიების პოლიტიკურ გაკოტრებას და საბრძოლველ იარაღთ მხოლოდ ტერორის გამოყენების.

საქ. კ.კ. (ბ) ც.კ. შიგნით კვლავ გამწვავდა ბრძოლა. ამიერ-კავკასიის საოლქო კომიტეტის ხაზს წინაღუდმა საქ. ც. კ. უმთავრესობას აკავ. რესპუბლიკების სამეურნეო ღონისძიებათა გაეროიანების და ამ. კავ. ფედერაციის გატარების საკითხებში. საქ. ცეკას პრეზიდიუმის უმრავლესობამ გამოიტანა დადგენილება თავის რწმუნებაზე ხელისაღების შესახებ, რომელიც ასე დაასაბუთა.

1) „ც.კ. აღნიშნავს მთელ რიგ ტაქტიკურ განსხვავებებს ც.კ. და ამ. კ.გ. საოლქო კომიტეტს შორის ადგილობრივ პირობებისადმი შედგენილი საკითხებში.

2) ამიერ-კავკასიის საოლქო კომიტეტის მიერ ც.კ. ფაქტიურად ჩამოთხოვნილი პარტიული და პროფესიონალური მუშაობისაგან საქართველოში (ც.კ. პასუხისმგებელი მდივნის მოახსნა, საქ. პროფკავშირთა საბჭოს მდივნის დანიშვნა, პროფკავშირების პირადი შემადგენლობის გადასინჯვა და სხვა).

3) ამიერ-კავკასიის საოლქო კომიტეტის ფაქტიური უნდობლობა ც.კ. კომიტეტისადმი, რაც ღრმად ეხმარება ც.კ. ყველა წევრებისათვის სახელის გატეხილ (ამხ. ორგანიზაციის ოფიციალური განცხადება ამ. კავკასიის საოლქო კომიტეტის პლენუმის 20 ოქტ. სხდომაზე, რომ პარტიის ზედაფენა შოვინისტურია და წარმოადგენს სიღამპლეს, რომელიც განახლებული უნდა იქნეს და მისივე განცხადება შოვინიზმის და მენშევიკური გადახრის შესახებ ც.კ. პლენუმის 22 ოქტომბ. სხდომაზე).

4) ყოველივე ამის შედეგად ჩვენ ვლბულობთ ქვემდებარე ორგანიზაციების, როგორც პარტიული, ისე პროფესიონალურის, ქეზორგანიზაციას და გაბრწნას, რასაც, ცხადია, გავლენა აქვს საბჭოთა მუშაობაზე. შექმნილ მდგომარეობის პირობებში ც.კ. არ შეუძლია შემდგომში გასწოროს პასუხისმგებლობა მუშაობას ნაყოფიერებისათვის და ერთად ერთ გამოსავალად ამ მდგომარეობიდან სთვლის თავის რწმუნებებზე ხელის აღებას, რომლის შესახებ ყოველივე ენობოს ამიერ-კავკასიის საოლქო კომიტეტს, რ. კ. პ. ც. კ. და ეთხოვოს საჩქაია“... (დადგენილება პრეზიდიუმის 1922 წ. 22 ოქტომბრ.). პრეზიდიუმის ასეთ განცხადებას ხმა მასცა ცხრამ, წინააღმდეგ სამმა.

ამის შემდეგ ამიერ-კავკასიის საოლქო კომიტეტმა რ.კ.პ. ც.კ. შეთანხ-

მებით კითხვა საჩქაროდ გადასწორა, ეს საქცალი დაგმო და შედგენილი იქნა ახალი ც.კ. და მისი პრეზიდიუმი.

1922 წ. 25 თებერვალს საქართველოს გასაბჭოების პირველი წლის თავზე, მოწვეულ იქნა საბჭოთა პირველი ყრილობა. ამ პირველ ყრილობას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა საბჭოთა წყობილების გამაგრების საქმეში. ყრილობაზე, თანახმად ლენინის დირექტივებისა, იდგა ქართული წითელი ჯარის გაძლიერების და მისი ორგანიზაციის საკითხი. ამ დროს უკვე არსებობდა ქართული სამხედრო სასწავლო ბილი, სადაც ემზადებოდნენ ქართული წითელი ჯარის მითაურები.

ყრილობამ, სხვათა შორის, მოწოდებით მიმართა მთელი ქვეყნის მშრომელთ, რომ საქათელო, რომელიც შედიოდა მეფის იმპერიაში, რამოთინიშე ლ...ბის განმავლობაში რუსეთის მშრომელ კლასებთან ერთად იბრძოდა მეფის თვითმპყრობელობის, მემამულეთა და ბურჟუაზიის ექსპლოატაციის წინააღმდეგ. საქართველოს მასების არა საკმარისი პოლიტიკური გამოცდილების გამო საქართველოში პოლიტიკური ბრძოლის ხელმძღვანელობა ჩაუვარდა წვრილ ბურჟუაზიულ ინტელიგენციას ხელში მენშევიზმის სახით, რომელიც ეძებდა შეთანხმებას მემამულეებთან და ბურჟუაზიასთან... მოწოდება აღნიშნავდა აგრეთვე, რომ მეფის ტახტის დანგრევის შემდეგ სოციალურ დარგში მენშევიკები იდგნენ ბურჟუაზიულ წყობილების შენახვის თვალსაზრისზე და სხ.

ეს იყო პასუხი იმ ანტისაბჭოთა აგიტაციის, რომელიც სწარმოებდა ევროპაში საქართველოს შესახებ, პირველი საბჭოთა ყრილობა დიდის ენტუზიაზმით დასრულდა და აირჩია პირველი ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი (ცაკი).

საქ. კომპარტიის მე-2 პრი- ლოგა

საქართველოს კომპარტიის მეორე ყრილობა მოწვეულ იქნა 1923 წელს. ყრილობა იწვევა უკლონისტების გაათვრუბულ ბრძოლის მომენტში. ამ ყრილობის წინაპერიოდში პარტიაში მომხდარი გადაჯგუფება ეხლა უფრო ნათელს ფენდა პარტიაში არსებულ სადაო საკითხებს.

პირველ ყრილობაზე დაწყებული ბრძოლა უფრო სიმწვავეით გრძელდება მეორე ყრილობაზე. ეს ბრძოლა უქაღდა საქ. კომპარტიას ორად გაყოფას. რ.კ.პ.(ბ) ცეკა თავიდანვე იღებს ზომებს სადაო საკითხების შეთანხმებით გადასაწყვეტად. ამ მიზნით ყრილობაზე დასასწრებლად გამოგზავნილ იქნა კამენევი და კუიზიშვილი. კამენევის ცდა, რომ უკლონისტები დაეჯერებია ც.კ. ხაზის სისწორეში, უნაყოფო გამოდგა. მოსკოველმა ამხანაგებმა ვერ დაუცადეს ყრილობის დასრულებას, ლენინის მიძიდ ავადმყოფობის გამო, კუიზიშვილმა და კამენევმა ყრილობაზე გამოსაქვეყნებლად დასტოვეს შემდეგი წერილი:

„ძვირფასო ამხანაგებო! გამოქვეყნებულ ცნობებთან დაკავშირებით ამხ. ლენინის ჯანმრთელობის შესახებ ჩვენ იძულებულნი ვართ დაუყოვნებლივ გავცემზავროთ მოსკოვში და დავტოვოთ ყრილობა. ამ გარემოებაში ჩვენ ვალთ ვრაცხთ და ც. კომიტეტის მიერ მოცემულ დავალების შესრულებათ, მოგმართოთ ყრილობას თხოვნით — ვინაიდან ხელმოწერილია შეთანხმება საქ. კომპარტიის უახლოესი ამოცანების შესახებ და დამყარებულია ამ თეზისებით პრინციპიალურ უთანხმოებათა არ არსებობა — ფთხოვთ თავი შეიკავოთ კითხვების გარჩევის დროს ყოფილ დაჯგუფებათა ბრძოლის მოგონებით, გახსახილველი საკითხის რაიმე სახით გამწვავებით. ფთხოვთ გახსოვდეთ, რომ საქართველოს კომუნისტების

მთლიანობა უნდა იყოს ყრილობის უმაღლესი მიზანი.

გაუმარჯოს საქ. კომპარტიის სიმტკიცეს. შემქმნლობას!

გაუმარჯოს საქართველოს პროლეტარიატს და რევოლუციონურ გლეხობას!

ლ. კამენევი, ვ. კუიზიშვილი“.

უკლონისტების ჯგუფთან მოლაპარაკების შემდეგ კუიზიშვილმა და კამენევმა დასტოვეს ყრილობაზე ასარჩევი ც.კ. შემადგენლობის კანდიდატების სია, მაგრამ ყრილობის პროცესში გაიმორიკვა, რომ დატოვებულ სიაში მყოფი ამხანაგების გაყვანა ც.კ. ვერ შეტქმნიდა სიმშვიდეს და კვლავ განახლდებოდა ჯგუფური ბრძოლა, ამიტომ სია შესწორებულ იქნა.

მეორე ყრილობის ყურადღების ცენტრში იდგა აგრეთვე მიწის რეფორმის გატარების შედეგების გამოკვევა. სამეურნეო მშენებლობის ამოცანები. ქართული წითელი ჯარის შეტქმნისა და გაძლიერების საკითხები და უმთავრესად, ამიერ-კავკასიის ფედერაციის დაარსების საკითხის პრაქტიკულად გატარება.

უკლონისტების ჯგუფი — ახალც. კ. ბოლოს სდებდა იმაში, რომ ოფინინის დირექტივა საქართველოს შესახებ არ იყო განაღდებული.

უკლონისტებს მხედველობაში ქონდათ ლენინის წერილი, რომელიც მან გამოგზავნა საქ. გასაბჭოების პირველ დღეებში, 3 მარტს, 1921 წ. და რომელიც შემდეგს ამბობდა: „გადადეთ ქართველ კომუნისტებს და განსაკუთრებით ქართულ რევკომის წევრთ ჩემი მზორვალე სალაში. განსაკუთრებით გთხოვთ შემატყობინოთ, არის თუ არა ჩვენს შორის სრული თანხმობა შემდეგ სამ საკითხში:

1. საქროა დაუყოვნებლივ შეიარაღდეს მუშა და უღარიბესი გლეხობა, რათა შესდგეს ქართული წითელი არმია.

2. საჭიროა განსაკუთრებული შე-
ღავათიანი პოლიტიკა ქართველ ინ-
ტელიგენციისა და წერილ ვაჭართა
მიმართ. საჭიროა შევიგნოთ, რომ არა
თუ საჭიროა მათი ნაკიონალისაცია,
არამედ შესაძლებელია ზოგიერთი
მსხვერპლი, ოღონდ გამოკეთდეს მა-
თი მდიდრეობა და მიეცეთ მათ შე-
ძლება აწარმოონ წერილ-წერილი ვა-
ჭრობა.

3. ძლიერ საჭიროა მოძებნა მისა-
ღებ კომპრომისებისა ეორდანიასა და
მის მსგავს ქართველ მენშევიკებთან
შეთანხმებისათვის. რადგან ისინი
ჯერ ისევ აჯანყებამდე არ იყვნენ
წინააღმდეგნი საბჭოთა წესწყობილე-
ბის საქართველოში ზოგიერთი პი-
რობებით. გთხოვთ გახსოვდეთ, რომ
შინაური და საერთაშორისო პირო-
ბები საქართველოში მოითხოვენ ქა-
რთველ კომუნისტებისაგან ერიდონ
რუსეთის შაბლონს და ეძიონ უფრო
მოქნილი თავისებური ტაქტიკა დამ-
კარებული მომენტებში შეღავათზე
ყველა წერილ ბურჟუაზიულ ელემე-
ნტების მიმართ“.

ლენინის ეს დირექტივა საესებით
გაიზიარა მაშინდელმა ხელმძღვანე-
ლებმა და სერგო ორჯონიკიძის და
მამია ორახელაშვილის პირით ლე-
ნინს უპასუხეს, რომ უკვე მიეცა წი-
ნადადება მენშევიკებს შესწყვიტონ
ომი, გამოიცა ამნისტია იმათთვის,
ვინც ხელს აიღებს წითელ ჯართან
და საზოგადოთ ბოლშევიკებთან
ბრძოლაზე და სხვ.

რაც შეეხება ნოე ეორდანიასთან და
მის მსგავს მენშევიკებთან მოლაპა-
რაკებას, როგორც იცით, არამედერი
ნაყოფი არ გამოუღია და მას არც შე-
ეძლო გამოეყო. მენშევიკებთან მო-
ლაპარაკება სწარმოებდა ჯერ კიდევ
ქ. ბათოში პოლიტიკური ტუსადე-
ბის პირით, რომლებიც მეტეხისა და
ჩუთაისის ციხიდან საქართველოს
დემოკრატიული მთავრობის მიერ
თბილისის დატოვების შემდეგ გადა-
გზავნილი იქნენ ბათოში, მენშევიკე-
ბი დათანხმდნენ ზავზე, ეს იმიტომ,

რომ მათ მეტი ძალა აღარ შესწყე-
დათ, რადგან მენშევიკთა ჯარში გა-
მათია დემორალიზაცია. თან მათ
დაკარგეს საქართველოს ტერიტო-
რიის დიდი ნაწილი და გურიი —
აჭარისტანით, ცხადია, ბრძოლა აღარ
შეეძლოთ. ასეთ პირობებში მენშე-
ვიკებმა ხელი აიღეს ბრძოლაზე და
თავს უშველეს ევროპაში გაპარვით.
ამგვარად ეორდანიასთან მოლაპარა-
კების წარმოება სრულიად არ იწყე-
და დეკას, პრიკით, ამ საკითხში უკ-
ლონისტები მეტ „მემარცხენეობას“
იჩენდნენ, ვიდრე სხვები. მაშასადამე,
მიზეზად მოყვანა ლენინის დირექტი-
ვების არშესრულების, რომელსაც
ეპოტინებოდნენ უკლონისტები, სწო-
რი არ იყო.

უკლონისტებს ავიწყდებოდათ ლე-
ნინის შემდეგი დირექტივა ამიერ-კა-
კასიის სამეურნეო საშუალებათა გა-
ერთიანების შესახებ ფედერაციის
მოწყობის აუცილებლობაზე, აი რას
უპასუხებდა ლენინი უკლონისტებს:

„გაკვირვებული ვარ პირდაპირი
მავთულით გადმოცემული ჩანაწერის
უმართებულო ტონით, რასაც ხელს
აწერენ ცინცადე და სხვები, რომელიც
მე რატომღაც გადმომაა ბუხაიონმა
და არა ც.კ. რომელიმე მდივანმა. მე და
რწმუნებული ვიყავი, რომ თთანხმო-
ება ამოწურული იყო ც.კ. პლენუმის
გადაწყვეტილებით, რომელშიაც მე
არაპირდაპირ ვმონაწილეობდი და
პირდაპირ მონაწილეობდა მდივანი“.

მეორე დეპეშა 16 ოქტომბ. „საქ.
ცეკას წინადადება, რომ გაერთიანე-
ბა უდოოვა, ცეკას პლენუმმა უარ-
ყო ერთხმად. საქართველოს ცეკას
წარმომადგენელი მდივანი, პლენუმის
ასეთი ერთსოლოვნების გამო, იძუ-
ლებული შეიქნა უარეყო საქ. ცეკას
წინადადება. პლენუმმა მიიღო ყო-
ველგვარი შესწორების გარეშე კო-
მისიის წევრების — სტალინის, ორ-
ჯონიკიძის, მაიანიკოვის და მოლო-
ტოვის წინადადება ამიერ-კავკასიის
დაცვისა და ამ უკანასკნელის გაერ-
თიანების რ.ს.ფ.ს.რ., უკრაინასთან და

ბელორუსიასთან საბჭოთა რესპუბლიკების კავშირში. საკ. კომ. პარტიის ც. კ. ექვე შესდის იმაში, რომ მისი დირექტივა გატარებული იქნება ენტუზიაზმით. საკ. კომ. ც. კ. მდივანი **სტალინი**“.

ჯგუფური ბძროლის მოსასპობად და ფედერაციის დაცვის ინტერესებისათვის ბუხარინი და კამენევი უკლონისტებს უგზავნიან შემდეგ დებუშას:

„ჩვენი გამოსვლიდან ევლიკორუსული ნაციონალიზმის წინააღმდეგ არ გამომდინარეობდა ქართული ნაციონალიზმის დაცვა. **თქვენი უნდა ეცადეთ, რომ პლენუმის დადგენილება ამიერ-კავკასიის ფედერაციაში შესვლის შესახებ უნდა შესრულებულ იქნას სისწორით და შეიძლება ხელახლა იქნას გადასინჯული მხოლოდ ახალი პლენუმის მიერ, თუ ის ამას მოისურვებს. თქვენი ღია ბარათის კილო პარტიულ ზნეწვეულებათა უხეში დარღვევაა. გირჩევთ შესწყვიტოთ აცლ-მაყალი (სკლოკა) და იტუშნათო ცკას გადაწყვეტილებათა ბაზისზე. **კამენევი, ბუხარინი**“.**

ქართული წითელი ჯარის საკითხი ერთ-ერთი სადაზო საკითხად იდგა 1921-22 წიოს.

უკლონისტები, რომლებიც მაშინ საკმაო ძალას წარმოადგენენ საქ. კომპარტიის ც. კ.-ში, საკითხს სვამდენ საქართველოს იოიოი არმიის შექმნაზე, საკუთარი მომარაგებით, მთავარ სარდლით და სამხედრო საბჭოთი.

რ. კომპარტიის ც. კ. პოლიტბიუროს გადაწყვიტილება კი იყო 30 ათასიან წითელ არმიის მოწყობა ამიერ-კავკასიის სამ რესპუბლიკაში.

1922 წ. 13 მაისს ს. ქავთარაძის, მ. ოკუჯავას და ვ. ჯიჭიას ხელმოწერით გაგზავნილი დებუშა კი არ ეთანხმებოდა პოლიტბიუროს დადგენილებას. ამათი აზრით საჭირო იყო ჯარის დაახლოვებით არა-ნაკლებ 40 ათასი კაცისა, რომელიც დაემორჩი-

ლებოდა რ.ს.რ. საერთო სარდლობას მხოლოდ ოპერატიული წესით.

წითელი ჯარის შედგენის საკითხი, რა თქმა უნდა, იწვევდა დიდ სიმწელებს. ერთი მხრით უკლონისტების წინააღმდეგა დიდი არმიის შედგენის შესაწებ, რომელიც გამომდინარეობდა ქართულ შოკინიზმიდან, მეორე ქართული წითელი ნაწილების შექმნის სათანადოთ არ დაფასება და უთუოდ დაყრდნობა რუსულ წითელ არმიასზე, რომელიც გამომდინარეობდა რუსული იდიმპრობელურ შოკინიზმიდან, რასაც ულმობელად ებრძოდა ლენინი თავის დირექტივებში. სხვათა შორის ლენინი ასე სწერდა ს. ორჯონიკიძეს:

„ამხანაგო სერგო! აბსოლიუტურად აუცილებელია, რომ საქართველოს საბჭოების ყრილობაზე მიღებულ იქნეს გადაწყვეტილება საქართველოს წითელი ჯარის გაძლიერების შესახებ. აუცილებელია აგრეთვე, რომ ეს გადაწყვეტილება გატარებულ იქნას საქმით.

უკიდურეს შემთხვევაში, თუ გლებები წინააღმდეგი არიან, მაშინ საჭიროა, რომ ეს გადაწყვეტილება მიღებულ იქნეს, თუ იმდ საერთო სახით: აუცილებლად ცნობილ იქნეს უშუალოდ გაძლიერდეს საქართველოს წითელი არმია და ჩამბულ იქნეს ამ საქმეში სამუშაოდ ხელისუფლების ყველა ორგანოები და მშრომელი მასები და სხვა. მაგრამ საქმით ყოველ მიზეზს გარეშე, დაუყოვნებლივ განვითარებულ და გაძლიერებულ უნდა იქნეს საქართველოს წითელი არმია, დეე, თავდაპირველად იყოს ერთი ბრიგადა, დეე წითელი კურსანტების რიცხვი იყო 2-3 ათასზე ნაკლები, მაგრამ ისე, რომ მათ შორის იყოს 1.500 კომუნისტი, რომ შემდეგ ამ კურსანტებმა შესძლონ (იქნებთან რა კადრებად), როდესაც საჭირო იქნება, გადაიქმნან არმიად. ეს აბსოლიუტურად აუცილებელია. სტალინმა შეიძლება უფრო დაწვრილებით მოგწეროთ ამ გადაწყვეტი-

ლების სისრულეში მოყვანის, სამხედრო ტექნიკურ საშუალებების შესანება. მე მხოლოდ ვიხსენებ საქმის პოლიტიკურ მხარეს: ამის შეუსრულებლობისათვის გამოგრიცხავეთ პარტიიდან, ყოველ მიზეზს გარეშე, აქ ხუმრობა არ შეიძლება, ეს პოლიტიკურად, აბსოლუტურად აუცილებელია და თქვენ პირადად და საქართველოს მთელი ცეკა პასუხს ვებთ ამისთვის მთელი პარტიის წინაშე. თქვინი **ლენინი**, 13 იანვარი, 1922 წელი“.

საჭიროა იყო, რომ ამ ორი უცლონის შეზღოვება ქართული წითელი ჯარის შექმნის საქმეში და ლენინის დირექტივის განხორციელება, ამიტომ საქ. კომ. პარტ. მეორე ყრილობაზე მიღებულ დადგენილებაში, სხვათა შორის, სწერია:

1. „როგორგანიზაციის ხანგრძლივი პროცესის შემდეგ ქართული დივიზია შეიძლება ჩაითვალოს საბოლოოდ ჩამოყალიბებულად.

2. დივიზიის არსებობა ამ მდგომარეობაში უნდა ჩაითვალოს მიზანშეწონილად, მტკიცე და შესაფერისად საქ. საბჭოთა სოც. რესპუბლიკისათვის.

3. იმ მიზნით, რათა უაღრესად გამტკიცებულ და გამაგრებულ იქნას დივიზიის ნაწილები, ყრილობა ანდობს ც.კ. უდიდესი ყურადღება მიაქციოს, როგორც წითელ არმიელების ყოფაცხოვრების პირობების გაუმჯობესებას, ისე პოლიტიკურ განმანათლებელი მუშაობის სათანადო დაყენებას, რისთვისაც განსაკუთრებით საჭიროა დივიზიის უზრუნველყოფა პოლიტიკურ მომუშავეთა შემადგენლობით.

4. საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს უფროსთა და პოლიტ - შემოიწონილობის ნივთიერად უზრუნველყოფას, რომელთაც ხშირად მძიმე პირობებში უხდებთ ცხოვრება, რაც ჰქმნის დემობილიზაციის სასარგებლოდ სულიერ განწყობილებას.

5. ამასთან ერთად ყოველი ზომა უნდა იქნეს მიღებული, რათა რეალურად იქნეს განხორციელებული სახკომსაბჭოს დეკრეტი წითელ არმიელთა ოჯახების უზრუნველყოფად იმ დროის განმავლობაში, როცა ოჯახის ბარჩენალი წითელი არმიის რიგებშია.

6. ხელმძღვანელობს რა საბჭოთა კონსტიტუციის პრინციპებით და წითელ არმიის შენების გამოცდილებით, ყრილობა საჭიროდ აღიარებს საქ. საბჭოთა სოც. რესპუბლიკაში ჩატარებულ იქნას მშრომელი კლასების საყოველთაო სამხედრო ბეგარა.

7. ყრილობა ღრმა კმაყოფილებას გრძნობით აღიარებს, რომ პოლიტიკურ მომუშავეთა და უფ. შემადგენლობის მუშაობით შეიქმნა ადგილობრივი სამხედრო ნაწილების მტკიცე კადრები, რომელიც ძმურ თანამშრომლობაში და მთლიანობაში წითელ არმიის ნაწილებთან წარმოადგენენ საშიშარ ძალას მშრომელთა მტრებისათვის.

8. ყრილობა გამოსთქვამს ღრმა რწმენას, რომ სათანადო სამხედრო ორგანიზაციების და ც.კ. ძალდონით ქართული წითელი არმია გახდება ერთი ძლიერი რაზმთაგანი დიდი საბჭოთა სოც. რესპუბლიკების კავშირის სახელგოვანი მუშაობა და გლებთა წითელ არმიისა“.

ყრილობამ აუცილებელ საჭიროებად სცნო რეფორმის და მიწადმოწყობის დაჩქარებით გატარება. ჯერ კიდევ 1921 და 1922 წელმა ვერ მოგვცა მემაბულებების მიწების სრულიად ჩამორთმევა და სხვადასხვა ბრიკებით მათ შენარჩუნებული ჰქონდათ ნორმაზე მეტი მიწები.

თუ პირველმა ყრილობამ დაიწუნა საქ. კომ. პარტიის ცეკას პოლიტიკური და ორგანიზაციული ხაზი, მეორე ყრილობამ მოიწონა ახალი ც.კ. ხაზი და მომავლის სამოქმედო მისცა ამიერ-კავკასიის ფედერაციის დაარსების დირექტივა და იროვნულ საკითხში სახელმძღვანელოდ მიუთითა

რუსეთის კომპარტიის მეათე ყრილობის დადგენილებებზე.

საკონტროლო კომისიის მუშაობა პირველიდან მეორე ყრილობამდის პარტიას ვერ აკმაყოფილებდა, საკონტროლო კომისიის მუშაობაში ჯერ კიდევ არ იყო მომხდარი გარდატეხა უკლონიზმთან ბრძოლის საკითხებში. ამიტომ მეორე ყრილობამ საკონტროლო კომისიის ხაზი დაიწუნა და დააყენა მისი რეორგანიზაციის საკითხი.

ყრილობისათვის არა ნაკლებ საყურადღებო მომენტს შეადგენდა მენშევიკებთან ბრძოლა. მესამე ყრილობის წინა პერიოდში მენშევიკების ორგანიზაცია უკვე ნახევრად დაშლილი იყო.

საქ. კომპარტიის მესამე ყრილობა

მეორე ყრილობის შემდეგ უკლონისტების ჯგუფი თანდათანობით ირღევეა. იწყება უკლონისტების შიგნით რღვევის პროცესი. უკლონისტების ერთი ნაწილი, რომელიც ეწეოდა არა ლეგალურ მუშაობას და აკავშირებდა სხვადასხვა ჯგუფებს, გაუზავნო ოქნა საკავშირო ც. კომიტეტის განკარგულებაში.

მესამე ყრილობა მოწვეულ იქნას 1924 წ. მაისის 6.

უკლონისტების მთელ რიგ ხელმძღვანელებმა აღიარეს თავიანთი შეცდომანი და მესამე ყრილობას აღუთქმეს საქ. კომპარტიის ც. კ. ერთად მუშაობა და გატარება გენერალური ხაზის.

ამრიგად, მესამე ყრილობა შეიკრიბა პარტიაში ჯგუფების მოსპობის და მენშევიზმის გახიზნის პერიოდში. ჯერ კიდევ 1923 წელის გაზაფხულზე საქართველოს მუშების და გლეხების მასებმა, რომელნიც მენშევიზმის გავლენის ქვეშ იმყოფებოდნენ. საბჭოთა ხელისუფლებისაკენ იბრუნეს პირი. შეიკრიბა ყოფილ მენშევიკთა ყრილობა. 12 ათასი მენ-

შევიკი მათ ცეკას გადაუდგა და დეკლარაციით გამოვიდნენ საქართველოს მუშების და გლეხების წინაშე. მენშევიკთა პარტიის რღვევას მოყვა საქ. ახალგაზრდა მარქსისტთა ორგანიზაციის რღვევა.

ანტი-საბჭოთა ფრონტის მთავარი ძალა საქართველოში, რა თქმა უნდა, მენშევიზმი იყო. სოც.-დემ. მენშევიკების პარტია თავის რიგებში ითვლიდა 130 ათას წევრს. გავლენა ამ პარტიის გასაბჭოების პირველ ხანებშიაც საგრძნობი იყო. ამ პარტიას მკედრო კავშირი ჰქონდა საზღვარგარეთელ მენშევიკურ ბიუროსთან და ეწეოდა ფართე ორგანიზაციულ მუშაობას. 1923 წლამდის ამ პარტიას არ ემჩნეოდა რღვევა, მაგრამ მესამე ყრილობის პერიოდში დაახლოვებით 5 ათასი განცხადება იყო ყოფ. მენშევიკებისაგან პარტიაში მიღების შესახებ.

მენშევიზმის დარღვევის საქმეში თვალსაჩინო როლს ასრულებდნენ ეგრედ წოდებული მუშათა კომისიები, რომლებიც პირველად შესდგა ტფილისის პირველ რაიონში. ძველი და ავტორიტეტის მენშევიკები მუშათა კომისიის დავალებით გაემგზავრნენ საქართველოს ყველა დაბა-ქალაქებში და ქმნიდნენ მენშევიკური პარტიის სალიკვიდაციო მუშათა კომისიებს. საქ. კომ. პარტიის ცეკამ მუშათა კომისიების უფრო ნაყოფიერი მუშაობისათვის სპეციალური განყოფილება შექმნა ცეკაში, რომელსაც ეწეოდა მენშევიკთა შორის მომუშავე განყოფილება. არა ნაკლები როლი შეასრულა მენშევიზმის ლიკვიდაციის საქმეში ყოფილ მენშევიკთა სპეციალურმა ორგანომ „ახალი გზა“-ში.

ანტი-საბჭოთა პარტიებთან ბრძოლის საკითხი იპყრობდა მესამე ყრილობის სერიოზულ ყურადღებას. როგორც ვიცით, სოციალისტ-ფედერალისტების ბანაკში რღვევა იწყება საქართველოს გასაბჭოების დასაწყისში. ამ პარტიაში შეიქმნა ორი მიმა-

რთულება: მემარჯვენე და მემარცხენე ფედერალისტები. მემარცხენე ფედერალისტები თავის დროზე დადგენ საბჭოთა პლატფორმაზე და თავის გარშემო შემოკრიბეს 3 ათასამდე პარტიის წევრი. 1924 წ. ფედერალისტებმა პარტია დაშლილად გამოაცხადეს და საქ. კომპარტიის ც.კ. სთხოვეს, 300 ყოფილი მემარცხენე ფედერალისტების კომპარტიაში მიიღება. საქ. კომ. პარტ. (ბ) ც.კ. საჭიროთ დაინახა მხოლოდ 35 კაცის მიღება.

ყრილობაზე აღინიშნა აგრეთვე პარტიის მიღწევები ანტი-რელიგიური მუშაობის დარგში. უკლონისტები, რელიგიასთან ბრძოლის საქმეში, იჩენდნენ მემარჯვენეობას. ერთ-ერთ ბრალდებას შეადგენდა ის, რომ ც.კ. გარდა მემარჯვენეობისა ამ საკითხში აღიილი ჰქონდა მემარცხენე ნახტომებსაც. ზოგიერთმა აღგილობრივმა ორგანიზაციებმა დირექტივებს გადააჭარბეს, უხეშად და მოუმზადებლად შეუდგნენ იკლესიების დახურვას. ყრილობამ დაგმო ამ საქმეში, როგორც მემარჯვენე, ისე მემარცხენე გადახრა.

პარტიის რიცხვობრივი შემადგენლობა მესამე ყრილობის პერიოდში 20 პროც. იყო შემცირებული. ეს გარემოება აიხსნება იმ მიზეზით, რომ პარტიის წმენდა უკვე მეთრეულ იყო გატარებული აქ. ამ დროს პარტიაში ახლად ჩარიცხულ წევრების და კანდიდატების ჩათვლილად ირიცხებოდა 11.618 კაცი. ამთვან 10.942 წევრი და 676 კანდიდატი. პარტიის სოციალური შემადგენლობა ასეთი იყო: 10.942 წევრიდან მუშების რიცხვი უდრიდა 2.363 (21,6 პროც.), გლეხები 5.781 (52,8 პროც.), მოსამსახურეები 2.581 (23,60 პროც.),

676 კანდიდატებიდან მუშები 64,2 პროც., გლეხები 14,8 პროც., მოსამსახურენი 18,3 პროც., დანარჩენი 2,7 პროც.

ნაციონალური შემადგენლობა ასეთი იყო:

ქართველები 7.584 (69,3 პროც.), სომხები 836 (7,60 პროც.), რუსები 977 (8,9 პროც.), ოსები 986 (9,0 პროც.), თურქები 104 (1,0 პროც.), და სხვა 455 (4,2 პროც.).

ყრილობაზე განსაკუთრებული ყურადღება მიქცია სასოფლო მეურნეობის, კოოპერაციის და სხ. სამეურნეო ეკონომ. საკითხებმა. როგორც ვიცით, მესამე ყრილობამდე ჯერ კიდევ მთლიანად არ იყო გატარებული მიწის რეფორმა. ამის გამო გლეხების დაფენება საქართველოში 1923 წლისათვის იძლეოდა შემდეგ სურათს: ღარიბი გლეხობა (ორ დესეტინა მიწამდე) შეადგენდა მთელი გლეხობის 30 პროცენტს. საშუალო გლეხობა (2—6 დესეტ.) 55 პროც., კულაკობა (5—60 დესეტ.) 15 პროც., მიწის რეფორმის და მიწადმოწყობის გატარების შემდეგ სურათი თვალსაჩინოდ შეიცვალა: ღარიბი გლეხობა (3 დეს. მიწამდე) უკვე შეადგენდა 8,5 პროცენტს, საშუალო გლეხობა (3—5 დეს.), 88 პროცენტს, ხოლო კულაკობა — 3,5 პროცენტს. (ცნობები ამოღებულია საქ. კ.პ. (ბ) ცკკს 1924 წ. საინფორმაციო მოხსენებიდან).

ყრილობამ მიიღო დადგენილება აგრეთვე სატყეო მეურნეობის საკითხზე. ვინაიდან სატყეო მეურნეობას საქართველოში დიდი პერსპექტივები ჰქონდა, ხოლო ნე-ტყის დამუშავების საქმე არ იყო მოწესრიგებული (ამ საქმეს ხელმძღვანელობდნენ მთელი რიგი ორგანიზაციები), ყრილობამ საჭიროდ სწო სატყეო მეურნეობის ხელშეწყობის კონცენტრაცია ერთი ორგანოს ხელში.

ყრილობის თვალწინ გადაიშალა აგრეთვე საქართველოში კოოპერაციის მდგომარეობის სურათი. სამომხმარებლო კოოპერაციას ამ დროს სერიოზული ყურადღება ჰქონდა მიქცეული. 1923 წ. სამომხმარებლო კოოპერაციის ქსელი საქართველოში წარმოადგენდა შემდეგ სურათს: კოოპერატიული ორგანიზაციების რა

ოდენობა უდრიდა — 132, კოოპერა-
ტიულ ღუჭების რაოდენობა — 799;
სამომხმარებლო კოოპერაცია საქარ-
თველოში აერთიანებდა 106.077
წევრს. აღსანიშნავია, კერძოთ, ტფი-
ლისის მუშათა კოოპერაციის მდგო-
მარობა. კოოპ. ღუჭების რაოდენო-
ბა უდრიდა 88, წევრთა რაოდენობა
13.163 კაცს. საპაიო კაპიტალი —
28.251 მან.

მესამე ყრილობამ სერიოზული ყუ-
რადლება მიაქცია აგრეთვე საქართვე-
ლოს ორგანიზაციის შევსებას მუშა-
თა კადრებით. როგორც ზევით აღვ-
ნიშნეთ, მუშათა რაოდენობა საქ-
კომპარტიაში შეადგენდა 24,1 პრო-
ცენტს, გლეხები 50,6 პროცენტს, ხო-
ლო მოსამსახურეები 25,3 პროც.

საქირო იყო ფართო მუშაობის გა-
შლა მუშათა ბირთვის გასაძლიერებ-
ლად პარტიაში, რის შესახებ ყრილო-
ბამ პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს
მისცა მტკიცე დირექტევა.

საქართველოს კომპარტიის მესამე
ყრილობამ შეაჯამა რა ცეკას მუშა-
ობა, მისი პოლიტიკური და საორგა-
ნიზაციო ხაზი სწორად იქნა, ხოლო
მუშაობა სავსებით დამაკმაყოფილე-
ბლად. ამავ დროს ყრილობამ ცეკას
წინაშე შემდეგი მნიშვნელოვანი ამო-
ცანები დასვა:

1. „მომავალში პარტია უეჭველად
დაცულად იყოს შინაპარტიული ბრძო-
ლის რეციდივისაგან, შეუძლებელი
გახდეს ყოველგვარი უკან დახევა
პროლეტარულ-ბოლშევიკურ პოზი-
ციებიდან... საბოლოოდ ამოიფხვრას
შინაპარტიულ გამწვავების შედეგე-
ბი და მემკვიდრეობა და დამყარდეს
პარტიაში ნამდვილი ამხანაგური
ერთიერთობა - განწყობილება“. პარ-
ტიის გაჯანსაღებისათვის და შინა-
პარტიულ ნამდვილ ერთსულოვანე-
ბის განსაზოციებლად ყრილობას
გადაწყვეტად მიანიხა პარტიის შე-
მაღენლობის პროლეტარული ელემ-
ენტებით განახლება.

2. ყრილობა აღნიშნავდა იმას, რომ
პარტიამ ბევრი რამ გააკეთა და ბევრ
რამეს მიაღწია ნაციონალიზმ-შოვი-
ნიზმის აღმოფხვრაში და მტკიცე
ეროვნულ მშვიდობიანობის დამყა-
რებაში, დაადგინა შემდეგშიც განე-
გრძო მუშაობა საქართველოს რესპუ-
ბლიკაში შემავალ ეროვნულ უმცო-
რესობათა სამეურნეო და კულტუ-
რული დონის ნამდვილი აწევისათვის
იმ გზით, რომ გაემდიერებინა ერო-
ვნული (ქართული) კულტურა და
განმტკიცებინა სს.სრ. კავშირი და
ამიერ-კავკასიის ფედერაცია.

3. განმტკიცდეს და გაღრმავდეს
გლეხობასთან მჭიდრო კავშირი, ამი-
სათვის შეუდრეკლად განზოციელ-
დეს ყველა დადგენილება სოფლად
მუშაობის შესახებ, რომელთა მიზანს
შეადგენს პროლეტარიატის რევო-
ლიუციონური ავანგარდისა და გლე-
ხობის ფართო წრეების შორის ნამ-
დვილი და მჭიდრო კავშირის დამყა-
რება.

4. აღოჩინდეს სამეურნეო მუშა-
ობა, მრეწველობა, სოფლის მეურნე-
ობა, კოოპერაცია და შინაავაჭრობა
და განმტკიცდეს საბჭოთა, სამეურ-
ნეო, საპროფესიო და საკოოპერა-
ციო ორგანიზაციებზე პარტიული
ხელმძღვანელობა.

5. შემდეგშიც გაგრძელდეს ანტა-
საბჭოთა პარტიების (კერძოთ მენ-
შევიკების) გახრწნა, ყოფილ მენშე-
ვიკებს შორის გაძლიერდეს მუშაობა
და მისი საუკეთესო ნაწილი გამოყე-
ნებულ იქნას ქაიანის სამეურნეო და
კულტურულ ფრონტზე წარმოებულ
საბჭოთა აღმშენებლობაში.

მესამე ყრილობის შემდეგ მეოთ-
ხე ყრილობამდე საქართველოში ად-
გილი ჰქონდა შეიარაღებულ გამოსე-
ლას მენშევიკური პარტიის მეთაუ-
რობით, ამ აჯანყების მიზეზების და
მისი შედეგების შესახებ უფრო დამ-
ყრილებით შეგვირდებით შემდეგ წა-
რილში.

თენგიზ ჟღანბი.

მენშევიკები და პროფკავშირები

I.

სანამ შევეხებოდე საქართველოს მენშევიკების დამოკიდებულებას პროფკავშირებისადმი, საჭიროდ მიმაჩნია გავკრითაღვნიშნო კერენსკის მთავრობის პერიოდის პროფესიონალური მოძრაობა და ის ზომები, რასაც ამ დროს მენშევიკ-ესერები მიჰართავდნენ, რომ აბოზოქრებული მასების ტალღა შეეჩერებიათ და კაპიტალისტები და მუშები „შეეთანხმებიათ“.

თავდაპირველად შევეხეთ, თუ როგორ იდგა ეს საკითხი მთელი რუსეთის მასშტაბით.

როგორც ცნობილია, თებერვლის რევოლუციის პირველ დღეებშივე დაარსდა პროფესიონალური ორგანიზაციები თვით მუშების თაოსნობით. თითქმის ყველა ფაბრიკა-ქარხნებთან მოეწყო საფაბრიკო-საქარხნო კომიტეტები, ხოლო ქალაქებსა და საგუბერნიო ცენტრებში დაარსდა ცენტრალური ბიუროები. მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭოებთან დაარსდა შრომის დაცვის განყოფილება, რომელიც პირველ ხანებში საკავშიროთაშორისო გაერთიანების ფუნქციებს ასრულებდა. ეს შრომის განყოფილებები აწყობდნენ კავშირებს, ხელშეწყობდნენ გაფიცვებს და შეღავათობას ეწეოდნენ დამკირავებელსა და დაქირავებულს შორის¹⁾.

¹⁾ იხ. Истпроф. В. ИСПС, профес. союзы СССР в прошлом и настоящем 1905-1917, 1927 г.

კერენსკის მთავრობისა და მენშევიკურ-ესერული საბჭოების ასეთ პოლიტიკას, თავისთავად ცხადია, პროლეტარიატი ეერ შეურთებოდა. მისი ზედგულენით ღრობითი მთავრობა იძულებული გახდა დაეწყო რამე ღონისძიებების გამონახვა. იგი შეუდგა მრეწველობის მოსაწესრიგებელ ღონისძიებების შემუშავებას²⁾.

ამ ღონისძიებათ მას მიაჩნდა ე. წ. ეკონომიური საბჭო. ამ საბჭოში უნდა შესულიყვნენ ბურჟუაზიის 9 წარმომადგენელი იმ სამინისტროებიდან, რომლებსაც ეკონომიურ ცხოვრებასთან ჰქონდა დამოკიდებულება და სამი წარმომადგენელი — მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატებიდან პროფკავშირებიდან და კოოპერაციიდან.

ასეთი იყო შემთანხმებლების გეგმა.

მაგრამ ბურჟუაზია იმითაც არ ყოფილდებოდა, რომ ეკ. საბჭოში უმეტესი თავისი წარმომადგენლები ჰყავდა. მან მოინდომა მუშათა ორგანიზაციებისათვის თავისი საკუთარი ორგანიზაციის დაპირისპირება. ამ მიზნით იგი თავდაპირველად ასუსტებდა მუშათა ორგანიზაციებს: სამსახურიდან ითხოვდა მრავალ მუშას, ვითომდა გაკორტების მიზეზით. წამოებებს ხურავდა და სხვ. ამას გარდა მთელს რუსეთში ფაბრიკანტები და მექარხნეები გაერთიანდნენ. გაერთიანებაში შედიოდა 2.000 წარმო-

ბა, რომლებშიაც 1.500.000 კაცი მუშაობდა.

როგორი მდგომარეობა იყო ამიერკავკასიაში და კერძოდ საქართველოში?

რევოლუციის პირველ დღეებშივე დაიხსნა აქ მუშათა ორგანიზაციები. სამწუხაროდ, არ მოგვეპოვება ყველა ცნობა იმის შესახებ, თუ რომელი პროფორგანიზაცია როდის დაიარსდა. საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ტფილისის ზოგიერთ კავშირების დაარსების დროს.

ტფილისის მეთამბაქოეთა კავშირი დაარსდა 1917 წ. 1-ლ მარტს, ელექტრონზე მომუშავეთა — 1918 წ. მბეჭდავთა — 1917 წ. მარტში, მელითონეთა — 1917 წ. მაისში, სავაჭრო-მრეწველობის მოსამსახურეთა 1917 წ. მარტში, მზარეულების 1917 წ. 4 ივნისს, ხელზე მოსამსახურეთა 1917 წ. 1-ლ მაისს¹⁾, აქედან შეიძლება დასკვნის გამოტანა, რომ პროფესიონალურ ორგანიზაციების ქსელი ჩქარა ვითარდებოდა ჩვენში.

პროფესიონალურ ორგანიზაციებს ერთი მთლიანი ხელმძღვანელი არ ყავდა პირველ ხანებში. საჭირო იყო ხელმძღვანელი ორგანოს დარსება. ამნაირ ორგანოდ ჩვენ გვევლინება ტფილისის პროფკავშირების სამდივნო, რომელიც უმეტესად შესდგებოდა მენშევიკური პარტიის წევრებიდან და, თავის თავად ცხადია, ატარებდა ამ პარტიის დირექტივებს.

როგორი იყო ეს დირექტივები?

ამ დირექტივების მიხედვით ისინი მიუთითებდნენ პროფკავშირებს, რომ ბურჟუაზიასა და პროლეტარიატს შორის მათ შეესრულებათ შუამავლობის როლი. მათი აზრით: „პროლეტარიატი, რომელიც კაპიტალიზმის რკალში იძოვება და რომელსაც ძალაუფლება აქვს აღებული ხელში, კაპიტალისტურ სახელმწიფოს უნდა აშენებდეს. იგი მთავარ ყურადღებას უნდა აქცევდეს ეკონომიური სა-

ფუძელის განვითარებას იმითომ, რომ ეს საფუძველი სოციალიზმის განვითარების ერთადერთი პირობაა“²⁾. ამნაირ გეზს აძლევდნენ მენშევიკური პროფკავშირებს. მათი აზრით წარმოება ბურჟუაზიის დახმარებით უნდა ყოფილიყო აღდგენილი, რისთვისაც საჭირო იყო ბურჟუაზიასთან შეთანხმება და მასთან ხელი-ხელ ჩაკიდებული მუშაობა. ამგვარ შემთხმებელ პოლიტიკას მალე აუღო ალლო რუსეთის პროლეტარიატმა, რომელმაც ოქტომბრის რევოლუცია მოახდინა და თვითონ გახდა დიქტატორი.

ოქტომბრის რევოლუციის პირველ ხანებში ა.-კავკასიის პროფესიონალურ ორგანიზაციებს კიდევ ჰქონდათ ურთიერთობა რუსეთის პროფკავშირებთან, მაგრამ ეს მდგომარეობა მალე შეიცვალა იმის გამო, რომ საბჭოთა ხელისუფლებას რკალით გარს შემოვრტყა თეთრი არმია, რომელსაც გენერლები მეთაურობდნენ და ამის გამო ა.-კავკასიის რევოლუციონური პროფკავშირების დამოკიდებულება რუსეთის პროფკავშირებთან შეწყდა 1918 წლის იანვრიდან. აქვე საჭიროა აღინიშნოს ის ტაქტიკა, რომელსაც ატარებდნენ იმ დროინდელი ა.-კავკასიის პროფკავშირების ხელმძღვანელები რუსეთის პროფმოძრაობის მიმართ. ეს ტაქტიკა ჩამოყალიბდა 1917 წ. 26 დეკემბრის მოწვეულ კავკასიის პროფესიონალურ კავშირების პირველ საოლქო კონფერენციასზე. ამ კონფერენციის 82 დელეგატიდან 48 იყო მენშევიკი, 17 ბოლშევიკი, დანარჩენი კი სხვა პარტიებიდან³⁾. თავისთავად ცხადია ეს კონფერენცია მიიღებდა შემთხმებელი ხასიათის რევოლუციას და იგი მიმართულო იჭნებოდა პროფკავშირების ბოლშევიკური ტაქტიკის წინააღმდეგ. ამ კონფერენციის დე-

¹⁾ იხ. გ. პასკევი, „პროფმოძრაობა საბჭოთა საქართველოში“.

²⁾ Прот. I Кавказской Краев. Конф. Проф. союзов и т. д.

³⁾ იხ. Сборник биржи труда.

და აზრი გამოთქმული იქნა **ტრეიმა-**
ნის მიერ კონფერენციის ოქმების წი-
ნასიტყვეობაში. „კონფერენციამ, —
აღნიშნა და იგი, — დაამტკიცა, რომ
კავკასიის პროლეტარიატი არ არის
დავადებული რუსეთის სახალხო შე-
ურენობის დაუყოვნებლივ სოციალი-
სტურ ნიადაგზე გარდაქმნის განუხი-
რციელებელ ოცნებით და მტკიცედ
აქვს შეგნებული მწარე კეშმარიტება
კაპიტალისტთა კლასთან ხანგრძლივი
და შუპოვარი ბრძოლის აუცილებ-
ლობა თავისი მდგომარეობის გაუმ-
ჯობესებისათვის. კაპიტალისტური
წეს-წყობილების ჩარჩოებში“.

❖ რასაკვირველია, ამ კონფერენ-
ციის ბოლშევიკი დელეგატების სას-
ტიკათ გაილაშქრებინ შემთანხმებ-
ლოურ ტაქტიკის წინააღმდეგ. ბოლ-
შევიკები მოითხოვდნ მუშათა კონ-
ტროლის დაწესებას და სხვა რადი-
კალურ ღონისძიებებს¹⁾.

ამგვარმა აზრთა დაპირისპირებამ
გამოიწვია ის, რომ ნაწილი ბოლშევი-
კებისა იძულებული გახდნ კონფე-
რენცია დაეტოვებინათ და პროტესტი
განეცხადებინათ ანაირ შემთხმე-
ბელ ტაქტიკის წინააღმდეგ²⁾.

ამ კონფერენციამ მიიღო დადგე-
ნილება, რომ დაარსებულიყო ამიერ-
კავკასიის პროფესიონალური კავში-
რების საოლქო საბჭო, რომელშიაც
უმეტესად მენშევიკები იქნნ არჩე-
ულნი. მართალია საბჭო კავშირების
ნეიტრალიტეტს იცავდა, მაგრამ სი-
ნამდვილეში ემხრობოდა სოც.-დემ.
პარტიის მენშევიკების ტაქტიკას, და,
რადგან იგი ბრძოლას აწარმოებდა
ოქტომბრის რევოლუციის წინააღ-
მდეგ, ამიერ-კავკასიის პროფკავშირ-
თა საბჭოც დაადგა ანაირ გზას

ეს ბრძოლა უფრო ადრე იყო და-
წყებული, ვიდრე ამიერ-კავკასიის
პროფკავშირების ხელმძღვანელი ცე-
ნტრი დაარსდებოდა.

²⁾ რადგანაც წერილობითი იმდროინდე-
ლი მასალა ვერ აღმოვაჩინეთ, ესარგებლობ
ამხ. მინასის ზეპირი მოგონებით.

¹⁾ იხ. იქვე.

ა.-კავკასიის კომისარიატის დაარ-
სებისთანავე დაიწყო პირველი შე-
ტევები რუსეთის პროლეტარიატის
რევოლუციონური მოძრაობის წი-
ნააღმდეგ.

ამ.-კავკ. აღიარებულ იქნა ცალკე,
დამოუკიდებელი ხელისუფლება. თა-
ვისთავად ცხადი იყო, არც პროფორ-
განიზაციებს მისცემდნ ნებას, რომ
მთავრობის საწინააღმდეგოდ ემოქმე-
დნათ და ყოველმხრივად ცდილობ-
დნ, რომ პროფორგანოებში „თავი-
სი“ ხალხი ჰყოლოდათ. რასაკვირვე-
ლია, ამის წინააღმდეგ იბრძოდა ბო-
ლშევიკი წარმომადგენლები. რომ-
ლებიც ყოველმხრივ ილაშქრებდნ
ამიერ - კავკასიის მთავრობის წინაა-
ღმდეგ და მოუწოდებდნ ყველა მუ-
შათა ორგანიზაციას მხარი დაეჭირათ
რუსეთის პროლეტარული რევოლუ-
ციისათვის.

ა.-კავკასიის ხელისუფლება ვერ
შეიქნა ისეთი „მტკიცე“, როგორც
პირველ ხანებში მისი მესვეურები
ფიქრობდნ. ამ.-კავკასია დაიყო სამ
დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ. თა-
ვისთავად ცხადია, ვერც ეს ზომა
უშველიდა შექმნილ მდგომარეობას.
ახლად დაარსებულ ცალკე რესპუბ-
ლიკების მთავრობებმა, რომლებიც
მარტო ეროვნული გზნობებით ჰყვე-
ბადნ პროლეტარიატს, სავსებით
დაივიწყეს კლასობრივი ინტერესები
და მოეტყვნ დასავლეთ ევროპის იმ-
პერიალისტების სრულ გავლენის
ქვეშ.

❖ ცალკე რესპუბლიკების დაარსების
შემდეგ ამიერ - კავკასიის პროფესი-
ონალურ კავშირთა საბჭო განაგრძო-
ბდა არსებობას, თუმცა მას ფაქტუ-
რათ არაფერი გაუკეთებია: არ გამო-
სულა ამიერ - კავკასიის პროლეტა-
რიატის დაქსაქსვის წინააღმდეგ და
სხვ.

ა.-კავკასიის პროფკავშირთა საბ-
ჭოს დაარსებიდან თითქმის წელიწად
ნახევრის გასვლის შემდეგ დადგა სა-
კითხი ა.-კავკასიის პროფკავშირების
სწილობის მოწვევის შესახებ. ამ სა-

კითხვა დიდი კამათი გამოიწვია: ბაქოს პროფკავშირები მოითხოვდნენ, რომ ყრილობა ბაქოში მოეწვიათ, ტფილისის კი ტფილისში. დაბოლოს მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ ყრილობა მოეწვეთყო ტფილისში 1919 წ. 11 აპრილს. ¹⁾ თუ რას ამბობდნენ ბაქოს მუშები. ამისათვის მოვიყვანოთ ამხ. მიქოიანის სიტყვის, რომელიც მან, როგორც ბაქოს პროლეტარიატის წარმომადგენელმა, წარმოასთქვა ამ ყრილობაზე.

„მიქოიანი მოუწოდებს საქართველოს პროლეტარიატს თავი დაახწიოს ვიწრო სახელმწიფოებრივ ჩარჩოებს და გამოახოს ის გზები, რომლებიც შეაკავშირებს მას სხვა ქვეყნის მუშათა კლასთან. ბაქოს პროლეტარიატი ყოველივე ღონეს ხმარობს, რომ ასეთი შეკავშირება მოხდეს. ბაქოს პროლეტარიატი და ბურჟუაზია ორ მოწინააღმდეგე ბანაკათ არიან დარაზმული და მზათ არიან ყოველ წუთს ერთი - ერთმანეთს ეკვეთონ, ელიან მხოლოდ ხელსაყრელ პირობებს. ამ პირობებში ერთი წუთითაც კი შეუძლებელია ხელმძღვანელების მიერ ბაქოს დატოვება, რადგან შესაძლებელია ინგლისის სარდლობა ჩაერიოს საქმეში და გამარჯვება ბურჟუაზიას დარჩეს. ბაქოელების ტფილისში ჩა-

მოსვლას ხელს უშლის აგრეთვე უსახსრობაც. მიუხედავად ყველა ამ საპატიო მიზეზებისა, ბაქოელებმა გადაწყვიტეს ტფილისში ჩამოსვლა, და ეს განხორციელდებოდა, რომ ჩვენს შორის პრინციპიალური განხეთქილება არ მომხადრიყო დღის წესრიგის შესახებ. ბაქოს პროლეტარიატი ფიქრობს, რომ შეუძლებელია წმინდა პროფესიონალური საკითხების გადაწყვეტა იმ დრომდე, ვიდრე პოლიტიკური კითხვები არ იქნება გადაწყვეტილი და ამიტომ ბაქოს პროლეტარიატი მოითხოვდა დღის წესრიგში შეტანილი ყოფილიყო კითხვა პოლიტიკური მომენტის შესახებ ¹⁾.

ამ ყრილობამ, რომელზედაც 198 (182 გადამწყვეტი, 16 საათთმბირო) დღეგატი დაესწრო, მოისმინა არსენიძის მოხსენება პოლიტიკურ მომენტის შესახებ, რომელიც გაჟღერთილი იყო ბოლშევიკებისადმი ცილისწამებით.

ამ ყრილობიდან იწყება ოფიციალურად საქართველოს პროფკავშირების საესეებით ჩამოცილება მეზობელ სახელმწიფოების პროფკავშირებიდან და მისი დაახლოება ყვითელ ინტერნაციონალთან.

II

როგორც ვიცით, მენშევიკური მთავრობის მთელი ყურადღება მიქცეული იყო იქითკენ, რომ რამენაირათ ძალაუფლება შეენარჩუნებიათ და ამისათვის არ ზოგავდნენ არავითარ საშუალებებს, ისინი ცდილობდნენ ყოველგვარ ორგანიზაციაში, მუშური იქნებოდა თუ სხვა, „თავისი“ ხალხი ყოლოდათ, მაგრამ ამათ, მათი შერყეული მდგომარეობა კიდევ უფრო უარესდებოდა. მშრომელი მასები მოითხოვდნენ რადიკალურ ზომებს.

¹⁾ იხ. საქ. პროფკავშ. პირველი ყრილობის ოქმები 1919 წ.

მთავრობის მესვეურები კი შემოიკეზებო პოლიტიკას ადგენ. მათ მეთვალყურეობის გარეშე ვერც პროფკავშირები დარჩნენ. ისინი მთავარ ძალას კავშირებში ხედავდნენ და ამიტომ მოინდომეს რაც არ უნდა დაეხდომოდათ ყველა პროფკავშირის „მეთაურად“ თავისი კაცი გაეყვანათ. ამას კიდევ იმიტომ სთვლიდნენ აუცილებელს, რომ მათ სურდათ მეურნეობის „აღდგენა“ პროფკავშირების საშუალებით. ამიტომ ისინი პროფკავშირების ახალ და საყურადღებო ამოცანათ სთვლიდნენ შრომის ნაყოფიერების ამაღლებას მეურნეობის აღ-

დგენისათვის. მაგრამ ვინაიდან კერძო საკუთრება არსებობდა და ფაბრიკები და ქარხნები ბურჟუაზიის ხელში იყო, მენშევიკები ასე მსჯელობდნენ: ბურჟუაზიას არ სურს მრეწველობის აღდგენა. მისთვის უმჯობესია გასწიოს სპეკულიაცია უკონტროლო და ურისკოთ, ვიდრე გახსნას საწარმოო დაწესებულებანი, რომლებიც მას დიდ მოგებას არ მისცემენ. მაშასადამე, მეურნეობის განვითარებაში ბურჟუაზია კი არ არის დაინტერესებული, არამედ მუშათა კლასი და მისი პროფესიონალური კავშირები. მეურნეობის აღორძინების პროგრამა გადაჭრილი იქნება ამ შემთხვევაში, თუ მუშები შრომის ნაყოფიერებას გააღდიდებენ¹⁾.

რასაკვირველია, ასეთი მსჯელობა ბურჟუაზიის დამცველ პარტიას შეეძლო. მენშევიკებმაც დაიწყეს პროფკავშირების „ახალ და საყურადღებო“ ამოცანების შესრულება. რა მოჰყვა ამ ტაქტიკას? ამას მოყვა ის, რომ მშრომელი მოსახლეობა მუშა-მოსამსახურე, ხელოსნები და გლეხობა ჩავარდნე გამოუღელ მდგომარეობაში. სამუშაო ხელფასი მეტად დაეცა და თითქმის არარაობამდე მიაღწია. ამის დასამტკიცებლად ზედმეტი არ იქნება, თუ თვით მაშინდელი მთავრობის ერთ-ერთ წევრის — შრომის მინისტრის გ. ერადის მოხსენებიდან მოვიყვანთ რამოდენიმე ადგილს. აქედან ცხადი გახდება, როგორ მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი მუშათა კლასი და საერთოდ მშრომელი მოსახლეობა.

აი რას გვეუბნება გ. ერადე:

„ძველათ მუშათა პროფესიონალურ კავშირების მოღვაწეობაში, მუშათა ეკონომიურ მდგომარეობის გაუმჯობესების საკითხში დიდი ადგილი ეჭირა ბრძოლას სამუშაო ხელფასთა გასაღდიდებლათ. მუშათა კლასი ყოველთვის ცდილობდა ზედმეტი

ღირებულების შემცირებას სამუშაო ხელფასის გადიდებით...

„საქართველოს მუშათა კლასი განიცდის დღეს მეტად მძიმე და მწვავე ეკონომიურ კრიზისს... მისმა სიღარიბემ და სილატაკემ მიაღწია უკანასკნელ საფეხურს, რომლის იქითაც მოსალოდნელია სწრაფი და მძლავრი პროცესი ჩვენი კლასის ფიზიკურ გადაგვარების და განადგურების. არც ერთი დემოკრატიული კლასი, ან ჯგუფი ჩვენი საზოგადოებისა არაა ისეთ უმწყო მდგომარეობაში, როგორშიაც ქალაქის მუშა - მოსამსახურენი...

უმრავლესობა ქალაქის მშრომელ მასისა ამ უკანასკნელ ექვსი თვის განმავლობაში განიცდის სისტემატურ შიმშილს... ავიჯუღუბა, ძველი ტანსაცმელი, ლოგინი და სხვა საოჯახო ნივთები. რაც კი გაჩნდათ ძველი ნამაგარი და ნაჭირახულები უკვე გაიტანეს ოჯახიდან და გაჰყიდეს. ტანზე და ფეხზე ყველაფერი დაეგლიჯათ და შემოაცვდათ. ბევრს პერანგი არ აცვია ტანზე. ჭუჭყიანი, დაგლეჯილი და დაჟლეტილი ძველ ძონძებში დაიარებიათ როგორც შინ, ისე გარეთ. ბევრი შოშის ოჯახიდან ბავშვები სკოლაში აღარ დადიან ფეხსაცმელისა და ტანსაცმელის უქონლობის გამო. ყოველგვარი ავთომფობა და სნეულება მატულობს და ამ ნიადაგზე მუშათა ოჯახში სიკვდილი თანდათან გახშირდა.

ჩვენ გვაქვს ცნობები ტფილისის მართლმადიდებელთა ეკლესიის უწყების, რასაკვირველია, ეს ცნობები არაა სავსებით სწორი და სრული. მაგრამ იგი მაინც ნათელს ჰყოფს, თუ რამდენათ იმატა სიკვდილმა მცხოვრებლებში. ტფილისის თექვსმეტ მართლმადიდებელ ეკლესიაში 1914 წელს ითვლებოდა მრევლში 19375. აქედან ამ წელიწადში გარდაიცვალა 790 სული, რაიც შეადგენს მრევლთა რიცხვის 4.11%. 1918 წელს კი მოიოთა რიცხვი იყო 19212. აქედან გადაცვლილია 1159 სული ესე

¹⁾ იმ. გ. პიანეცი „პროფმოდრაობა საბჭოთა საქართველოში გვ. 10.

იგი 6,03%. ჩვენ ვიცით, რომ საერთოდ ეს მრეწველი შესდგება ღარიბ მცხოვრებთაგან. აქედან თქვენ დაინახავთ, რომ უდიდესი პროცენტი სიკვდილისა მოდის ღარიბ მცხოვრებლებზე.

ამის მიზეზი კია სიმშლილი და გაჭირვება, რომელიც მეტად გაიზარდა ამ უკანასკნელ ხანებში.

...1914 წლის წლიური ბიუჯეტი მუშისა უდრიდა 750 მანეთს, ხოლო 1919 წელს მუშის შემოსავალი უნდა უდრიდეს 61.560 მანეთს¹⁾, რომ მუშას შეეძლოს ძველ პირობებში ცხოვრება.

მაგრამ კიდევ რომ მოუმატოთ ყველა მუშებს ჯამაგირი და გაუხადოთ თვითნებულ მათგანს 61 ათასი მანეთი წელიწადში. ეს საქმეს მაინც ვერ შევლის, რადგან ამ მომატებას მოყვება ახალი გაძვირება საქონლის.

1914 წლიდან 1919 წლის სექტემბრამდის ცხოვრება გაძვირდა 75,4-ჯერ, ხოლო სამუშაო ხელფასი 21-6-ჯერ²⁾.

აქ მოყვანილ გრძელ ამონაწერს კომენტარიები აღარ ესაჭიროება. ალბათ თვით მკითხველი განსჯის მუშათა მაშინდელ მდგომარეობას. ოღონდ საჭიროა აღვნიშნოთ, თუ როგორ უყურებდა ამას მშრომელი მოსახლეობა და რა ზომებს იღებდა.

ამნაირ სილატაკესა და გაჭირვებას მოყვა მშრომელთა დიდი მღელვარება და უკმაყოფილება. ჩვენ ვხედავთ უამრავ გაფიცვებს. დიდი გაფიცვები მოეწყო ტფილისის თვითმმართველობაში, ფოსტა - ტელეგრაფის დაწესებულებებში, სასწავლებლებში და სხ. მენშევიკებმა დაარსეს შემთანხმებელი ორგანო — სატარიფო პალატა. რასაც ეს პალატა დაადგენდა სავალ-

დებულო იყო. ამ პალატაში კი ისმდნენ მენშევიკები. ასე რომ ისინი ასრულებდნენ თავიანთი ამხანაგების — მთავრობის მსგევრთა — სურვილს, თუმცა სატარიფო პალატა საკვებით „ნეიტრალურ“ დაწესებულებათი ითვლებოდა.

პროფკავშირებშიც დიდი უკმაყოფილება დაიბადა. მუშური კავშირები, როგორც არის: მელითონეთა, მეტყვეთა, მებეჭდაეთა, ფეიქართა, ელექტრონზე მომუშავეთა და მეტურეთა ოპოზიციაში ჩაუდგნენ მაშინდელ პროფკავშირების საბჭოსა და მთავრობის პოლიტიკას. ისინი მოითხოვდნენ მუშათა კონტროლის დაწესებას, მუშათა და ბურჟუაზიის შემთანხმებელ ორგანიზაციების მოსპობას და პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარებას³⁾ ასეთი მოთხოვნების წინააღმდეგ მთავრობამ აამუშავა ყოველგვარი ზომები. მან დაარსა განსაკუთრებული სამეული, რომელშიაც შედიოდა შინ. საქ. სამინისტრო, პროფკავშირთა საბჭოს და საგანგებო რაზმის წარმომადგენლები. პროფკავშირების წარმომადგენლის სამუშაოებით შინაგან საქმეთა სამინისტრო ტყობილობდა, თუ რომელი კავშირი ეწეოდა რევოლიუციონურ მოთხოვნების წაყენებას და ამ კავშირის მეთაურებს სასწრაფოდ აპატიმერბდა საგანგებო რაზმი.

როდესაც მენშევიკური პროფკავშირები ამდაგვარ გამყიდველ გზას დაადგნენ, საჭირო შეიქნა ისეთი არალეგალური რევოლიუციონური ცენტრის დაარსება, რომელიც ხელმძღვანელობას გაუწევდა საქართველოს რევოლიუციონურ მუშათა პროფესიონალურსა და პოლიტიკურ მოძრაობას. ასეთი საქმე, რასაკვირველია, მეტად ძნელი იყო. მაგრამ მაინც შესაძლო შეიქნა მუშათა არალეგალური ცენტრის დაარსება. ცენტრი დაარსდა 1919 წელს. ეს ცენტრი შესდგებოდა უმთავრესად შემდეგი რევოლიუციონური კავშირების — მელითონეთა, მეტყვეთა, მებეჭდაეთა,

¹⁾ იხ. ანგარიშები საქ. სახ. რკინის გზის მუშა-მოსამსახურეთა დელეგატების მეორე ყრილობისა 1920 წ. გრაძის სიტყვა საქ. რესპუბ. მუშ. კლასის ეკონომიურ მდგომარეობის შესახებ გვ. 111.

²⁾ მენშევიკური ბონეით.

გ. მ.

რკინის გზელთა, მაიარეთა, ელექტრონზე მომუშავეთა, მეტურეთა და ფარმაცევტების წარმომადგენელთაგან. მედიკოსთა კავშირიდან ცენტრში შედიოდნენ ამხ. მაჩაიძე, ოდილაძე; მეტყავეთა არჩეაძე; მბეჭდავთა—კარბი; რკინის გზელთაგან — ცხველაძე; მკერავებიდან — ასიტოვი; ელექტრონზე მომუშავეებიდან — ნ. კიკნაძე, მამუკაიძე; მეტურეებიდან — სირაძე; ფარმაცევტებიდან — გალ. ნუცუბიძე; არსენალის მუშებიდან — ილიკო სალიშვილი; ტრამვაიდან — ისაკა არუთინოვი და სხვ. //

ამ ცენტრმა ხელმძღვანელთა რამდენიმე წყება გამოიცვალა მათი დაპატიმრების გამო. ახალგაზრდულ ცენტრის თავმჯდომარეთ იყო პირველთა ამხ. ნ. კიკნაძე, ამის მოადგილეთ ამხ. ყ. ოდილაძე და მდივნათ გალ. ნუცუბიძე. ნიკო კიკნაძის დაპატიმრების შემდეგ თავმჯდომარეთ იყო ამხ. ბ. მაჩაიძე, მის შემდეგ დიმ. ბურჯანაძე.

თავისთავად ცხადია არაოფიციალურ ცენტრს მეტად რთულ პირობებში უზღებოდა მუშაობა, რადგან მის ხელმძღვანელებს და მომუშაოებს თითქმის სულ მოკლე ხანში იჭერდნენ. ამდგომარით იყვნენ დაპატიმრებული: ამხ. ოდილაძე, ბ. მაჩაიძე, ნ. კიკნაძე, ლავ. მორჩილაძე, ბურჯანაძე, მ. მამუკაიძე და მრავალი სხვა. მიუხედავად ამისა მაინც გაჩაღდა მუშაობა.

როდესაც საბჭოთა მთავრობასა და მენშევიკორ მთავრობას შორის დაიდვა ხელშეკრულება, შესაძლებელი გახდა უფრო გაბედულათ მუშაობის წარმოება. მაგრამ არც აქ ეძინათ მტრებს. მათ ყოველ ღონეს მიმართეს, რომ ოპოზიციონერი კავშირები დაექსაქსათ და სათავეში თავისი ხალხი ჩაეყენებიათ. ეს კიდევაც მოახერხეს და საგანგებო რაზმის საშუალებით შესძლეს თავიანთი კაცების დაყენება, მაგრამ აღარ დასცალდათ.

აქ ნათქვამი უმთავრესათ ენებოდა ტფილისს.

როგორი იყო მათი ტაქტიკა პროფკავშირებისადმი პროვინციაში?

შესაძლებელია ითქვას, რომ მათი ტაქტიკა პროვინციალურ პროფკავშირებისადმი იგივე იყო, რაც ტფილისში. იგივე დაპატიმრება, გადსახლება, დახვეჭა და სხვ. მაგრამ მათმა „მოღვაწეობამ“ უმაღლეს წერტილს მიაღწია აჭარისტანში. //

როგორც ვიცით, ამ დროს აჭარისტანი პირველათ ოსმალების და შემდეგ ინგლისელების ხელში იყო. აქ ხდებოდა დიდი ბრძოლა მუშებსა და ინგლისელ ოკუპანტებს შორის.

თი როგორ აფიქრეს ამხ. მარკმანი ამ ბრძოლას:

„1920 წელის დასაწყისი ხასიათდება რევოლუციონერ მოძრაობის გაძლიერებითა და გაღრმავებით ბათუმში, ასეთი მდგომარეობა აიხსნება... იმ გარემოებით, რომ შესაძლებელი გახდა კომპარტიის ამიერკავკასიის საოლქო კომიტეტთან მჭიდრო კავშირის დაჭერა რამოდენიმე პასუხისმგებელ ამხანაგის (სერგო კორძაზე—გებულო, მ. ბელენკი და სხვები) და აგრეთვე რევოლუციონერ მუშაობისათვის საჭირო საღსრების მიღებით.

ბრძოლა საოკუპაციო ხელისუფლებასთან ამ დროს ყოველთვის მუშების გამარჯვებით თავდებოდა. ქართველ მენშევიკებთან ბრძოლაში კომუნისტები გამარჯვებულნი გამოდიოდნენ. ამის მიზეზი ის იყო, რომ მასობი კომუნისტებს თანაურბობდნენ, განსაკუთრებით ეს გარემოება გამოაშკარავდა მაისის პირველს, როცა ქართველმა მენშევიკებმა, რომლებიც მაშინ მთლიან ფორმტზე გაჰყვიროდნენ და მის დარღვევას ბოლშევიკებს ახვედნენ თავზე, მოისურვეს პირველი მაისობა ბოლშევიკების გარეშე ედღესასწაულათ. მათ მოწოდებაზე დაგროვილიყვენ დანიშნულ ადგილზე — გამოქაბდნენ სულ 10-15

კაცი; მათ შორის არც ერთი მუშა არ ყოფილა¹⁾.

ასეთ როლს ასრულებდნენ მენშევიკები მუშათა პროფმობრაობაში.

არა ნაკლები „ღვაწლი“ მიუძღვით მათ ბათუმის პროფკავშირთა საბჭოს წევრების ინგლისელების მიერ დაპატიმრებასა და სტამბოლში გადასახლების საქმეში.

როგორც აღვნიშნეთ, ინგლისის გენერალ-გუბერნატორი ბათუმის ოლქში სამხინელ რეპრესიებს მიმართავდა იმის გამო, რომ მუშები თავიანთ მოთხოვნებს უყენებდნენ დამჭირავებებს. ამ დროს ინგლისის მმართველობამ ბათუმის შავი რეაქციის ძალები დააყენა ფეხზე. მუშებმა დააჩრსეს რევოლუციონური პროფკავშირები და პროფკავშირთა საბჭო. რასაკვირველია ინგლისელებს არ გამოეპარათ ეს. მათ მოინდომეს თავიდან მოეცილებიათ პროფკავშირთა საბჭოს ხელმძღვანელები და კიდევაც შესძლეს ეს. მათ დაპატიმრეს ბათუმის პროფკავშირთა საბჭო და გადასახლეს სტამბოლში.

როგორი იყო ამ დროს მენშევიკების როლი? მოინდომეს თუ არა მათ პროფკავშირების დაპატიმრებულ ხელმძღვანელთა უკან დაბრუნება, ანდა გაფიცულ მუშებისადმი მიმხრობა?

რასაკვირველია, არა!

ამის დასასაბუთებლად მოვიყვანოთ ციტატა იმავე ამხ. მ. მარკმანის მოგონებიდან.

„იმ ამხანაგებმა, — სწერს ამხ. მარკმანი, — რომლებიც დაპატიმრებას გადაჩენ, გადასწყვიტეს ინგლისელებისათვის ამ გამცემლობაზე პასუხი გაეცათ საყოველთაო გაფიცვის გამოცხადებით. წარსული წლის მაგალვით, როდესაც ერთსულოვანი გაფიცვით გაიძულეთ ოკუპანტები გაენთავისუფლებიათ დაპატიმრებული ამხანაგები და გაერყათ ბათუმის ოლქის მართველი შავზაზმელთა საბჭო, გვაძლევდა მტკიცე რწმენას, რომ ახლანდელი გაფიცვა ბრწყინვალედ დასრულდებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ გაბატონებული იყო ტერორი და პროფესიონალური და პარტიული აქტივის უმრავლესობა იყო დაპატიმრებული, გაფიცვა მაინც კარგად მოეწყო... მენშევიკებს რევოლუციონურ ალტყინების ხანაში არავითარი გავლენა არ ჰქონდათ, იმათ ვერ შეიძლეს კომპარტიის გავლენის ოდნავაც შესუსტება პროთავშირებში დაჩაზმულ პროლეტარიატზე, და ახლა ისარგებლეს იმ გარემოებით, რომ რეაქცია მძვინვარებოდა და გააჩაოეს საზიზოარი მუშაობა გაფიცვის ჩასაქრობად, რაც მოახერხეს კიდევც“).

ამგვარი „ღვაწლი“ მიუძღვის მენშევიკებს მუშათა პროფესიონალურ მობრაობაში.

ბ. მაჩაიძე.

¹⁾ იხ. მარკმანი — „პროფმობრაობა ბათუმში“ 1920 წ. ჟურ. „შრომა“ № 9 1927 წ.

²⁾ იხ. ჟურ. „შრომა“ № 12, „ოკუპანტების ზაფანგში“, 1927 წ.

ოქტომბრის რევოლუციის შეფასება იმ დროის ქართულ პრესაში

მეტად საგულისხმოა მოვლენას წარმოადგენს ბრძოლა-ოქტომბრის რევოლუციისათვის საქართველოში. დღიდან ამ რევოლუციის დაწყებისა პეტროგრადში, ერთ წუთსაც არ სწყდებდა ბრძოლა მის სასარგებლოდ ან საზარალოთ. თვით მის სამზადისსაც თავისებურად ეხმარებოდა საქართველოში მომქმედი სხვადასხვა პოლიტიკური პარტიები და ადრევე ითვალისწინებენ როგორც მის მოსალოდნელ შედეგებს, აგრეთვე თავის მომავალ სამოქმედო გეზს. მეტად უსწორო პირობებში სწორმოებდა ეს ბრძოლა. მენშევიკები გაბატონებულ პარტიებს წარმოადგენდნენ. ძალაუფლებით ალექსანდრე ნიკოლოზის ძეგლი, ინტელიგენტური ძალებით მდიდარნი, ნივთიერ საშუალებებით მომარაგებულნი ისინი თავის გავლენის ქვეშ აქცევდნენ მუშათა კლასის და გლეხობის უმრავლესობას, თვით ბურჟუაზიული იდეოლოგიის გამტარებელნი — ისინი თავის ნება - სურვილს უკარნახებდნენ თითქმის ყველა პოლიტიკურ პარტიებს გარდა ბოლშევიკებისა.

ჩვენ აზრით არა გვაქვს გამოცახოთ ეს მრავალფეროვანი და შინაარსით მდიდარი ბრძოლა მის დამახასიათებელ მომენტებში. ჩვენ აღვნიშნავთ მხოლოდ, რა გამოხატულება პოვა მან ლიტერატურაში და განსაკუთრებით ყოველდღიურ პრესაში. აქ თვალსაჩინოდ გადაიშლება ერთი მეორის მოწინააღმდეგე სურათი: ალვირახსნილი დემოკრატია მენ-

შევიკების მხრივ და პრინციპიალურ სიმაღლეზე დგომა ბოლშევიკებისა. ყველაზე უკეთესი პოზიცია პრინციპიალური პოზიციაა — ამ დევნის ერთგულად შერჩენ საქართველოში მომქმედი ბოლშევიკებიც, მიუხედავად მრავალი არა ხელშემწყობ პირობებისა. მეორეს მხრივ, არ დარჩენილა თითქმის არც ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც ამომწურავად არ ყოფილიყოს გაშუქებული თავ-თავისებური თვალსაზრისით. ქართველ მკითხველს შეძლება ქონდა გასცნობოდა ბოლშევიკებს, სანამ ბოლშევიკში აქაც ძალაუფლებით შეიმოსებოდა. მართალია, სასტიკი ზომები იყო მიღებული ბოლშევიკების იდეური გავლენის წინააღმდეგ, ამ ზომებს სისტემატური მუყაითობით ანხორციელებდნენ მენშევიკები, და ამის გამო ოქტომბრის რევოლუციის იდეები, მათი დასაბუთება და პოპულარიზაცია ვერ სწვდებოდა იმ მასას, რომელიც მას მოწყურებული იყო, მაგრამ მარტო იდეების გავრცელება რა გინდ ფართო და მრავალმხრივი ყოფილიყოს იგი, ვერ შესცვლიდა ძალთა ურთიერთობას. იდეურად დამარცხებული მენშევიკები განაგრძობდნენ ფარულად, რადგან მათ ეხმარებოდა გარეშე ძალები: საქართველო მოიარეს და თავის ღვიძლ საქმედ გამოაქაადეს არა მარტო მეორე ინტერნაციონალის ლიდერებმა, არამედ ანტანტის და მის მოწინააღმდეგე ყველა ჯარებმა.

ასეთ პირობებში მენშევიკებმა შესძლეს ის, რაც უაზრობათ ეჩვენება ყოველ გონიერ ადამიანს: მათ შეათესეს თავისი თავის გაკოტრებული და გამოცხადება და ძალაუფლების შენარჩუნება. აქ თვალნათლივ სჩანს, რომ ბრძოლა არ ამოიწურება კრიტიკის იარაღით, იგი უნდა დაარსდეს ძალად კრიტიკამ. საქართველოს გასაბჭოება გამარჯვება იყო დიდი ხნით ადრე-იდიუოთათ გამარჯვებული ბოლშევიზმისა.

მენშევიკები დღესაც განაგრძობენ ჩვენს წინააღმდეგ ბრძოლას, განაგრძობენ საერთაშორისო მასშტაბით. ამიტომ საესებით მიზანშეწონილია გავიხსენოთ მათი იდეური ავლადიდება მათი ძლიერების უმწვერვალეს ხანაში და დავუპირდაპიროთ მას მაშინ დევნილი პარტიის — ბოლშევიკების შეურთგებელი ბრძოლა.

1) ოქტომბრის რევოლუციის სამაზდისი

ბოლშევიზმის გაფთრებულმა ბრძოლამ ყველა მოპირდაპირე პარტიათა წინააღმდეგ ოქტომბრის წინა კვირებში თავისი გამოხატულება პოვა მთელ რიგ ისტორიულ წერილებში, რომელიც ლენინის კალამს ეკუთვნის. ეს წერილები დაუყონებლივ გადმოთარგმნილი და დაბეჭდილი იყო ქართულ ბოლშევიკურ პრესაში, მიუხედავად ამ პრესის ყოველმხრივი ხელშეწყობისა.

ლენინის ცნობილი ნაშრომი „Грядущая катастрофа и как с ней бороться“, რომელიც თვით პეტროგრადში ცალკე ბროშურად გამოვიდა ოქტომბრის დამლევს, იბეჭდება ბოლშევიკურ „ბრძოლაში“ ამ სათაურით: „მომავალი კატასტროფა და მასთან ბრძოლა“. ამ ნაწარმოების

პირველი ნაწილი მოთავსებულია უკვე ოქტომბრის ბოლო ითხეოში, ხოლო თავდება იგი 25 ნოემბრის ნომერში (იხედველობაში უნდა ვიქოხიოთ, რომ „ბრძოლა“ ოქტომბრის ბოლომდე ყოველ კვირული გაზეთი იყო, პირველ ნომერიდან კი თუმცა იგი ყოველდღიურ გაზეთად იქცა, მაგრამ მეტად სირეფორმატის გაზეთს წარმოადგენდა).

უფრო საყურადღებოა, რომ ლენინის წერილი „Кризис назрел“ რომელიც პირდაპირ საომრად რაზმავდა პარტიას და დაიბეჭდა „Радончий Путь“-ის 7 ოქტომბრის ნომერში გადმოთარგმნილია და დაბეჭდილია „ბოლშაში“ 22 ოქტომბრის ნომერში; მართალია 7-დან 22 ოქტომბრამდე 15 დღის მიხილია, მაგრამ, თუ გავიხსენებთ, რომ თბილისში პეტროგრადის გაზეთი ერთ კვირაზე ადრე ვერ მოაღწევდა, ქართული გაზეთი კი ყოველკვირული იყო, უნდა დავასკვნათ, რომ წერილი, დროს გაუცდენელად, გაზეთის უახლოეს ნომერშია გაშვებული.

ამით არ ამოიწურება ოქტომბრის რევოლუციის სამაზდისის გამოხმაურება ქართულ ბოლშევიკურ პრესაში. ეს პრესა საკუთარი ძალდონითაც მტკიცედ იცავდა ბოლშევიზმის სიწმინდეს და თავდაუზოგავად ეკვეთებოდა მტერს მაშინაც, როდესაც მთელი პარტიის საქმე დიდ თავდასხმას განიცდიდა. როდესაც ლენინი გერმანიის აგენტათ გამოაცხადეს და მის დასაქერად ორდერი გამაზადეს, „ბრძოლა“ ათავსებს ერცელ წერილს, სადაც პრინციპალური შეურთგებლობით ასაბუთებს ბოლშევიზმის კლასობრივ პოზიციას და თან სამარცხვინო ბოძე აკრავს ლენინის წინააღმდეგ გამოლაშქრებულ დემაგოგთა ბრბოს. ეს წერილი დაბეჭდილია 16 ივლისს (1917 წ.) ნომერში ამ სათაურით: „ყველანი ჩვენს წინააღმდეგ“. ეს წერილი ააშკარაობს ოქტომბ-

რის წინა პერიოდში დამარცხებულ სულიერ განწყობილებას, რომელიც შემდეგშიც ფეხდაფეხ მოსდევდა სატახტო ქალაქების ბოლშევიკურ ორგანიზაციათა მაჯის ცემას. მოგვეყვას ამ წერილიდან ზოგიერთი ადგილი:

...„ნიშავში ამოიღეს ბოლშევიკების ბელოდი ლენინი და რაც მან თავისი შეურიგებელი რევოლუციონერობით სისხლი გაუფუჭა გათახსირებულ ბურჟუაზიას, მონიდომეს ყველა ეს ერთად გადაეხდევინებინათ მისთვის.

ვინ არის ლენინი? ეს შეურიგებელი რევოლუციონერი კი არ არის, რომელმაც მთელი თავისი სიცოცხლე რევოლუციას შესწირა, რომლის მთელი ფიქრი მუდამ რევოლუცია იყო, რომლის მთელ საზრუნავს მუდამ პროლეტარიატის ინტერესები შეადგენდა, რომელსაც ვერ დალაგს დღე და ღამის განუწყვეტელი მუშაობა რევოლუციის და ხალხის საკეთილდღეოდ. არა, ლენინი — ეს გერმანიის აგენტი, ფოოით შესყიდული არამზადა, რომელსაც არაფერი წმინდა არ გააჩნია, არავითარი რწმენა არ მოეპოვება; ის გერმანიისაგან შემოჩენილია, მოქმედებს გერმანიის სასარგებლოდ და ცდილობს დაღუპოს რუსეთი.

ლენინი ომის შეწყვეტის მომხრეა, რადგან მისი აზრით, ეს ომი ავანაკური ომია, ანადგურებს ხალხის ფართო მასას, ჯიბეებს უვსებს ბურჟუაზიას და მთელ რევოლუციას საფრთხეს უმზადებს. არ დაუჯეროთ მას, — ყვირის ბურჟუაზიული პრესა, — ამას მხოლოდ გერმანიის აგენტი იტყვის, რადგან ომის შეწყვეტა მხოლოდ გერმანიას უნდა.

ლენინი ბურჟუაზიის მოსისხლე მტერია და რევოლუციონერი ხალხის ძალაუფლების მომხრე. არც ეს დაუჯეროთ მას, — ამასაც მხოლოდ გერმანიის აგენტი იტყვის.

ლენინი მემამულეების უდიდესი მტერია: თხოულობს ახლაც ჩამოერთვას მათ ყველა მიწები და გადაეცეს ხალხს. არც ეს დაუჯეროთ, ამასაც მხოლოდ გერმანიის ოქრო ალაპარაკებს მას.

ერთი სიტყვით, ომის შეწყვეტა, ხალხის ხელში მთელი ძალაუფლების და მემამულეთა ყველა მიწების გადასვლა — ყველა ეს მოთხოვნა მხოლოდ გერმანიის სასარგებლოდ და ლენინიც მიტომ იცავს მათ.

ვინ იცის, რა ზომებს არ ხმარობს ბურჟუაზია, რომ ყველა ამ ბინძურ ბრალდებებს სინამდვილის ოდნავი მსგავსება მაინც მისცეს. ის გველის ხერხში გაძვრება, ოღონდ ხელთ ოდის რაიმე „დოკუმენტი“, რომელიც ლენინის წინააღმდეგ ლაპარაკობდეს. ის არც ყალბ დოკუმენტებს დაიწუნებს, მილიონობით დახარჯავს და თუ შესაძლო იქნება გერმანიის სახელმწიფო ბეჭდსაც მოიპარავს, რომ მით მისთვის სანატრელი „საბუთები“ დაბეჭდოს და დროებით მაინც ლენინს ჩირქი მოსცხოს, მთელი მისი პარტია აგენტებათ და პროვოკატორებათ გამოაცხადოს.

გამაღებით ამუშავდა ბურჟუაზიული პრესა, „ახლა ან არასოდეს“, იფიქრა მან: თუ ვასჭრა ამ პროვოკაციამ ზომ კარგი, თუ არა და დაველოთ. ბურჟუაზიული პრესის ავანაკური თარეში ძლიერდება, ტელეგრაფს შორი-შორს გადააქვს ყველა ეს ცილისწამება, შხამავს ატმოსფერას: არეგ-დარეგა შეაქვს რევოლუციონერ ბანაკში.

ლენინი არ შეუშინდა ამ ეპიქანა-ლის, მოითხოვა გასამართლება და გამართლების შემდეგ ცილისწამებულთა ჯგროვანათ დასჯა. დევნა მაინც არ შეჩერდა, მას დატუსაღება დაუპირეს. პროლეტარიატის უშიშარი ბელოდი არც აქ შეკრთა. მან განაცხადა: მზათა ვარ ხელთ მივეცე ხალხის რევოლუციონერ ორგანოებს — მუშათა, სალდათთა და გლეხთა დეპუტატების საბჭოებს, —

დამატუსაღეთ და გამასამართლეთო. მას ამაზუნდაც უფარი უთხარეს და მიუთითეს ბურჟუაზიულ მთავრობაზე — ის დაგიჟერს, ის გაგასამართლებსო.

რომ ეს პოლიტიკური ბრძოლაა, რომელსაც პროლეტარიატის წინააღმდეგ მისი ბელადის დევნით ბურჟუაზია აწარმოებს, ეს აშკარაზე აშკარაა, ბრალდება მოჭორილია, „დოკუმენტები“ შეხანხლულია და კიდევ მიტომ აგვიანდება მათ გამოქვეყნებას, მიუხედავად იმისა, რომ პროლეტარიატის აშკარა და ჩუმ მტრებს პირში ნერწყვი აღდგებათ მათ ლოდინში და მუხლმოდრეკით ემუდარებიან სააგენტოს: არიქა, თუ გინდათ, რომ ცხონდეთ, მოგვაწოდეთ „დოკუმენტები“.

მაგრამ უნდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ არის ნაწილი ბურჟუაზიული პრესისა, თუმცა მცირე და უმნიშვნელო, რომელიც თავს იკავებს ამ საერთო ვაჭანალიდან. ამ მცირეთა რიცხს არ ეკუთვნის ყველაფერში მათთან შეთანხმებული წვრილბურჟუაზიული გაზეთი „ერთობა“, რომელსაც ალბათ დავიწყებია მოეხსნა თავისი ბაირალიდან ინტერნაციონალის დიდებული ლოზუნგი და თავის თავს სოციალ-დემოკრატიულ გაზეთს უწოდებს.

წაიკითხეთ ამ გაზ. № 93 და თქვენ უმჯელოდ იტყვით, რომ ამ გაზეთს სასახლო ხელობათ გაუხდია თავისი პოლიტიკურ მოწინააღმდეგეებზე ავაზაკური თარეში. „რუსეთის რევოლუციის მოღალატენი“ სხვა კი არაივნ გეგონოთ, ეს — ბოლშევიკებია: აბა ყური დაუგდეთ: ანარქა - სინდიკალისტებმა, ძველი ტიპის ბლანკისტებმა (ე. ი. ბოლშევიკებმა) თავიანთ ფსევდო-სოციალისტური მიზნების განსახორციელებლად გარეშე მტრის ძალების გამოყენებაც დაიწყეს და ამ მიზნისთვის იმათ გერმანიის სამხედრო შტაბისა და გერმანიის მთავრობის აგენტებთან კავშირი გაუკეთებიათ, სასყიდელი აუღლიათ და მათი ფინანსების დახმარებით

პეტროგრადში ორგანიზაციული ამბოხება მოუწყვიათ... „

სხვა ბურჟუაზიული გაზეთები ჯერ კიდევ „დოკუმენტებს“ უცდიან, რომლებიც, მათი აზრით, მთლად მოთხრის ბოლშევიკებს და მათ დედამიწის პირიდან ალგვის „ერთობა“-ს მოსწყინდა „დოკუმენტების“ გულის ფხეცვლით ლოდინი და თითქო არაივნ დაძასწროსო, გამოაცხადეს: რას მიქვია დოკუმენტები, ყველაფერი დამტკიცებულიაო. აბა კიდევ ყური დაუგდოთ:

„მათი ასეთი პროვოკატორული, და მოღალატობრივი მოქმედება უკვე დამტკიცებულია და ლენინ-ზინოვიევის, კამენევის და ტროცკის დაქერის ორდერი გამაზღვებულია“.

„დამტკიცებულია“. აცხადებს სიხარულით დამთვრალი „ერთობა“, თუმცა კარგათ იცის, რომ საბჭოებმა ქვეყანას მოუწოდეს — ნუ დაუჯერებთ ბოლშევიკების წინააღმდეგ გავრცელებულ ხმებს, მოსთხოვეთ ყველას დოკუმენტები, საგამომძიებლო კომისია იძიებს მთელ საქმეს, ყოილაფერს გამოიკვლევს და შედეგიც გამოქვეყნდებაო. რა არის ეს, თუ არა შარა გზაზე წარმოებულ თარეში სვინდის გარეცხილ და პატიონება დაკარგულ ავაზაკისა. დიახ ავაზაკისა, მაგრამ არა ყარალი-სა, რადგან ყარალ იმას ეძახიან, ვისაც კიდევ მოეპოვება მინიმალური გრძნობა რიგიანობისა, რომელსაც სრულიათ მოკლებულია „ერთობა“... („ბრძოლა“ № 7).

2) ოპტომბრის რევოლუციის მეორე დღეს

გავარდა ოპტომბრის რევოლუციის მეტი და თბილისიც მოსწყდა პეტროგრადს. ჩვენმა პრესამ დანადვილებით არ იცოდა, რა ხდებოდა პეტროგრადში. 1 ნოემბერს „ბრძოლაში“ მოთავსებულია „უკანასკნელი ცნობები აჯანყების შესახებ“, რომელიც რამდენიმე სტრიქონიდან

შესდგება: „ჩვენმა რედაქციამ მიიღო ციომები, რომ პეტერბურგ-მოსკოვის აჯანყებას ემხარებიან, ვორონეჟი, ურალი, ვოლგის ქალაქები—როსტოვის, დონის რაიონი. ჩვენ მოუწოდებთ მკითხველებს უნდობლად შეხედონ კერძო ცნობებს, რომელსაც აცვდიან საზოგადოებას აშკარა კოიტრ - რევოლიუციონური გაზეთები და მათი დამქაშები — ყოველი ჯურის „მომრიგებლები“ სოციალ პატრიოტების მეთაურობით“.

სიუზენდავით ასეთი ძუნწი ცნობებისა, ბოლშევიკური პრესა მტკიცედ აღდგა იმ დებულებას, რომ პეტროგრადის აჯანყება ფაქტია და მას იღებს საფუძვლად თავის მოქმედებათი სახელმძღვანელოდ. იმავე პირველი ნოემბრის ნომერში მოთავსებულია ქალაქის საბჭოს სხდომის ანგარიში, საიდანაც სჩანს, რომ მენშევიკ - ესერებს იმედი ჭონდათ აჯანყების დამარცხებისა და მოითხოვდნენ: ერთი ბოლშევიკების სისხლის მორევში ჩაბრჭობას, ხოლო მეორენი რალაც მორიგებით მიმდინარე საქმეებზე გადასვლას. ბოლშევიკურმა ორგანიზაციამ სწორი აღლო აულო პოლიტიკურ მომენტს და გაილაშქრა, როგორც კადეტ - ესერების სისხლისმსმელ პოლიტიკის, აგრეთვე მენშევიკების ყალბიანდურ შემარიგებლობის წინააღმდეგ. ეს ნათლად სჩანს ხსენებული ანგარიშიდან:

„დღიურ წესრიგში წამოყენებული იყო ფრიად საყურადღებო საკითხი: პეტროგრადის უკანასკნელი ამბები და საბჭოს შეხედულება მიზდინარე მომენტზე.

სხდომამ დიდძალი ხალხი მოიზიდა, როგორც დეპუტატებიდან, ისე გარეშე მაყურებელთაგან. „ბოლშევიკების აჯანყება“, როგორც მენშევიკ - ესერები ნათლადვენ პეტროგრადის რევოლიუციონურ პროლეტარიატის და ჯარის აშკარა გალაშქრებას კონტრ - რევოლიუციონური მთავრობის წინააღმდეგ, არა მარ-

ტო აინტერესებს საბჭოს პუბლიკას, ის ყველას ადევლებს, აფიქრებს, ანევირიანებს...

კამათში ირკვევა სამი სხვადასხვანაირი შეხედულება: კადეტ-ესერების, მენშევიკების და ბოლშევიკების.

მკაფიოთ ჩამოყალიბებული პოზიცია უჭირავთ მხოლოდ კადეტებს და მათ შეურიგებელ მტრებს — ბოლშევიკებს. კადეტები მოითხოვენ შეურიგებელი სისხლის ღვრით აღმოფხვრას ბოლშევიკების გამოსვლა; ბოლშევიკები მოითხოვენ თავდაშურულით მხარი დაუჭირონ რევოლიუციონურ პეტროგრადს კონტრ-რევოლიუციონური ბურჟუაზიის წინააღმდეგ.

მენშევიკები აჯაც პოულობენ საშუალო გზას. არც მწვადსა სწვადენ, არც შამფურს, ისინი შეთანხმებით ცდილობენ ულმოებული ბრძოლის დაბოლავებას, ისინი წინააღმდეგნი არიან, ბოლშევიკების გამოლაშქრება შეიარაღებული ძალით იქნეს ჩაქრობილი (რა გულკეთილობაა), ისინი პროტესტს აცხაობენ ასეთი ზომის წინააღმდეგ (რა მეგრძოლები არიან), მაგრამ ისინი ბოლშევიკებსაც ვერ მიემხრობიან, რადგან ისინი მოითხოვენ მთელი ძალაუფლება რევოლიუციონურ საბჭოების ხელში გადავიდეს (რა რევოლიუციონერები არიან), ისინი ერთ სიტყვას ვერ იმეტებენ იმ კონტრ - რევოლიუციონურ მთავრობის სასარგებლოთ, რომელიც პეტროგრადის რევოლიუციონურმა პროლეტარიატმა დაამხო; მაგრამ ვერც ბოლშევიკებს მიემხრობიან, რადგან ისინი კომუნისკენ იქცირებიან. ისინი უცდიათ, ამ საშინელი ჭარბისაღის დროს ხეს აფარებდნენ თავს და როცა გამოიდარებეს, მშრალათ გამოსულნი თავის წილს დაადებენ ახალი ძალაუფლების დამყარებაში: ისინი მოითხოვენ ერთგვროვან დემოკრატიულ მთავრობას, სადაც საბჭოებს გარდა დიდი ადგილი დაეთმობა ქალაქის და საერო

თვითმართველობებს (რომელთაგან უმეტესი ნაწილი ძველი სოფდაგრების ხელშია), და ყველა იმ დაწესებულებებს, რომელთაც რაიმე კავშირი აქვთ დემოკრატიასთან. მუშა, გლეხი და სალდათი რომ მთელ დემოკრატიათ ჩათვალოს, მათ არ ეკამნიკებათ, მეტად ეცოტავენათ და ცდილობენ დემოკრატია გააფართოვონ უცენზო ბურჟუაზიის შემოერთებით, მათთან ერთად მშვენიერ მთავრობას შევადგენთო...

ბოლშევიკებმა შეიტანეს თავისი რეზოლიუცია; რომელშიაც მოუწოდებენ, რომ რევოლუციისა და კონტრ - რევოლუციის შორის ამტყდარ სასტიკ ბრძოლაში მთელი ძალდონით მხარი დაუჭიროთ რევოლუციის მატარებელ პეტერბურგის პროლეტარიატს და ჯარს და ვსცნოთ მის მიერ შექმნილი საბჭუების მთავრობა.

რა თქმა უნდა, ეს რეზოლიუცია ერთმანეთ იქნა უარყოფილი მარტო ბოლშევიკების გამოკლებით.

28 ოქტომბრის სხდომა აშკარა, საქვეყნო დალატი იყო პროლეტარიატის და რევოლუციის მიმართ ჩადენილი. („ბრძოლა“ № 23).

არა ნაკლებ საყურადღებოა ამავე ნომერში მოთავსებული პრესის მიმოხილვა, სადაც ავტორს უხდება ებრძოლოს „ერთობის“ მტკიცებას, რომ აჯანყება დამარცხებულია და ამავე დროს გამოაშკარავოს მენშევიზმის მოლაღატური ბუნება:

„დარბაისელი „ერთობა“ არხენი გულით სწერს:

„მოხდა ის, რასაც ჩვენ თავიდანვე ველოდით. შეთქმულება მუდამ დამარცხებით თავდება, მით უფრო, თუ ის მოკლებულია ფართო მასის თანაგრძნობას და მხარის დაჭერას. სწორედ ასეთ მდგომარეობაში ჩავარდნა ბოლშევიკები. მათ გამოეთიშა რევოლუციონური დემოკრატის დიდი ნაწილი და მით ამბოხების ბედი თავიდანვე გადაწყდა. წარმოიდგინეთ, თვით მენშევიკ - ინ-

ტერნაციონალისტებმაც კი ზურგი შეაქციეს ბოლშევიკთა გამოსვლას და მათი ნაბიჯი დაგმეს. უმცირესობას არ ძალუძს უმრავლესობას თავს მოახვიოს თავისი სურვილები“.

ერთობელები რომ ჭკვიანი ხალხია, ყველამ იცის. რა მოხდება ისეთი, რომ ისინი წინდაწინ არ იყვნენ მიზნდარი; ამ მხრით მათ ვერც ერთი მკითხავი ვერ შეედრება. იმათ ბრძნულად იწინასწარმატყველეს, რომ ბოლშევიკების გამოლაშქრება ამ გამარჯვებით გათავდება, ან დამარცხებით (იხ. მათი რეზოლიუცია და სტატიები ამის შესახებ), და ეხლა, როცა მათ გონიათ, რომ პეტროგრადი აღებულია, ისინი თავმოყვონეთ იძახიან: ჩვენ ამას თავიდანვე ველოდითო.

თქვენ ელოდით ამ „დამარცხებას“, თქვენს განუყრელ მეგობრებს ესერებს კი ენატრებოდათ ეს „დამარცხება“ და ორივენი ერთად დიდათ მოღვაწეობდით, რომ სახელი გაგეტხზათ ამ აოძრავისთვის, ჩირქი მოგეტხზოთ მისთვის, უწოდებდით მას აუანტიურას, ბლანკიზმს, ამბოხებას; ხალხს ჯოჩევიდით მხარი არ დაეჭირა პრიბორგისთვის და დღეს თუ მართლა მოხდა კონტრ - რევოლუციის გულგასახაროი საქმე და, როგორც თქვენ ირწმუნებოდით, პეტროგრადი მართლა დასაოცდა, გაიხარეთ თქვენც, თქვენი რიგია ზეიმი და სიხარული. რადგან რაც მოხდა, მას კი არ ელოდით მარტო, ყოველ მხრივად ხელსაც უწყობდით.“ („ბრძოლა“ № 23).

ბოლშევიზმისთვის ორიე სავსებით გამორცეული იყო ის პოზიციები, რომელსაც იტალიენ მთავარი მომქმედელ პარტიები. ამას ცხადყოფს ამავე ნომერში მოთავსებული სტატია „სამი პოზიცია“.

მიუხედავად იმისა, რომ 1 ნოემბრამდე ასეთი ძუნწი ცნობები მოეპოვებოდა ბოლშევიკურ პარტიას, ხოლო გაბატონებული პარტიები მერტის - მერტი გულმოდგინებით ავრ-

ცვლებდნენ ყურმოკრულ ჭორებს, ჩვენმა ქართულმა პრესამ სრული სისწორით შეაფასა პეტროგრადის აჯანყება და მთელი პროგრამაც დახატა თავის სამოქმედოთ. მოგვყავს ზოგიერთი ადგილები მოწინავე წერილებიდან, სადაც ამ საკითხის გაშუქება საესკებით პრინციპიალურ სიმაღლეზე დგას:

„პეტროგრადის აჯანყებამ დაამხო კერენსკის კონტრ - რევოლუციონური მთავრობა და ააფრიალა დროშა, რომელსაც აწერია: ზავი, პური და თავისუფლება. მაგრამ ბრძოლა არ დამთავრებულა მინისტრების დატუსაღებით, ბრძოლა მედგარი და შეუპოვარი, ბრძოლა სასტიკი და დაუწოდებელი მხოლოდ ახლა იწყება.

მთავრობა მხოლოდ იარაღი იყო კონტრ - რევოლუციონურ ბურჟუაზიის ხელში და მთავრობის დამხობა არ ნიშნავს კონტრ - რევოლუციის დამხობასაც: მას ბევრი საშუალება მოეპოვება, როგორც თავის დასაცავთ, ისე რევოლუციაზე თავდასაჩხმელათაც, და სანამ არ გამოიყენებს ყველა ამ საშუალებებს, ის არ დაყრის იარაღს, არ დასთმობს თავის პოზიციას, არ მოიხრის ქედს რევოლუციონური ხალხის წინაშე.

პეტროგრადის პროლეტარიატმა კარგათ იცის ეს და როცა ის გადამქრელ ბრძოლაში გამოვიდა, მას სულაც არ უფიქრია, რომ გამარჯვებას ორ დღეში მიადგენოდ. ბრძოლა იქნება ხანგრძლივი, სადაც შესაძლებელია დროებითი წაფორხილება, მაგრამ საბოლოო გამარჯვება პროლეტარიატს უნდა დაიჩქოს; რადგან მხოლოდ მას შეუძლია შესწყვიტოს გამანადგურებელი ომი, მისცეს ხალხს პური, დაამკვიდროს თავისუფლება...

ზოგიერთები სულმოკლეობით ლაპარაკობენ პეტროგრადის დამარცხებაზე, თუმცა ჯერ ერთი ნამდვილი ცნობაც არ არის მოსული პეტროგრადიდან. შეიძლება მათ კი-

დეც ახარებს მათი ფანტაზიით შეთხზული „დამარცხება“, მაგრამ ნუ დაივიწყებენ, რომ სანამ არსებობს ის ჯოჯოხეთური პირობები; რომელიც ქვეყანას დალუპვისკენ მიაქნებენ, ნაადრევია ფიქრი აჯანყების მოსპობაზე. პირიქით, ერთ ადგილას ჩაქრობილი აჯანყება უფრო მეტის სიძლიერით იფეთქებს მეორე ადგილას და რევოლუციის ცეცხლი მანამდე ილიზღიზებს, სანამ ქვეყანას სრულ განაზღვრებას არ მიაღწევს.

პეტროგრადის პროლეტარიატი გმირულად გამოვიდა ბრძოლის ველზე და საბრძოლველათ იწევს არა მარტო მთელი რუსეთის მშრომელთ, არამედ მთელი ქვეყნის დაჩაგრულთ და ტანჯულთ. გაბატონებულ მტარეალობისაგან ქვეყანა თვს იხსნის მხოლოდ ამ ბრძოლით, სხვა გზა არ არსებობს — წინააღმდეგ შემთხვევაში ქვეყანას სრული განადგურება და გაველურება მოელის.

ან იმპერიალისტურ ომში ათიათასობით ამოხოცვა, შინ შიმშილით და სიცივით ფიზიკურად გადაშენება, ან იარაღით ხელში კონტრ-რევოლუციონურ ბურჟუაზიის დამარცხება და ხალხის საქმის ხალხისავე ხელით გაკეთება.

მძიმეა ის ბრძოლა, მძიმეა მისი დროშა და ყველა ვერ ზიდავს მას სრულ გამარჯვებამდე, მაგრამ წაქცეულთა და გაქცეულთა ადგილს უფრო მხნე და შეუდრეკელი მებრძოლნი დაიჭერენ და გამარჯვებას უმჭიქლად მოიპოვებენ. („ბრძოლა“ № 23)

ცენტრიდან მოწყვეტილობა და მამდილი ცნობების უქონლობა გრძელდება მეორე დღესაც, 2 ნოემბერს. ამას მოწმობს ამ დღის „ბრძოლაში“ დაბეჭდილი პატარა წერილი, სათაურით „საეჭვო დებუებები“. ამ წერილში გაზეთი აღმფოთებით აღნიშნავს, რომ პეტროგრადიდან ცნობები არ მოდის, დებუშათა სააგენტომ დიდი ხანია შესწყვიტა მოქმედება; ორ დღეზე მეტია, კერძო დე-

პეშები აღარსაიდან მოდის; ამავე დროს ყოველ დღე იბეჭდება საექვო დებეშები, რომლებიც ვითომ გეაც-ნობენ საქმის მდგომარეობას პეტროგრადაში.

ამას გაზეთი დასძენს: ეს ცნობები ისეთი წინააღმდეგობებით არის საცხე, რომ არავითარი ნდობის ღირსი არ არიან. კერენსკიმ ჯერ აიღო პეტერბურგი, მერე ჯარებით მოუახლოვდა პეტერბურგს, მოსკოვს ბოლშევიკებმა ჯერ ჩააბარეს კრემლი, მერე აიღეს იგივე კრემლი; საიდან მოდის ეს დებეშები, ან ვინ არის მათი პასუხისმგებელი?

გაზეთი მოითხოვს დაწესდეს კონტროლი რადიო - აპარატებზე და ბოლო მოელოს ყალბი ცნობების და ქორების გავრცელებას.

ამავე დროს გაზეთი შეურყეველად განაგრძობს თავისი პრინციპიალური პოზიციის განმტკიცებას და მოუწოდებს რევოლიუციონერ ხალხს თავდაწირვით დაუჭირონ მხარი პეტერბურგს. აქ დაბეჭდილია მოწინავე წერილი სათაურით: „რევოლიუცია ვითარდება, დაიჩაზმეთ“:

„ერთ კვირაზე მეტია, რაც სახელოვანი პეტროგრაღის სახელოვანმა მუშათა და სალდათთა დეპუტატების საბჭომ სამკედრო - სასიცოცხლო ომი გამოუცხადა კონტრ - რევოლიუციონერ ბურჟუაზიას, დარაზმა თავის გარშემო პროლეტარიატი და ჯარი და შეერთებული ძალით თავდაწირვით ეკვეთა მტერს. ბურჟუაზია უკვე დარაზმული იყო და კერენსკის მთავრობის საშუალებით უტიფრათ სთელავდა ხალხის უფლებებს, სამარეს უთხრიდა მთელ რევოლიუციას და დიდ ლოდს ამზადებდა მის საფლავზე მისაგორებლათ...“

გაიმართა ბრძოლა, კერენსკიმ მოუწოდა ჭედზე კაცს, მოუწოდა მთელ კონტრ - რევოლიუციონერ ბანაკს, თვით ჩაუდგა მას სათავეში, და ბურჟუაზიული ცოფით საცხე გაემართა პეტროგრაღის დასამხობათ. მოულოდნელი არ ყოფილა პეტროგ-

რაღის პროლეტარიატისათვის კორნილოვის, კერენსკის გამოლაშქრება, და აგრეთვე მომზადებული შეეგება ამ „სოციალისტის“ ახალ რისხვას.

ეჭვს გარეშეა, პროლეტარიატი არაბც თუ არ დაიხვეს უკან საბედისწერო ბრძოლაში, არამც თუ არ შეურიგდება სისხლის მსმელ კერენსკის, ის თვით გადავა თავდასხმაზე და შეუბრალებლად აღმოფხვრას კონტრ - რევოლიუციის ნასახს.

ეჭვს გარეშეა ისიც, რომ ასეთ მძიმე პირობებში ჩაეარდნილი პეტერბურგის პროლეტარიატი იწვევს ჭედზე კაცს და უყვირის მთელ რევოლიუციონერ ბანაკს, არა კმარა კონტრ-რევოლუციის ჩაკვლა ცენტრში, საჭიროა მის ძირ-ფესვიანათ დანგრევა პროვინციაშიაც. („ბრძოლა“ № 24).

გაზეთი კვალში ჩასდგომია როგორც მენშევიკებს, ისე ფედერალისტებს და დაუშვავად ააშკარავებს მათ ნამდვილ სულისკვეთებას.

მოგვყავს ადგილები ამ დღეს დაბეჭდილი პრესის მიმოხილვიდან:

„ერთობამ“ კილო გამოიწვალა. გუშინ ის დაბეჯითებით სწერდა, რომ ბოლშევიკები დამარცხდნენ, ამბოხების ლიკვიდაცია სწრაფად სწარმოებო. ყველა ამას თავმოშწონეთ უმატებოა: მოხდა, რასაც ჩვენ თავიდანვე ველოდითო. დღეს სულ სხვანაირად ეხატება მას პეტროგრაღის ამბები. ის სწერს:

„სამოქალაქო ომი გაჩაღდა. ცნობა პეტროგრაღის ალბის შესახებ ნადრევი გამოდგა. ამავე დროს სასტიკი ბრძოლა სწარმოებს ქ. მოსკოვში, სადაც ბოლშევიკთა ხელშია განაპირა უბნები. ეჭვს გარეშეა, სრულ დამშვიდება და წესიერების აღდგენას ორ-სამ დღეში არ უნდა ველოდეთ, უფრო ადრე. მოსალოდნელია, რომ ხანგრძლივი შეხლა - შემოხლა იწყება“. მაშ ასე. სამოქალაქო ომის გაჩაღება ფაქტია. პროლეტარიატი და ბურჟუაზია სამკედრო - სასიცოცხლოთ შეებნენ ერთმანეთს. ამ

ბრძოლის შედეგი იქნება რევოლუციის ან სრული გამარჯვება, ან მისი სრული განადგურება. კითხვა იბადება, რა გზას დაადგებიან ამ საბედისწერო ბრძოლის დროს მენშევიკები. „ერთობასაც“ ებადება კითხვა... მაგრამ იცით რის შესახებ. აი მოეუსმინოთ:

„იბადება კითხვა: უნდა განვაგრძოთ თუ არა სამზადისი დამფუძნებელი კრების მოსაწვევით და ხალხის ნდობით აღჭურვილ პირთა ასარჩევით?“.

აქედან ამჟამად, „ერთობას“ არა სცალია გადამჭრელ ბრძოლაში ჩაერიოს და ის ხალხის სასარგებლოდ დაადგვირგვინოს. მას წერეთელი და ჩხეიძე ყავს დამფუძნებელი კრებაში გასაყვანი და მთელი ძალდონეც ამას უნდა მიაღიოს, იბრძოლოს იმან, ვისაც თავი მოებზრება. „ერთობას“ კი უდიდესი საჭმე აქვს დღეს: დამფუძნებელ კრების არჩევნებს აწარმოებს და ხელი არავინ შეუშლით. ამ უზადრუკებს არ უნდათ მიხედნენ, რომ დღეს წყდება ბედი მთელი რევოლუციისა და მამასადამე დამფუძნებელი კრებისაც, რომ თუ ეს ბრძოლა ხალხის დამარცხებით გადავდა, დამფუძნებელ კრებას ჩაილულსი წყალი დაალეინებენ. ამას ვერ ხედება „ერთობა“. ნუ თუ პოლიტიკური კრეტინიზმი ამაზე უფრო შორს წავა...

ფედერალისტების გაზეთი „სახალხო საჭმი“ (ოილობა გაერკვიოს პეტროგრადის ამბებში).

„როგორ შეხვდნენ რუსეთის ერები და კლასები პეტროგრადის ქარტეხილს? რუსეთის საზოგადოების ფართო მასამ გამოიჩინა კი სათანადო სიფხიზლე და აქტიურობა შემოქმედებით დაამტკიცა პოლიტიკური სიმწიფე? სამწუხაროთ, ამ მხრივ სამწუხარო სურათი მოგვცა უკანასკნელმა ამბებმა, ოენისა გამარჯვების ბირველ დღეებშივე, როდესაც რევოლუციის ტემპერატურა უმაღლეს წერტილს აღწევდა, მოუსვენა-

რი პეტროგრადის ხალხი საარაკო გულგრილობას იჩენდა და თუ არა რაზმელთა თოფების ჩხარუნნი, ეგრეთწოდებული ხალხი არა თუ ბოტკობდა და სიფხიზლეს არ იჩენდა, ხელის ქნევით უბასუხებდა მიმდინარე ამბებს და ამჟღავნებდა სრულ პოლიტიკურ აბსენტიზმს“.

ეს ამონაწერი საუცხოვო ნიმუშია პოლიტიკურ უსუსურობის და საერთო გზა — დაბნეულობის. „პეტროგრადის მოუსვენარი ხალხი“ საარაკო გულგრილობას იჩენდა და ლინინმა მაინც გაიმარჯვა... მერე როგორ მოხდა ასეთი სასწაული. ან იქნება კონტრ — რევოლუციონერ მთავრობის დამხობა თქვენ შეთქმულთა პატარა ჯგუფის საქმე გგონიათ. ბარაქაოა თქოინს ქკუა-გამპერიანობას. „როგორ შეხვდნენ რუსეთის ერები და კლასები პეტროგრადის ქარტეხილს“. რომელ კლასებში ოპარაკობთ. რაც შეეხება პროლეტარიატს, იგი კი არ შეხვდა ამ ქარტეხილს, თითონ მოახდინა იგი. მას გვერდში უდგას ჯარი, რომელიც იარაღით იცავს ხალხის უფლებებს.

გაზეთი განაგრძობს:

„რუსეთის სხვა აოილობაშიაც არ გამოუწვევია ფართო მასის ამოძრავება სოციალურ ბრძოლის დაწყებას. ბურჟუაზიული და თავდაზნაურული წრეები სრულიად არა სჩანდნენ მოძრაობის წიაღში“.

მაშ რილას „ქარტეხილია“ პეტროგრადის მოძრაობა, თუ არც მასში იღებს ვინმე მონაწილეობას, არც არავინ ებრძვის მას. ხალხი გულგრილია, თავდაზნაურობა და ბურჟუაზიაც არსად სჩანს — ქარტეხილი კი მაინც არის, ეს რა ზეპირი რეგოლიუციაა, რომელიც არც არავის აფრთოვანებს. იქნება ისტორიიდან დაგვისახელოთ რამე ამის მსგავსი?

„თუ მოქალაქე სდუმს ნაცვლად შემოქმედებითი ბრძოლისა, ეს იმას ამტკიცებს, რომ რვა თვის რევოლუციის მღიღეარებამ ხალხი დაქანცა.

მოადუნა მისი საზოგადოებრივი მა-
ჯისცემა და შებოჭა პოლიტიკურ და
ეროვნულ აზნენტიზმის სალტე-
ბით“.

„გამოტყდით, რომ ეს თქვენ დაგქა-
ნცათ და მოვადუნათ რევოლიუციამ
და არა ხალხი, რომელიც ახდენს
ახალ რევოლიუციას მტარვალბის
დასამზობათ და ქვეყნის დასახსნე-
ლად“ („ბრძოლა“ № 24).

ცნობების მხრივ 3 ნოემბერს მდგო-
მარეობა შესამჩნევად უმჯობესდება.
პეტროგრადიდან მიღებულია პირვე-
ლი გაზეთები, საიდანაც მსხვილი
შრიფტით პირველ გვერდზე გადმო-
ბეჭდილია სამხედრო - რევოლიუცი-
ონური კომიტეტის ცნობა, რომელ-
საც უზის თარიღი 25 ოქტომბერი
1917 წ. დილის 10 საათი და რომე-
ლიც იუწყება, რომ კერენსკის მთავ-
რობა დაეცა. დაბეჭდილია ამავე კო-
მიტეტის სამი მოწოდება და აგრეთვე
ანგარიში პეტროგრადის მუშათა და
საოლათათა დეპუტატების საბჭოს 25
ოქტომბრის საგანგებო სხდომისა.

ამის შესაფერად „ბრძოლა“ უკვე
მტკიცე კილოთი ლაპარაკობს რევო-
ლიუციის გამარჯვებაზე და გამოს-
თქვას თავის შეხედულებას, თუ ვი-
სგან უნდა შესდგეს საბჭოების მთა-
ვრობა:

„კერენსკის დროებითი მთავრობა
ჩამოვდებულია. ის აშკარა ბრძოლა-
ში დაამარცხა პეტროგრადის პროლე-
ტარიატმა და ჯარმა, რომელთაც
ხელმძღვანელობს პეტროგრადის მუ-
შათა და საოლათათა დეპუტატების სა-
ბჭო და ამ უკანასკნელის ორგანო —
სამხედრო რევოლიუციონური კომი-
ტეტი. მთელი ძალა-უფლება გადავი-
და ამ კომიტეტის ხელში.

ვინ უნდა შეადგინოს ახალი რევო-
ლიუციონური მთავრობა? იმათ, ვინც
ებრძოდა კონტრ - რევოლიუციონურ
მთავრობას და გადამჭრელ ბრძოლა-
ში სძლია იგი — მუშათა და გლეხ-
თა დეპუტატების საბჭოებმა. ახალი
მთავრობა უნდა შეადგინონ ამ საბ-
ჭოებმა, რადგან მხოლოდ ისინი წარ-

მოადგენენ ხალხის რევოლიუციო-
ნურ ორგანოებს და მხოლოდ მათ წი-
ნაში იქნება პასუხისმგებელი მთავ-
რობა, მართლა რევოლიუციონური,
ხალხის ინტერესების ერთგული და-
რჯი, მისი მოთხოვნილებების გან-
მახორციელებელი და მისი სურვილე-
ბის აღმასრულებელი.

ასე აყენებენ საკითხს და ცდილო-
ბენ მის განხორციელებას პეტროგრადის
საბჭო, პროლეტარიატი, ჯარი,
ბოლშევიკები, სწორეთ ისინი, ვინც
თავისი სისხლით დიხსნა ქვეყანა
კონტრ - რევოლიუციონურ მთავ-
რობისაგან.

მეორენი ამბობენ: საბჭოების მთა-
ვრობა მიუღებელია, უნდა შესდგეს
ერთგვარი დემოკრატიული მთავრო-
ბა, რომლის შიითგანაში მონაწილეო-
ბა უნდა მიიღონ საბჭოებს გარდა ქა-
ლაქის და საერობო თვით-მართვე-
ლობებმა, კოოპერატივებმა და ყვე-
ლა იმ დაწესებულებებმა, რომელთაც
რაიმე კავშირი აქვთ დემოკრატიას-
თან. ამას ამბობენ ისინი, ვინც მუდამ
კონტრ - რევოლიუციონურ ბურჟუა-
ზიას უდგენ გვერდში, ვინც აწარმო-
ებდა ამ ბურჟუაზიასთან შითანხმე-
ბის პოლიტიკას, ვინც მთელი ძალ-
ლონით მხარს უჭერდა დროებით
მთავრობას, რომელმაც დალუპვის
კარამდე მიიყვანა ქვეყანა, ამას ამ-
ბობენ ისინი, ვინც გადამჭრელ საბე-
დისწერო ბრძოლის დროს, როდესაც
პეტერბურგის პროლეტარიატი და
ჯარი სისხლიდან იცლებოდა, ზურ-
გი შეაქცია მებრძოლთ, განზე გად-
გა, მებრძოლი პროლეტარიატი გას-
წირა და შორიდან უყურებდა საში-
ნელ სისხლის ღვრას; ამას ამბობენ
მენშევიკები და ესერები, რომელთაც
უმუშებლურ პროლეტარიატს და მის
თავგანწირულ ბრძოლას ავანტიუ-
რათ, რევოლიუციის და ქვეყნის ლა-
ლათ ნათლადენ.

მიუხედავით ამ ლალატისა, ბრძო-
ლის სასწორი მაინც პროლეტარია-
ტის სასარგებლოთ გადინარა და
კონტრ - რევოლიუციონური მთავ-

რობა დაეცა. ახლა გამოდიან მენშე-
ვიკ-ესერები და იძახიან: ახალი მთა-
ვრობა ჩვენ უნდა შევადგინოთ, სხვას
რა ხელი აქვსო.

ისტორიაშიაც ასე ყოფილა: პრო-
ლეტარიატი სისხლსა ღვრიდა, ძველ
მთარეალებს ამოხრდა, ძალა - უფლე-
ბას კი სხვა კლასები იფლებდნენ ხელს.
ახლაც იგივე შეორდება.

მაგრამ ერთი ვიკითხოთ, რატომ
არ აკმაყოფილებთ საბჭოების მთავე-
რობა მის მოწინააღმდეგეთ? ერთგვა-
რი დემოკრატიული მთავრობა გვანა
საბჭოებიდან კი არ შესდგება? ვინ
წარმოადგენს რუსეთის დემოკრა-
ტიას? პასუხი ერთია: მუშები, გლე-
ხები და სალდათები. ყველა ესენი
ღარაზმული არიან თავის საბჭოებში,
არსებობს მუშების, გლეხების და სა-
ლდათების საბჭოები. ამ საბჭოებს ერ-
თი მოვალეობა აქვთ: რევოლუციონ-
ური ხალხის ღარაზმება; მათ ერთი
მიზანი აქვთ: რევოლუციის სამსახუ-
რი. ამ საბჭოების კარები ღიაა, ყვე-
ლასათვის, ვისაც კი რევოლუციის
სამსახური გულწრფელად უნდა, ისი-
ნი ნამოთილად აერთიანებენ დემო-
კრატიას, ისინი ნამდვილად აერთიან-
ებენ მთელ რევოლუციონურ
ღვრობას.

საბჭოების რევოლუციის ნამდვი-
ლი წყარო და შემომქმედი და რევო-
ლუციონური მთავრობაც მისი წია-
ლიდან უნდა წარმოიშვას, სხვა ორგა-
ნოების ამ საქმეში მიტმასნება ნიშ-
ნავს საბჭოების კონტროლის შესუს-
ტებას მთავრობაზე, ნიშნავს რევო-
ლუციის დაუძლურებას.

როცა დაყენებთ მოითხოვენ ერთ-
გვარი დემოკრატიული მთავრობის
შედგენას და ამისთვის ნამდვილ დე-
მოკრატიულ და ნამდვილ რევოლუცი-
ონურ ორგანოებს — საბჭოებს არ
სჯერდებიან, ჩვენ დარწმუნებით შე-
გვიძლია ვთქვათ, რომ ამით კვლავ
ხიფათში ავლებენ რევოლუციას ისი-
ნი, ვისაც აქამდე მისი ბედი ებარა;
მათ კვლავ უნდათ ისეთი ელემენტე-
ბი გაათრიონ მთავრობაში, რომლე-

ბიც ვერ აწარმოებენ ბურჟუაზიას-
თან შეურიგებელ პოლიტიკას, რომ-
ლებიც კვლავ ბურჟუაზიის გავლენას
დაემორჩილებიან და რევოლუციას
ახალ საფრთხეს მოუშვადებენ.

... რევოლუციონური მთავრობა
რევოლუციონურ საბჭოებმა უნდა
აღადგინონ. აქ არის ღარაზმული რე-
ვოლუციია, აქ არის თავმოყრილი
მთელი დემოკრატია: მუშები, სალ-
დათები და გლეხები. მათ მოახდინეს
რევოლუციია, მათ დაამხვეს ძველი
კონტრ - რევოლუციონური მთავ-
რობა, მათ უნდა შეადგინონ ახალი
რევოლუციონური მთავრობა, სხვა
გზა არ არის“ („ბრძოლა“ № 25).

ცნობა სახალხო კომისართა საბჭოს
შედეგის შესახებ დაბეჭდილია 4 ნო-
ემბრის „ბრძოლაში“. პრესის მიმო-
ხილვა კვლავ ააშკარავებს მენშევი-
კების თაღლითობას:

„წერილ - ბურჟუაზიული „ერთო-
ბა“ თავის ბუნებას და დანიშნულე-
ბას არ ღალატობს. მისი ბუნება: მუ-
ღამ რყევა, მუღამ ორ სკამზე ჯდო-
მა, მუღამ თვალთმაქცობა. მისი და-
ნიშნულება: ბრძოლა ახალ რევოლი-
უციასთან, მისი სახელის გატეხა. მას-
ზე კონტრ - რევოლუციონური კო-
რების გავრცელება. რატომ? იმიტომ,
რომ მთელი ეს სახელმწიფო გადა-
ტრიალება ამ რევოლუციის ძლევ-
მოსილება ბოლშევიკური დროშის
ქვეშ ხდება და მენშევიკურ-ესერულ-
ობორუცული პარტიები ამ უდიდეს
ისტორიულ ხანაში სრულიად გარი-
ყული და ჰაერში გამოკიდებული და-
რჩენ. მათი მდგომარეობა კეშმარი-
ტათ ტრაგი - კომიკურია; რევოლი-
უციას ვერც უერთდებიან, ვერც ომს
უცხადებენ, ცდილობენ არც მწვადი
დასწყვან არც შამფური, ვინაიდან
კონტრ - რევოლუციონური ბურჟუ-
აზიის ეშინათ და ეხათრებათ.

„ერთობის“ პოზიცია დღეში ას-
ჯერ იცვლება, პირველათ, გადატრი-
ალების შემდეგ, ხულოგანურ პრესას-
თან ხმა შეტყბილებულმა, გაავრცე-
ლა ხმები, რომ პეტროგრადში არა-

ვითაბი გადატრიალება არ მომხდარა, მოხდა პატარა ბოლშევიკური ჯგუფის ბუნტი, რომელიც მალე ჩაქრებოდა და მოუწოდებდა ხალხს სიწყნარე - ნეიტრალიტეტი დაეცვა და დამხობილი კერენსკის მთავრობისთვის ზურგი არ შეექცია.

შემდეგ იგივე „ერთობა“ საჯაროთ აცხადებს, რომ ბოლშევიკების ავანტიურა-ბუნტი ჩაქრა, რაც ჩვენ თავიდანვე ვიწინასწარმეტყულებით.

ამ განცხადების მეორე - მესამე დღეს კი იგივე „ერთობა“ გაუწითლებლად აცხადებს, რომ ნაადრევი გამოდგა ჩვენი პროგნოზი (წინასწარმეტყულება). პეტროგრადის მოძრაობა ჩაქრობის შესახებ, ვინაიდან მოძრაობა თანდათან მაგრდება, ღრმავდება, მწყვდდება და მთელ რუსეთს ეღებოდა.

ახლა გამოდგარა იგივე „ერთობა“ და წარბ-შეუბრელად აცხადებს: ეს მოძრაობა რევოლუცია კი არა, არამედ მხოლოდ ჯარის უბრალო ბუნტი, შეთქმულებაა, რომელშიაც პროლეტარიატი (პეტროგრადისა-კი) არავითარ მონაწილეობას არ იღებს.

რა არის ეს? უეცრობა, გაუგებრობა თუ შეგნებული ტყუილი? ჩვენ ვამბობთ: უკანასკნელი. ვინაიდან 2 ნოემბერს მუშათა სექციის კრებაზე თვით ნ. ჟორდანიშვიმ კი საჯაროთ აღიარა, რომ პეტროგრადის გადატრიალება პროლეტარიატის და გარნიზონის ხელიხელ ჩაკიდებული, მჭიდროთ შეკავშირებული მოქმედებაა, — სადაც ხელმძღვანელ როლს უეცველად პირველი (პროლეტარიატი) თამაშობსო“ („ბრძოლა“ № 26).

5 ნოემბერს „ბრძოლის“ მეპრესე კვლავ განაცხადებს მენშევიკების შეთანხმება - დათმობის პოლიტიკის გამოაშკარავებას:

„...მენშევიკები მიხვდნენ, რომ „კერენსკის მთავრობა მოკლდა, მიკი აღდგინა არავის ძალუძს“; ახლა შეუძლიათ ახალი მთავრობის შედგენაზე გულანდით ილაპარაკონ. ისინი სწერენ;

„ბოლშევიკები მოითხოვენ მთელი სახელმწიფო ძალაუფლების საბჭოთა ხელში გადასვლას. ეს ქაოქისა და საეროობა თვითმართველობათა ჩამოშორებას ნიშნავს — რევოლუციის დასუსტებას მოასწავებს. ახალ მთავრობაში მონაწილეობა მთელმა რევოლუციონურმა დემოკრატიაშუნდა მიიღოს“.

ჩვენ არა ერთხელ ვამტკიცებდით და ახლაც ვიმეორებთ, რომ საბჭოების გარეშე არ არსებობს რევოლუციონური დემოკრატია, რადგან საბჭოები აერთიანებენ მუშებს, სალდათებს და გლეხებს. ამ მხრით თვითმართველობები არაფერს უმატებენ. რადგან იქაც იგივე დემოკრატია არის წარმოდგენილი. მაგრამ როცა მთავრობის შედგენის დროს თვითმართველობებსაც წილს უღებენ, იბადება საკითხი — ვის წინაშე უნდა იყოს მთავრობა პასუხისმგებელი, — საბჭოების, თუ თვითმართველობათა წინაშე, თუ ორივესთან ერთად? საბჭოებს ყავთ თავისი ცენტრი, რომელიც ცენტროლს გაუწევს თავის მიერ შედგენილ მთავრობას, თვითმართველობებს კი ასეთი ცენტრი არ გააჩნიათ, რადგან ჯერ ყველგან არც კი განახლებულა მათი შემადგენლობა. და როდესაც მთავრობა ემყარება ორ სხვადასხვანაირ ორგანოს, როგორიც არიან საბჭოები და თვითმართველობები, მაშინ მას შეძლება აქვს ხან ერთს დაემყაროს და ხან მეორეს და ასე, საბოლოოდ ორივეს კონტროლს გაუსწლტეს. ასეთ უპასუხისმგებლო მთავრობას უმზადებენ ნიდავს მენშევიკები, როცა საბჭოებს არ სჯერდებიან და თვითმართველობასაც ებლაუჭებიან. რევოლუციის ამით კვლავ ახალი საფრთხე უმზადდებოდა, მაგრამ მენშევიკები ამაზე არ ფიქრობენ, რადგან გარდა ორჭოფი პოლიტიკისა, გულზე ხელდაკრეფისა და ფრაზების რაზმ-რუხისა არა დახარჯვით რა ამ რევოლუციაზე“ („ბრძოლა“ № 27).

7 ნოემბრის „ბრძოლა“ მდიდარია პრინციპიალური ზასიათის სტატიებით: 1) მოწინავე („ორი ბანაკი“), 2) ფ. მახარაძის სტატია „ახალი რევოლუცია“ და 3) „მენშევიკების ოპოზიცია“. მოგვეყვას ამ წერილებიდან ზოგიერთი ადგილები, რაც შეძლებას მოგვცემენ უტყუარი წარმოდგინა შევადგინოთ იმ დროს არსებულ სულიწკვეთებაზე.

მოწინავე წერილში „ორი ბანაკი“, გვითხულობთ:

„ორ დიდ ბანაკად დაიარაღმა მთელი რუსეთი და მათ შორის სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლა სწარმოებს.

პროლეტარიატმა ამართა დროშა, რომელსაც აწერია: პური, ზავი და თავისუფლება; მას ემხრობა უღარიბესი გლეხობა და მხარს უჭერს რევოლუციონერი ჯარი.

ბურჟუაზიამ ააფრიალა თავისი დროშა, რომელსაც გარკვევით აწერია: „შიმშილი, ომი და მონობა; მასთან ერთად არის შემამულეთა კლასი და მხარს უჭერს ბურჟუაზიული ინტელიგენცია.

ამ ორი ბანაკის შერიგება არ შეიძლება; ბურჟუაზია აწარმოებს სასტიკ, დაუნდობელ, შეუპოვებელ ბრძოლას; სამაგიეროდ პროლეტარიატის ბრძოლა არის მდგრადი, შეუპოვარი და თავანწირული.

აშკარა შეტაკება სამოქალაქო ომად გადაიქცა, უკან დახევა აღარ შეიძლება, გამარჯვებული ამ ომიდან ერთ-ერთი მებრძოლი უნდა გამოვიდეს.

ვინ გაიმარჯვებს?

პროლეტარიატმა უკვე დაამხო ხალხის მოღალატე კერენსკის მთავრობა და მის ადგილს დაამყარა მუშების და გლეხების მთავრობა. ამით მან ძლიერი იარაღი გამოგლიჯა ხელიდან კონტრ-რევოლუციონერ ბურჟუაზიას და უძლიერესი პოზიციიდან განდევნა იგი.

მაგრამ ბრძოლა ამით არ გათავებულია. ბურჟუაზიამ შემოუტია მთელ

ფრონტზე და აშკარად ამცნო ქვეყანას, რომ ის თავის ბატონობას აგრეადვილად არ შეეცდებოდა, მუშათა წითელ გვარდიას მან თეთრი გვარდია დაუყენა წინ და აშკარად ეგვეთა პროლეტარიატის თავდადებულ რაზმებს. პეტროგრადის შემდეგ მოსკოვი, კიევი და ქალაქების მთელი რიგი გახდნენ მოწამე ბურჟუაზიის ბარბაროსობისა, რომელიც სისხლით წარყვანის ქექეხას, ოღონდ თავისი ბატონობა შეინარჩუნოს.

ბრძოლის სასწორი კვლავ პროლეტარიატის სასარგებლოდ იხრება, ბურჟუაზია დროებით ზავს თხოულობს. პროლეტარიატი თავგანწირულად იბრძვის თავისი საბჭოების გარშემო დარაზმული და ფხიზელი სდა რაჯობს მთელ რევოლუციას.

პროლეტარიატი გაიმარჯვებს საბოლოოდ, რადგან ის იცავს ხალხის დიდი უმრავლესობის ინტერესებს. ის შემოიკრებს თავის გარშემო მთელ დაჩაგრულ ხალხს, საღ-კლდეთ აღუდგება წინ ხალხის ყველა აშკარა და ფარულ მტრებს. ერთად-ერთი ის შეძლებს გადაარჩინოს ქვეყანა იმ აუცილებელ უბსკრულს, რომელიც მას მოუშზადეს რევოლუციის მოსისხლე მტრებმა და მისმა ლაჩარმა მოყვრებმა...

ხალხის განთავისუფლება თვით ხალხის საქმეა, — აი რა პოლიტიკური სიბრძნით აღიჭურვა დღეს ხალხი, რომელიც ყურს აღარ უდებდა ოდესლაც ძლიერ მენშევიკ-ესერების პარტიებს, რომლებიც ბრძოლის ველთან შორის მაქანკალობას ეწყვიან. მათ შერიგება-შეთანხმებას ლამობენ.

ხალხს არ აშინებს ამ მოღალატე პარტიების თაღლითობით სავსე სიტყვები; ჩვენ არ ვემხრობით პროლეტარიატის აჯანყებას, ის განმარტოებულია და უშეცვლად დამარცხდება. ვინა ხართ თქვენ, პროლეტარიატის განმარტოებელნი, მისი გმირული ბრძოლის სეირის მწყურებელნი, ბურჟუაზიის გულისმოსაგებად

პროლეტარული ბრძოლის მომად-
ველნო და ტალახში ამომსერელნო?

თქვენ ბურჟუაზიული ინტელიგენ-
ცია ხართ, და შეძლებისდაგვარად
ემსახურებით თქვენს მომავლიწ-
ბელთ. თქვენ ხორცი ხორციანად და
სისხლი-სისხლთაგანი ხართ იმ გათა-
ხირებულ ბურჟუაზიისა, რომელ-
მაც მოწამლა თავისი გავლენით მთე-
ლი ქვეყანა და თქვენ თავის ყურ-
მოჭრილ მონებათ გადაგაქციათ.

...არსებობს და იბრძვის მხოლოდ
ორი ბანაკი, რევოლიუციის და
კონტრ-რევოლიუციის, პროლეტა-
რიატის და ბურჟუაზიის, ხალხის და
მისი მტრების. მესამე ბანაკი არ არ-
სებობს: ნიადგ გამოცლილი ინტე-
ლიგენცია სრულიად არ წარმოად-
გენს დამოუკიდებელ ბანაკს, ის მხო-
ლოდ მზვერავი რაზმია, ბურჟუაზიის
სურვილების ამსრულებელი.

მიუხედავად დიდი გასაჭირისა,
პროლეტარიატი შეასრულებს თავის
ისტორიულ დანიშნულებას, ის ჯარ-
თან და ღარიბ გლეხაკობასთან ერ-
თად სძლევს ბურჟუაზიულ ბანაკს
მიუხედავად მისი მემგელი ლაქია-
მონებისა და მზვერავთა რაზმებისა.
ორი ბანაკია. ყველამ თავისი ადგილი
შინახოს. („ბრძოლა“ № 28).

აშ. ფ. მახარაძე წერილში „ააა-
ლი რევოლიუცია“ — აწერა:

„პეტროგრადში მთელი ძალაუფ-
ლებაა მუშების. ჯარისკაცების და
გლეხების დეპუტატების ხელში გა-
დავიდა. ასევე ხდება სხვა ქალაქებ-
შიაც; სადაც დეპუტატთა საბჭოები
ძლიერ რევოლიუციონურ ორგანო-
ებს წარმოადგენენ. ასევე უნდა მოხ-
დეს მთელი რუსეთის სივრცეზე.

ამნაირად რუსეთში დადგა ხანა
მუშების და უღარიბესი გლეხების რე-
ვოლიუციისა. თებერვლის რევოლიუ-
ციამ, რომელიც პეტროგრადის პრო-
ლეტარიატმა მოახდინა რევოლიუცი-
ონური ჯარის დახმარებით, სამეფო
დესპოტიზმი რუსეთში სამუდამოდ
დაამხო, მაგრამ ძალაუფლება ისევ
კაპიტალისტების და მემამულეების

ხელში გადავიდა. მუშები, ჯარის-
კაცები და გლეხები ლამობდნენ თით-
ქმის 8 თვის განმავლობაში ამ ძალა-
უფლების თავის ხელში ჩაგდებას, მა-
გრამ მენშევიკების და ესერების წყა-
ლობით ხალხი დატყუილებული და
პირში ჩალა გამოვლებული რჩებო-
და. მენშევიკების და ესერების ლი-
დერები შეეცადნენ, რომ მთელი ძა-
ლა უფლება კაპიტალისტების და მე-
მამულეების ხელში დაარჩენილიყო
და ხალხს დაპირებებით ატყუილებ-
დნენ.

8 თვის განმავლობაში მუშები, ჯა-
რისკაცები და გლეხები თანდათან
რწმუნდებოდნენ იმაში, რომ მენშევი-
კები, (რომლებიც ჩვენში სოციალ-
დემოკრატების სახელით გამოდიან)
და ესერები ღალატობდნენ, როგორც
რევოლიუციას, ისე ხალხის ინტერე-
სებს.

პროლეტარიატი და ჯ.-კაცების წი-
ნაში ასეთი დიღემა დაისვა: თებერე-
ლია რევოლ. ნაყოფი ან სრულიად
უნდა გაბათილებულიყო, ან ახალი
რევოლიუცია უნდა მომხდარიყო, რო-
მელსაც ძირს უნდა ჩამოეგდო კერე-
ნსკის მთავრობა, მთავრობა კაპიტა-
ლისტური ბურჟუაზიის და მემამუ-
ლეებისა, ის მთავრობა, რომელსაც
მხარს უჭერდნენ და ზურგს უმაგრებ-
დნენ მენშევიკები და ესერები (წერე-
თელი, ჩხეიძე, სკობელევი, ჩერნოვი,
ავსენტრევი და სხვ.) სხვა გზა აღარ
იყო, გაითვალისწინა რა ყოველივე
ეს, პეტროგრადის პროლეტარიატმა
და რევოლიუციონერმა გარნიზონ-
მა — ჯარმა ერთი დაკრებით 24—26
ოქტომბრის დღეებში დაამხო ხალხის
და რევოლიუციის მოლაღატე მთავ-
რობა და მთელი ძალა-უფლება ხალ-
ხის წარმომადგენლებს, მუშების,
ჯარისკაცების და გლეხების დეპუტა-
ტების საბჭოს გადასცა.

მოხდა უდიდესი რევოლიუცია,
რომლის მსგავსი ჯერ კაცობრიობას
არ ახსოვს. ოქტომბრის რევოლიუ-
ცია აუცილებლად მთელ მსოფლიოს
უნდა მოედევას. იწყება თანამედრო-

ვე კაპიტალისტური წყობილების რადიკალური გარდაქმნა. ობიექტიური პირობები ამ გარდაქმნისა უკვე საკმარისად მოამზადა არა თუ კაპიტალისტურმა განვითარებამ — მისმა იმპერიალისტურმა ხანამ, არამედ დღევანდელმა მსოფლიო ომმა.

ჩვენ ვამბობდით, რომ დღევანდელი ავანგურდი ომის გათავება შეიძლება მხოლოდ ხალხის აჯანყებით. ძალაუფლების ხალხის — მუშების, ჯარისკაცების და გლეხების ხელში გადასვლით. რუსეთში ეს უკვე განხორციელდა და ახალი მთავრობა ამ საქმეს უკვე შეჟღერა, მისი პირველი სიტყვა — ეს ომის შეჩერებაზე და ხალხის ჩამოგდებაზე პირვითი დეკრეტის გამოცემა იყო. მეორე მორიგი საკითხი, — ეს მიწის საკითხია, ე. ი. უღარიბესი გლეხების არსებითი ინტერესების დამკაყოფილება. — მეორე დეკრეტით ახალმა სახალხო მთავრობამ, ეს საკითხიც გადასჭრა. — მიწებზე მოსპობ კერძო საკუთრება და იგი მთელი ხალხის საკუთრებად გამოცხადდა. მესამე საკითხი, — ეს სასურსათო საკითხია, ე. ი. საკითხი ხალხის უზრუნველყოფისა საქმელით და ჩამოდახურვით ამ კრიტიკულ ხანაში, რომელსაც მთელი მსოფლიო განიცდის. ახალი მთავრობა აქაც რადიკალურ ზომებს იღებს. და ეჭვს გარეშეა, რომ ხალხის ხსნა მარტო მას ძალუღეს.

თებერვლის დღეებში გადადგმული იქნა წინ მხოლოდ ერთი ნაბიჯი: მთელი მთავის განმავლობაში ჩვენ უკან ვიხევდით. რევოლუციონერული ფრაზებისა და სიტყვების მტრს არას ვაკეთებდით, რევოლუციონერული საქმე არ იყო. ოქტომბრის რევოლუცია უკვე ვებრთევა გიგანტისებური ნაბიჯია. სოციალიზმისაკენ. მუშებო, ჯარისკაცებო, გლეხებო, წინ გასწით სოციალიზმისაკენ, ხსნა მხოლოდ სოციალიზმშია“. („ბრძოლა“ № 28).

წერაში: „მენშევიკების ოპოზიცია“ — ჩვენ ვკითხულობთ:

„მენშევიკები კარგად ეწყობოდნენ ხალხის მოღალატე კერენსკის მთავრობას. როცა კერენსკიმ მთელი კონტრ-რევოლუცია დარაზნა და ხალხის სისხლში ჩაბრჩობა მოინდომა; რევოლუციონერული პროლეტარიატი გმირულად ეკვეთა მტრებს და კერენსკის მთავრობა ერთი დაცვით გასროსა.

კერენსკის ჩამოგდებაზე დიდათ არ იტყვიებდნენ მენშევიკები თავს. პირიქით, კიდევ სიამოვნებთ, რომ ბრძოლა ხალხის გამარჯვებით გათავდა, მაგრამ როცა გამარჯვებულმა ხალხმა თავისი საბჭოების სახით თავისი მთავრობა წამოაყენა, მუშებისა და გლეხების მთავრობა შექმნა. ეს კი აღბეჭდა მენშევიკები. ჭკუაში არ დაუჯდათ. რა თქვანი საქმეა მთავრობის შედგენა — ელენებიან ისინი პეტროგრადის მებრძოლთ. — თქვენ იბრძოლეთ, მთავრობას კი ჩვენ შევადგენთო.

გუშინ კერენსკის ყურმოჭრილი მონები, მენშევიკები, დღეს ნამდვილ რევოლუციონერ მთავრობას არ სცნობენ. მიზეზი საპატიო აქვთ: ბოლშევიკური მთავრობა არისო.

უნდა ვიფიქროთ, ბოლშევიკური მთავრობა არ დაიცავს მუშების და გლეხების ინტერესებს და ამიტომ უღებებიან მენშევიკები მას „ოპოზიციაში“. აი რა ნათლად გამოსთქვამენ ამ აზრს:

„ბოლშევიკებს უნდა მოიპოვოს თანაგრძნობა გლეხობის. მარა ისე, რომ არსებითად არათორი არ მისცეს“.

ახალმა მთავრობამ გამოსცა დეკრეტი მიწის შესახებ. რომლითაც სამუდამოთ ისპობა მიწაზე შემამუღეთა საკუთრება. ეს უკიდურესი რეფორმაა, რომლის განხორციელებაში მთელი თავისი ძალღონით ეხმარება მთავრობა გლეხობას, და მერე ეს არაფერია? მართალია, ბოლშევიკში ევრაფერს მისცემს, თუ თითონ გლეხობამ ხელი არ გაანძრია და თა-

ვის განთავისუფლების დარაჯათ თვითონვე არ დადგა.

მაგრამ როდის პირდებოდა ვისმე ბოლშევიზმი, მე გაგაბდნიერებ, შენ გულხელდაკრეფილი იყავით. ეს თქვენ იძლეოდათ ასეთ დაპირებებს, თქვენ პირდებოდით მათ ყოველ სიკეთეს და სიმართლეს უნდა ითქვას, კარგხატაც მოატყუეთ თქვენ ისინი.

...ზავის დეკრეტი ხომ სრულიად არ მოსწონთ მენშევიკებს. ბოლშევიკები ვიღაცელს და ლოიდ ჯორჯს „უმორჩილესი თხოვნით“ მიმართავენ. „უმუღარებიან“, „მუხლს ქვეშ უვარდებიან“. ეპიკე, რა გულადი ხალხი ხართ, ყმაწვილებო. ის ვინ იყო, მოქალაქე სკობელევი რომ პარიზის კონფერენციაზე აგზავნიდა? ვის უნდა მოლაპარაკებოდა ის, თუ არა ლოიდ ჯორჯს და ძმათა მისთა?

მართალია, ევროპის მთავრობები ძალიან ცუდათ იცავენ თავისი ხალხების ინტერესებს, მარა მათი ოფიციალური წარმომადგენელნი ისინი არიან და მეტი არავენ. ან როდის თქვენს ბოლშევიკებმა მთავრობებს არ უნდა მიემართათო. პირიქით, ჩვენ მუდამ იმას გიკეიფინებდით, რომ სამშვიდობო მოლაპარაკებით თქვენ არასოდეს არ მიგიმართავთ არც მთავრობებისათვის და არც ხალხებისათვის“. („ბრძოლა“ № 28).

მხოლოდ 8 ნოემბრის „ბრძოლა“-შია მოთავსებული საკუთარი კორესპონდენტის მიერ გადმოცემული ცნობები პეტროგრადში მომხდარი ამბების შესახებ. ამ დღიდან უკვე ბოლო ედება პეტროგრადიდან მოწყვეტილობას და აქაური ბოლშევიზმი ორგანიზაციულადაც მკიდრით უკავშირდება რევოლუციის ცენტრებს. ამ დღის „ბრძოლა“ არკვევს კოალიციის საკითხს და მის მოწინავეს უქაღვინს:

„...მენშევიკები და ესერები მომხრე იყვენ ბურჟუაზიასთან კოალიციის. მათ წარმოადგინეს, რომ ბურჟუაზია რევოლუციონური ძალაა

და მასთან ერთად მოინდომეს რევოლუციის ბოლშევიკების მიყვანა.

ბოლშევიკები წინააღმდეგნი იყვნენ ბურჟუაზიასთან კოალიციის. ისინი ამბობდნენ, რომ ბურჟუაზია კონტრ-რევოლუციონური ძალაა, ის მუდამ ეცდება რევოლუცია შეაფერხოს, დაახშოს და დაასამაროს. ამიტომ ყოველივე კავშირი უნდა გავეწყვიტოთ ბურჟუაზიასთან და მის წინააღმდეგ ვაწარმოოთ რევოლუციის საქმეო.

მენშევიკები გამოხატავდნენ წვირილ ბურჟუაზიულ რყევას, ვერ სწყვიტდნენ კაპიტალთან კავშირს, ვერ გადავიდნენ პროლეტარიატის მხარეს და მთელი ჯვით თავის განმავლობაში ბურჟუაზიასთან ერთად თანამშრომლობდნენ, ამ კოალიციის დამღუპველი შედეგი დღეს ყველამ იცის, მან ვერ გადასწყვიტა ვერც ერთი ძირითადი საკითხი რევოლუციისა: ზავი, მიწა და თავისუფლება. ზავის მაგივრად ომი უფრო გამწვავდა და გახანგრძლივდა, მიწა ისევ მემამულეებს უჭირავთ და თავისუფლების ნაცვლად იწყეს პარაზიტი კონტროლუციონერებმა — კორილეებმა და კერენსკებმა.

ამის მიზეზი ერთად-ერთი იყო: ნდობა ბურჟუაზიისა, მასთან თანამშრომლობა, მისი ნაჩვენები გზით სიარული, მასთან კავშირი — კოალიცია.

ეს მეტის-მეტად აშკარა შეიქნა და მენშევიკ-ესერებმა ბოლოს უარყვეს რა თავის ნაცადი გზა. უარყვეს ბურჟუაზიასთან კოალიცია.

მაგრამ უარყვეს და საქმით კი ყველაფერი ძველებურათ დასტოვეს. გათამამებული კონტრ-რევოლუციონური ბურჟუაზია თავს დაესხა რევოლუციონურ პროლეტარიატს, რომელიც ვერ ურიგდებოდა მის ბატონობას და მოინდომა მისი გასრესა.

პროლეტარიატი აღსდგა და რევოლუციონური ჯართან ერთად დაამხო ბურჟუაზიული მთავრობა. მან შეადგინა ახალი მთავრობა, მუშების და გლეხების მთავრობა. აქ მარტო არ

არის პროლეტარიატი, მას ყავს საი-
მედო მოკავშირე, ეს მოკავშირეა
უღარიბესი გლეხობა და მისი წრიდან
გამოსული ჯარი. აქაც არსებობს კო-
ალიაცია, მხოლოდ კოალიცია მშრო-
მელთა კლასებისა.

ამ ორი კლასის კოალიციამ ბურ-
ჟუაზიის წინააღმდეგ წარმოშვა თა-
ვისი მთავრობა, მუშების და გლეხე-
ბის მთავრობა, რომელიც მედგრად
იკავს ორივე მოკავშირის ინტერე-
სებს. მან ყოველივე კავშირი გასწყვი-
ტა ბურჟუაზიასთან და შეუდგა მუ-
შების და გლეხების ინტერესების და-
ცმაყოფილებას. („ბრძოლა“ № 30).

3) მენშევიკების ნაციონალის- ტური პოზიცია

მენშევიკები იძულებული არიან
სცნონ, რომ პეტროგრადის პროლე-
ტარიატმა გაიმარჯვა; მაგრამ რადგან
ეს ეწინააღმდეგება მათ კლასობრივ
ბუნებს, ისინი ვერ ემხრობიან რევო-
ლუციას და ეძებენ თავის საკუთარ
პოზიციას. ამ პოზიციას პოუბენ ნა-
ციონალიზმში. ბოლშევიკური პრესა
ფსაზლად სდარაჯობს ამ რყევას და
სათავეშივე ამხილებს ამ ნაციონა-
ლისტურ სულისკვეთებას. 10 ნომერ-
ის „ბრძოლაში“ დაყენებულია სა-
კითხი—თუ საით მიისწრაფვიან მენ-
შევიკები და პასუხიც მოცემულია: ეს
მიისწრაფება რუსეთიდან ჩამოშორე-
ბა. ამ დღიდან მენშევიკებს ახასია-
თებს აღვირაბსილი ნაციონალიზმი,
ბოლშევიზმს — ინტერნაციონალური
სოლიდარობის მტკიცედ დაცვა.

აი რას სწერს „ბრძოლა“ № 31:

„რუსეთიდან ჩამოშორება. სწო-
რედ ასე აყენებენ საკითხს მენშევი-
კები გაზე. „ერთობაში“. ან კი რა
ჩნან. რუსეთში მუშების და გლეხე-
ბის რევოლუცია იმარჯვებს. უკვე
შესდგა მუშების და გლეხების მთავ-
რობა, რომელმაც დაუნდობელი
ბრძოლა გამოიჩინა ბურჟუაზიას
და ყველა ამ ქვეყნის ძლიერ, გაჟ-
ვსა ყოველივე კავშირი ბურჟუაზია-

სთან, რომელსაც ასე ელოლიავებო-
დენ და ფეხქვეშ ეგებოდნენ მენშევი-
კები.

რომ მენშევიკები მხარს ვერ დაუ-
ჭერენ რუსეთის რევოლუციას, ეს
მათ საჭევწნოთ აღიარეს. მაშ, რა და-
რჩენიათ? რუსეთიდან ჩამოშორება,
საკუთარი სახელმწიფოებრივი ცხო-
ვრების მოწყობა.

ისინი სწერენ:

„დღეს ჩვენ იმდენად მოლონიერ-
ბული ვართ, რომ პოლიტიკურად კი-
დევე შეგვიძლია საკუთარ ფეხზე და-
დგომა.“

მერე რა გაწყუბებთ. ხომ იცით, რომ
დღევანდელი თქვენგან ათეულწუ-
ნებულის მთავრობა ერთა თვითგა-
მორკვევის უფლების მომხრეა. თუ
კერესკის მთავრობას ვერაფერს უბე
დავით და რაღაც ნაციონალური
პოლკების ნებართვას მუხლმოდ-
რეკელი ემუდარებოდით, ესლა ხომ
სულ სხვანაირად არის საქმე? კით-
ხეთ ერს, კითხეთ კავკასიას და თუ
მოისურვებს გამოყოფას, წინ რა უდ-
გია? აგისრულდებათ თქვენი დიდი-
ხნის იღუმალი ნატვრაც ქართველი
ერის დამოუკიდებლობაზე, რომე-
ლიც თქვენ ყველა ნაციონალისტურ
პარტიებთან გაახლოიბდათ.

მენშევიკები მაინც ვერ ბედავდენ,
რატომ?

„მაგრამ ეკონომიურად ჩვენ არა-
რაობას წარმოვადგენთ“; აცხადე-
ბენ ისინი, ეკონომიურად არაარობა,
ხოლო პოლიტიკური ძლიერება —
როგორ მოგწონთ ეკონომიკის და
პოლიტიკის ასეთი ურთიერთობა, მა-
თი დაპირისპირება მარქსისტის
მხრით?..

„ჩვენ იმ თავიდანვე რუსეთის ჰუ-
რით ვიკვებებოდით. საკმაოა რამდე-
ნიმე დღით შესწყდეს რუსეთიდან
პურის გზაგა, რომ შიმშილობის
მსავერპლი შევიქმნეთ“.

თუ არა პური, სხვა არაფერი
მოავანდებათ მენშევიკებს რუსეთის
რევოლუციისაგან.

...ბოლშევიკების მოსპობას არა ერთზეულ ცდილან მენშევიკები და ახლაც არ ეძრაებათ თუ მთელ ბურჟუაზიასთან ერთად ჯვაროსანთა ომს გამოაცხადებენ ბოლშევიკების წინააღმდეგ. ვთქვათ მათ მიღწიეს თავის მიზანს და ბოლშევიკები მოსპობა ახალი მთავრობა დაამხეს ბურჟუაზიის გასახარელად, რას გეპირდებიან მის მაგიერს, რა უნდა დაამყარონ ბოლშევიკების ნანგრევებზე.

„მთლიანი, ძლიერი — რუსეთი — აი რა გევისნის ჩვენ და უზრუნველყოფს ჩიონში ყოველგვარ თავისუფლებას“.

რით განირჩევა ეს ლოზუნგი ყველა შავრაზმელ იმპერიალისტურ მისწრაფებიდან. „მთლიანი ძლიერი რუსეთი“. ეს პურიშკევიჩის, როდზიანკოს და მილიუკოვის ლოზუნგი თავის პროგრამად გამოაცხადეს მენშევიკებმა.

უნდა გავხედოთ და ერთი სამწუხარო ამბავი ვაუწყოთ მენშევიკებს: „მთლიანი ძლიერი რუსეთი“, რომელსაც მთელ ბურჟუაზიასთან ერთად ეტრფიან, დაირღვა და იმედია, აღარც როდის აღსდგება, მის ადგილს იკებს მუშების და გლეხების ახალი რუსეთი, რომელიც მიუხედავად იმპერიალისტურ, ნაციონალისტურ და ბურჟუაზიის წინააღმდეგობისა, დაამყარებს სრულ თანასწორობას, როგორც მოქალაქობრივს, ისე ეროვნულს და არა მარტო კავკასიის ერებს შემოიკრებს თავის გარშემო, მიუხედავად ყოველგვარი ნაციონალისტთა ფაფხურისა, ის ყველა ქვეყნებში დაანთებს ბრძოლის ცეცხლს, რომელიც ბოლოს მოუღებს ძველ დამყაყებულ ცხოვრებას და გზას გაუხსნის კაცობრიობის ბრწყინვალე მომავალს.

მენშევიკები და სხვა ნაციონალისტური პარტიები იწყებენ ამირ-კავკასიის მთავრობის შედგენას და აშკარად უპირდაპირდებიან რუსეთის საბჭოთა მთავრობას. აქაც ბოლშევიზმის პოზიცია საფხვრით გარკვეულ

ლია. ის აღნიშნავს, რომ ამირ-კავკასიის მთავრობა წინდაწინ განწირულია:

„დღეს უკვე აშკარად სჩანს, რომ მენშევიკებს სძულთ მუშების და გლეხების ძალა — უფლება. კერენსკის ველარ აღადგენენ, თუმცა ძლიერ ენანებათ მისი დამხობა. ჩვენ, რომა მოახსენა კერენსკის — ჩვენ შენთან ვართ, მუდამ შენი ერთგულნიო, მარა კერენსკის ტახტი ამით არ გამაგრდა. ამავე დროს მათ მაქანკლობა იწყებენ, მოიხილმეს შეურიგებელის მორიგება, კერენსკის და საბჭოების შეთანხმება, მარა კერენსკი მაინც დაეძხო და მუშების და გლეხების რევოლუციის დღითი დღე ძლიერა-შოსილი ხდება.“

რილას იმედი უნდა იქონიონ. კორნილოვს კერენსკიც გაყვა, მარა დარჩა კიდევ კახაკი კალედინი და აი მენშევიკებიც სასოებით ბეჭდავენ ყალბ ცნობებს იმის შესახებ, თუ როგორ იძვრის კალედინის კონტრ-რევოლუციონური ლაშქარი მუშათა და გლეხთა საბჭოების დასამხობათ, როგორ იბყრობს ის ქალაქს ქალაქზე და მოსკოვ — პეტროგრადს უახლოვდება. ისინი ბეჭდავენ თვით კალედინის დებეშას, რომელსაც ის მთელ რუსეთში ვზანის და ქუდზე ცაცს მოუწოდებს რევოლუციის დასამხობათ. მენშევიკების თანაგრძნობა კალედინის მხარეს არის, მათი ზიზღი და სიძულვილი კი — მუშების და გლეხების მთავრობის წინააღმდეგ. მათი გაზეთი სავსეა ამ მთავრობის გინებით, მისი სახელის გატეხით.

...კერენსკის ვერაფერს შევლით, მუშების და გლეხების მთავრობის ვერ მიემხრობით. რა დაგარჩინათ?

„საქიროა დაუყოვნებლივ შესდგეს ამირ — კავკასიის დროებითი მთავრობა... უნდა შეიქნას ძლიერი ადგილობრივი დემოკრატიული მთავრობა, რომელიც მთელ საზოგადოებრივ, ეკონომიურსა და ფინანსურ ცხოვრებას სათავეში ჩაუდგება და მის

მოწესრიგებას თავს იღებს: სხვა გზა არ არის”.

ჩვენც იმის მომხრე ვართ, რომ შექმნას ძლიერი დემოკრატიული მთავრობა, მარა არა ისეთი, რომელსაც თქვენ სხვადასხვა ნაციონალისტებთან ჩურჩულ - კურკურით შეადგენთ, რომელსაც არც ძალა ექნება და არც გავლენა; არამედ უნდა შეიქმნეს თვით ხალხის მთავრობა, რომელიც ყოველივე კავშირს გასწყვეტს ბურჟუაზიასთან და მემამულეებთან. და გადაიქცევა ხალხის იარაღით ყოველგვარ მონობისაგან განთავისუფლების საქმეში. ასეთი კი შეიძლება იყოს ნხოლოდ საბჭოების მთავრობა“ („ბოძოლა“ № 32).

ამავე ნომერში დაბეჭდილია სილია თოდუიას იუმორისტული ფელეტონი „რუსეთი განსაცდელშია“, სადაც ავტორი დასცინის მენშევიკების სასოწარკვეთას, რაც იმით არის გამოწვეული, რომ რევოლუციამ გაიმარჯვა.

მენშევიკების ნაციონალისტური პოზიცია ამჟამა კონტრ - რევოლუციონერ პოზიციად უნდა გადაქცეულიყო. ასეც მოხდა. „ბოძოლა“ ამჟამავეს ამას 25 ნოემბერს დაბეჭდილ სტატიაში: „კალედინთან, კალედინთან“:

„ამიერ - კავკასიის მთავრობის შესახებ ჩვენ იმ თავითვე შევადგინეთ გადაჭრილი აზრი და დავახასიათეთ ის, როგორც კონტრ - რევოლუციონერი ძალა. ეს მთავრობა არ სცნობს ოქტომბრის რევოლუციას, არ სცნობს ამ რევოლუციის მიერ

შექმნილ მეშვების და გლეხების მთავრობას. კავშირს სწაიფტს რევოლუციონერ რუსეთთან და უკავშირდება კონტრ - რევოლუციონერ კალედინს და იმპერიალისტ ბიუკენენს. ამ მთავრობის შექმნა არ მოასწავებს ერის თვითგამორკვევას. ეს კონტრ - რევოლუციის თვითგამორკვევაა რევოლუციის წინააღმდეგ მიმართულები.

ჩვენი ანალიზი ზედმიწევნით სწორი გამოდგა. ამიერ - კავკასიის მთავრობის ოფიციალი „ერთობა“ გეატიყობინებს, რომ გეგეტიყორმა უკვე გააბა კავშირი კალედინთან და მის მგავსებთან და მათთან საერთო მოქმედების გეგმას იმუშავებს. მოგვეყვას „ერთობიდან“ ეს ცნობა სადსებით:

„ამიერ - კავკასიის კომისარიატის თავმჯდომარემ ამბ. ეგგენი გეგეტიყორმა დღემშით მიმართა ყუბანის დრ. მთავრობისა და თერგის ოლქის ყაზახებისა და ჩრდილო - კავკასიის მთიულთა გაერთიანებულ დრ. მთავრობის თავმჯდომარეებს და სთხოვა მათ, რათა გამოგზავნონ თავიანთი წარმომადგენელი 27 ნოემბრისათვის თბილისში ერთგვარი სამოქმედო გეგმის შესამუშავებლად“.

ვინც კავშირს სწყვეტს რუსეთის რევოლუციისათან, ის კალედინს უნდა დაუკავშირდეს, სხვა გზა არ არის. მაგრამ კალედინის მოკავშირეებმა კალედინის ბედაც უნდა გაიზიარონ. არც აქ არსებობს სხვა გზა“. („ბოძოლა“ № 43).

ბალ. ბოროშელიძე.

მენშევიკების ბატონობის პირველი პერიოდი

1918 წ. 10 თებერვალს ტფილისში ალექსანდრეს ბაღში მიტინგზე მუხანათურად თავდასხმის შესახებ ამიერ-კავკასიის კომისარიატი აწვდის ცრუ ოფიციალურ ცნობას აქვეყნებს:

„10 თებერვალს, ამიერ-კავკასიის სიმირს მოწვევის დღეს, მოუწედავად აკრძალვისა შეკრებივს მიტინგი ალექსანდრეს ბაღში, სადაც სიტყვების საშუალებით შეეცადენ მასზე მხედრებას, რომ წაუღიუენენ სეიმის გახარეკად ქალაქ ტფილისის დამცველმა შტაბმა მიიღო ყოველი ზომა ამის თავიდან ასაცილებლად, შტაბის აგენტებმა დიდხანს ურჩიეს ბრბოს დაშლილიყვნენ, მარა არავითარმა რჩევამ არ გასჭრა. ამ დროს ბრბომ იარაღი აყარა ერთ მილიციონერს და ბრბოსაგანვე ვიღაცამ გაისროლა, რომლითაც მოკვდა ერთი მილიციონერი, რომელიც ურჩევდა ხალხს დაშლილიყო. ამის პასუხად მილიციონერებმა სროლითვე უპასუხეს, რომლითაც მოკვდა და დაიჭრა რამდენიმე კაცი“.

რა თქმა უნდა, ვინც არ ყოფილა ამ შემთხვევის დროს და არ უნახავს თავისი თვალებით ყელაფერი ის, რაც მოხდა ალექსანდრეს ბაღში ამ დღეს, როცა წიკითხავდა მთავრობის ასეთ განცხადებას, იფიქრებდა, რომ მას არავითარი ბრალს არ მიუძღოდა სიხსლის დაღვრაში, ჩვენ კი მოკლდნული ვიყავით ყოველივე საშუალებას გავცებათ-ლებშია ეს ტყუილები, რადგან ჩვენი გაზეთები და სტამბა დახურული იყო; მიტინგების შეწყობა კი, ბაღში მომზადრ შემთხვევის შემდეგ, სასიფათო იყო. მხოლოდ ქალაქის ხმოსანთა საბჭოს სხდომაზე 15 თებერვალს ამხ. მისა ცხაკია გამოვიდა საპროტესტო სიტყვით, მან მთელი საათი ილაპარაკა საბჭოთა ხელისუფლებასზე საზოგადოთ და ალექსანდრეს ბაღში მომზადრ შემთხვევა შეიფასა ისე, როგორც ერთი ეპიზოდი მუშათა და კლასთა ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართული უკვე კონტრ-რევოლუციონერულ გზაზე შემდგარ ამიერ-კავკასიის მთავრობისაგან, სიტყვის გარშემო ისეთი ცხარე კამათი გაიმართა, რომ მხვ. გეგუქორმა პროვოკატორის სახელწოდება მიიღო მისახანა.

სამიოდ დღის შემდეგ ალექსანდრეს ბაღში მიტინგის დახვრეტისა დეპეშებმა მე-

ტად ცუდი ამბები გვამცნო: გერმანიამ საბჭოთა მთავრობას ულტიმატუმის სახით წამოუყენა ზავის ცუდი პირობები. ამ ცნობებში ჯერ კიდევ არაფერი იყო ნათქვამი ბათუმის შესახებ, მაგრამ „ერთობამ“ მაინც მოათავსა მოწინავე—გავცვიდნენ სათაურით, თუ რა შინაარსის იქნებოდა ეს წერილი, ამას უცვლა მიხედება, ვისაც რამდენიმეთ აქვს წარმოდგენა, თუ რანაირ წერილებს ათავსებდა ეს გაზეთი ჩვენს წინააღმდეგ ამ ხანებში (და შემდეგაც მუდამ).

იმ დროს, როდესაც გერმანიის მთავრობამ საბჭოთა მთავრობას ულტიმატური სახით წარმოუდგინა ზავის მთხმე პირობები, ამიერ-კავკასიის კომისარიატს და სიმს ლმობიერად ეპყრობოდა ოსმალეთის მთავრობა და თავაზიანთ აძლევდა წინადადებას, ტფილისში გაემართა საზავო მოლაპარაკება. სეიმის და კომისარიატის ხელმძღვანელები არც ისე ბეცები იყვნენ, რომ არ მიმხედარიყვნენ, თუ რას ნიშნავდა ტფილისში ზავზე მოლაპარაკებას გაშართვა და წინააღმდეგობით მიმართეს ოსმალეთს, რათა ის დასთავხმებოდა სტამბულში, ან ტრაპიზუნდში მოლაპარაკებოლ გზამართვაზე. ოსმალეთმა, ვამოიჩინა სულგერბელობა და დასთანხმდა უკანასკნელზე, მაგრამ როდესაც იქ ჩავიდა ამიერ-კავკასიის დელეგაცია, კარგა ხანს მოუხდა ცდა ოსმალეთის დელეგაციის ჩამოსვლამდე, ტრაპიზუნდში ამიერ-კავკასიის სეიმის საზავო დელეგაცია, როდესაც ოსმალეთის დელეგაციის ლიდერში იყო, ოსმალეთს, მთავარსარდალი კავკასიის ფრონტზე ვიზის ფაშა მოიწვედა წინ და, როგორც მან გენერალ ოდიშელიძეს განუცხადა, განაგრძობდა წინსვლას მანამ, სანამ რუსის ჯარს არ შეხვდებოდა. ხომებთა და ქართველთა ეროვნულ მოლოცებს ის რუსის ჯარათ არ სთვლიდა, ოდიშელიძის აზრით საჭირო იყო არზრუმისაკენ რუსის ჯარის ნაწილების გაგზავნა, მაგრამ ეს უკვე გვიან იყო, რადგან ამიერ-კავკასიის ხელმძღვანელებმა ყოველივე ზომები მიიღეს, რომ ეს ნაწილები გაშორებოლენ ამიერ-კავკასიას.

ვების ფაშას ასეთ განცხადებას ცხად უნდა ეყო, რომ ოსმალეთი ამ-კავკასიის მთავრობას ანგარიშს არ უწევდა, მაგრამ ამიერ-კავკასიის მსხვერუბრები მაინც ფიქრობდნენ, რომ მათი დემოკრატიული გაერთიანებული

ფრონტი უფრო ძლიერი იქნებოდა, ვიდრე საბჭოთა მთავრობა.

ოც თებერვალს მოვიდა ცნობა ბათუმის შესახებ, ბრესტ-ლიტოვსკში გერმანულ-ოს-მალეების საზოგადოებრივი თხოულობადა ბათუმსა და მის ოლქში მოსახლეობის შე-კითხვის (რეფერენდუმის) მოხდენას შესა-ხებ იმისა, თუ საით სურდათ მათ დარჩენა—ოსმალეთისაკენ, თუ ამიერ-კავკასიისა-კენ.

ამ გარემოებამ კიდევ უფრო გააართულა ჩვენი მდგომარეობა, რომელიც არც ისე იყო სახარბიელო, თავს გვეცხმოდნენ ყოველგან—პრესაში, კრებებზე, დაწესებულებებში, ქუ-ჩებშიდაც კი, მხოლოდ ბათუმში შეგვჩნა ქართული გაზეთი „მუშის ხმა“ და რუსული „ბურვესტნიკი“. სხვაგან იძულებული ვი-ყავით ცალ-ცალკე ამხანაგებს ასე თუ ისე გაგვეშუქებია საკითხი და გაგვეცა პასუხი თავდასხმაზე სათითაოდ, საოლქო კომიტე-ტის ღირებულებები პრესის უქონლობის გა-მა ვიდრე ვრცელდებოდა ფართე მასებში.

მოუხედავად ჩვენი ასეთი მდგომარეობისა, თებერვლის განმავლობაში მაინც მოხდა ად-გილობრივი ქართული სამხედრო ნაწილების მასობრივი გაორსვლები ჩვენი ამხანაგების ხელ-მძღვანელობით, ასეთ გამოსვლებს ჰქონდა ადგილი ქუთაისში, სოხუმში, გორში, დუ-შეთში, თელავში და სხვაგან. მათ უწინად-მდეგ იზრმადნენ ეგრეთწოდებული „წითელი“ გარდაილები“, რომელთა რიგები პირველ დასაწყისში მუშებიდან შესდგებოდა, მაგრამ ამ ხანთ მუშები უკვე გაითქვამდნენ აფიცე-რითა, უსაქმო თავდა-აწნაურთა და ვაჭრების შვილებს შორის. ეს უკანასკნელნი ბლომათ მაწყადნენ „წითელ გვარდას“, რადგან მისი წევრობა ბევრ შელავათს და უპირატესო-ბას იძლეოდა.

გამოსვლებს ჰქონდა ადგილი აგრეთვე სო-ფლებშიც, განსაკუთრებით გორის მაზრაში და ლეჩხუმში. გლეხები ვერ დაარსაყოფილა სენიშის მიერ მხედრულმა მიწის კანონმა, რომლის მიხედვით მემამულეებს რჩებოდათ თითქმის წინადადლი ნორმა. შვიდი დესე-ტინა იმ რაიონში, სადაც ეწევინ ძვირფას კულტურის მურწნეობას; ისეთივე დესე-ტინა, სადაც პურის თესვას მისდევდნ და ორმოცე დესეტინა იქ, სადაც მესაქონლეო-ბას მისდევდნ. ამ კანონს ჰქონდა კიდევ შე-ნაშენა, რომლის ძალითაც საოლქო და სა-კუთხრნო კომიტეტებს უფლება ეძლეო-დათ, ადგილობრივ პირობების მიხედვით, ეს ნორმა გაედიდებიათ; პირველ შემთხვევაში ათ დესეტინამდე, მეორეში—ორმოცამდე და მეამეში ორმოცდაათ დესეტინამდე.

ამრიგად მცირე მიწიან გლეხებს აღარაუე-რე რჩებოდათ, რადგან ამოედნა ნორმების მიხედვით თითქმის ყველა მემამულეს, ისეი-ათ გამონაკლისით, რჩებოდა ხელუხლებლათ თავისი მამული, მიწის ასეთი კანონის სა-პასუხოდ გლეხებმა დაიწყეს მემამულეების

თვითგასამართლება, რამაც მეტისმეტი აღ-შუოთება გამოიწვია მთავრობის წრეებში.

აი რას წყნდა „ერთობა“ ამის შესახებ 14 მარტის ომწერში:

„სამწესარო და აღმაშფოთებელი ამბები მოდის სოფლებიდან, განსაკუთრებით ქართ-ლიდან. ვიდეც უნაშესო და თავზე ხელადე-ნულ პირებს მიზანში ამოუღია უმწეო პირე-ბი—თავადაწნაურობის წრეიდან და სიცო-ცხლებზე ახალმებნ... ის, რაც დღეს ქართლის სოფლებში ხდება, პირდაპირი ღალატია რე-ვოლუციის, ის შერცხვენა მთელი საქარ-თველში, შეურაცყოფა იმ მებრძოლი პი-რების, რომლებმაც ხალხის ბედნიერებას შე-სწირეს თავი“.

„შენიგეთ პატარა გურიას: რა საუფლო-წებარია იქ დღესო. ავერ მეორე წელი-წადში გადადგა რევოლუცია და გურიაში ერთი თავადინათვისაც ხელი არავის უს-ლია“.

ის კი ავიწყდებოდათ გაზეთის მესვეუ-რებს, რომ გურულმა გლეხებმა „შეახო ხე-ლი“ თავდა-აწნაურობას ჯერ კიდევ 1907 წლის რევოლუციის დროს და ამ ხანთ აღარავინ დარჩნოდა ხელშესახები.

ყოველ შემთხვევაში, ამიერკავკასიის მთა-ვრობის ხელმძღვანელების მიერ გამოცემა-ლმა მიწის ასეთმა კანონმა ჩვენ, ბოლშევი-კებს, ნიდაგი მოგვცა გლეხებში გავლენის მოსაპოვებლად, განსაკუთრებით დასავლე-საქართველოში—რაქა-ლესხუმში და სამე-გრელოში. გლეხებში ჩვენი გავლენის წრდას ხელი შეუწყეს აგრეთვე ფრონტებიდან დაბ-რუნებულმა გვარისკაცებმა. განსაკუთრებით ლეჩხუმის გლეხებმა ისახელა თავი: მთელი ექვსი თვის განმავლობაში ბრძოლა სწარმო-ებდა ლეჩხუმის სასლგრებზე გლეხებსა და „წითელ გვარდიელებს“ შორის. ლეჩხუმში ამ ხნის განმავლობაში არც შესვლა და არც გამოსვლა არ შეიძლებოდა, მთავრობისაგან ბოიკოტი ჰქონდა გამოცხადებული ლეჩხუ-მის მაზრას და არავითარი საქონელი არ იგ-ზავდებოდა იქით, მხოლოდ მაშინ იქნენ გა-ტეხილი ლეჩხუმელები, როდესაც საქართვე-ლოს მიწა-წყალზე გერმანელების ჯარებმა მოიკიდეს ფეხი და მთავრობას ამის საშუა-ლება მიეცა მთელი თავისი ძალით მიემარ-თა ლეჩხუმის წინააღმდეგ.

მოაწერა რა ხელი ნაბჭოთა მთავრობამ ბრესტლიტოვსკში მეტად მძიმე წავის პირო-ბებზე, ამით ფიქრობდა შეესვენება გარე-შე ფრონტზე ბრძოლისაგან და გადასული-ყო შინაურ კონტრრევოლუციონერებთან შეტევაზე. კონტრრევოლუციონერები კი უმთავრესად მოკალათებული იყვნენ უტრი-ნაში და დონის ოლქში. ისინი არ სცნობდნ ნაბჭოთა ცენტრალურ მთავრობას და ამიერ-კავკასიის მთავრობასაცთ ცალ-ცალკე აწა-კრებდნ საზოგადო მოლაპარაკებას გერმა-ნელებთან, როგორც ოსმალეთი იქცეოდა ამიერ-კავკასიის მთავრობის მიმართ, ისე გე-

ქონ

რმანია უკრაინის და დონის ოლქის მთავრობების მიმართ: ე. ი. ჯერ ისწრაფოდა მათი მიწა-წყლის დაკავებას და შემდეგ მათთან ზავის შეკვრას. მაგრამ, უკეთუ ბოლშევიკები დაიპყრდნენ ამ ადგილებს, მაშინ გერმანელები ზავის პირობის მიხედვით, იძულებული ხდებოდადნენ აღარ შესულიყვნენ ამ ადგილებში, ამანარად საბჭოთა და გერმანელების ჯარებს შორის ერთნაირი შეგებობა ხდებოდა, თუ ვინ მისასრებდა ამა თუ იმ მხარეს, ამ შეგებობაში უპირატესობა გერმანელების მხარეზე იყო, რადგან ადგილობრივი კონტრრევოლუციონური მთავრობები საბჭოთა ხელისუფლებას ამჯობინებდნენ გერმანელების იმპერიალისტების ბატონობას. უკრაინაში და დონის ოლქში მეორედ მოხდა იგივე, რაც ამიერ-კავკასიაში: ადგილობრივი მთავრობებს ყველაფერ სიყვითეს პირდებოდნენ გერმანელები და იკავებდნენ იმავე დროს მათ ადგილებს, რათა ყოველივე სარჩო-საბადებელი გაეწიდათ იქადა.

იმის თქმა, რომ ამიერ-კავკასიის ხელმძღვანელებმა არ იცოდნენ რა ცუდი შედეგი მოჰყვებოდა მათ გამოყოფას რუსეთიდან არ შეიძლება, არა ერთხელ ყოფილა „ერთობაში“ მოთავსებული წერილები რუსეთის დანაწილების წინააღმდეგ. სამი მარტის „ერთობის“ ნომერში ვკითხულობთ შემდეგს:

„თანამედროვე მსოფლიო ომი გერმანიის ხელისუფლებას სახელმწიფოების დანაწილებით თავდება. ცენტრალურ სახელმწიფოების კავშირმა—გერმანია-ავსტრიის მეთაურობით დიდი რუსეთის რესპუბლიკა უკვე დანაწილა და მთელი დასავლეთი რუსეთი იმპერიალისტებმა ჩაიგდეს ხელში... მტრის გაბატონებულმა კლასებმა შეიღწიეს სიგანით შეითვისეს ძველი რომაელების თქმულებები: დაუგვი, დანაწილე და ისე იმპერიალისტების მიმართ არ დაკმაყოფილებდნენ, რომ რუსეთში მრავალი გუბერნიები და ოლქები წაართვი, დემოკრატიული რუსეთიდან ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფო გამოცდნენ და უკრაინის დამოუკიდებლობას დიდათ ხელი შეუწყვეს. გერმანიის იმპერიალისტებმა კარგად იცოდნენ, რომ მთლიანი რუსეთის ფედერალური, რესპუბლიკა ომის გათავისება შემდეგ მალე წელში გაიშლებოდა, მალე ეკონომიურ, პოლიტიკურ და ფიზიკურ ძალით იქცეოდა და მაშინ ცენტრალურ სახელმწიფოების იმპერიალისტებს საშუალება აღარ ექნებოდათ რუსეთის რესპუბლიკაში ებატონებინათ“.

შემდეგ ვაზეთა წუწუნებს ამიერ-კავკასიის მოსალოდნელ დანაწილებაზე და მისი ძალების ამით შესუსტებაზე. მაგრამ, იმავე დროს ამიერ-კავკასიის მთავრობის ყოველი ნაბიჯი მიმართული იყო რუსეთიდან გამოყოფისაკენ. „ერთობის“ იყო მენშევიკების ცენტრალური ორგანო, მენშევიკები კი ხელმძღვანელებდნენ ამიერ-კავკასიის მთავრობის პოლიტიკას. ოსმალეთთან ამიერკავ-

კასიის მთავრობის ზავზე მოლაპარაკების საქმეს, მთავრობის თავმჯდომარე ევგ. გიგამკორის სეიმში განცხადებით, „ჩინში მივიდა“.

სანამ გერმანია-ოსმალეთისთვის ხელსაყრელი იყო დროს მიგება, ისინი რბილად მოლაპარაკებოდნენ ამიერკავკასიის დილეთა-ტებს, მაგრამ როდესაც მისწანს მაღლები და ამიერ-კავკასია ჩამოაშორეს რუსეთს, შემდეგ კილო გამოიცვალეს, როცა მოადგნენ საზღვრებს, ზოგან გადმოლახეს კიდეც, მაშინ ისეთი მოთხოვნებიდებოდა წამოუყენეს მათ, პრესტიჟი დაცვის ზავი მასთან შედარებით საპატიოთ ჩაითვლებოდა.

თანაც გამოიჩინა ამიერ-კავკასიის დილეთა-ტებში აზრთა სხვადასხვაობა. აზერბეიჯანის წარმომადგენლები გადავიდნენ ოსმალეთის მხარეზე, საქართველოს წარმომადგენლებს გერმანელების მთავრელობის იმედი მიეცათ, სომხეთის წარმომადგენლებს მოლადა გამოცდნენ ფეხქვეშ ნიადაგი და ისევ რუსეთისაკენ დაიწერეს-ქებრა, რომლებმაც ჩამოაშორებაში მათ მენშევიკებზე მეტი თუ არა, ნაკლები პარალი არ ედოთ.

იმავე დროს ამიერ-კავკასიის სეიმშიაც იჩინა თავი უთანხმოებამ. ამ უთანხმოების მიზეზი შეიქნა, სხვათაშორის, რუსეთის ჯარის მიერ დატოვებული აუარებელი ქონება.

17 მარტის სეიმის სხდომაზე მუსულმანთა სოციალისტურ ბლოკის წარმომადგენელი კანტემირიკი ამბობს, რომ „მუსულმანებს გვერდი აუარეს ფრონტზე დარჩენილი ქონების გაყოფას დროს. მას არ მისცეს იარაღი“...

საზე ნოე რამიშვილი უპასუხებს: „აქ ლაპარაკობენ, რომ ქონებისა და იარაღის განაწილების დროს მუსულმანებს გვერდი აუარეს. ეს არ არის ის ენა, რომლითაც უნდა ლაპარაკობდნენ ხალხის წარმომადგენელი. ჩვენი მთავრობა თანასწორათ ურიგებდა ყველას იარაღს“.

გაჩაღეს რა დავა ერთმანეთშორის სეიმში და მთავრობაში მონაწილე ნაციონალისტურმა პარტიებმა, მათ შორის სოციალ-დემოკრატ მენშევიკებაც, იმავე დროს ყველაზე დარწმუნებით ილაპარაკებდნენ ჩვენი კომუნისტების, წინააღმდეგ.

„ერთობის“ 21 მარტის ნომერში შემდეგი შინაარსის წერილი იყო მოთავსებული:

„დემოკრატიის უნდა საერთო-მთავრობა. მისი ინტერესები მთლიანობისაკენ მიისწრაფიან. ნაციონალისტები კი უნდათ ცალკალე მოავსებდნენ. მათი ინტერესები გაითვითავენ მიაღტვიან. ერავენება და ერცნული მათვრობა,—მათი ხატი, მათი ღვატება, ყოველის შემძლე, ყოველის გამყორნავი; ზავი გენებათ—ერცნული მთავრობა შევიქმნით და მოგცემთ; რევოლუციონური წესების დაცვა გსურთ—ერცნული მთავრობა ამის თვალის დახმებაში გახსნაოცილებს; იარაღი, სწავლა, მიწაც გენებათ

ეროვნული მთავრობის შექმნისთანავე საკურორტო ათჯერ მეტი გაჩნდება; ერთი სიტყვით, ეროვნული მთავრობა—ეს საყოველთაო მკურნავი ელექსირია, ალკოჰოლისმიის ჯადოსნური ქვა, რომელიც სასწაულს ახდენს.

მართალია ეს?

ფელიცროსია, უკრაინა და სხვ. ერებო რუსეთისა საუცხოო მაგალითს გვაძლევენ იმისა, რომ ერთფეროვნება ვერ იხსნის მთავრობას რევებისა და უმღერებისაგან. ეროვნული ხასიათის მიცემა მთავრობისთვის წრულადაც არ იძლევა იმის გარანტიას, რომ იგი ყველასაგან ცნობილი და მისაღები იქნება.

ასე სწორად ცენტრალური ორგანო მენშევიკების პარტიისა, მაგრამ იმავე დროს ოსებს აწიოებდნენ, აჭარასა და აფხაზეთში „წითელი“ გვარდიელები თარეშობდნენ ვ. ჯუღელითა და ვ. გოგუაძის მეთაურობით.

მარტის უკანასკნელ რიცხვებში მიხედნენ ამიერ-კავკასიის ხელმძღვანელები, რომ უჩვეულო მდგომარეობაში ჩავარდა ზავის ჩამოღების საკითხი ამიერ-კავკასიაში. ერთი მხრით საზოგადოება მოლაპარაკება სწარმოებს ტრაპიზუნდში, მეორე მხრით კი საზღვრებზე ომი გაჩაღებული, ოსმალეთის ფაშებში ერთი მხრით დიპლომატიის მანქანას ამუშავებენ, მეორე მხრით ხმალს იქნევენ და ახალგაზრდა რესპუბლიკას შუაზე გაკვეთას უპირებენ—სწეოს „ერთობა“ მარტის დამთავრება.

გერმანია-ოსმალეთის დიპლომატიამ დაანება უკვე თავი კატაბოლიზმის თამაშს და გადავიდა შეტევაზე. შპ მარტს საზოგადოებრივი თვმჯდომარე, ჩენკელი ტრაპიზუნდიდან შემდეგი შინაარსის დეკლარაცია გამოაქვეყნა:

„ჩემგან იყო გადადგმული არაოფიციალური ნაბიჯები, მაგრამ მიღებულია სტამბოლიდან კატეგორიული ბრძანება წინსვლის შესახებ, სანამ ჩვენ არ დავთმობთ ყველა ჩვენ პოზიციებს, მდგომარეობა შეიცვალა ცუდად, ფრონტზე მდგომარეობა იმაზე უარესია, რაც ბოულტერენშია გამოხატული, არდაგანი აღებულია, ყარსის ბედს გადაწყვეტა ამ დღეებში, რკინის გზა ნათომის მიმართულებით აღიზა გადაჭრილი იქნება, ოსმალები რვა ვერსის მანძილზე არიან ბათომიდან, ჩვენი გეგმა არ აგეპარებულიყო, სანამ არ მოვეშვადებოდით, არ გამოიტარა. ჩვენი ჯარი და მისი ხელმძღვანელები არ სდგანან შესაფერის სიძლიერეზე. ქვეყანა უმთავრობო და უდიდესილინოთ ომს ვერ აწარმოებს, ვცნობ აუცილებლად უხალავე მთელი ნებართვა ბრესტის ხელშეკრულების ცნობისათვის, თუ ჩვენი მოთხოვნები აღმოჩნდებათ წილადღედ, ეს ხელშეკრულება სცნობს ამიერ-კავკასიის უფლებას მიიღოს მონაწილეობა საღაო კუთხეების მოწყობაში, მაგ-

რამ ამისათვის ამიერ-კავკასიამ უნდა გამოაცხადოს თავისი დამოუკიდებლობა, რასაც ის არ შერდება, მიუხედავად ჩემი მოთხოვნებისა. ჩვენი დამოუკიდებლობის ცნობა უკვე გადაიქცა კოზირათ ოსმალების ხელში. ბრესტის ხელშეკრულების ცნობით მოგვიხდება მხოლოდ საზღვრების შესწორების შესახებ ლაპარაკი ორივე ოლქში“.

ახეთივე დღეგა მიიღო სეიმის დაშლა უკვე ფრაქციამ საზოგადოების წინაშე გვიან იყო, ოსმალების ის ფაქტურად უკვე სისრულეში მოყვანილი ჰქონდათ.

ამიერ-კავკასიის მთავრობამ მისცა საზოგადოებრივი ნებართვა ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულების ცნობის შესახებ მაგრამ უკვე გვიან იყო, ოსმალების ის ფაქტურად უკვე სისრულეში მოყვანილი ჰქონდათ.

ამიერ-კავკასიის დამოუკიდებლობის გამოცხადება ერთი შენიშვნა ჰქონდა თანდაყოლილად, ის დროებითი იყო, სანამ რუსეთში ბოლშევიკების ხელში იქნებოდა ძალა-უფლება, და უკეთეს იქ შეიქმნებოდა სხვა რამელიმე წთავრობა, ამ შემთხვევაში ამიერ-კავკასიის დამოუკიდებლობას ადგილი აღარ ექნებოდა, სწორედ ამ გარემოებით იზარებოდა გერმანელებმა და ოსმალებმა: როცა მათთვის ეს ხელსაწყო იყო ისინი უჩვენებდნენ ამიერ-კავკასიის დამოუკიდებლობაზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში მიუთითებდნენ, რომ თქვენ არ გამოცხადებთ სრული დამოუკიდებლობა. როგორც ჩენკელის ზემოთ მოყვანილ დეკლარაციას, სწორედ ეს გარემოება გაიხადეს ოსმალებმა კოზირათ.

სანამ ბრესტ-ლიტოვსკის ზავის პირობები სისრულეში არ ჰქონდათ ოსმალებს მოყვანილი, ისინი მიუთითებდნენ მის სისრულეში მოყვანის აუცილებლობაზე, როდესაც ის იქნა სისრულეში მოყვანილი, მაშინ ხელახალი მოთხოვნები წამოუყენეს ამიერ-კავკასიის მთავრობას, როგორც დამოუკიდებელ სახელმწიფოს, რომელმაც ეს სრული დამოუკიდებლობა გამოაცხადა ცხრა აპრილს ოსმალებს კარნახით.

არც ამან უშველა ამიერ-კავკასიის კომისარიატს ჩაბლართულ საქმეს. ოსმალები მაინც განაგრძობდნენ წინსვლას, და მოუხედავად იმისა, რომ ბათომში ისევ დაიწყო საზოგადოება მოლაპარაკება, შეჩერებას არ ამირებდნენ. პირიქით, მათი ახალი მოთხოვნები იყო, რომ ოსმალეთის ჯარებს თავისუფალი მიმოსვლა ჰქონოდათ ამიერ-კავკასიის რკინიგზა მარაგზეზე. ეს კი იმნიშვნავდა ოსმალეთის მიერ ამიერ-კავკასიის დაპყრობას. აღიზა ოსმალეთის ხელში ბაქო ნავთობს გადასვლა არ შეეძლებოდა გერმანელების სრულიად და ამიტომ მათ დროულად იცნეს, რომ ჩარეოდნენ საქმეში მომხრეებელ შუამავალი. 19 მაისს გერმანელებმა

გენერალი ფონ-ლოსოვი სწერს ამიერ-კავკასიის საზოგადოების თვითმფლობარებს ბათუმში შემდეგ წერის:

„ბათუმის მოლაპარაკება ვერ მიდის წიბ წარმატებით და დამოკიდებულება, ოსმალეთის და ამიერ-კავკასიის დელეგაციას შორის არავითარი გაუმჯობესება და ბოლო არ უნახს, რადგანაც უკვე მხარეთათვის უმჯობესია, რომ დაჩქარებით ჩვენს მიღწეული შედეგები, ამისათვის, მაქვს პატივი წინადადება მოგცეთ, ბატონო მინისტრო, ჩემს ერთილ სამსახურზე შეუამდგომლობისათვის, მე გთხოვთ ოფიციალურად მაცნობოთ, მხოლოდ არის თუ არა ამიერ-კავკასიის საზოგადოებაში მიიღოს ჩემი წინადადება“.

როგორც ციდან ჩამოვარდნილ მანანას, იგი ეცნა ამ წინადადებას საზოგადოების წევრები, თუმცა იმავე დროს გამოთქმულ იქნა იმედი, რომ თუ კი გერმანიის სურდით, ისედაც მოახდენენ გავლენას ოსმალეთზე, რომლების მაღალ საზღვარი აღარ უნახსოვრებოდა დელეგაციის მუსულმანთა ნაწილი იყო წინააღმდეგი გერმანიის წინადადებას. ისინი იმედგანე იყვნენ დელეგაციის გარეშე დაკავშირებული ოსმალეთის წარმომადგენლებთან, რომ როდესაც დელეგაციაში იხილებოდა ლოსოვის წინადადება, გაუჩნდა დათმობით თხოულობდა ერთი საათით საქმის გარჩევის გადადებას—ალბად მას სურდა ამ ერთ საათში მიეღო დირექტივები თავისი მოკარნახეებისაგან.

ამიერ-კავკასიის საზოგადოება სიამოვნებით, გარდა მუსულმანთა წარმომადგენლებისა, დათანხმდა გერმანელ გენერალის შეამავლობაზე, მაგრამ ოსმალეთის სარდლობამ არ ისურვა ეს შეამდგომლობა.

აქ თითქოს განხეთქილება ჩამოვარდა მოკავშირე გერმანია - ოსმალეთის შორის. მხოლოდ იმის მსვენლობის დროს ოსმალეთი მუდამ გერმანიის მაჩინადა და მისგან დამოკიდებული იყო ყველაფერში, ესეც კი თითქოს ოსმალეთი გერმანიისაგან დამოუკიდებლად საგრძნობ პოლიტიკურ, სტრატეგიულ და ეკონომიკურ გამარჯვებას პოულობდა მთელ კავკასიაში, ეს არ იყო გერმანიისათვის ალბად ხელსაყრელი. მდგომარეობისთვის საქმე იყო რაიმე სხვა ხასიათის მიცემა, რაიმე ახალი

ლოზუნგის წამოყენება. დღის წესრიგში დასვა საკითხი ამიერ-კავკასიის დაყოფის და მის ტერიტორიაზე ოსმალეთ-გერმანელებს გავლენის დანაწილების შესახებ. ამ გეგმა მიხედვით საქართველოში მყოფი ოსმალეთის გერმანიის გავლენა, აზერბეიჯანში და სომხეთში ოსმალეთის, რაც მოახწევდეს სომხეთის ალყას ქვეყნების კირიდან, რადგან აზერბეიჯანის უმთავრესი ქალაქი ბაქო ბოლშევიკების ხელში იყო ამ დროს, ამიტომ ოსმალეთს ის ჯერ უნდა დაეპყროთ სამხედრო ძალით, რომელიც უნდა გატარებული ყოფილიყო სომხეთის და საქართველოს გზებზე. ამანარად ოსმალეთი ბატონობა მიიღო ვრცელდებოდა დანაწილებულ ამიერ-კავკასიაში, მხოლოდ იმ განხილვებით, რომ მათ ბატონობას საქართველოში გერმანელები აკეცდნენ ურთაბ.

ყოველ შემთხვევაში, ჩვენი მდგომარეობა კიდევ ერთი ახალ უარსდებოდა აქ და ამიტომ რაიმე გამოსავალი უნდა გვეძებნა. ბაქოსა და ტფილისის შუა მიმოსვლა შეწყვეტილი იყო. აუარებელი ლტოლვილები ოსმალეთში მიერ დაკავებული ადგილებიდან მიმწერებოდნენ ჩრდილოეთ კავკასიისაკენ, სადაც საბჭოთა ხელისუფლება სურვედა, ზოგიერთ ყაზახების რაიონებში გამოკლებით.

რადგან საქართველოში ჩვენი დარჩენა შეუძლებელი იყო, ამიტომ საოლქო კომიტეტმა დადგინა ჩრდილო-კავკასიაში გადასვლა და იქიდან მოქმედება. ტფილისში დარჩა საოლქო კომიტეტის ბიურო.

28 მაისს გამოცხადებული იქნა საქართველოს „დამოუკიდებლობა“. 27 მაისს გავცდი ტფილისიდან ვლადიკავკასიის გზით. 28 მაისს, დარიალის ხიდან გავცვარცვა ქისტების ბანდებმა. „დამოუკიდებელ საქართველოს“ საზღვარს დამცველიც კი არავინ ყავდა ჯერ აქ. ხიდის გადაღმა კი საბჭოთა მთავრობის წითელარმიელები იდგნენ, რომლებმაც თანხლები გავატანეს ვლადიკავკასიამდე.

ამ დროს კი გერმანიის და ოსმალეთის „მოკავშირე“ იმპერიალისტური ჯარებმა შემოვიღდნენ „თავისუფალ“ საქართველოში...

სილ. თოღრაი.

როგორ იბრძოდა სამეგრელოს მშრომელი გლეხობა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის

თეაბერძნის რევოლუციონერი

სოფ. ხეთაში (ზუგდიდის მაზრა), შავი ზღვის რკინის გზაზე იდგა რკინისგზის მესანგრე ბათალიონი*) ეს რკინის გზა მაშინ გამოცხადებული იყო სამხედრო სტრატეგიულ გზათ. ეს იყო 1916 წლის მიწურული, დასაწყისი 1917 წლის.

რას წარმოადგენდა მაშინ ზუგდიდის მაზრის სოფელი? ნამდვილ სამარეს! არსაით სიცოცხლის ნატამალი, სოფელში დარჩენილი იყვნენ ქალები და მოზუცებულები. ყველაფერი ხანგრძლივი იმპერიალისტური ომის მიერ იყო შთანთქმული, ფიზიკურად და ეკონომიურად განადგურებულ სოფლებში დახევადობდნენ: ბოჭულები სტრატეგიებით, მეფის ჩინოვნიკები, თავდაზნაურობა და თავს დასხაოდნენ შავი შემზარავი მეგრელი გლეხის ლეშით და სისხლით გამძღარი ყვავ-ყორნებით სამღვდელოების სახით. მშრომელი ხალხის საუკეთესო შვილები ან ჯარში იყ-

ნენ ან ციხე-კატორღებში და გადასახლებაში. წელში გაწყვეტილი, ხანში შესული მეგრელი გლეხისთვის, ერთის მხრით, მეფეს ერთად - ერთი მარჩენალი ვაჟი-შვილი წაუერთმევია, მეორეს მხრით, მღვდელს და თავადს უკანასკნელი იმედი ხარი და ძროხა წაუერთმევიათ დრამის და ღალის ასანაზღაურებლად, არსაიდან იმედის მქონე, სასოწარკვეთილებას მაინც არ მისცემია მეგრული მშრომელი გლეხი და ის სიამოვნებით იგონებს 1905 წელს რამოდენიმე ხნით ბრძოლით მოპოებულ თავისუფლებას, ბრძოლებს, წითელი რაზმელების გამარჯვებებს, შემდეგ მწუხარებით იგონებს შემზარავ დამარცხებებს და ალიზანოვის შემოსევას სამეგრელოს რამოდენიმე სოფლების გადაწვა-განადგურებას, დიდი მსხვერპლის გაღებას. იმით ცოცხლობს და სულდგმულობს, რომ იმედი აქვს კიდევ იფეთქებს რევოლუციას, არც მისი ვაჟი შერჩება მეფეს და არც მისი ხაძროხა მღვდელს და თავადს. გასაყიდი არაფერი გააჩნია სოფელს, შიშველ-ტიტველია მოსახლეობა, ცრემლები და მოთქმა, ყველგან გაისმის ქვეითინი ობლად დარჩენილი შიშველ-ტიტველი და მზიერ-მწყურვალე გლეხის ბავშვების.

ამ ჯოჯოხეთურ მყუდროებას აქა-იქ სიცოცხლ-ხარხარის გაგონება არღვევდა. საიდან გაისმოდა ეს? ხალხის სისხლის მსმელი თავდაზნაურების, მღვდლების, ეპარქების —

*) სამხედრო ზეგარის მოხდის წესით. მე მაშინ ემანუელში სამხედრო-სტრატეგიული რკინის გზის მესანგრე ბათალიონში. მომქმედ ჯარში არ ვიყავი დამეხებული, როგორც პოლიტიკურად არა საიმედო მიროვნება, თანახმად სოხუმის ოლქის უფროსის ლენინური ზასიკინის დახასიათებისა, რომელმაც ადმინისტრაციული წესით გადამასახლა სოხუმის ოლქიდან ორი წლით, როგორც პოლიტიკურად არა სანდო მიროვნება 1914 წ. ნოემბერში. ამისათვის ვითვლებოდი ზურგს უკანა მოღაშურით, როდესაც მომისწრო თებერვლის რევოლუციამ.

სპეკულიანტების და მეფის ჩინოვნიკების ოჯახებიდან! ათასი მშვიერი, ტიტველი, ყოველგვარი ადამიანურ უფლებებს მოკლებული, ათი და ოცი კი ფუფუნებაში და ქეიფში, ყოველგვარი უფლებებით და პრივილეგიებით აღჭურვილნი. ასეთი იყო დაახლოებით სურათი სამეგრელოს სოფლების 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის წინა დღეებში.

უახლოვდებით თებერვალს. მმართველი წრეების ცას რაღაც ჩამოღრუბლვა ეტყობა, მოწყვეტილნი ყოველგვარ სწორ ინფორმაციას, ვიკებებით რაღაც მოკორილ ცნობებით, მოგვდის ორ-სამ კაცს მენშევიკების გაზეთი „თანამედროვე აზრი“, რომელიც გვკვებავდა ძალზე პერყევი ინფორმაციებით. თებერვალი თავდება და ჩვენ არაფერი ვიცით. საწყალო ჩამორჩენილ პრევენციად!...

ლენინგრად-მოსკოვში ყველაფერი გათავებულიყო, ხოლო ზოგიერთ ყრუ მიგვირდნილ პროვინციამ არაფერი იცოდა, როგორიც იყო მაშინდელი ხეთა და თუ გნებავთ ზუგდიდიც. თუ არ ვცდები ოთხი მარტი იყო (ძველი სტილით). დელეჟანმა სენაკიდან გაზეთი მოგვიტანა, (მაშინ დელეჟანი იყო ერთად - ერთი მიმოსვლის საშუალება ზუგდიდამდე). ჯერ ჩემი, მერ ხმა მაღალი ჩოჩქოლი შეიქნა დელეჟანთან, გვგონა მთვრალი ხალხი და ყურადღება არ მიგვიქცევია, მაგრამ ნაცნობი ხმა მომესმა, ეს იყო ბ. კალანდაძის ხმა, (მენშევიკი, მასწავლებლად იყო მაშინ ხეთაში), რომელიც გაიძახოდა: „ბიკებო, ბიკებო, ნიკოლოზი ჩამოუვდიათო, ისტერიულად გაიძახოდა. დავიტაცეთ გაზეთი, სადაც პირველ ვერდზე მსხვილი ასოთი სწერია: „რუსეთის დიდი რევოლუცია“, სინარულისაგან ცრემლებს ვერ ვიკავებდით, ულოცავდით ერთი - მეორეს ნიკოლოზის ჩამოვდებას.

ამ დღიდან შეუდევით მზადებას სოფ. ხეთაში მიტინგის მოსაწყობად. პირველი მიტინგი სოც. - დემოკრატების (ბოლშევიკების და მენშევიკების) ინიციატივით მოწყობილ იქნა სოფ. ხეთაში 14 მარტს 1917 წ. (ძვ. სტილით), მესანგრე ბათალიონის მთელი შემადგენლობა და ადგილობრივი მცხოვრებნი ხუთათასამდე მგეტი იქნებოდა მიტინგის დამსწრენი, რაც ჩინებულად ჩატარდა. შესდგა მუშების, ჯარისკაცების და გლეხების საბჭოები, რომლის შემადგენლობა უმეტესობა იყვნენ სოც.-დემ. მენშევიკები. სამაზრო აღმასრულებელ კომიტეტში წევრად, მუშების და ჯარისკაცების სახელით ვიქნენ მე არჩეული, საბჭოს პირველი სხდომაზე დაახლოვებით მარტის 20 იქნებოდა, როდესაც ჩამოვედი ქ. ზუგდიდში, აქ რევოლუციის ნიშან-წყალი არ ეტყობოდა არაფერს, პრისტავები და სტრაჟნიკები ძველებურად დათარეშობდნენ, მიხეზის იყო, რომ აქ საერთოდ პირველ ხანებში ძალზე სუსტი იყო სოც.-დემ. პარტიის ორგანიზაცია და აქედან მისი გავლენა სუსტი იყო. ბოლშევიკები მაშინ ვიყავთ სამი: აშხ. პეტრე შეუნარგია, განს. გრ. ჩიჩუა და მე, მასთან ათიოდე მენშევიკი. ნაციონალისტური პარტიები კი ძალზე ძლიერი იყვნენ. განსაკუთრებით ფედერალისტები, რომელთა სოც. შემადგენლობას განსაკუთრებით წვრილფეხა გაკორებული აზნაურები შეადგენდნენ გვარად კობახიძეები და კედიები. ეს, უკაცრავათ პასუხია, რევოლუციონერები, პირველ მიტინგზე, ჩემი ინიციატივით მოწყველზე. ქალ. ზუგდიდში. გამოვიდნენ პოლიციელების დასაცავად, მაგ. მაშინდელი ფედერალისტების ლიდერი მეჭი კობახიძე გამოვიდა და განაცხადა: „ბატონებო, ჩვენ ჯერ არ მიგვიღია დებუმა ჭეთასის გუბერნატორი გრაფი გულოვიჩისაგან და რაფერ შეიძლება

იმის ნებადაურთველად პოლიციის განიარაღება“-ო.

აბა რა უნდა ეთქვა პოლიციასთან შეზრდილი და მათთან ნათესაური კავშირით დამოკიდებულ „სარევოლიუციო“ პარტიის წარმომადგენელს! აქ განუიარაღებელი დარჩა პოლიცია, ვინაიდან პოლიციის შეზღუდვებზე ადგილობრივ თავდაზნაურებისაგან და, ამავე ფედერალისტების ოჯახის წევრებ - ნათესავებისაგან შესდგებოდა ისე, როგორც ადგილობრივი ნაციონალ-მოვინისტური პარტოგანიზაციები შესდგებოდნენ ადგილობრივ თავდაზნაურებისაგან. ისე, რომ ეს ერთ-მეორის ტოლი ხალხი ერთმანეთს ვერ აწყვინებდა ისეთი „პატარა“ საქმიანათის, როგორიც იყო თებერლის რევოლიუციით გამოწვეული მეფის პოლიციის განიარაღება. იმ მეფის, რომელიც რევოლიუციონერმა მუშათა კლასმა დაატუსაღა. მაგ. ქ. ზუგდიდის ცენტრალურ ადგილზე მიტინგი იქნა მოწყობილი სოც. - დემოკრატების მიერ. სპეცთხი იდგა პოლიციის განიარაღებაზე. ჩვენ მოვითხოვდით ეხლავე ყოფილიყო განიარაღებული პოლიცია (ეს ყო 22 მარტს) ფედერალისტების პარტია კი წინააღმდეგ გამოვიდა მეტი კობახიძის სახით. როგორც ზევით აღვნიშნეთ აქ ამ კრებაზე მენშევიკები ძალზე შეშინებული იყვნენ. ფედერალისტის „სარევოლიუციო“ პარტიის გავლენით და ზოგი მათგანი კიდევაც კომპრომისზე ლაპარაკობდა, მაგრამ ხანგრძლივი კამათის შემდეგ მენშევიკები ჩავითრიე „ავანტიურაში“ და ის იყო გადაწყვეტილი პოლიციის განიარაღება, წინააღმდეგ ფედერალისტებს სურვილისა და 22 მარტს საღამოს 9 საათზე ალყა შემოეკრათ მახრის უფროსის სამმართველოს. და მასთან ერთად სტრაჟნიკების მარქაფის შენობაც დაეკავით, რის შემდეგ შეუღუქვით საიდუმლო არქივების ჩაბარება - დაბეჭდვას. ამრიგად. 25

მარტს მახრის მასშტაბით უკვე განიარაღებულ იქნა პოლიცია ჩვენი ინიციატივით. ამაში არც ფედერალისტები და არც ეროვ. დემოკრ. არ გვეხმარებოდნენ.

ამ დღიდან შეუღუქვით ხელისუფლების ორგანოების ჩამოყალიბებას სამხარო ცენტრში და ადგილებში. სოც. - დემ. პარტიის კომიტეტის ორგანიზაციული პირველი კრება გვექნა ექიმი გ. ჭელიას სახლში. ამ კრებაზე იდგა ორგანიზაციული ხასიათის საკითხი: ხელისუფლების შედგენა და აგრეთვე პერსონალური წამოყენება ჩვენი ამხანაგების და თანამგზავნობების.

არის ქართული ანდაზა: „სახარე ხბოს სარქში შეეტყობაო“. მენშევიკებმა არა რევოლიუციონერობა და არა სოციალისტობა თებერვლის რევოლიუციის პირველ დღეებშივე თავიანთი პრაქტიკული მოღვაწეობით გამოამჟღავნეს. აქ მოვიყვან რამოდენიმე ეპიზოდებს მენშევიკური საბჭოს და მისი აღმასკომის შემოღობიდან:

1. 1917 წ. აპრილ-მაისი იყო. სამხარო აღმასრულებელ კომიტეტს ცნობა მოუღის, რომ მინერელსკის სასახლიდან ძვირფასეულობა და სხვა ქონება გააქვთ მოურავი ვალოდია აღმბიბიას ხელმძღვანელობით და საჭიროა ზომების მიღება. რომ ეს სახალხო ქონება გაქურდული არ იქნესო. მე ეს გადმოცა აღმასკომს ერთ-ერთმა მოხელემ. რომლის გავების შემდეგ აღმასკომის სხდომამდე მოველაპარაკე აღმასკომის წევრებს სოც. - დემოკრატებს: გ. ქედიას, ა. ჩიქავას, მ. ანჯაფარიძეს და სხვ., რომ მიგველო ზომები მინერელსკის სამეურატო ქონების, ძვირფასი ნივთების, რომელიც სახალხო ქონებას წარმოადგენს. დასაყვად. ე. ი. მისი მოვლა და პატრონობა სამხარო აღმასკომს აეღო ხელში. მათ ცალ-ცალკე თანხმობა მოგვცეს. რის იმედით ერთ-ერთ საღამოს სხდომაზე განცხადება შევიტა-

ნე, რომ აღმასკომმა დააყენოს საკუთარი მცველები და მასთან ეხლავე იქნას გამოყოფილი კომისია, რომელიც აღწერს ქონებას და ჩააბარებს საიმედო პიროვნებას. ასეთმა განცხადებამ დიდი ალიაჭოთი ასტეხა ფედერალისტებში და ნაციონალ-დემოკრატიებში, მათ ეს მიიღეს შეურაცყოფად: „როგორ, ჩვენი თანამემამულე ელოდი ალშობაია განაგებს მინჯრელსკის ქონებას, ის მოუოაეია, მასთან ჩვენი ნაც. დემოკრატიების პარტიის წევრია და თქვენ, ბატონო ქვანია, გინდათ შეურაცხოთ დიდი თანამემამულე ჩვენი ელოდი ალშობაია“, აღელვებით განაცხადა მოხუცებულმა ყოფ. ნაზროლიძემ, მაშინ მაც. დემოკრატმა, უკვე გამსვენებულმა, მაინა ჩხოტუამ, ასეთივე აღელვებული სიტყვებით გამოვიდნენ ფედერალისტების ბელადებიც: მიშა მდივანი, კ. კობახიძე, მ. კობახიძე და სხვ. მენშევიკებმა ენა ჩაიფლეს. ამოვიდა, ჩემი წინადადება ჩაშალეს.

მეორე დღეს ცნობა მოგვდის, რომ „სასახლიდან სულ გააქვთ და გააქვთ ნივთები“-ო. გადავწყვიტე, მეორეჯერ დავსვა ეს საკითხი და თუ არ დასთანხმდებიან ჩემს წინადადებას, სკანდალზე წავიდე. ის იყო მეორეჯერ დავსვი საკითხი და თანაც „შეიარაღებული“ მოვედი მარტო, მაუხერის რევოლვერი თან წამოვიღე. მე წამოუყენე ბრალდება ყველა პარტიებს — გამფლანგველი რეაქციონერი ვ. ალშობაიას დაცვა და მფარველობა, ეს მათ დემაგოგიით ჩამოთვალეს. ერთი — ორი მენშევიკი ქე მიჭერს მხარს. მაგრამ მაინც არაფერი გამოდის. კამათი გრძელდება ღამის ორ საათამდე, ბოლოს, როგორც იქნა, მეჭარბს და სკანდალის საშუალებით მიღებულ იქნა შემდეგი დადგენილება: სასახლეების დაბეჭედა და შეიარაღებული მცველების დაყენება, კომისიის არჩევა, რომელიც ასწერს და ჩააბარებს ქონებას და ელოდი ალშობაიას მოხსნა, როგორც

რეაქციონერის. კომისიაში შედიოდნენ: 1. კოლია ბუკია, 2. ნ. ცანავა და ვ. გ. ჩიჩუა. ეს ამბავი მთელს მაზრას მოედო, მშრომელმა გლეხობამ იქვის თვალით დაუწყო ყურება მენშევიკებს და საერთოდ დროებით მთავრობას, რომელიც ძველებურად უდგებოდნენ საკითხს და არა რევოლუციონურად და სოციალისტურად.

2. რევოლუციის პირველ დღეებში მარტი - აპრილი 1917 წ. ყველგან ვაყალიბდით სოფლის აღმასრულებელ კომიტეტებს. აპრილის დამლევს თითქმის ყველა სოფლებში იყო ჩამოყალიბებული სოფლის აღმასკომები, მაგრამ ჩამოუყალიბებული დარჩა ერთ სოფელში, ეს იყო ს. კირცხი. რა იყო მიზეზი? მიზეზი ის იყო, რომ სოფ. კირცხი ხელში აეღო მღვდელ არტემონ ბობოხიას. რომელიც აერჩიათ სოფლის აღმასკომის თავმჯდომარეთ. იმ სოფლის ინტელიგენცია, განსაკუთრებით სოც. დემოკრატები, ტერორის ქვეშ ყავდა იმ მღვდელს. მაზრის „რევოლუციონურმა“ მთავრობამ არ დაამტკიცა მღვდელი, არა იმიტომ, რომ მღვდელი იყო, (გინაიდან მღვდელი პარტიაში მენშევიკებს და ფედერალისტებს ბლომათ ყავდათ) არამედ ის მათ არ ემორჩილებოდა. ის სულაც არ სცნობდა მაზრის ხელისუფლებას. საჭირო იყო ჩაშლა ასეთი არჩევნების და ხელახლა მოსახლეობის კრების მოწვევა. კიდევაც წავიდნენ მაზრა-აღმასკომის წარმომადგენელნი ახალი კრების ჩასატარებლად, მაგრამ, როდესაც საკითხი მიდგა არჩევნებზე, კრებამ ისევ მღვდელი ბობოხია აირჩია, სოფლის აღმასკომის თავმჯდომარეთ. მაზრის წარმომადგენელი კუდამოძებულნი უკან გამოუშვეს. ამოვიდა სოფლის კრებამ სამჯერ მოწვეულმა სამივე-ჯერ, აირჩია მღვდელი ბობოხია. როგორ ახერხებდა ამას მღვდელი ბობოხია? მთელი თავად - აზნაურობა და შეძლებულები მის გარშემო იყვნენ თავმოყრილნი, ესენი კი ღარიბ და საშუალო გლეხობაზე იმ ხანებში ახდენ-

დენ ზეგავლენას. ამასთან მას ყავდა საკუთარი შეიარაღებული ჩაზმით ათ ქაჯამდე. ამრიგად ეს პატარა მონარქისტი არც ისე ზემორობდა. სამაზრო სელისუფლება მავლინებს მე, როგორც მუშათა დეპუტატების საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილეს და სამაზრო აღმასკომის პრეზიდენტის წევრს. ჩავედი თუ არა ს. კირცხში, ადგილობრივ მასწავლებლობასთან შეუღლეი ღარიბ და საშუალო გლეხობის დამუშავებას უბნობრივ. მღვდელმა ეს გაიგო, მაგრამ ის უკვე მომზადებული იყო მისი აზრით. ჩემი მუშაობა სასაჯლოდ არ ყოფნიდა. მასწავლებლებში ყველაზე მეტს მეზმარებოდა ლავილა (მაშინ სოც.-დემ. მენშევიკი, ეხლა ექიმია, უპარტიო. წალენჯიხაში მუშაობს).

საათის სამზე მოვიწვიეთ საერთო კრება. დღის წესრიგში იდგა ერთადერთი საკითხი. სოფლის აღმასკომის თავმჯდომარის არჩევა. რაც მთავარია და მტკივნეული. მოხსენება ჩემია და შუა მოხსენებაზე ვიყავი, როდესაც დაიყვირეს მღვდელ ბოზობამ და მის მომხრეებმა: „ძირს! ძირს! არ გვინდა ანტიქრისტი“ და სხვა. მე ჩემს მოხსენებაში შევეცე სამღვდელოების მოღალატურ საქციელს, სწორედ მაშინ იყო მათ მოინდომეს ობსტრუქციის მოხდენა, მაგრამ კოვზი ნაცარში ჩაუფარდათ: კრების ნახევარზე მეტი ჩემს მომხრე გამოდგა, ამ დროს უბრძანა შეიარაღებულ ძალას „ჩამოაგდეთ მოღალატე ორატორი“-ო. დამოიზნეს თოფები, პირში ტყვიაა მოცემული, მაგრამ საზოგადოების ღარიბი ნაწილი გვერდში ამომიდგა და კრება განუვარდნით და გადავაყენეთ მღვდელი დიდი სკანდალის შემდეგ.

ამ გარემოებამ დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა მშრომელ მოსახლეობაზე. ჩამოვედი ზუგდიდში და კატეგორიულად მოვითხოვე მღვდელი ბოზობის დატყუალება, არ დაგვიჯერეს მენშევიკებმა იმ მოტივით, რომ

გურია - სამეგრელოს ეტისკომისგან დან ნება არ გვაქვსო. გამოცატანიე მუშათა დეპუტატების საბჭოს ბოზობის დაჭერაზე დადგენილება და ის ოთხი დღე იყო დაჭერილი. ამის შემდეგ მას დაეკარგა ყოველგვარი ავტორიტეტი ს. კირცხის მშრომელ გლეხობაში, ის საბოლოოდ გაკოტრდა პოლიტიკურად. ეს ეპიზოდი დიდ არაფერს წარმოადგენს, მაგრამ მომყავს, როგორც დამახასიათებელი მენშევიზმის „რევოლიუციონური“ მოღვაწეობისა. აქედან იწყება ჩვენი (პ. მუხნარგია, გრ. ჩიჩუა და მე) თანდათანობით გამიჯვნა მენშევიკებისაგან. ამ მომენტიდან ჩვენ წინასწარ ვათანხმებდით საკითხებს, ერთი-მეორეს და გამოუფიქრად ორგანიზაციულად. აქედან ფაქტურად ყალიბდება ბოლშევიკური ორგანიზაცია. აქედან ტყობილობს მშრომელი გლეხობა იმას, რომ სოც. დემოკრატებს შორის არის განსხვავება, რომ არის ორი მოწინააღმდეგე მიმართულება.

3. გლეხების საზივარი მემამულე ფ. ფიხაიაზე და ვალოდია ალშიბაიანზე: ეს ორივე ფეოდალი აწიოვებდა სოფ. ჯოლიჯიანის, ოიერმეს, კახათის. შამგონას და ახალ - აბასთუმანის მცხოვრებთ. ეს ორივე შავრაზმელი ძველებურად ავიწროებდნენ აღნიშნულ სოფლის გლეხებს მიწის იჯარით. მათ აღძრეს შუამდგომლობა ახალი სამაზრო მთავრობის წინაშე, რომელმაც გლეხებს ასე განუცხადა:

„ჯერ მიწის ახალი კანონი არ გამოსულა და მანამ კი იყავით ამხანაგებო, ისე, როგორც ძველად იყავით“-ო. ასეთი იყო პასუხი მენშევიკ მიტევას, რომელიც სამიწად - მოქმედო განყოფილებას განაგებდა. ჩვენ კი აუხსენით გლეხობას, რომ არავითარ შემთხვევაში არ მიეცათ ალშიბაიან - ფიხაიასათვის მიწის ღალა და მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობა მხარს არ უჭერდა აღნიშნულ სოფლის გლეხებს, ჩვენს რჩევას დაუჯერეს და ღალის მიცემა შესწყვიტეს

ფიჩხაია - ალშობაიაზე. გლეხები ძალზე აღშფოთებული იყვნენ მენშევიკების ქცევით, ხოლო ჩვენ სათითაოდ გვეძებდნენ გლეხები და გვთხოვდნენ რჩევა - დარიგებას სხვა საკითხებზედაც და გვეუბნებოდნენ: „თქვენ შეადგინეთ ორგანიზაცია და ჩვენ ყველანი ჩავეწყობებით“-ო. სწორედ ამ მომენტიდან ზუგდიდის მაზრის გლეხობა ეცნობა ბოლშევიკურ მიმართულებას და სწორედ ამ მომენტიდან ის ებრძვის მენშევიკებს, როგორც წარმომადგენელთ ბურჟუაზიული და მემამულეების წესწყობილების, რომელიც არაფრით განსხვავდება ნიკოლოზ მეფის წესწყობილებისაგან: ზუგდიდის მაზრის გლეხობა სწორედ ამ დროიდან აძლევს ნდობის მანდატს, ბოლშევიკურ პარტიას.

4. საკითხი საქეგრელოს ყოფ. მთავრის ნინგერელსკის მოურავის დიდი რეაქციონერი ვალოდია ალშობაიას დაქვრის შესახებ.

ვალოდია ალშობაია, როგორც მღვდელი ბოზობია, არ ემორჩილებოდა ზუგდიდის მაზრის მთავრობას, არც ერთ განკარგულებას ის ცხოვრებაში არ ატარებდა. ის თავის თავს სცნობდა, როგორც მოურავს და ფეხებზე ეყიდა სამაზრო ხელისუფლება. დაახლოვებით ხუთ-ჯერ გამოიტანა დადგენილება სამაზრო მთავრობამ ალშობაიას დაქვრის შესახებ, მაგრამ ვერც ერთ-ჯერ ეს დადგენილება სისრულეში ვერ მოიყვანეს. პირადად მე ვიყავი ასეთი სურათის მოწმე: ბატონ ალშობაიას სთხოვენ მობრძანებული მაზრის კომისართან — ლატარიასთან. დაახლოვებით ერთი საათის შემდეგ მობრძანდა ალშობაია. „კომისარი“ მიესალმა, სკამი მიაჩთოდა, ალშობაია ზედავეს ასეთს „ზრდილობას“ და აქედან ადგენს სამოქმედო გეგმას.

— რატომ დამიძახეთ, რა გინდათ ჩემგან, არ მიხვდით, რომ მე თქვენთან არაფერი საქმე რომ არა მაქვს? — მედიდურად კითხულობს ალშობაია.

— ბატონო ვალოდია, უკაცრავად ვარ, მაგრამ მაზრის ხელისუფლებამ დაადგინა ციხეში ჩაბრძანდეთ და მეც გირჩევთ ცოტახნით მაინც წაბრძანდეთ ციხეში, ბატონო ვალოდია, საწოლს კარგათ მოგიწყობთ, იქნებით ისე, როგორც საკუთარ სახლში.

— როგორ მიბედდეთ ციხეში ჩაჯენას, როდესაც თქვენ ხართ ციხეში ჩასაჯენი, ეს რა გაიგონა ჩემმა ყურებმა, აბა ერთი გაბედეთ ხელი მახლეთ, მე ცოცხალს არავინ მახლავს ხელს. მე თქვენ მთავრობა მეგონეთ, თქვენ მთავრობა კი არა იდიოტი ყოფილხართ — ღრიღებს ალშობაია.

— ბატონო ვალოდია, ნუ ღელავთ, თქვენ გულის ავადმყოფობა გაქვთ და ეს ცუდათ იმოქმედებს თქვენს ჯანმრთელობაზე, გთხოვთ, ნუ ღელავთ, ესლა სახლში წაბრძანდით, დაისვენეთ აღელვების შემდეგ. მე მოვასწენებ ამხანაგებს — ეუბნება ალშობაიას დამფრთხალი და ფერწასული კომისარი.

— „მე შინ წავალ, მაგრამ ასეთი უგუნურ ამბებს ჩემდამი ნუ ექნება ადგილი“ სთქვა და წაივიდა გაბრაზებული მოურავი, რომელსაც არც „მშენილობით“ უთქვამს მაზრის კომისარისათვის. ასე აბუჩად აიკლო მეორე რეაქციონერმა მაზრის ხელისუფლება.

მე ვსთხოვე კომისარს ჩემთვის მოეცათ ორი შეიარაღებული კაცი, რომ დამეტყულებია ალშობაია, მაგრამ არ მომცეს: გული გაუსკდებდა და პასუხისმგებაში მიგცემნო. ასე დასცინოდნენ მენშევიკების წყალობით ყველა ჯურის რეაქციონერები თებერვლის რევოლუციას. მაგრამ 25 იანვარს 1918 წ. სვიმო თოლორაძემ (რომელზეც ქვემოთ მექნება ლაპარაკი) დაატუსაღა ბატ. ალშობაია. რომელსაც არც გული გასკდომია და არც ენა ამოუღია, როდესაც ეზოს მიაღდა შეიარაღებული გლეხური რაზმის ნაწილი სვიმო თოლორაძეას ხელმძღვანელობით.

ზემომოყვანილი ფაქტი ზოგიერთს შეიძლება ანეგდოტად მოეჩვენოს, მაგრამ ეს ნამდვილი ამბავია, არა გაგონილი, არამედ ჩემი თვალთა ნათელი.

აღმზიბაიას დაქვრა ვალიკო ჯუღულუშაც მოუხდა, მაგრამ ოდესღაც რევოლუციონერი ჯუღული მენშევიკურმა ჭაობმა გაიძვერა გახდა და ვერც მან მოახერხა და შესძლო აღმზიბაიას დატუსაღება.

აღმზიბაია დაიჭირეს ბოლშევიკურად განწყობილმა გლეხებმა, რასაკვირველია არა მენშევიკური ლაჩრული მთავრობის სახელით, არამედ გლეხური რევოლუციონური რახმის სახელით, რომელიც მუხანათურად დაშალეს მენშევიკებმა ამ ოპერაციის შემდეგ.

1917 წ. ივნის - ივლისამდე ჩვენ მოწყვეტილი ვიყავით, როგორც საგუბერნიო, ისე საოლქო ბოლშევიკურ ცენტრებს, მათ ხელმძღვანელობა - დირექტივებს ივნისის პირველ რიცხვებში თბილისში გამოვიდა ჩვენი პარტიის ოფიციალური ლეგალური ორგანო ყოველ კვირეული გაზეთი „ბრძოლა“. ამ გაზეთის მე ვაერცელებდი 50 ეკზემპლარს და 10 ცალი „კავკასკი რაბოჩი“-ს ზუგდიდის მარზაში მათი დახურვამდე მენშევიკური რეაქციის მიერ.

კვირაში 50 ცალი ბოლშევიკური გაზეთი ვრცელდებოდა, ნაცვლად დღევანდელი 15 ათასისა! გაზეთის გამოსვლამ საშუალება მოგვცა კავშირი გავცემა ჯერ საგუბერნიო, ხოლო მერე საოლქო პარტიულ კომიტეტთან.

ჩვენ სამუდამოთ ვიმიჯნებით მენშევიკებისაგან, ესწყვეტთ მათ კომიტეტთან ყოველგვარ კავშირს და ეფექტობთ ცალკე ორგანიზაციის დაშლის ხელმძღვანელ კომიტეტის დაარსება - ჩამოყალიბებაზე. ამ დროს ჩვენს რიგებს ემატება ორი ამხანაგი: ბეგი ზაბურზანია და მიშა დადიანი. ზაბურზანია პროფესიით — ფარმაცეტი, ძველი რევოლუციონერი.

აღსაყვ ენერგიით და ბოლშევიკურ ენტუზიაზმით.

ამოიგად ჩვენ 90 პროცენტით გავიზარდენით, ასეთმა მოულოდნელ ზრდამ 17 წლის ივნის - ივლისის რიცხვებში ჩვენ წაგვაქეზა, სტიმული მოგვცა და გაგვიჩაღა მუშაობის უნარი, წაგვახალისა ცალკე ორგანიზაციის აუცილებელ შექმნაზე. ძალზე პატარა ვიყავით, მაგრამ ღრმად გეწამდა, რომ ახლო მომავალში ძალა უფლება მუშათა კლასის იქნებოდა. რისთვისაც ჩვენი ცდის მთავარ საგანს შეადგენდა როგორმე ათამდე წევრი მაინც გვყოლოდა და მერე კი დავგეარსებოდა ცალკე დამოუკიდებელი პარტიული კომიტეტი. მაგრამ როგორ შეიძლებოდა ჩვენსკენ ხალხი მოგვეზიდა, როდესაც ჩვენს არსებობაზე, როგორც ბოლშევიკების, ივნისის დასაწყისში არავინ იცოდა, გარდა ჩვენ ხუთისა. ჩვენი ჯგუფი გაახარა გაზეთი „ბრძოლის“ გამოსვლამ. მდგომარეობა სულ სხვანაირად შესცვალა 4-5 ივლისის პეტროგრადის მუშების გამოსვლების ცნობის მიღებამ.

კერენსკის მთავრობა (ტელეგრაფით იყო განკარგულება ბოლშევიკების წინააღმდეგ საპროტესტო მიტინგების მოწყობის შესახებ) ყველგან აწყობდა საპროტესტო მიტინგებს, მენშევიკები და სხვები გამოდიოდნენ პეტროგრადის მუშების 4-5 ივლისის გამოსვლების საწინააღმდეგოთ.

ზუგდიდშიც იქნა მოწყობილი ასეთი მიტინგი კვირას, 9 ივლისს, ქალაქის ბულვარში. ძალან კარგათ მახლოვს იქ გამოვიდნენ ყველა არსებული წვრილ - ბურჟუაზიული პარტიები, რომლებიც კრულდა - წყევლით და ზიზოით აღნიშნავენ პეტროგრადის მუშების გამოსვლებს და მათ ხელმძღვანელ ბოლშევიკების პარტიას.

აი ამ დღეს აღნიშნულ მიტინგზე პირველი გაგონება იყო ზუგდიდის მარზაში და თვით ქალაქში სიტყვა:

„ბოლშევიკური პარტია“, აქ მე მომიხდა გამოსვლა ბოლშევიკური არა პარტიის სახელით, არამედ ზემოაღნიშნული უმნიშვნელო ჯგუფის, ვინაიდან ცენტრიდან ამის დავალება არ გვექონდა, არავითარი ზელმძღვანელობა ცენტრის არ იყო მაშინ, ყველაფერი ჩვენი პირადი პასუხისმგებლობით ხდებოდა. აქ ზუგდიდში ორგანიზაციულად არ ვიყავით ჩამოყალიბებული და ამიტომ ჯგუფის სახელით მომიხდა გალაშქრება მენშევიკურ დემაგოგია - პროვოკაციის წინააღმდეგ. მეორე დღეს შეიქმნა მიუთქმა-მოთქმა ჩვენზე, როგორც მოალაბატეებზე, მთლიანობის დამრღვევებზე“ და სხვ.

ჩვენ მთავარ მიზანს შეადგენდა სათანადო პარტიულ ცენტრთან კავშირის გაბმა, ვცადეთ ქუთაისთან წერილობით, მაგრამ არაფერი გამოგვივიდა, შემდეგ კი გავუმგზავრე მე პირადად, ამ დროიდან აღრიცხვაზე იქნა ჩვენი ჯგუფი აყვანილი დიდი ვაი-ვაღლახით. ეს იყო 1917 წლის ივლისის დამლევი. ამის შემდეგ ყოველგვარი მუშაობა ჩვენი ბოლშევიკური ჯგუფისა ზუგდიდის მაზრაში ხდებოდა პარტიის ღირექტივების და ზელმძღვანელობის თანხმად. ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ 1917 წელს, ბოლშევიკურ პრესაში გარდა ოზურგეთისა, ზუგდიდსავეთ არც ერთი მაზრა არ შუქდებოდა. ჩვენმა გამოსვლამ მენშევიკების ზემოაღნიშნულ საპროტესტო მიტინგზე, კერენსის მთავრობის წინააღმდეგ, ძალიან კარგი შთაბეჭდილება მოახდინა მშრომელ მასაში, რის შემდეგ ოთხისაგან შემდგარი ჯგუფი ათამდე და ოცამდე გაიზარდა, და ის იყო 26 სექტემბერს ნაშუადღევის ხუთ საათზე 1917 წ. ადგილობრივი გიმნაზიის შენობაში მოვიწვიეთ საერთო დამფუძნებელი პარტიული კრება. აი კორესპონდენციაც გაზეთ „ბოქოლაში“ მოთავსებული 1917 წ. 8 ოქტომბერი № 19.

„26 სექტემბერს აქ დაარსდა ცალკე ორგანიზაცია რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიისა (ბოლშევიკებისა), რომელსაც დიდი ხნიდან ვცდილობდით, მაგრამ სხვა და სხვა მიზეზების გამო დღემდე ვერ შევძელით. ზემოაღნიშნულ დროს ადგილობრივ გიმნაზიაში გვექონდა დამფუძნებელი კრება ნამდვილი თანამგრძნობ ამხანაგებისა; კრების თავმჯდომარეთ ავირჩიეთ აბხ. ალექსანდრე ერჭომიშვილი, რომელიც ესაუბრა კრებას მიმდინარე მომენტზე. არჩეულ იქნა პრეზიდიუმი ხუთი კაცისაგან. ეს დღით სასურველი ნაბიჯის გადადგმა ზუგდიდის მაზრაში და იმედიც მაქვს ზუგდიდის მშრომელი დემოკრატია მზარს დაუჭერს და ჩაეწერება მათი ინტერესების დამცველი პარტიის ბოლშევიკების ორგანიზაციაში. მაშ, გაუმარჯოს ბოლშევიკებს. ზუგდიდე-ლი ისაკო“.

ზუგდიდის ბოლშევიკური ორგანიზაცია არის ერთი ძველი ორგანიზაციითაგანი, რომელმაც თავის დროზე გასწყვიტა მენშევიკებთან ყოველგვარი კავშირი, აი ამ დროიდან ჩვენ გადავდივართ აქტიურ მუშაობაზე, ვაწარმოებთ სააგიტაციო - საპროპაგანდო და ორგანიზაციულ მუშაობას. იწვევენ ქუთაისის საგუბერნიო პარტიულ კონფერენციას, რომელზედაც ზუგდიდის ბოლშევიკური ორგანიზაცია დებულობს აქტიურ მონაწილეობას, დილეგატად მაგზავნიან მე, სადაც მიირჩევენ საგუბერნიო კომიტეტის წევრად, პირველად აქ გავეცანი საშა გეგაქკორს, ვალია ზამბაძეს (ის ხონიდან იყო კონფერენციაზე) ბ. ლომინაძეს, ს. ჩხლაძეს და სხვ.

ოქტომბრის პირველ რიცხვებში მოწვეული იყო ამიერ - კავკასიის პირველი საოლქო ყრილობა, ამ ყრილობაზე ზუგდიდის მაზრიდან გაგზავნილი ვიყავი მე, სათათბირო ხმით. გადამწყვეტი ხმის უფლება მაშინ არ გვექონდა, მთელ ორგანიზაციას, წევ-

რების სიმცირის გამო, (მაშინ გვყავდა 73 წევრი, საქარო იყო 100 წევრი, რომ ერთი დელეგატი გვყოლოდა გადამწყვეტი ხმით). სხვა საკითხებს შორის ყრილობაზე იდგა ორი მთავარი საკითხი: 1. მოხსენება მიმდინარე მომენტზე და 2. დამფუძნებელ კრებაზე. პირველ საკითხზე მოხსენება გააკეთა ამხ. ს. შაუმიანმა, ხოლო მეორეზე ამხ. შავედროვმა. ამხ. შაუმიანი თავის მოხსენებაში აღნიშნავდა, თუ როგორ უნდა გვემუშავნა ადგილებზე და უმთავრესად რაზე უნდა ყოფილიყო მიქცეული ორგანიზაციების მთავარი ყურადღება.

მოვიყვან იმ ადგილს ამხ. შაუმიანის მოხსენებიდან, რომელიც ადგილებს მიეცა სახელმძღვანელოდ:

„3-5 ივლისის შემდეგ ძალა-უფლების, მხოლოდ დაპყრობაზე შეიძლება ლაპარაკი და არა მის გადასვლაზე ან მიღებაზე.

ახალ-ახალმა გამცემლობის ფაქტებმა მართლა შექმნეს ნამდვილი ანარქია. ასეთ მდგომარეობას კი ჩვენ არ შეგვიძლია შეუჩივდეთ. აღნიშნავთ რა, რომ მრავალ საბჭოში ბოლშევიკების გავლენა ძლიერდება, თვით გლეხობაც კი „ბოლშევიკდება“, რომ მენშევიკების ციხე-სიმაგრე ამიერკავკასიაც კი კოალიციის წინააღმდეგ ამტყველოდა, და ბოლოს ძლიერდება ყველგან მლეღვარება, მიწების დატაცება და სხვა, ჩვენ ვალისა რევოლიუციას სათავეში ჩაუდგეთ. ჩვენ უნდა ვაიძულოთ მოიწვიონ საბჭოთა სიეზდი, საბჭოებმა თავიანთი ძალა-უფლება უნდა გააძლიერონ ადგილობრივად“ (ხაზგასმული ჩემია ი. უ.).

აღნიშნულ დირექტივებით ეაწარმოებოდა მუშაობას. წევრები და თანამგარძნობები დღითი დღე ემატება ჩვენს ორგანიზაციას. კრებებზე, მიტინგებზე, ქალაქის საბჭოში და სოფლის საბჭოებში ჩვენ გამოვდივართ შევნი ლოზუნგებით და რევოლიუციებით: ჩვენ როდი ვართ უმნიშვნე-

ლო ჯგუფი, არამედ უკვე წარმოვადგენთ ორგანიზაციას. ყველანი ანგარიშს გვიწევს. ამ დროს მიმდინარეობს სრულიად რუსეთის დამფუძნებელ კრების საარჩევნო კამპანია, ჩვენც ვემზადებით. სამაზრო ინტერპარტიულ საარჩევნო კომისიაში, ბოლშევიკებიდან შევდივარ მე. აქ ფული და ხალხია საქარო, ჩვენ კი კაპეიკი არ გავაჩნია, არც „ნდობა“ გვაქვს. ჩვენ წინააღმდეგ კი ყველა პარტიებია, მდიდრები ფულით და ძველი დახელოვნებული პროპაგანდისტებითაც. საწევრო არ გვყოფნიდა, ცენტრიდან კი მართა საარჩევნო ბიულეტენები მივიღეთ ამხ. ვასო კანდელაკის ხელით, ისიც ძალზე დაგვიანებით, სხვა არავითარი ფინანსური დახმარება არსაით გვქონდა, ამიტომ მიგმართეთ ფასიანი საღამოების მართვას და ყულაბებით ფულის შეკრებას ორგანიზაციის სასარგებლოთ. ასეთი საშუალებით დაახლოვებით 900 მანეთამდე მოვაგროვეთ. მშრომელი ხალხის სიმბატია ჩვენსკენაა, მათი ხმა რომ მიიღო, მისელა უნდა, ყველგან მოსაწყობია საარჩევნო უბნები და სხვა, ამის საშუალება ჩვენ არ გავაჩნია, მენშევიკების ხელშია აპარატი, ფული და ყველაფერი. აქ ფული თამაშობდა პირველ ხარისხოვან როლს და სწორედ ფულით არჩეული კონტრ - რევოლიუციონური დამფუძნებელი კრება მართლა რომ გასარეკი იყო. ასეთი სამზადისის დროს ცნობას ვღებულობთ, რომ ლენინგრადის მუშებმა ძალა-უფლება ხელში ჩაიგდეს. აქედან იწყება ბრძოლის ახალი პერიოდი.

შეიარაღებული ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის საქართველოში

ოქტომბრის რევოლიუციის დღიდან ჩვენ უკვე გადავდივართ ნახევრად არალეგალურ მდგომარეობაში. როგორც პირველი ბუჩუხაიული რევოლიუცია მივიღეთ გაზეთის შემწეობით, ისე

მეორე პროლეტარული რევოლუციის გამარჯვების ცნობაც. განსხვავება იმაშია, რომ საქართველოს წვრილ - ბურჟუაზიულმა სტიქიამ დროებით დასძლია მუშათა კლასს მენშევიკების ლალატის წყალობით, ფაქტური ძალა - უფლება მათ გამოიყენეს მუშათა კლასის წინააღმდეგ და საქართველოს ბურჟუაზიის და თავად - აზნაურობის სასარგებლოდ. ამიტომ იყო საჭირო ბრძოლა მენშევიკების ბურჟუაზიული წესწყობილების დასაშლად, რომელსაც ვიწყებთ განსაკუთრებით ამ დროიდან.

ჩვენ მეორე დღესვე (ეს იყო 30 ოქტომბერს ძველი სტილით) მოვიწვიეთ საღამოს 7 საათზე საზენიო სხდომა წევრებისა, თანამგრძნობების და საბჭოს წევრების, კომიტეტის ბიუროს შენობაში, რომელიც მთლიანად გაქედილი იყო ხალხით, ჩვენი ბიუროს დავალებით მოხსენება გავაკეთე მე მიმდინარე მომენტზე, რის შემდეგ კრებამ ერთხმად მიიღო მისასალმებელი ოპერების გაგზავნა ლენინგრადის და მოსკოვის პროლეტარიატის ბრწყინვალე გამარჯვების გამო. ლენინგრადის და მოსკოვის საზენიო საბჭოს და კომიტეტის სახელზე. (ჩვენ მიერ გაგზავნილი დეპეშა ეხლაც ინახება ლენინგრადის რევოლუციონურ მუზეუმში).

კრებამ აგრეთვე მოწოდებით მიმართა მაზრის მთელ მშრომელ გლეხობას, რომ ჩვენც „მიგვებაძა“ პეტროგრადის და მოსკოვის პროლეტარიატისათვის ძალა - უთლების საკუთარ ხელში აღებით. ასეთი ჩვენი ამჟამად გამოსვლის შემდეგ იწყება მენშევიკური რეაქციის იერიშები ჩვენს წინააღმდეგ. მაგალითად ყველა ჩვენი საარჩევნო ბიულეტენები სრულ. რუსეთ. დამფუძნებელ კრების, რაც კი ფოსტით გადაგზავნილი იყო ადგილებში, ყველა დასწევს მენშევიკებმა, რაც აზნაურობების ხელით, გადავგზავნეთ, გზაში დაიჭირეს, ბიულე-

ტენები წაართვეს და წყალში გადაყარეს და დასწევს.

ამრიგად გარდა ქალაქ ზუგდიდის და მის თემის, ჩვენ არსად მოგვეცა საშუალება ჩვენი საარჩევნო სიით და ყუთით გამოვსულიყავით. ფრონტიდან დაბრუნებული ჯარისკაცები და გლეხობა გაიძახოდნენ: № 5 „კენქი“ მოგვეცით, მაგრამ როგორ შეიძლებოდა № 5 ბიულეტენის მიწოდება გლეხობაზე, როდესაც ჯოჯოხეთური პირობები იყო შექმნილი მენშევიკური „დემოკრატიის“ მიერ. როდესაც მივმართავდით ხელისუფლებას, რომ ასე უკანონო იქცევა თქვენი ხალხი-თქო, სერიოზულ სახეს მიიღებდნენ მენშევიკური ყენები: ალექსანდრე ჩიჭავა და მამია ანჯაფარიძე: „კაცო მამია, ნუ თუ ეს მართალია? ის მიუგებდა: „რას იზამ, ხუთი ნომერი კენქის დანახვა ხალხს ეზარება და ზოგან კი აქვს ადგილი ბიულეტენების დაწვას, ასეთია დემოკრატიის სურვილი ჩემო ალექსანდრე, რა ვქნათ“.

ასეთი ცინიკური პასუხით გვიმასპინძლებოდნენ, უკაცრავათ პასუხია, სოციალისტები და საზოგადო მოღვაწენი.

ქალ. ზუგდიდში ჩვენ მივიღეთ 97 ხმა, ზუგდიდის თემში 37 ხმა, სულ ორივე საარჩევნო უბანში მივიღეთ **184 ხმა**. მენშევიკები ამანაც ააღელვა; როგორ, ორმა-სამმა კაცმა 134 ხმა მიიღო“-ო. ამას გაიძახოდნენ დიდი და პატარა, ქალი და ვაჟი მენშევიკურად მოაზროვნენი და ყველა ნაციონალური პარტიები, რომლებიც ჩვენ ვერ გვინებდნენ. ეს მოხდა მაშინდელ ზუგდიდში, რომელიც უაღრესად წვრილ - ბურჟუაზიულ აზნაურული იყო. აღნიშნული ხმები ჩვენ მივიღეთ მოჯამატირების, უკიდურესი ღარიბების, ნოქრების და რკინის გზელ მუშებისაგან, რომელნიც სამუშაოთა ლიკვიდაციის გამო, ცოტანი იყვნენ, 65 კაცამდე და რომლებმაც ჩვენ მოგვეცა ხმა მთლიანად. სოფლები კი მოელიან ჩვენ საარჩევ-

ნო ბიულეტენს № 5-ს, მაგრამ ის არ-
 სად მოსახანს, ზოგი დამწვარი, ზო-
 გიც წყალშია გადაყრილი მენშევი-
 კერს მიერ. ამრიგად არჩევნებში ჩვენ
 „გვამარტყეს“ დემოკრატიზმის
 მრალადებელმა შემდეგი საშუალებ-
 ზით: ფულით, შეიარაღებული უხე-
 ში ძალებით და მთელი აპარატის ამო-
 ქმედებით ჩვენ წინააღმდეგ, ე. ი. ნა-
 მდვილი „დემოკრატიული“ საშუა-
 ლებით, როდესაც მშრომელი მასა
 გეტულობს, რომ ბოლშევიკების საა-
 რჩენო ბიულეტენი № 5 მენშევიკე-
 ბმა დასწევს და წყალში გადაყარეს
 და ჩვენ ბოლშევიკებს გვაპატიმრებენ
 და გვდეცნიან, ასეთის გაგონებამ და
 დაზიანებამ, განსაკუთრებით მშრომელ
 გლეხობაში დიდი უკმაყოფილება გა-
 მოიწვია მენშევიკების მიმართ ჩვენ
 სასარგებლოდ. ამ დროიდან ჩვენი
 ორგანიზაცია ხდება მასიური. ჩვენ-
 თან მოდიან ათობით და ასობით
 გლეხობა და ეწერებიან ჩვენს პარ-
 ტიაში. ამრიგად ჩვენი მონაწილეობის
 მიღება სრულიად რუსეთის დამფუ-
 ძნებელი კრების სამაზრო საარჩევნო
 კომისიაში, მიუხედავად ზოგიერთის
 უარყოფითი განწყობილებისა მიზან-
 შეწონილი გამოდგა. მიუხედავად
 იმისა, რომ ძალზე შევიწროებული
 ვიყავით ყოველ მხრივ, მაინც შევძე-
 ლით მაზრის ფართო მოსახლეობისა-
 თვის პარტიის მთავარი დებულების
 გაცნობა. სწორედ დამფუძნებელი
 კრების არჩევნების და მის გარეკის
 შემდეგ იწყეს მშრომელთა გლეხებმა
 ჩვენი ორგანიზაციის ძებმა, როგორც
 ერთად-ერთი მათი ინტერესის დამ-
 ცველი პარტიის. ეს არის ის პერიო-
 დი, როდესაც ქართველი მენშევიკე-
 ბი, მუსავატისტები და დანაკლები
 თავიანთი ბურჟუაზიის კარნახით
 ლალატობენ ოქტომბრის პროლეტა-
 რულ რევოლუციას, სარგებლობენ
 ახალი ნორჩი პროლეტარული სახელ-
 მწიფოს საგარეო და შინაური ეკო-
 ნომიურ - პოლიტიკური ხასიათის გა-
 რთულებით და ის იყო ამიერ-კავკა-
 სიას დროებით სწყვეტენ მუშურ-

გლეხურ რუსეთს. ასეთი მოლაღატე-
 ბმა მენშევიკების, მუსავატისტების
 და დანაკლებების, ჩვენ მაშინათვე
 ეაცნობით ზუგდიდის მაზრის მშრო-
 მელ გლეხობას სპეციალური კრებე-
 ბის და მიტინგების მოწყობით, ამ სა-
 მარცხინო აქტმა ძალზე აღელვება
 გამოიწვია მენშევიკებისადმი მშრო-
 მელ მეგრულ მოსახლეობაში, რომ-
 ლის დამადასტურებელი ისტორიუ-
 ლი საბუთებს ჩვენ ქვემოთ მოვი-
 ყვანთ რეზოლუციების სახით.

1918 წლის თებერვალში რევო-
 ლუციისადმი მენშევიკების აშკარა
 ლალატი-გამცემლობის გამო, ჩვენი
 ორგანიზაციის ხელმძღვანელობით
 ზუგდიდის მაზრაში იწყება სამოქა-
 ლაქო ომი მენშევიკების წინააღმდეგ
 და ის გრძელდება ცამეტ თვეს, ცა-
 მეტ თვეს სამეგრელოს მშრომელი
 ქალი და ვაჟი ებრძოდა მენშევიკურ
 ჯალათებს. ჩვენ ვემზადებით რაიო-
 ნობით მშრომელი გლეხობისაგან მო-
 ვიწვიოთ ყრილობები, სადაც უნდა
 გაგვეჩიხა შემდეგი საკითხები: 1) ძა-
 ლა-უფლების ხელში ჩაგდება შესა-
 ხებ და 2) ორიენტაციის საკითხი.
 რუსეთს, რომ ჩამოშორდნ მენშევი-
 კები, ამ გარემოებას ვერ ითმენდა
 ზუგდიდის მშრომელ-გლეხობა და
 ბოლშევიკურად განწყობილი აქა-იქ
 სოფლის მასწავლებლობა, დანარჩე-
 ნი შეძლებული კლასები, თავად-აზ-
 ნაურობა და სამღვდელეობა მზარს
 უმერდნ მენშევიკებს. ეს გასაგებიც
 იყო და არის თუ რატომ გაურბოდა
 და გაურბის ბურჟუაზიული შოვინი-
 სტური საქართველო პროლეტარულ
 რუსეთს, იმიტომ, რომ მას მისი კლა-
 სიური ინტერესები არ შელახოდა,
 რომ მას იარჩენოდა ქართველი
 გლეხი და ქართველი მუშა საყვლე-
 ვად. მაზრა ჩვენ გაეყავით ორ ნაწი-
 ლად: ზემო ნაწილში შედიოდა 15
 საზოგადოება (ან დღევანდელი 15
 თემზე კოტათი მეტი) ზემო ნაწილის
 ყრილობა იყო დანიშნული 1918 წ.
 28 თებერვალს ს. წალენჯიხეში, ხო-
 ლო მეორე ნახევრის უნდა მოგიწვია

ანაკლიაში ან დარჩილში, რომლის დრო არ გვქონდა დანიშნული ტენდერული და პოლიტიკური მიზეზების გამო.

რატომ არ ვაპრობდით ზუგდიდში ყრილობის მოწვევას და გადაგვქონდა ანაკლიაში, ან და დარჩილში? იმით, რომ, როგორც შევითვსთქვით, მაშინდელი ზუგდიდი ცენტრული იყო წყრილი ბურჟუაზიის და აზნაურობის, მუშა და გლეხის გავლენა არ იყო, რომ მოგვეწყო ზუგდიდში, რასაკვირველია, დავამარცხებდნენ და ის იყო მენშევიკებმა მიმართეს ხრიკებს, ჩვენი გეგმის ჩასაშლელად: გაგვივრცელეს ხმა, რომ ყრილობა არა წალენჯიხში იქნება, არამედ ჯვარშიო, მერე არა ერთ ადგილასო, რომ ამით მოეხდნათ მასთან დეზორგანიზაცია, ძალების დაქსაქვა და ამრიგად ჩაენშალათ ყრილობის მოწვევა, რაც მათდა საუბედუროთ ვერ შესძლეს. ყრილობა მაინც მოწვეულ იქნა დანიშნულ ვადაზე თავის ადგილას და თბის დროზე, სადაც გარდა მოწვეული დელეგატებისა დაესწრო აუარებელი მშრომელი გლეხობა, მახლობელ ადგილებიდან. მთელი მაზრის ყურადღება ამ ყრილობაზე იყო მიქცეული, აბა რა ნაბიჯს გადასდამდა ის, ამ მეტად საპასუხისმგებლო მომენტში. ეს მართლაც ისტორიული დღე იყო მთელი მაზრის მშრომელებისათვის.

მაზრაში მომქმედი მთელი პოლიტიკური პარტიები გაფაციცებით ემზადებოდნენ ამ დღისათვის, მთელი მათი საუკეთესო ძალები ე. წ. „მიძიე არტილერია“ აქ იყო ამ დღეს თავმოყრილი, თითო პარტიას ათ-ათი ორატორები ყავდა, მომზადებული, დიდიდან ყველა დანიშნულ ადგილასა... მიემგზავრებიან ეტლებით, თვითონ შეიარაღებულინ არიან და კიდევ შეიარაღებული ძალების თანხლებით, ჩვენ კი საშუალება არ გვაქვს წასასვლელად. ჩვენი სამაზრო ბიუროს სახელით მივდივართ მე მარტო. და ისიც დიდი ვაი-ჟავლახის

მენდევ ვიშოვნე გაძვალტყავებული ლაფშა ცხენი წასასვლელად, რომელიც ძლიერ-ლა ადგამდა ფეხებს და წალენჯიხში ჩასვლამდე გაიარა შეიდ საათმა, ნაცვლად ორი საათისა ეტლით ან კარგი ცხენით, რომ ჩავედი ნაშუადღევის ოთხი საათი იქნებოდა და ის იყო კრების გახსნასაც ჩაუსწარი.

მენშევიკებს უნდოდათ პრეზიდენტმა თავიანთი გენერლები გაეყვანათ, რომლის ორგვლივ დიდი მუშაობა უწარმოებიათ ჩემს ჩამოსვლამდე, საზოგადოებრივი აზრის დამუშავება და სხვა, მაგრამ კოვზი ნაცარში ჩაუვარდათ; პრეზიდენტში იქნა არჩეული ყველა ჩვენი თანაგონიობი გლეხები და ყოფილი ჯარისკაცები. მენშევიკები კიდევ შეეცადნენ ერთ ხრიკს, რომ მთავარ მომხსენებლად მათი ხალხი ყოფილიყო, რომ ამით ხელში „ჩაეფლათ“ ყრილობა იაფი დემაგოგიით, მაგრამ აქაც გაშავდნენ, მათ (მენშევიკებს) წინააღმდეგ ყველა პოლიტიკურ პარტიები ხმას აძლევდნენ, მაგალითად: ესერები, ესთერები და ნაციონალ-დემოკრატები. ყრილობამ მიიღო ყველა მთავარ საკითხებზე მოხსენება გააკეთოს ორი პარტიის წარმომადგენლებმა, ერთი ბოლშევიკების და მეორეც ოთხიდან ერთმა, ვინაიდან ოთხი დანარჩენი პარტიები თითქმის ერთდაიგვივარა. ალერ-ზაური ასტეხა დანარჩენ ოთხ პარტიაში, მაგრამ მოხსენების გაკეთება დანარჩენებმა მენშევიკს დაუთმეს. პირველად მოხსენება გააკეთა მაზრის კომისარმა მენშევიკ ესტატე ლატარიამ, მეორეთ მე.

კამათში ყველა პარტიებმა მიიღეს აქტიური მონაწილეობა, რომელნიც ლატარიას უმშვენებდნენ გვერდს. ყრილობის დადგენილება ასი პროცენტით მართალი იყო, ვინაიდან მიმდინარე მომენტზე გარდა ბოლშევიკებისა, დანარჩენ ყველა პოლიტიკური პარტიებს ერთიდა იგივე აზრი ქონდათ, მათ კიდევ იმიტომ უნდოდათ ყველა პარტიების წარმომად-

გენლებს გაეკეთებიათ მოხსენებები მომენტზე, რომ დაეღალათ ყრილობა ისე, რომ ჩვენი მოხსენების მოსმენა აღარ შესძლებოდა ყრილობას.

„ზოგი ქირი მარგებელია“ — ნათქვამია, და მართლაც მთელი ეს ხროვა, რაც ზუგდიდიდან ჩამოვიდა სხვადასხვა პოლიტიკური პარტიების სახით და მე რომ დამესივნენ, ამ გარემოებას სულ უბრალო პოლიტიკურად უსუსურ გლახმაც კი მიაქცია ყურადღება, ცინიკად ყველა ეს ჩემი მოწინააღმდეგენი შესდგებოდნენ წყრილობაში. მოვინისტური ინტელიგენტი თავდა-აზნაურობისაგან. ზემოთ აღნიშნულ ორი საკითხის ამოწურვამ გასტანა საღამოს თერთმეტ სათამდი. პოლიტიკური პარტიების გამოსვლის შემდეგ უპარტო გლახებმაც მთელი მონაწილეობა კამათში, რომლებიც სასტიკად კიცხავდნენ მენშევიკების ლალატს რევოლუციისადმი. საერთოდ და განსაკუთრებით ამიერ-კავკასიის რუსეთიდან გამოყოფის გამო. კამათის დამთავრების შემდეგ იქნა შემოტანილი ორი რეზოლიუცია: პირველი შემოიტანა ყველა პარტიების სახელით, გარდა ჩვენი, ფედერალისტმა ლავერენტი საჯაიამ, ხოლო მეორე შემოვიტანე მე, ჩვენი პარტიის სამაზრო ბიუროს სახელით. საჯაიას ინტერპარტიულ რეზოლიუციას თვითონ ავტორებმა მისცეს ხმა, მეტი არავინ აღმოჩნდა ხმის მიმცემი, ჩემი კი ერთხმად იქნა მიღებული ყრილობის მიერ, რომელიც იყო დაბეჭდილი გაზეთ „ჩვენი ბრძოლა“-ში. გაზეთი „ჩვენი ბრძოლა“ მაშინ გამოდიოდა ქ. ქუთაისში, თბილისში გაზეთი „ბრძოლის“ რედაქციის მენშევიკური რეაქციის მიერ განადგურების შემდეგ და იყო დასავლეთ ამიერკავკასიის და ქუთაისის საგუბერნიო კომიტეტების ორგანო.

მოწყაეს უცვლელად ეს რეზოლიუცია:

„ჩვენ ყოფილ ჯარისკაცების და გლახების ზუთმეტი საზოგადოების დელეგატებმა მოვისმინეთ რა სხვა-

დასხვა პოლიტიკურ პარტიების და აგრეთვე ბატონ მაზრის კომისარის მოხსენებები მომენტის შესახებ ვარდგენთ შემდეგს: 1. ჩვენ, როგორც რევოლუციონერები და ქეშმარიტი დამცველნი რევოლუციისა და სამშალოსი გაიშე და შინაური მტრე ბისაგან, მოვითხოვთ დაუყოვნებლივ მოხდეს არჩენები გლეხთა საბჭოებისა, როგორც რაიონში, ისე მთელ მაზრაში.

2. დღეიდან სრულიად ფაქტებულ იქნას აღმასროლებელი კომიტეტები და ყველა მისი ფუნქციები გადაეცეს გლეხთა საბჭოებს, როგორც ერთად ერთს დამცველს რევოლუციონურ უღარიბეს გლეხობის და მუშებისა.

3. არავითარ შემთხვევაში ჩვენ არ ვემხრობით მათ, ვინც ლამობენ ამკავკასიის რუსეთიდან გამოყოფას, მანამ, სანამდე ამიერ-კავკასიაში არ შესდგება მუშათა და გლეხთა საბჭოების მთავრობა, რომელიც იქნება სრული ნდობით აღჭურვილი ამიერკავკასიის გლეხების და მუშების მიერ, რომელსაც შეუძლიან გამოყოფაც და შეერთებაც რუსეთთან.

4. სასტიკ პროტესტს უცხადებთ ამიერ-კავკასიის კომისარიატს, რომელმაც დახვრიტა მშვიდობიანი მიტინგი და დაღვარა უმანკო სისხლი მშვიდობიანი მტხოვრებლების და მუშების, 10 თებერვალს ქალ. თბილისში, აგრეთვე დაუყოვნებლივ მოვითხოვთ განთავისუფოთულ იქნან დატყვევებულ ბოლშევიკების მეთაურები, როგორც ნამდილი და ქეშმარიტი რევოლუციონერები და სოციალისტები. თავმჯდომარე: სიმონ ბელქანია, მდივანი: დოროთე კვაჩხელია, 1918 წ. 28 თებერვალი. ს. წაღუნჯიხი.

რის მაჩვენებელია ეს? იმის, რომ მეგრელი გლეხი თავის ბედ-იღბალს უკავშირებდა რუსეთის მუშათა კლასს, იმის, რომ თავდა-აზნაურობაზე და ბურჟუაზიაზე გამარჯვება შეიძლება არა განცალკევებულად,

არამედ, რუსეთის მუშათა კლასთან ერთად, მან ამ აქტით გააგონა მენშევიკებს და ყველა ჯურის ნაციონალისტებს და მასთან უნდა გაიგონონ დღევანდელმა ოპორტუნისტებმაც, რომ მას კაცი-ჰამია ნაციონალიზმთან არაფერი აქვს საერთო, რომ მისი პოლიტიკური თავისუფლება, ეკონომიური და კულტურული განვითარება შეიძლება ინტერნაციონალური აღზრდით რუსეთის მუშათა კლასთან ერთად, რომლის ხელმძღვანელია ლენინის ბოლშევიკური პარტია.

ამ აქტით სამეგრელოს მშრომელმა მოსახლეობამ ფიცი დასდო, ლენინის პარტიასთან, ჭირშიაც და ლხინშიაც მის დროშის ქვეშ იბრძოლოს, მოთვლილი მუშათა კლასის და საერთაშორისო პროლეტარული რევოლუციის საბოლოო გამარჯვებამდე. ასეთი კლასიური ინტერნაციონალური ნაბიჯი სამეგრელოს გლეხობის, ქართული შოვინიზმით გაუღენთილ მენშევიკებმა მონათლეს საქართველოს და რევოლუციის ღალატად. ზუგდიდის მაზრის ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით მომზდარი წაღწევის ამბები, — სამშობლოს ღალატად იქნა გამოცხადებული მენშევიკების მიერ. პირიქით, ეს აქტი საქართველოს მშრომელების და რევოლუციის დახმარება იყო. წაღწევის ყრილობის რეზოლუცია მთელს სამეგრელოს მოედო, წაღწევისში ძალა-უფლება საბჭოებმა ჩაიბარეს, ე. ი. ამ დღეს საბჭოთა ძალა-უფლება გამოცხადდა წაღწევის რაიონში, ან უფრო სწორედ რომ ვთქვათ — ზემო სამეგრელოში.

ყრილობის წევრები დაიშალნენ, დირექტივებით, რომ ეხლა შესდგომოდნენ სოფლის საბჭოების ჩამოყალიბებას და მასთან სოფლებში ულარიბესი გლეხებისაგან შეიარაღებულ რაზმების შედგენას, არც საბჭოში და არც რაზმში არ უნდა დაეშვა მენშევიკები და მათი თანამგობობანი. თვით წაღწევისში იმ დამესვე ჩამოყალიბებით საბჭოთა ხელისუფ-

ლება, მილიცია მისი უფროსი იქნა მაშინათვე განიარაღებული და მთელი ძალა-უფლება გადადის გლეხ-სა-საბჭოს ხელში. შეიძლება ითქვას, რომ ეს პირველი საბჭოთა ხელისუფლება იყო საქართველოში, თუმცა არაფერი ამაზე არ დაწერილა და არც არსად აღნიშნულა. სწორედ ამ რიცხვიდან იწყება ნამდვილი სამოქალაქო ომი ზუგდიდის მაზრაში, „დემოკრატიული“ გზით აღებული ძალა-უფლებას ვერ გვანარჩუნებენ. ქუთაისის გუბერნატორმა განკარგულება გასცა ორი ასეული ჯარის გაგზავნის შესახებ კაპიტან ერქომიშვილის მეთაურობით, ჯარი ზუგდიდს მიადგა ტყვიამფრქვევებით და ზარბაზნებით შეიარაღებული, ჯარი ზუგდიდში იდგა მენშევიკურ ცენტრის განკარგულებით.

ბათუმის „დასაცავად“ მობილიზაცია გამოაცხადეს მენშევიკებმა. წაღწევის საბჭოს მიერ მაშინათვე იქნა მოწყობილი საბჭოს გაფართოებული კრება, სადაც დაისვა საკითხი ჯარში მობილიზაციის წესით გასაწევება შესახებ. აქაც გამოვიდნენ მენშევიკების კომისრები მოხსენებით, მოხსენების ირგვლივ კმათის დამთავრების შემდეგ მე მომიხდა რეზოლუცია: შეტანა, რომელიც ერთხმად იქნა მიღებული კრების მიერ და იყო დაბეჭდილი გაზეთ „ჩვენი ბრძოლა“-ში, მომყავს რეზოლუცია უცვლელად:

„4 მარტს 1918 წ. წაღწევის საზოგადო კრებამ (დაესწრო ხუთასი მოქალაქე) მოვისმინეთ რა მოხსენება ბ. მაზრის კომისარის და სხვა პოლიტიკური პარტიებისა მომენტის შესახებ, ვღებულობთ შემდეგს: ჩვენ ვცწამს სამშობლო და მისი დაცვა, მით უმეტეს რევოლუციონურობის, მზათა ვართ დავიცვათ იგი, როდესაც ზურგს გვიმაგრებს შავი ზღვის ფლოტი მთელი მისი შემადგენლობით, ვიძალუბთ ხმას და უერთდებით რუსეთის რევოლუციონური მუშების და გლეხების მთავრობას, რო-

მღებთან ერთად შეგვიძლია დავიცვათ რევოლუციონური სამშობლო, მაშინ კი გამოვდივართ არა ოცდახუთ წლამდის, არამედ თერამეტიდან სამოც წლამდე. კრების თავმჯდომარე: **ჯოლოხავა**, მდივანი: **ზურაბია**“.

მაშინ მენშევიკები გაშმაგებულ პროვოკაციას აწარმოებენ ჩვენს წინააღმდეგ, როგორც ზევით ვსთქვით თითქმის ჩვენ ბოლშევიკები სამშობლოს მოალაპატენი, ვყოფილიყავით, რომ ჩვენ არ გესურს ბათუმის დაცვა, რომ ჩვენ სათათრეთის აგენტები ვართ და სხვა. მენშევიკების ამ პროვოკაციას შეიძლება სხვაგან ეშვება გამოხმაურება, მაგრამ სამეგრელოს გლეხობაში მათ არც წარსულში ქონია ნდობა და არც ენაა, მით უმეტეს ამ საკითხში. მენშევიკური ჯარის მიმღები კომისია ამ საკითხს იქნა განდევნილი ზემო სამეგრელოდან ზუგდიდის ბოლშევიკური ბიუროს უშუალო ხელმძღვანელობით. ასეთივე პასუხი მიიღეს მაშინ მენშევიკებმა სხვაგანაც ზუგდიდის მაზრაში და წარმოიდგინეთ თვით ქ. ზუგდიდშიაც იგემეს დანარჩენები.

ჩვენ ვიცოდით, რომ მენშევიკები ანას ასე „აღვილად“ არ „გვაპატიებდა“ და ის იყო ყოფილ „ფორნტოვიკებიდან“ შექცენით რაზმი რაიონის ცენტრში. (საერთო ზუგდიდის მაზრაში ხელმძღვანელობა შეიარაღებულ აჯანყებისადმი მე მჭირდა და დანარჩენები დასავლეთ ამ.-კავკ. კომ. მიერ, რომლის წევრი ვიყავი მაშინ, პირველად რაზმში ორასამდე კაცი ითვლებოდა. შემდეგ კი თანდათან გაიზარდა, ჩვენი მოლოდინიც გამართლდა, არ ვასულა ერთი კვირა, რომ თბილისიდან იყო თუ ქუთაისიდან, იგზავნება კიდევ ერთი ასულერი ჯარი საბჭოთა წალენჯიხის ასაღებად. კანონს ვარეშე მაცხადებს ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორი ე. **ჟანსონი**, როგორც აჯანყების მომწყობს და მეთაურს, რის გამო 1918 წ. 5 მარტიდან გადავიღ-

ვარ არალეგალურ ცხოვრებაზე და მივეგზავნებთ დასავლეთ ამიერკავკასიის პარტ-კონფერენციაზე, რომელიც მოწვეული იყო ჩვენი ცენტრის თბილისში მენშევიკების მიერ განადგურების შემდეგ, დასავლეთ ამ.-კავკასიის კონფერენცია შეიძლება ნახევრად არალეგალურად მიმდინარეობდა. კონფერენცია გახსნა მიმა **ჯუჯავამ**. დღის წესრიგში იყო შემდეგი საკითხები*).

1. წარმომადგენელთა მოხსენება ადგილებიდან; 2. მომენტი და ძალაუფლების საკითხი; 3. ადგილ-მამულის საკითხი დასავ. კავკასიაში; 4. გლხთა საბჭოების ორგანიზაცია; 5. წასურსათო კითხვა; 6. წითელი გვარდის ორგანიზაცია; 7. საორგანიზაციო კითხვა; 8. მიმდინარე საკითხები.

ვინც ამ კონფერენციაზე იყო, დამეთანხმება, რომ კონფერენცია მიმდინარეობდა მეტის-მეტი ბოლშევიკი ენტუზიაზმით. მიუხედავად იმისა, რომ თბილისში ჩვენი პარტიული ცენტრი მენშევიკურმა რეაქციამ ააწიოკა, გაანადგურა, კონფერენციის წითელი შემადგენლობა დარწმუნებული იყო იმაში, რომ მენშევიკების თარეში ეს დროებით მოვლენა იყო. ვინც გადაათვალიერებს დასავლ. ა.-კ. კონფერენციის ოქმს ადგილებიდან მოხსენებებს, მისთვის ეს ნათელი გახდება.

ის თუ, როგორი რევოლუციონური განწყობილება იყო მასებში მენშევიკების წინააღმდეგ, ზედმეტია ამაზე ლაპარაკი, მაგრამ ერთი რამ უდაოა და ის გულახდილად უნდა ითქვას: კონფერენციის შემდეგ მასის ამ რევოლუციონური განწყობილებით საქართველოს მაშინდელ ბოლ-

*) კონფერენციის დამთავრებისას ესთხოვე ამხ. ს. ჩხლაძეს, როგორც კონფერენციის მდივანს, კონფერენციის ანგარიში გადმოეწერა ჩემთვის, მან მოიხმარა მიზეზი მხარაშვილი და ოქმები მომცეს. ამ დღეებში წააწედი ამ საბუთს და იქიდან მომავალ დანერგვებითი ცნობა.

შევიყურებომა ზელომდგენელობამ ვერ ისარგებლა, მასის რევოლუციონური აწევა ვერ გამოიყენა იმით, ვინც ურიგდებოდა მენშევიკური დემოკრატიული რესპუბლიკას და თავს იკავებდნენ აჯანყებაში მონაწილეობის მიღებიდან, ასეთებს მენშევიკები „იდეურ“ ბოლშევიკებს უწოდებდნენ, ხოლო იმათ, ვინც ვერ იტანდა მენშევიკურ დახატვებულ რესპუბლიკას და აჯანყებას აწყობდა მათი დასაშობად. ასეთებს მენშევიკები ბანდიტებს, ოსმალეთის აგენტებს და სამშობლოს მოღალატეს უწოდებდნენ. სწორედ მაშინდელ მენშევიკების „იდეურ“ ბოლშევიკებიდან მივიღეთ ჩვენ საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ: ჯერ უკონსისტები და შემდეგ ტოლკისტები. ეს მოსალოდნელიც იყო, გარდა ოპორტუნიზტისა, რევოლუციონერის არ შეძლოა შეირიგებოდა დროებით მაინც მენშევიკებს, მით უმეტეს 18-19-20 წ. წ. მაგრამ ნათქვამია: „Рыбак рыбака видит издалека“.

შოვიყვან კონფერენციაზე ჩემი მოხსენების ადგილს: (სხვათა შორის ზუგდიდ - წალენჯიხის სახელით მე გავაკეთე მოხსენება, ხოლოდან ანხ. ვასო ჭიბალავამ, რომელიც იმ ხანებში ხობის საკლის გამგედ იყო).

„ზუგდიდის მახარაში 144 მარტ.-წევრა, 100-მდე იარაღიანია, საწვერო ფული შემოდის რეგულიარულად. სოფლებში მოთხოვნილება დიდია პარტიისაკენ დენის, მაგრამ მუშაკები არ გვყოფნის, მიტინგებზე ყველგან ბოლშევიკებს უჭერენ მხარს. 1.700 კაცამდე შეიძლება გამოვიყვანოთ შეიარაღებული. ესერე-მი ძლიერება იყენენ, მაგრამ ახლა სრულებით ნიდავგი გამოეცალათ. გლეხთა საბჭოები არსებობენ, მაგრამ ნაწილობრივ მენშევიკების გავლენის ქვეშ. ყველა რაიონში 300-400 შეიარაღებული კაცია, რომელიც ჩვენი გავლენის ქვეშ არის. უფანასკნელად მოწყობილ მიტინგზე დაესწრო 800 კაცი, სადაც ჩვენი რეზოლიუცია იქ-

ნა მიღებული. ხელში 33 პარტ.-წევრია“.

დაახლოებით ასეთი მონათხრობი მოხსენება წალენჯიხის შესახებ. მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ზემო სა-მეგრელოში ძალზე გამწვავებული იყო მიწის საკითხი, რომლის ირგვლივ მე მომიხდა დაწვრილებით შეჩერება. აქ ჩემს მოხსენებაში სხვათა შორის მე შეუჩერდი მიწის საკითხის გადაუჭრელობაზე მენშევიკების მიერ, რომ ისინი ატყუებდნენ გლეხობას, რაც აძულებს მათ მენშევიკების მთავრობას. მასთან ზღაპრულად პეტროგრადასკენ, რომ პეტროგრადას შეუძლია მათი ხსნა და სხვა.

მიწის საკითხზე მოხსენება კონფერენციაზე გააკეთა „ახალგაზრდა“ უწვერ - ულვამო „მურმანიძე“. ეს ახალგაზრდა მურმანიძე იყო ჩვენი ქალაქი ანხ. ფილიძე მახარაძე, რომელიც არალეგალურად ცხოვრობდა მაშინ.

კონფერენციამ მიიღო მიწის ნაციონალიზაცია და სხვა საკითხებიც აქნა ამოწურული კონფერენციის მიერ და ისა უნდა დაეპრუნებოდა გილუბში. ამ დროს იანდო კანტაშაშვილი ქუთაისის აუბერნიის მაშინდელი ღენერალ - გუბერნატორი საგუბერნიო საბჭოს სხდომაზე მე მაცხადებს კანონს გარეშე, როგორც „ბუნტოვჩიკს“, „ბანდიტს“ და აფრთხილებს მიშა უკუჯავას და ბ. მდივანს, რომ ის ძალე ჩამოგდებს ხელში და კიდეც იგი გაგზავნის იქ, სადაც საჭიროა. ოკუპაციამ იმ დამესვე პირადად მაცნობა კარლუვის გადაწყვეტილება და ის იყო საგუბერნიო კომიტეტმა დაავალა ერთ ამხანაგს გადაეცევით და მასთან წვერ - ულვამოც მოგვეპარსა. ამ „ოპერაციის“ შემდეგ გავხდი თვითონ საგუბერნიო კომიტეტის წევრებისათვის უცნობი. გადამატვეს შინელის მაგიერად ანხ. ვასო კანდილაკის პალტო და ქუდი.

დასავლეთ ა.-კ. კომიტეტმა სენაკის მახარა მიაგზავრა ანხ. ს. გეგეჭ-

კორი ხელმძღვანელად და ზუგდიდის
მაზრას კი — მე.

დასავლეთ ა.-კ. კონფერენციის
შემდეგ ჩვენ გადავისროლეთ ლოზუ-
ნგი: „მთელი ძალა-უფლება საბა-
ჭოებს!“ ამ დროს მაზრის ყველა რა-
იონებში ერქომაიშვილი მისი ორი
ასეულით დაამარცხა ჩვენმა რაზმმა,
ზოგი ტყვედ წაიყვანეს, ზოგი მასთან
ერთად გაიქცა. ამასობაში ს. ნარაზე-
ნი და ს. ჯგეში, აბასთუმენი იღებს
ძალა — უფლებას ხელში. ამავე დროს
მზადდება თვით ქალ. ზუგდიდზე და-
ეცმა და ამით მაზრის ცენტრის ხელ-
ში ჩაგდება. სწორეთ ამ დროს მე,

როგორც ჭერ-ქვეშა მყოფი, წინადა-
დებას მაძლევს დასავლეთ ა.-კ. კო-
მიტეტი სოხუმის აჯანყებულებზე მი-
საშველებლად გაემგზავრო, ეს იყო
მარტის ბოლო რიცხიებში. მივემგზა-
ვრები სოხუმში, ისე ოჩამჩირეში მო-
მიხდა გაჩერება. ოჩამჩირის ქალაქის
მმართველობას (ვ. აღამია და ე. პა-
პასჭირის სახით) დეპეშა მიუღიათ
კახუხოვიდან ჩემი დაუყოვნებლივ
დაჭერის შესახებ, როგორც სათათ-
რეთის აგენტის. ჩემი დაპატიმრება
შევატყობიე სოხუმის სამხედრო რე-
ვოლუციონური კომიტეტს, ხოლო
ოჩამჩირიდან ეტაბით გამგზავნეს
ზუგდიდში. ს. გალის შემდეგ მცვე-
ლები მომიხსნა ალექსანდრე გამსა-
ხურდამ (რესპუბლიკის რწმუნებუ-
ლი იყო მობილიზაციის საქმეში ბა-
თუმის დასაცავად), ზუგდიდში 30
მარტს საპრობოიოში ჩამსვეს. მე ვი-
ყავი პირველი ბოლშევიკი პატიმარი,
თუმცა ზუგდიდის ციხის უფ. ვ. სარ-
თანამ ძალიან პატივი მცა ცალკე
„ოთახში“ მოთავსებით. ჩემი დაპა-
ტიმრების შემდეგ სოხუმელი ამხანა-
გები იტოვებენ მიქვლებლად ბენია
ჩხიკვიშვილს და სხვებს. და ის იყო
ერთი კვირის შემდეგ ქუთაის - სოხუ-
მი მორიგდნენ შეცეცალეთ, — სო-
ხუმიდან გამოეშვათ ბენია ჩხიკვი-
შვილი, ხოლო ზუგდიდიდან მე. ბენია
ჩხიკვიშვილი ზუგდიდში ჩამოვიდა

და გაემგზავრა თბილისში, ხოლო მე
მიცხადებენ:

„თქვენ განთავისუფლებული ხართ
ციხიდან შინაური პატიმრობით და
მოგვეცი პატიოსანი სიტყვა, რომ
არავინ მოვა თქვენთან და არც თქვენ
ბინიდან სხვაგან წახვალთ“-ო. მე მა-
შინათვე მივეცი „პატიოსანი“ სიტ-
ყვა, მომცეს ბინაში წასვლის უფლე-
ბა. ეს იყო დღის მეორე საათი, ოთხ
საათზე იმ დღესვე დავარღვიე ჩემი
„პატიოსანი“ სიტყვა მიცემული მენ-
შევიკებზე და ფეხით ჩავვიღიე სამურ-
ხაყანოში და შეუერღდი სამურხა-
ყანოელ ამხანაგებს.

მეორე დღეს დიდი მითინგია სამუ-
რხაყანოში. აქ მოვლიან ზუგდიდი-
დან მენშევიკების ბელადებს, ე. ი. იმ
ხალხს, რომლებსაც მე სულ რამო-
დენიმე საათის უკან „პატიოსანი“ სი-
ტყვა მივეცი, რომ არსად წაესული-
ყავი. ესლა მეორე ტერიტორიის იქით
პიროსპირ ონდა შეიჩხდე. გათავეცი
ამხ. პ. ძიგუას, რომ ზუგდიდიდან მო-
სულ მენშევიკებისათვის მითინგზე
გამოსვლის ნება არ მივეცა, ე. ი. მი-
ტინგის გათავებამდე ისინი დაეპატი-
მრებიან და ჩვენს რაზმელებს, რო-
გორც პატიმრები გაეცილებიან ინ-
გურამდე. ზუგდიდიდან ჩამოვიდა
ოთხი კაცი მაზრის კომისარი მენშე-
ვიკი ფანო ბაძაღლას მეთაურობით.
ჩამოვიდნენ თუ არა, მათ ალყა შე-
მოარტყეს ჩვენს რაზმელებმა და გა-
მოუტყადეს, რომ ისინი დაჭერილი
არიან და დატუსაღებულია გააცი-
ლებენ ინგურამდე. უთხრეს თუ არა
ეს, ბაძაღლამ დაიყვირა: — „მე ვინ
დამიჭერს, გუბერნატორის რწმუნე-
ბული ვარ“-ო.

„თქვენ დაჭერილი ხართ ამხ. ი.
უჯანის განკარგულებითი“. „რას მა-
ტყუებთ, უჯანამ გუშინ პატიოსანი
სიტყვა მომცა, ის ზუგდიდში შინაური
პატიმრობაშია“-ო. მაშინ ის მოყავთ
ჩემთან კოსტა არქანის მეთაურო-
ბით (არქანია ვ. ჯუღელმა ყაზბეგში
დახვრიტა). დამინახა თუ არა ბაძა-
ღლამ (ბაძაღლა ჩვენ 1924 წ. დავ-

ზვრიტეთ) მომაცერია: „შენ არ ყოფილხარ იდეური ბოლშევიკი; სადაა შენი პარტიოსანი სიტყვა“-ო, მე უპასუხე, რომ პარტიოსან სიტყვას პარტიოსან ხალხს ვაძლევ და არა თქვენ, მენშევიკებს, მეთქი.

(ბაძალუას ყავდა „იდეური“ ბოლშევიკი, რომელსაც მენშევიკურ საქმეებს აკეთებინებდა, როგორიც იყო ბ. ბერიძე, რომელიც ბაძალუამ წარუხენის აჯანყებულებაში წაიყვანა და ალაპაკარა, რომ აჯანყება მენშევიკების წინააღმდეგ ავანტიურაა და დაეყარათ იარაღი, მაგრამ აჯანყებულებს არც კი შეუხებდათ ბაძალუას აგენტ ლიკვიდატორ ბ. ბერიძე. ეს იცის მთელმა ზუგდიდის ორგანიზაციამ).

სამურზაყანოს მიტინგი დიდებულად ჩატარდა, მთელი სამურზაყანო შეუერთდა აჯანყებულებს, — სოხუმის საბჭოთა ხელისუფლებას. მეორედღეს მომცეს ერთი კაცი, რომელთან ფეხით ჩავედი ორი დღის განმავლობაში სოხუმში. ჩემი თანამგზავრი იყო ანხ. აკაკი ქუჩულორაძე, ზადბორუჩიკი, რომელიც ვ. ჯუღელის მიერ იქნა დახვრეტილი ყაზბეგში 1918 წელს. (რამდენი ჩვენი ახალგაზრდა შეიწირა რევოლუციისათვის — ჯალათთა ქცეულ ვალიკო ჯუღელმა!)

ერქომაშვილის დამარცხების შემდეგ წალენჯიხაში მიდის მენშევიკური სამაზრო გვარდიის მეთაური კოლია ანთელავა, წალენჯიხის ასალებად, მას მიყავს ხუთასამდე მენშევიკი და ფედერალისტი შეიარაღებულინი, უმეტესობა მიკიტნები და ვაჭრები (მენშევიკური და ფედერალისტების პარტიული ორგანიზაცია შისდგებოდა: ეკარბისა, მიკიტნებისა და წვრილ-ფეხა თავად-ახნაურული ინტელიგენციისგან). ანთელავა მისი ბატალიონით განიარაღებულ ექნა და ტყვედ წაყვანილი ჩვენი ბოლშევიკური რაზმელების მიერ და ჩამწყვდეული იყვნენ წალენჯიხის ძველი ეკლესიის გალავანში.

ამრიგად, მარტი, აპრილ — მაისის თვეებში მაზრის მთელი რაიონები თითქმის ჩვენს ხელშია, გარდა სამაზრო ცენტრისა. ამ დროს სამაზრო ცენტრის ციხე სავსეა ჩვენი გლეხი ამხანაგებით. ამავე რიცხვებში შესდგა სამურზაყანოს სამხირო საბჭო ანხ. პავლე ძიკუას მეთაურობით, ამ საბჭოში ზოგიდელი ამხანაგებიც ლეხულობენ აქტიურ მონაწილეობას. აღნიშნულ საბჭოს ინიციატივით, ზუგდიდის მაზრის ინგურის ვანაპირა სოფლებიდან შესდგა განსაკუთრებული კომუნისტური რაზმი, რომლის მიზანს შეაოიხნა ქ. ზუგდიდის ხელში ჩაგდება და ამით ორი რევოლუციონერი მაზრის ზუგდიდსამურზაყანოს გაერთიანება და აფხაზეთის შემოერთებით დასავლეთ საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლების შექმნა. ასეთი აზრის იყვნენ რევოლუციონერი აფხაზეთის ხელმძღვანელი ამხანაგებიც. ასეთი იყო სამეგრელოს მშრომელი მასის სულიერი განწყობილება იმ ხანებში და მის შემდეგაც. თვითონ იბრძოდნენ, სისხლს ღვრიდნენ თავგანწირულად, თვითონ სჭედდნენ თავიანთ მომავალს, ვინაიდან იმ ხანებში საგუბერნიო ხელმძღვანელობა დაიბნა, არსაიდან სიანდა ხელმძღვანელობა და დახმარება. პირიქით, ჩვენი მაშინდელი საგუბერნიო კომიტეტი არა თუ დაიბნა, არამედ წინააღმდეგი იყო ყოველგვარ გამოსვლებს. ამიტომ იყო, რომ გერგანხორცილდა ზუგდიდ — სამურზაყანოელ ამხანაგების გეგმა — ზუგდიდის აღების შესახებ. მაშინდელი „იდეური“ ხელმძღვანელობის წყალობით აღნიშნულ რაზმის შტაბი მოთავსებული იყო სოფ. შამგონაში (ზუგდიდის რაიონი), ეს იმიტომ, რომ შამგონა ამ შემთხვევაში იყო „მიუვალნი“ სტრატეგიული ადგილი, ვინაიდან ის კუნძულია, იქით-აქეთ უვლიან მდ. ინგური. ამიტომაც ეს ადგილი თავდაცულათ ითვლებოდა, მასთან აქ იყო შავი ზღვის რკინის-გზის შენობები, სადაც შესაძლებელი იყო

რაზმის თავშეფარება. ამ დროს ბრძოლა სწარმოებდა მაზრის სხვა და სხვა სოფლებში და რაიონებში, მაგალითად: ნარაზენში, აბასთუმანში, ანაკლიაში, წალენჯიხაში, ჩხოროწყუში, კახათში და სხვაგან. უბედურება იმაში იყო, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, რომ მათ არ ყავდათ ერთი ხელმძღვანელი ცენტრი.

შამგონის რაზმის მისანი იყო, თუ იპრალით არ მოერეოდა ზუგდიდში იქ მდგომ ღლონტის რეგულარულ ჯარს, სიმშლით დაედოთ ისინი ბლოკადის საშუალებით. ჩვენი რაზმელების შთაგონებით სოფლებმა ბოიკოტი გამოუცხადეს მენშევიკურ ქალაქს და სიმინდი არ მიჰქონდათ იქ გასაცემად. ზოგიერთ სოფელს ბოიკოლს კი ჩუმად, მაღულად მიჰქონდა სიმინდის ფქვილი ლამ-ლამობით მენშევიკებისათვის. შემდეგ ის იყო შამგონის რაზმის შტაბმა დამოუკიდებლად სტიქიურად, წამოვიდა ზუგდიდის ასაღებად. რაზმი შეადგებოდა 70 კაცისაგან, რაზმის უფროსი იყო ამხ. ალექ. თოლორაა, თანამშემწედ ამხ. ბ. თორღია, მწყობრის უფროსებად: 1. გაბა ყვარაძე-ლია, 2. ერეკლე ნაჭყეია და 3. თთარე ჩხატუა. გამოუცდებლობით ერთი ჯგუფი ჩაიჭრა, რომელსაც უნდა აეღო მილიციის სამმართველო და განეიარაღებია მილიცია მთლიანად. მაშინ, როდესაც ციხე იქნა აღებული და პატიმრები სუყველა განთავისუფლებული, აგრეთვე ფოსტა - ტელეგრაფიც. არ ამ დროს მილიციის ამლებ ჩვენი ნაწილიდან. მილიციის აღებაში თოფი გაუფარდა შემთხვევით, ამ დროს წამოცვიდა ფეხზე. შეიარაღებული მენშევიკური მილიცია, ატყდა სროლა, ამას მიემატა იქ მდგომი ჯარის ნაწილები. ვაქრები და მიკიტნები, რომლებიც მენშევიკების მიერ მთლიანად იყვნენ შეიარაღებულნი. ამრიგად, ჩვენები იძულებული შეიქნენ დაეხიათ და გაფანტულყვნენ. ამ შეტაკებაში რამოდენიმე მოკლული იქნა ორივე მხარეზე.

აგრეთვე ტყვეთ წაიყვანეს მათ რამოდენიმე ჩვენი ამაზნავი.

ამ დროიდან ღლონტის ჯარი შეუდგა აჯანყების ჩაქრობას ნარაზენ-აბასთუმანში. მთელი არე-მარე გადაბუგული იყო ზარბაზნების ცეცხლით. ღლონტის ქვეითა ჯარს ამაგრებდა ცილქელმის მურჩინაუბები (რომლებიც ნოე ჟორდანიას ათხოვა მაშინ თბილისში მყოფი გერმანული სარდლობის უფროსმა — ლენერალ ფონ-ჟანსმა). ამის შემდეგ გათავიდნენ წალენჯიხის ასაღებად. ორი კვირის ბრძოლის შემდეგ წალენჯიხაც აღებულ იქნა, წალენჯიხის ჩვენმა რაზმმა დაიხია აღმოსავლეთით, გადავიდა ლეჩხუმი, დუშეთი და შეუერთდა თერგის ოლქში მებრძოლ ბოლშევიკურ რაზმებს ამხ. ს. გიგვიტკორის მეთაურობით. ამის შემდეგ განადგურებულ იქნა შამგონის რაზმი, შემთხვევით ანაკლია - დარჩელის და სხვა რაზმები.

ამრიგად, 1918 წ. ხასიათდება ზუგდიდის მაზრაში, განუწყვეტელი სამოქალაქო ომით, არ დარჩენილა თითქმის არც ერთი სოთილი ზუგდიდის მაზრის, რომელიც ზარბაზნებით და ტყვისმფრქვევებლებით არ იყოს აღებული და აწიოკებული მენშევიზმის რეაქციის მიერ. რომელშიაც გერმანიის იმპერატორი ეილჰელმის მურჩინაუბები და ჯარის კაცები ესმოდებოდა ნოე ჟორდანიას. 1918 წლის მიწურულში მენშევიკებმა ერობის ჩამოყალიბება მოახერხეს, თითქმის ყველგან საქართველოში, გარდა ზუგდიდის მაზრისა, ერობის არჩევნები აქ რამოდენიმეჯერ ჩაიშალა. ევრც 1919 წ. პირველ ნახევარში შესძლეს მენშევიკებმა ერობის ჩამოყალიბება ზუგდიდის მაზრაში, რაც დიდი სკანდალი იყო მათთვის. ნოე ჟორდანიამ ამ ფაქტს, რაღაც არა ჩვეულებრივ მოვლენად სთვლიდა. დიდი რებრეციების ჩვენს წინააღმდეგ მიღებით. ბლომათ ფულის ხარჯვის და სპეციალური ხალხის მოვლინების შემდეგ თბილისიდან მოახერხეს 1919 წლის

დამლევს და ოცის დასაწყისში ერო-
ბის მოწვევა. მაზრის ხელმძღვანელი
ამხანაგები ან გაქცეული იყვნენ მას-
რიდან ან ციხეში ისხდნენ. მასა
უხელმძღვანელოთ იყო მიტოვებუ-
ლი. ამით ესერებმა ისარგებლეს:

მათ მიმართეს სხვა დასხვა ხრი-
კებს, ბოლშევიკურად განწყობილ
მასის თავისკენ გადასაბირებლად და
ის იყო კიდევაც ნაწილობრივ მიაღ-
წიეს მიზანს. ერტობის არჩენებზე ბო-
იკობის გამოცხადების ნაცვლად,
როგორც ეს სხვაგან იყო, ჩვენმა მა-
სამ უსერებს მისცა ხმა და ის იყო
საქართველოს მასშტაბით მხოლოდ
და მხოლოდ ზუგდიდის მაზრაში გა-
იმარჯვეს ესერებმა. ეს იყო მეორე
დიდი სკანდალი მენშევიკური პარ-
ტიისათვის ზუგდიდის მაზრაში.

შეიძლება ვინმემ იკითხოს, თუ რა-
ტომ იბრძოდა მეგრელი მშრომელი
მოსახლეობა ბოლშევიკებთან ერთად
მენშევიკური მთავრობის წინააღმ-
დეგ ასე თავგანწირულად და შეუ-
ღრეკელად? იმიტომ, რომ მეგრელი
მშრომელ მოსახლეობას არაფერი მი-
უღია მენშევიკებისაგან, არც მიწა,
არც პოლიტიკური თავისუფლება და
არც კულტურულ - ეკონომიკური გა-
უმჯობესება. მენშევიკური მიწის
რეფორმა ეს დაიცნვა იყო ღარიბ და
საშუალო გლეხების, რომელიც ისე,
როგორც ნიკოლოზის დროს, განიც-
დიდა საშიშელ ექსპლოატაციას თა-
ვად-აზნაურების, ვაჭრების და ყოლა-
კებისაგან. უადგილო არ იქნება აქ
ჩაუთოთთ კიდევ ერთი ეპიზოდი მენ-
შევიკების კონტრ - რევოლუციო-
ნურ მოღვაწეობიდან სიმონ თოლო-
რდავამ.

სიმონი და მისი ძმა ბახვა გლეხუ-
რი წილიდან გამოსული რევოლუცი-
ონერები იყვნენ. მათ გმირულათ
იბრძოლეს 1905 წ. რევოლუციის
დროს. მათ სიცოცხლეს გამომასალ-
მეს რეაქციონერი პლატონ დადიანი.
ამ აქტით მათ შეასრულეს ერთ დროს
დადებული რევოლუციონერის ფი-
კი სოფლის მშრომელ გლეხობასთან,

რომლების ამწიოკებელი იყო პლა-
ტონ დადიანი. ბახვა დაიჭირეს და კა-
თარლაში გარდაიცვალა. სიმონმა
თმალეთში გაქცევა მოასწრო, ის
1917 წ. რევოლუციამდე 1905 წლი-
დან ზუგდიდის მაზრაში არავის უნა-
ხავს.

1917 წ. დამარცხებისთანავე სიმონი
მენშევიკებთან იყო, მაგრამ ბევრში
არ ეთანხმებოდა მენშევიკებს. მან
არა ერთი სკანდალი მოუწყო მენშე-
ვიკებს. 17 წლის მიწურულში საში-
ნელმა ძარცვა - გლეჯამ იჩინა თავი,
მთავრობა ვერაფერს გახდა. სიმონი
გლეხთა დემუტატების საბჭოს თავმ-
ჯდომარე იყო და შეადგინა 500
ლარიზი გლეხისაგან შემდგარი რაზმი.
ძარცვა - გლეჯას, როგორ ყო-
ველთვის იმ ხანებშიაც ხელმძღვანე-
ლობდა თავად - აზნაურობა. სიმონის
რაზმი კი ამის აღმოსაფხვრელად იყო
შემდგარი, თუმცა ეს ეწინააღმდეგე-
ბოდა მენშევიკურ „რევოლუციო-
ნურ“ სინილისს. სიმონმა აქ დიდი
„თავხედობა“ გამოიჩინა. მიაღმა რა-
ზმით და რამოდენიმე დიდი თავადე-
ბის სასახლეები დაანგრია, უტუს
დრო მოაგონა თავად-აზნაურობას და
მენშევიკებს. ზუგდიდის ციხე გაავსო
თავად-აზნაურობით. ზუთჯერ გადა-
სწყვიტეს მენშევიკებმა ევლოლია
ალშიზბაიას დაჭერა, მაგრამ ვერც
ერთჯერ ვერ მოიყვანის სისრულეში.
სემონ და მისმა რაზმმა მაგრად გა-
ქაჩეს და ჩახვა ციხეში ალშიზბაია.

ამ არა ჩვეულებრივმა მოვლენამ
დიდი აურ-ზაური გამოიწვია საგუბე-
რნო ცენტრში, მაღალ წოდების ხა-
ლხში და ის იყო ქუთაისიდან გუბერ-
ნატორის მანდატით ჩამოვიდა მუშნი
დადიანი. მას ქონდა მინდობილი ზუ-
გდიდის მაზრაში ამტყდარი „ანარ-
ქიის“ წინააღმდეგ ზომების მიღება
და მოგვარება. სოც.-დემ. მენშევიკე-
ბის ბუდე იყო იასონი მოუჯრის სახ-
ლი, სადაც იყო მათი მენშევიკური
კომიტეტი მოთავსებული. ენტერპარ-
ტიული კრებაც იქ იყო მოწყველი
ბატონ დადიანის მიერ, მდგომარეო-

ბის გასაცნობად. საკითხი იყო ერთი: მუშნი დადიანის ინფორმაცია, ზუგდიდის მაზრიდან თავად-აზნაურობის განდევნის და შევიწროვების შესახებ — სიმონ თოლოორდავას რაზმის ბიერი. მან თავისი მოხსენება დაიწყო იმით, რომ თოლოორდავას საქციელი ბოლშევიკურია და სხვა. ბოლშევიკებიდან ამ კრებაზე მარტო მე მოეხდი. თავადის ხულიგნურ გამოსვლებს საკადრისი პასუხი რომ გავეცი, იუკადრისა და ხანჯალზე მოისვა ხელი, ამასობაში ვილაცამ მომასწრო და შუბლზე ვინტოვკა მიაცენა ბრაზ მორეულ თავადს, თურმე ეს ყოფილა სვიმონის ერთ-ერთი რაზმელთაგანი, სოც.-დემ. პარტიის წევრი გლეხი. ბატონი დადიანი იძოვლებული შეიქნა ხანჯალი ქარტაშში ჩაეგო, თავადური თვითმოყვარეობა მისივე ფეხით გაეთელა, ვინაიდან თავადის ხანჯალს გლოხის ვინტოვკამ აჯობა, ამას ის არ მოელოდა, ცუდ ადგილზე წაიტეხა ფეხი.

ამის შემდეგ ჩოჩქოლი ასტყდა კრებაზე და ის იყო უშედიფოთ ჩაიარა კრებამ და დადიანის კულაბზიკობამ. გააჯერებული დადიანი გაიძახოდა: „თქვენ აქ რა გინდათ, წადით მოსკოვში“-ო და სხვა. არ გასოოა ერთი კვირა და სიმონიც დაბრუნდა მისი ჯარით. ამ მომენტში ზუგდიდში მიმდინარეობდა გლეხთა საბჭოების ყრილობა, (ეს იყო 1918 წლის იანვრის დასაწყისში), ამ ყრილობაზე სიმონ თოლოორდავამ ჩენი, ბოლშევიკების რევოლიუციის მისცა ხმა, რომელიც გოოისხმობდა სრული ძალაუფლების მუშებზე და გლეხთა საბჭოებზე გადასვლას. მენშევიკების ლიდერებს ამ ფაქტის დანახეაზე ისტერიკა მოუვიდათ და ის იყო მოაწყვეს ომსტრუქცია და სხდომა ჩაშალეს. რაზმი ერთ კვირის შემდეგ დაშლილ იქნა. ამის შემდეგ ძალზე მწვევდება ჩენ და მენშევიკებს შორის მდგომარეობა, ჩენ და მათ შორის ბრძოლამ სამკვდრო სასიცოცხლო ხასიათი მიიღო. სიმონმა

დაინახა, რომ მენშევიკები აშკარა მოლაღატენი გამოვიდნენ მუშურ - გლეხურ რევოლიუციას და საჯაროთ მიაცვირა მათ: „მე შემცდარი ვყოფილვარ, რომ დღემდე მენშევიკებთან ვიყავი, მე მათთან არაფერი მაქვს დღეის იქით საერთო, ვზოავ გასცეს რევოლიუცია. ბოლშევიკებო, თუ დღემდე ჩემი უტოლინარობით რაიმე შეცდომა დაუშვი მშრომელი ხალხის წინაშე, მაბატიეთ, დღეიდან თქვენი ვარ“-ო. მენშევიკურმა ჯალათებმა მამია ანჯაფარიძემ და ვანო ბაძალუამ და სხ. თოლოორდავა დაიჭირეს, საპრობილეში ჩასვეს და ქვეშ წყალი შეასხეს, აბლაგლეს და აწამეს, რომ მას გადაეთქვა მისი სიტყვები, მაგრამ სიმონმა კატეგორიული უთარი სთქვა ამაზე. კოვგობითორ წამებას ვერ გაუძლო ხანში შესულმა, ისედაც ნაწამებმა სიმონმა, დაავადმყოფდა ზუგდიდის საპრობილეში, საიდანაც გადაყავთ ქუთაისის საგუბერნიო საპრობილეში და იმ საპრობილეშივე დალია სული. ზუგდიდის მაზრის მშრომელ გლეხობას ამ გარემოებამ ერთხელ კიდევ დაუმტკიცა მენშევიკების ლალატი მუშურ-გლეხურ რევოლიუციისადმი. სვიმონ ძალიან უყვარდა მშრომელ გლეხობას, ის საუკეთესო გლეხური ტრიბუნი იყო, ათი საათი რომ ეოაპარაკა სიმონს გლეხებთან, მაინც არ მოსწყინდებოდათ მისი მოსმენა.

ამ სამარცხვინო აქტით მენშევიკებმა მართლა დაუმტკიცეს ზუგდიდის მშრომელ გლეხობას თავიანთი კონტრ - რევოლიუციონერობა.

აქედან იწყება მენშევიკური რეაქცია, თავად-აზნაურობა და სამღვდელოება იბრუნებენ ჩამორთმეულ მიწა-ადგილებს, სამღვდელოება შეუღდა ახალი და ძველი ღრამის ფულის აკრეფას. „ნედიომიკების“ გადილებული პროცენტებით ამოღებას. სულს ღაფავს ეკონომიურად და პოლიტიკურად წილში გაწყვეტილი ღარიბი და საშუალო გლეხობა.

რევოლუციის ნატამალი აღარ
არსებობს მენშევიკურ საქართველო-
ში, რევოლუციონური ცოცხალი ძა-
ლები ან ციხე-საპყრობილეშია ან და
კანონის გარეშეა გამოცხადებული.
არც სკოლაა ლარები და საშუალო
მეგრელი გლეხებისათვის, არც ენა,
არც მიწა და არც ხელისუფლება, მა-
გრამ მეგრელ გლეხს ესმის და სწამს,
რომ რუსეთში არამც თუ არ დამარც-
ხებულა პროლოეტარული რევოლუ-
ცია, არამედ ფართოთ ედება, ღრმე-
დება და მაგრდება, ამიტომ მას სწამს,
რომ მენშევიკური კომედეა საქარ-
თელოში ღრმებითი მოვლენაა. ამ-
რიგად მენშევიკებმა არამც თუ გა-
უმჯობესეს გლეხის მდგომარეობა,
პირიქით გაუარესეს.

შიილო თუ არა სკოლა, კლუბი და
სხვა რაიმე კულტურულ-განმანათ-
ლებელი დაწესებულებები მენშევი-
კებისაგან ზუგდიდის მაზრის გოხო-
ბამ? რასაკვირველია, არა! მენშევი-
კური მთავრობა უქმნიდა აუტანელ
პირობებს ზუგდიდის მაზრის გოხო-
ბას, ხოლო მან, გლეხობამ, კარგად,
იცოდა, რომ ეს ასე როდი ხდება იქ
რუსეთში, სადაც საბჭოთა ხელისუფ-

ლება, სადაც მუშათა კლასის პარ-
ტია, ბოლშევიკების პარტიაა ხელის-
უფლების სათავეში, და კიდევაც მი-
ტომ იბრძოდა თავგანწირულად, რომ
ის წესწყობილება ყოფილიყო მთე-
ლი საქართველოში, მთელ საქართვე-
ლოს მუშებსა და გლეხებთან ერთად
ბრძოლით და სისხლის ღვრით ზუგ-
დიდის მაზრის მშრომელმა გლეხობა-
მაც მიაღწია თავის მიზანს; საბჭოთა
ხელისუფლების დამყარებას, რომლის
ათი წლის მძაფრებებს ვიდუხანწაუ-
ლობით დოეს.

პარტივი და დიდება იმ მეტბრძოლ-
გმირებს, პარტიულ და უპარტიოებს.
მუშებს, გლეხებს და მშრომელ ინ-
ტელიგენტებს, რომლებიც დაეცნენ
ბრძოლის ველზე და რომლებიც და-
ხვრიტეს მენშევიკურმა ჯალათებმა
საქართველოს გასაბჭოების იდეისა-
თვის.

გაუმარჯოს საქართველოს გასაბ-
ჭოების 10 წლის თავს!

გაუმარჯოს საქართველოს გასაბ-
ჭოებისათვის თავ-დადებულ მეტბრ-
ძოლებს!

ი. შვანიძე.

შეიარაღებული ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის საქართველოში

1931 წლის თებერვალში შესრულებული საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის 10 წელი საქართველოში, სოციალისტური აღმშენებლობის ყოველ დარგში უდიდესი მიღწევებით ხედება საბჭოთა საქართველო მუშა-კლესური ხელისუფლების დამყარებისათვის წლის თავს.

ამ წერილში მე მინდა შევეხო იმ შეიარაღებულ აჯანყებებს, რომლებსაც განუწყვეტილად ადგილი ჰქონდა საქართველოს ყველა კუთხეში და რომელთა მიზანი იყო საბჭოთა ხელისუფლების დამყარება ჩვენში.

ათი წლის თავზე უნდა აღვნიშნოთ, თუ როგორ თავგამოდებულათ იბრძოდნენ საქართველოს მშრომელი მასები საბჭოთა ხელისუფლებისათვის იარაღით ხელში, რამაც გადამწყვეტი როლი შეასრულა მენშევიკური ხელისუფლების დამხობის და საბჭოთა წყობილების დამყარების საქმეში.

დავიწყეთ დღეშეთის აჯანყებიდან. როგორც ვიცით, 1918 წლის ივნისში მოხდა დიდი აჯანყება დღეშეთის მაზრაში ბოლშევიკების ხელმძღვანელობით. აჯანყებულები მცხეთით მოადგნენ თბილისს და საფრთხეში ჩააგდეს მენშევიკური ხელისუფლების ბედი.

აჯანყებულების წინააღმდეგ დღეშეთის მიმართულებით მენშევიკურმა მთავრობამ გაგზავნა გეარდიის განსაკუთრებული რაზმები ჯუღელის, ფურცელაძის და კონიევის მეთაურობით. კბილებამდე შეიარაღ-

ებულ გეარდიამ აჯანყებულ გლეხების წინააღმდეგ წაიღო აგრეთვე 14 ზარბაზანი. ამ ბრძოლაში მრავალი აჯანყებული დაიხოცა. გეარდიელებმა ადგილზე დახვრიტეს მრავალი მებრძოლი.

თავის „დღიურებში“ მენშევიკური გეარდიის ხელმძღვანელი ვ. ჯუღელი სწერს: „ტყვიისმფრქვევებს შორის მომწყვდეულ ტყვეებიდან რამოდენიმე კაცი ადგილებზე დახვრიტეთ“.

აჯანყებულების წინააღმდეგ ბრძოლაში გასტანა 28 ივნისიდან 7 აგვისტომდე. ამ აჯანყების სისხლში ჩახრჩობის შემდეგ იწყება აჯანყებულ სამეგრელოზე გაღლაშქრება. აქაც ბრძოლა დებულობს მწვავე ხასიათს. მენშევიკური გეარდია აჯანყებულ სოფლების წინააღმდეგ იბრძვის ზარბაზნებით და ტყვიისმფრქვევებით. ჯუღელის, ჯიბლაძის და გედევანოვის მეთაურობით. მენშევიკური გეარდია დაუნდობლად იბრძვის სამეგრელოს აჯანყებულ მშრომელების წინააღმდეგ. ჯუღელი თავის „დღიურში“ სწერს: „დღეს ყველა მხრიდან შეტევაზე გადავდივართ ზუგდიდის მაზრაზე... სამს დღეში ჩვენ დავაწყნარეთ მთელი მაზრა“.

ზუგდიდის მაზრაში ბოლშევიკური აჯანყების დამარცხების შემდეგ იწყება აჯანყება ოჩეზირის მიმართულებით. ოჩეზირის რაიონში აჯანყებულებს გაჰყვებოდა ჰქონდათ ენგურის მარცხენა ნაპირი. სადაც მენშევიკური გეარდიისთან გაიმარ-

თა ძლიერი ბრძოლა... ჩვენ უბასუხეთ თოფებით, ტყვიისმფრქვეველებით და ხარბაზნების სროლით", — ამბობს ჯუღელი. (გვ. 57). აჯანყებულებების დაპარცების შემდეგ ახლომთხლო მდებარე სოფლები გვარდიამ გადასწვა. იქავე ზევრტენ ტყვეთ ჩავარდნილ აჯანყებულებას გვარდიელების სისასტიკეს და სიძვარეს საზღვარი არ ჰქონდა. დახვერტის შემდეგ გვარდიელები ცოცხალ აგროვებლებს დახვერტილების შესახებ. „გადავარდობ ცნობების მოკრებას დახვერტილების შესახებ, მათ დამ სახურეს ეს სასჯელი“ (გვ. 59), ამბობს ჯუღელი თავის დღიურში.

ენგურის ბრძოლების შემდეგ იმართება ბრძოლები სოფ. რეპის მიდამოებში. „ვაწარმოებთ შეტევას სოფ. რაპეზე ერთი როტით, ერთი ვზოცით და არტილერიით... ზუზუნებრივ ჩვენი ტყვიისმფრქვეველები და გრიანებლებს ხარბაზნები, ყოველივე ეს გლუხოვანზე უდიდეს შთაბეჭდილებას ახდენს, კლავს მასში ყოველგვარ ენერგიას და სურვილს ბრძოლისას... მთელი სოფელი დაიცალა, მცხოვრებლები დაიძაბნენ ტყეებში და უდაბურ ადგილებში“ (გვ. 62).

ბრძოლები ხდება აგრეთვე ენგურს გაღმა სამურზაყანოს რაიონში. იქ აჯანყებულებს ხელმძღვანელობდა აშხ. ძიგუა, რომელიც შემდეგ მუხანათურათ მოკლულ იქნა მენშევიკების მიერ. მთელი სამურზაყანოს მშრომელი გლეხობა იბრძოდა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის. მენშევიკებმა სამურზაყანოს აჯანყება სიამბოძი ჩაახრჩვეს სამურზაყანოში მენშევიკური გვარდიის შესვლის შემდეგ თითქმის რამოდენიმე თვე მშრომელი მოსახლეობა განიხზულებოდა ტყეებში. მენშევიკებმა შეაპარადეს სამღვდლოება და თავად-აზნაურობა. რომელთაც ეყრდნობოდნენ თავიანთი ძალა-უფლების შესანარჩუნებლად სამურზაყანოში. მენშევიკები ყოველ ზომებს ღებულობდნენ, რომ შეერივნებინათ სამურზაყანოს

აჯანყებულების მეთაურები აშხ. ძიგუა. მენშევიკებმა იცოდნენ, რომ აშხ. ძიგუას დიდი ავტორიტეტი და ნდობა ჰქონდა სამურზაყანოს მშრომელ გლეხობაში და მისი შერიგებით ფიქრობდნენ სამურზაყანოს დაწყნარებას. ჩვენ უნდა შევსძლოთ სამურზაყანოს დაწყნარება და ძიგუას შემოერიგება — დამორჩილება თუგინდეს მოხდეს პირადი დამცირებით. მე სიამოვნებით მივიღივარ ამ დამცირებაზე (გვ. 66) — სწერს „დღიურში“...

აშხ. ძიგუას მენშევიკებმა აცნობეს, რომ მას აპატიებენ ყველაფერს და მოითხოვენ მისგან გამოცხადებოდა ხელისუფლებას. საამისოდ ვითომ მასთან გაემგზავრა ჯუღელი, მაგრამ ძიგუამ არ მიიღო ეს წინადადება, არ მოისურვა ჯუღელთან შეხვედრა. გვარდიის მიერ გალის ალების შემდეგ (სამურზაყანოს ტერიტორია) აშხ. ძიგუა რამოდენიმე თვეს იწახავდა თავს სამურზაყანოს გლეხობაში. აშხ. ძიგუა, როგორც ზევით ვსთქვი, მენშევიკებმა მუხანათურათ მოჰკლეს.

ჯერ კიდევ სამურზაყანოში არ იყო საცხები ჩაქრობილი აჯანყება, რომ მენშევიკებს აუჯანყდა ოსეთი (ჩვენ თავი მოგვაბეზრა ამ დაუსრულებელმა აჯანყებებმა — სწერს ჯუღელი). ჯუღელის და კონიევის მეთაურობით აჯანყებულ ცხინვალის ასაღებათ მენშევიკური მთავრობა გზავნის 8 ბათალიონს, ერთ ცხენოსან ლეგიონს და ორ სამთო ბატარიას. მენშევიკებმა გადსწყვიტეს ცეცხლისა და მახვილისათვის მიეცათ მთელი სამხრეთ — ოსეთი. რომელიც გმირულად იბრძოდა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის. აჯანყებულ სამხრეთ — ოსეთის წინააღმდეგ მენშევიკურ დამსჯელ ექსპედიციის სიმხეცემ გადააქარბა ყოველგვარ შესაძლებლობას, რაც რას სწერს თვით მენშევიკური გვარდიის უფროსი. ჯალათი ჯუღელი: „ეხლა დამეა, ყოველგვან მოსიანს ცეცხლი, ეს

იწვიან აჯანყებულთა სახლები. მე უკვე შევეჩვიე, დამშვიდებული ვეუცხეო ყოველივე ამას... ყოველგან ჩვენს ირგვლივ იწვიან ოსების სოფლები... „ანთია ცეცხლი, სახლები იწვიან... ცეცხლით და მახვილით... ცეცხლი ანთია და ანთია... ოსები მიიჩვიან და მიიჩვიან, მიიჩვიან მთებში, თოვლიან მთებში... სოფლები აქ იმყოფებიან დიდრონ მაღლობებზე და ალბათ ოსებს წარმოუდგენიათ, რომ ისინი მიუწოდებოდნენ იყვნენ, მაგრამ ესლა ყოველგან ცეცხლი ანთია... იწვის და იწვის ჯავა, სამხრეთ - ოსეთის სატახტო ქალაქია... მომწყობი ყველა ინტრიგების, ყველა აჯანყებების. ეს გული უნდა ამოვგლიჯოთ. ანთია ცეცხლი... ირგვლივ მკვდარი სიჩუმეა, ღამე მთელია, წყნარია, მოსიანს ატუზგუზებული ცეცხლი“ (გვ. 237).

ქონება, რომლის გატანას ვერ ასწრებდა მოსახლეობა იტარებდნენ და პარტახდებოდა გვარდიელების მიერ. გვარდიელების აღვირახსნილობას საზღვარი არ ქონდა, ცარცვაგლეჯა, ქალების გაუპატიურება, ხოცვა-ჟლეტა, აი რით უპასუხა დემოკრატიულმა მთავრობამ ოსეთის მშრომელი ხალხის ბრძოლას საბჭოთა ხელისუფლებისათვის.

„ყველა ეს სოფლები დატალიერდა. მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი გაიხიზნა უღელტეხილის იქით, დარჩენილები გამაგრდნენ ტყეებში და მთებში“ — სწერდა ჯუღელი.

1919 წლის ოქტომბერში აჯანყებების ალი კვლავ ედება თითქმის საქართველოს ყოველ კუთხეს. აჯანყებები ხდებოდა: დუშეთში, სამტრედიოში, ფოთში, თელავში, ლაგოდეხში, ლანჩხუთში, სუფსაში, ჩოხატაურში და სხვა კუთხეებში. მენშევიკები, რასაკვირველია, მთელი სისასტიკით სისხლში ახრჩობენ აჯანყებებს.

აჯანყებამ იფეთქა აგრეთვე ლეჩხუმის მაზრაში, მენშევიკების მიერ. მთელი მაზრა ცხადდება კანონს გარეშე, რის შემდეგ ცეცხლით და მახ-

ვილით აჭრებენ ლეჩხუმის აჯანყებას.

აჯანყებები იწყება ბაღდათში, ჩხარში და სხვა ადგილებში. აჯანყებებს ახდენდა არა მარტო მშრომელი გლეხობა, რომელიც იარაღით ხელში ებრძოდა მენშევიკურ ხელისუფლებას, არამედ აჯანყებებს ადგილი ქონდა თვით მენშევიკების სამხედრო ნაწილებში, მენშევიკურ გვარდიის მიერ იარაღ აყრილი იქნა 4 ნაციონალური ქართული ლეგიონი. ერთად ერთი შეიარაღებული ძალა, რომელსაც შიძლო იმ პირობებში მენშევიკური წესწყობილების დაცვა, ეს იყო სახ. გვარდია. მას სათავეში ედგა რენეგატი, ყოფილი ბოლშევიკი ვალიკო ჯუღელი. რაკი გვარდია ერთადერთი რეალური ძალა იყო, რომელზედაც ეყრდნობოდა მენშევიკური ხელისუფლება, ის (გვარდია) დიდი უფლებებით და პრივილეგიებით სარგებლობდა. არ ყოფილა შემთხვევა, რომ რომელიმე გვარდიელი დასჯილიყო თავისი უმგვანო საქციელისათვის. გვარდიაში შედიოდნენ მრავალი სისხლის სამართლის დამნაშავენი, რომლებმაც იტოვნენ, რომ გვარდიაში შესვლით მათი საქმე მოისპობოდა. ჯარსა და გვარდიის შორის ადგილი ქონდა მუდღის. იმ დროს, როდესაც გვარდიისათვის ყველაფერი იყო, ჯარი მოკლებული იყო ყველაფერს. ხშირი იყო ჯარის ნაწილების აჯანყება, რის შესახებ ზეგითაც გვქონდა ლაპარაკი. აი რას სწერდა ამის შესახებ თვით ჯუღელი:

„გუშინწინ სწორედ ამ დროს მე ბრძოლაში ვიყავი. ტყეები ზუზუნებდნენ, ჩვენ იარაღს ვყრიდით მე 8 ქართულ ლეგიონს. და ბრძოლა სწარმოებდა სამი საათის განმავლობაში. ეს უკვე მეოთხე ქართული ლეგიონია, რომელსაც იარაღს ყრის ტფილისის წითელი გვარდია.

აჯანყებები მენშევიკების წინააღმდეგ ხშირად იმდენათ ფართო ხასიათს ღებულობდა, რომ უშუალო სა-

ყვეტილი იქნებოდა. ამას გრძნობდნენ მენშევიკები და სწორედ ამიტომ იყო, რომ მათ სასწრაფოდ გადმოიაროლეს სოხუმის ფრონტზე გვაოდის საუკეთესო ნაწილები. სოხუმის ფრონტი რომ დიდ საფთხეს უმზადებდა მენშევიკურ მთავრობას, ამას არც ჯუღელი ჰგარავს. ის ამბობს, „უკვე საბოლოოდ გადაწყდა ჩვენი სოხუმში წასვლა, სოხუმში უნდა წავართვათ ბოლშევიკებს, უნდა ვიჩქაროთ, ვინაიდან შეიქნა საშიში მდგომარეობა. ბოლშევიკები გაშაგრდნენ მდინარე კოდორის მარჯვენა ნაპირზე და ყოველ წუთში მზად არიან გადმოისროლონ თავიანთი ძალები მარცხენა ნაპირზე თუ ეს შაჰშესძლეს — მშვიდობით რევოლუციას“ (გვ. 8).

ბრძოლამ აქ მიიღო მეტად სერიოზული და მკაცრი ხასიათი. ბრძოლამ გასტანა 7 დღე. ჩვენს რაზმს უღალატა ოფიცერმა დემურამ და კოდორის წყალში გადმოლშვა აფხაზეთის თავად - აზნაურების შავი რაზმი, რომელიც ალექსანდრე შერვაშიძის, ტატიშ მარშალის და ნიკო თავდგარიძის მიერ იყო შედგენილი. აი ამ (ხენოსანმა რაზმმა, რომელიც მოლაღატურად შემოლშვა ზუგდიდის ოფიც. დემურამ ბრძოლის მე-7 დღეს გადასწყვიტა საკითხი მენშევიკების სასარგებლოდ და ჩვენ იმულებული ვიყავით ბრძოლით დავეხება გაგრისაკენ და იქ გავმგარებულიყავით, ამ ბრძოლას დიდი მხვერვალი მოჰყვა, როგორც ჩვენი, აგრეთვე მენშევიკების მხრივ.

არქივში აღმოჩენილი დოკუმენტები ამტკიცებს, რომ ამ ბრძოლებში მენშევიკებმა 7 დღის განმავლობაში დაჰკარგეს - 99 დაჭრილ-დახოცილნი, მათში დახოცილთა რაოდენობა უდრიდა 39 კაცს, დაჭრილთა კი 60 კაცს. მენშევიკები განზრახ მალავდნენ ამ ფაქტს.

ჯუღელი თავის „დღიურში“ სწერს, რომ სოხუმის ფრონტზე დაიჭრა მხოლოდ 7 კაცი, ხოლო იგივე

ჯუღელი პირდაპირ მავთულით აცნობებდა ტფილისს, რომ გვარდიის მხარეზე დაჭრილ - დახოცილთა რაოდენობა 99 კაცს უდრის. ჯუღელი თხოულობს პირდაპირი მავთულით გადაცემული ცნობის გამოქვეყნებას გაზეთებში, მაგრამ მენშევიკები არც ისე სულელები იყვნენ, რომ ფართო მასებისათვის ეცნობებიათ, თუ რა მსხვერპლი დაუჯდა მათ აჯანყებულ აფხაზეთის ხალხის დამორჩილება. აი, რას აცნობებს ჯუღელი პირდაპირი მავთულით ტფილისს:

„გაცნობებთ ჩვენი ოპერაციის მსვლელობის შესახებ: მივედით კოდორზე ტფილისის წითელი გვარდიის რაზმით, აღმასრულებელი კომიტეტის განსაკუთრებული რაზმით და არტილერიით სულ 650 ხიშტით, 20 ტყვიამტკეველსა და 12 ზარბაზნით. ჩვენ შევხვდით გულაუთის და გუმისტის რაიონების დელეგაციას, აუხსენით დელეგაციას აზრი და შინაარსი ჩვენი ექსპედიციისა, ვინაიდან ჩვენა რაზმებზე გავრცელებული იყო სხვადასხვა პროვოკაციული ხმები. ჩვენ წაუყენეთ დელეგაციას შემდეგი ულტიმატუმი: ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე შეუშვით რაზმები სოხუმში, წინასწარ ჩავვაბარეთ ზარბაზნები და ტყვიის მფრქვეველები. მიცნული იყო 24 საათის ვადა.

11 მაისს საღამოს 5 საათზე, იმ დროს, როდესაც ულტიმატუმის ვადა სრულდებოდა, ყოველგვარი გაფრთხილების გარეშე, ბოლშევიკებმა ე. წ. „მებრძოლი კომიტეტი“ ხელმძღვანელობით დაიწყეს სროლა ზარბაზნებიდან, ტყვიის მფრქვეველებიდან და თოფებიდან. ჩვენ იმ წამსვე გამოვიყვანეთ არტილერია და დავაყენეთ დარაჯები კოდორის ხიდზე. საღამოზე ბრძოლა შენელდა. მეორე დღეს ბრძოლა გაგრძელდა. მოწინააღმდეგე გვესროდა 5 ზარბაზნიდან. ჩვენი არტილერიის უქროსა ვალოცო შარაშიძემ ჩააჩუშა მოწინააღმდეგის 3 ზარბაზანი და

შემდეგ კი ჩააჩუმა ორი ზარბაზანი. მოწინააღმდეგე მწყობრივ ესროლა ჩვენ პოზიციებს, მაგრამ წითელი გვარდია განსაკუთრებული სიმშვიდით ხელებოდა მოწინააღმდეგის გამანადგურებელ ცეცხლს. ბოლშევიკებს მოწყობილი ჰქონდა თავიანთი სანგრები ოთხთაი მხრივ. ხიდის დამბის დასაცავათ გამოყენებით მოწყობილი ქონდათ დიდი რაოდენობა ტყვის - მფრქვეველების. მაგრამ ჩვენი არტილერიის ცეცხლით მოწინააღმდეგეს ზმიარად ამოვყრიდათ ხოლმე სანგრებიდან და ეზოცავდათ ტყვის მფრქვეველებით და თოფების ცეცხლით, მესამე დღეს მოწინააღმდეგემ მოიტანა სოხუმიდან ახალი არტილერია და შესცვალა ძველი ბატარეის ადგილი. მაგრამ აი დღეების საარტილერიო ბრძოლა დაზოგავდა ჩვენდა სასარგებლოდ, საუცხოვო ხელმძღვანელობის გამო სროლის დროს 15 მაისს საღამოთი ჩვენ გავგზავნეთ „ფლოტილია“ სოხუმის მიმართულებით ზღვის ნაპირის დასაზვერავათ და განაპირა ადგილების ყუმბარების დასაშენათ მდ. მაჯარკიდან მდ. კოდორამდე. 16 მაისს დილიდან შემოგვიერთდა რა ყვრილის და სამტრედიის წითელი გვარდიის რაზმები 400 კაცი და 8 ტყვიამფრქვეველი, ფლოტილის და არტილერიის დახმარებით გადავიდით შეტევაზე, მაგრამ მოწინააღმდეგემ წისძლი პოზიციების შენარჩუნება და დღის ბოლოს ბრძოლა დამთავრდა უშედეგოთ. 16 მაისს ჩვენს მხარეზე იყო 26 მოკოლოლი და 32 დაქრილი. დაწვრილებით შევადგინე რა შეტევის გეგმა და შემოგვიერთდა რა კარგათ შეკავშირებული აფხაზეთის რაზმი 200 კაცით კორნეტი მხეიძის უფროსობით, 17 მაისს დღის 4 საათიდან ჩვენ ხელმეორედ გადავედით გადამწყვეტ შეტევაზე შემდეგი გეგმით: მხეიძის ცხენოსანი რაზმი და აღმასრულებელი კომიტეტის რაზმი გადავიდნენ წყალში მოწინააღმდეგის ზურგას

უკან მოსაქცევით. მარცხენა ფლაგით ჩვენმა არტილერიამ დღის 4 საათზე ასრება გამანადგურებელი სროლა ხიდის მიდამოების გამაგრებულ ადგილებზე მოწინააღმდეგის მიმართ. ისარგებლა რა არტილერიის და ტყვისმფრქვეველების ცეცხლით ტფილისის და ფოთის გვარდიელები მიუახლოვდნენ ხიდს და „ურას“ ძახლით გადავიდნენ შეტევაზე. მათთან ერთად მიდიოდა ჯუღელი და დგებუაძე. შეტევაზე გადასულ ნაწილებზე მოწინააღმდეგემ ასტება ძლიერი სროლა ტყვისმფრქვეველიდან და თოფებიდან, რომელმაც ჩვენ გვაიძულა შეეჩერებულებოდით რამოდენიმე ხნით, მაგრამ შემომავლელი კოლონის და ჩვენი ცეცხლის კოლოსალური უპირატესობით ძლიერა - მოსიღმა გვარდიამ რამოდენიმე განმეორებითი შეტევის შემდეგ დაამარცხა მოწინააღმდეგე. ამ შეტევაში ჩვენ დავკარგეთ სულ 13 მოკოლოლი და 28 დაქრილი. ჩვენი, ნაწილები შეუჩერებლად მისდევდნენ აჯახებულთ, იჭერდნენ ტყვეებს დახოცავდნენ უკან დახეულთ. ჩვენი მოწინააღმდეგე ნაწილები დღის 1 საათზე შევიდნენ განთავისუფლებულ სოხუმში. პირველად შევიდნენ ქალაქში ჯუღელი და შარაშიძე. მოწინააღმდეგე კარგად იყო შეიარაღებული. მთელ მოძრაობას ხელმძღვანელობდა ე. წ. „სოხუმის რევოლუციონერული კომიტეტი“ თქვენთვის უკვე ცნობილი ბანდიტების პეტრე აღნიაშვილის, ამბრეცი, ურუშაძის და ვალია ბახტაძის მეთაურობით. ჩვენმა „გამანადგურებელმა“ № 525 დაიჭირა გუდაუთთან გეზი სურსათით და სხვა საქონელით და აჯახებულებით... შემოხსენებულადან ნათელია, რომ ხელმძღვანელები და ანარქისტის შემქნელნი ოლქში იყვნენ ბოლშევიკები. ჩვენმა შედგარმა წითელმა გვარდიამ საუცხოვოთ შეასრულა თავისი მოვალეობა მთელი ამიერ-კავკასიის დემოკრატიის წინაშე, ამით თავდება ჩვენი

ოფიციალური ცნობა, გთხოვთ ეს ცნობა ძიებლათხოვით და გამოაქვეყნოთ პრესაში.

საუბედუროთ აჯანყების მეთაურნი ეშმა და ლაკობა ჯერ კიდევ ვერ დაევიკრიეთ.

... მაგრამ გვარდიელების მიერ დაქერილია სამხედრო ოპერაციების ხელმძღვანელი კოდორზე ბოლშევიკი პეტრე აღნიაშვილი, რომელიც გადმოიგზავნება თბილისში განსაკუთრებული საგამომძიებლო კომისიის განკარგულებაში სასამართლოზე გადასაცემად.

როგორც ვხედავთ მტრების მიერ მოყვანილი დოკუმენტებით მტკიცდება, თუ როგორი მკაცრი ბრძოლები სწარმოებდა მენშევიკური ხელისუფლების წინააღმდეგ.

მენშევიკებმა დაიკავეს სოხუმი, მაგრამ ამით არ მთავრდება ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის სოხუმის ოლქში. გაგრძელდა ისევ დაიწყო ჩვენი შემოტევები მენშევიკების წინააღმდეგ. ავიღეთ გუდაუთი, ტყვეთ წავიყვანეთ 80 გვარდიელი, წავართვი 4 ზარბაზანი და შეუტეთ ტყვისმფრქვეველით ახალ ათონს, მაგრამ აქაც მტერი გვჭარბობდა როგორც რაოდენობით, აგრეთვე შეიარაღებით და ეს ბრძოლაც დამთავრდა ჩვენი დამარცხებით, რის შემდეგ მენშევიკებს საშუალება მიეცათ მოლაპარაკება დაეწყათ ალექსევის და დენიკინის შუა არმიასთან.

გენერალ ალექსეევთან მოლაპარაკებას მენშევიკური მთავრობის სახელით აწარმოებდნენ გეგენი გეგეჭკორი და გენერალი მაზნიაშვილი, გეგეჭკორი ალექსეევს ეუბნება, რომ „ჩვენ და თქვენ ამჟამად ვცმეთ ერთ წერტილში, რომელიც დღეს გვევლინება თქვენცა და ჩვენც მტრული ძალის სახით“... (მაზნიაშვილის „მოგონებანი“ გვ. 93).

თუ როდის და რა დახმარებები გაუწევია მენშევიკებს დენიკინისათვის ბოლშევიკების წინააღმდეგ

ბრძოლაში, ამის შესახებ მოუხმინოთ გენერალ მაზნიაშვილს:

„7 ივნისამდე მე ვიმყოფებოდი ოსმალეთის წინააღმდეგ მიმართულ ფრონტზე. ხოლო იმ რიცხვიდან, როდესაც ბოლშევიკები გამოჩნდნენ კოდორთან, ჩვენი სახელმწიფოს ინტერესები მოითხოვდა მათ განდევნას, ჩემი მთავრობის ბრძანებით, სათავეში ჩაუდექი ჩვენს ჯარებს, შემდეგ დაფუძვენი შავი ზღვის ნაპირებს და ვანთავისუფლებდი ამ ადგილებს ბოლშევიკებისაგან. ამგვარად 14 ივლისს დავიკრიე ტუაფსი. უნდა ვსთქვა, რომ ამ დროს ვარდა ჩემი ჯარებისა არ იყო არავითარი სხვა ჯარი, რომელიც კი ებრძოდა ბოლშევიკებს და „დობრო არმიის“ არსებობის შესახებ ჩვენ იმ დროს არა ვიცოდით რა. იმ ხანებში კლუბორის უღელტეხილით გადმოვიდნენ ბოლშევიკების მიერ დევნილი კახაკები ოჯახებით. მათი მზრუნველობა, ჩემი მთავრობის ნებართვით, ვიკისრე მე, ტანზე და ფეხზე ჩავაცვი, დავხურე, გამოვკვებე და შევავიარაღე. მხოლოდ ტუაფსიში გავიგე პირველად „დობრო არმიის“ არსებობა და ერთი კვირის შემდეგ გავიგე ისიც, რომ „დობრო არმია“ დაიჭირა ეკატერინოდარში. ამასთან მივიღე წერილი ყუბანის რაიდან წარმომადგენლისაგან, სადაც მთხოვდა დაეხმარებოდა მათ. ამ მიზნით წავიწიე ბელორეჩენსკისაკენ და ყუბანის მთავრობის წარმომადგენლის თხოვნით დავიკრიე ხოდიფენსკი. აი, აქ მოვიდა პირველად ჩემთან „დობრო არმიის“ ოფიცერი — მზგვრავი. ამ ხანებშივე სოხუმიდან მოვიდა 87 რუსი ოფიცერი პოლკოვნიკ მოროზოვის უფროსობით, რომელიც მე დავუბრუნე საბრძოლველ რაიონის უფროსად. ამასთან ერთად დაღესტანის სადგურიდან გენერალმა გეიმაშმა მთხოვა მიმეცა მისთვის სამხედრო იარაღი. ეს თხოვნაც შევასრულე: მივეცი 600 თოფი, 2 ტყვიამფრქვევილი და ვაზნები. ამ ფრონტიდან მხოლოდ რამ-

დენიშე დღეა, რაც წამოვიყვანე ჩემი
ჯარები იმ მიზნით, რომ ძალიან და-
ქანცულნი იყვნენ დიდი ხნის გამუდ-
მებული ბრძოლებით.

რაც შეეხება ჯავშნიან მატარებ-
ლის გაფუჭებას, ეს მართალი არ
არის. მე მაქვს ხელწერილი გენერალ
მასლოვსკისა, სადაც სწერია, რომ
მან ჩაიბარა მატარებელი გაფუჭე-
ბელი და დაუზიანებელი — უარს არ
ვპყოფ. შეიძლება რაიმე გაფუჭებუ-
ლიც ჰქონდა, მაგრამ ეს მოხდებოდა
ალბათ განუწყვეტელ ბრძოლების
დროს, ასე რომ, მატარებელი გაფუ-
ჭებული არ ყოფილა და ეს მართა-
ლი არ არის. საჭიროდ ვრაც მოვახ-
სენოთ, რომ სამხედრო თვალსაზრი-
სით „დობროარმიის“ მიერ ჩადენილი
იყო შეცდომა, რომელმაც მაიძულა
დამეცალა ტუფსე, რადგან „დობ-
როარმიის“ ჯარებმა, რომლებმაც
განდევნეს ბოლშევიკები ნოვორო-
სიისკიდან, არ მაცნობეს, ბოლშევი-
კების რა მოედნა რიცხვი მოდიოდა
ტლუფსეზე, მაცნობეს მხოლოდ, რომ
მოდიან დამარცხებული ურდოები,
ამიტომ მე დამშვიდებული ვიყავი და
მთავარი ჩემი ძალები სხვა ფრონტზე
დავაგროვე. ამის გამო მე მომიხდა
გამეკვალა 11.000 ჯარისკაცთან
ორი ასეულითა და ადგილობრივ
მცხოვრებებთან შემდგარ მონახისე-
თა ერთი რაზმით. ჩემი ნათქვამიდან
სჩანს რომ ჩემს წინსვლას არ ჰქონდა
დაპყრობითი მიზნები, რომ ამას ჩაე-
დიოდი ყუბანის წარმომადგენლის
თხოვნით ბოლშევიკებისაგან თავდა-
ცვის მიზნით. ოფიცრები ყოველდღე
მოდიან თქვენთან ტფილისიდან და
გზადავსა მათ დახმარებას ვუწყებ.
ამას დამიმოწმებს გენერალი ლიახო-
ვი. მათ ვაძლევთ ფულს, სურსათს და
სხვას, და ყველა ამას უსასყიდლოთ.
თანახმად თქვენი თხოვნისა, მე თავს
უყრიდი რუს ოფიცრებს სოჭაში, გა-
გრანი, სოხუმში და მოუწოდებდი
ჩარცხულიყვნენ თქვენი ჯარების
ნაწილებში“ („მოგონებანი“ გვ. 88,
89, 90).

აქედან აშკარად მტკიცდება ის,
რომ მენშევიზმი ებრძოდა იარაღით
ხელში ბოლშევიკურ აჯანყებებს არა
მარტო საქართველოს ფარგლებში,
არამედ ის დახმარებას აწვდიდა ფუ-
ლით, იარაღით და ხალხით დენიკინ-
საც. ამ სამარცხვინო ლაქას ვერასო-
დეს ვერ მოიშლის საქართველოს მე-
ნშევიზმი და აგრეთვე მეორე ინტერ-
ნაციონალი.

როგორც ვხედავთ, საქართველოს
თითქმის ყველა კუთხეში ჰქონდა ად-
გილი აჯანყებებს და შეიარაღებულ
ბრძოლებს საბჭოთა ხელისუფლები-
სათვის, ზოგჯერ ეს აჯანყებები ისე-
თი ძლიერი იყო, რომ უშუალო სა-
ფრთხეზე უქადდა მენშევიზმის ბატო-
ნობას.

საქართველოს მუშებისა და გლე-
ხების განთავისუფლებას, საბჭოთა
ხელისუფლების დამყარებას ჩვენში
შეუძრულდა ათი წლის თავი. რადე-
საც გადახედვად საბჭოთა ხელისუფ-
ლების არსებობის 10 წელს და ამ ათ
წელში ჩვენი პარტიის ხელმძღვანე-
ლობით, მუშებისა და შრომელ
გლეხობის მიერ გაკეთებულ საქმეს.
ბრმა უნდა იყო, რომ არ სთქვა, რომ
ეს 10 წელი უდრის მთელ საუკუნეს
წარსულში. მტკიცედ ჩაეყარა საფუ-
ძველი ახალ სოციალისტურ ქვეყანას.
ამისათვის იბრძოდნენ საქართველოს
მუშები და შრომელი გლეხობა ია-
რალით ხელში, ამისთვის იბრძოდა და
იბრძვის ის აღმშენებლობის ყველა
ფრონტებზე დაუღალავი ენერგიით
და უდიდესი ენთუზიაზმით დღესაც.

ცხადია, სოციალიზმის მშენებლო-
ბის საქმეში ჩვენ სიძნელებები და და-
ბრკოლებებიც გველობება წინ, მაგ-
რამ არ არსებობს ისეთი სიძნელე,
რომლის გადალახვა არ შეიძლოს მუ-
შათა და შრომელი გლეხობის მჭი-
დრო კავშირს. ეს დამტკიცდა სამო-
ქალაქო ომებში, ეს მტკიცდება ჩვენი
მშენებლობის ყოველ დარგში.

საქართველოს მუშებისა და შრო-
მელი გლეხკაცობის მიერ დასამარე-
ბული მენშევიკები არც მათი დამარ-

ცების შემდეგ ისვენებენ. ისინი ყოველ ღონეს ხმარობენ აამხედრონ საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ ფართო მასები. ამავე დროს საქართველოდან ბურჟუაზიულ ევროპაში გაზიზნული მენშევიკური და სხვა კონტრ - რევოლუციონური პარტიების ბელადები ცდილობენ ოცხოეთის იმპერიალისტების დახმარებით აღადგინონ თავიანთი ძალაუფლება საქართველოში.

1924 წლის ავანტიურა, რომელიც მენშევიკების მეთაურობით მოეწყო საქართველოში, წარმოადგენდა საქართველოს კონტრ - რევოლუციის საბოლოო გაკოტრების საუკეთესო ილიუსტრაციას.

მუხედველ იმისა, რომ 1924 წლის აჯანყებას ხელს უწყობდა საზღვარგარეთის კონტრ - რევოლუცია, მან მიიღო ნამდვილი ავანტიურის ხასიათი, რასაც ადასტურებს თვით აჯანყების ხელმძღვანელ ორგანოს პარიტეტულ კომიტეტის განცხადება, რომელიც მან გამოუშვა აჯანყების დღეებში.

„დამოუკიდებლობის კომიტეტის მასში წარმოდგენილ პარტიათა საშუალებით რამდენიმე წლის განმავლობაში აწარმოებდა სათანადო მუშაობას და აიარაღებდა რაზმებს. მეორე მხრით საზღვარ გარეთელ ბიუროს მეოხებით სცდილობდა შეექმნა ევროპულ სახელმწიფოებში და განსაკუთრებით საფრანგეთ - ინგლისში სათანადო პირობები დახმარებისათვის. მაგრამ ჩვენი იქელი არ გამართლდა, რის გამო ჩვენ დავმარცხდით. მასიური ორგანიზაციული გამოსვლა, რომელსაც ველოდით, არ მოხდა, ხალხის ფართო მასამ ჩვენ მხარი არ დაგვიჭირა, შიგვრის მხოლოდ ის აქტიური ძალები, რომელიც ერის ზედაფენებში იყო მოგროვილი და უმეტეს ნაწილად ტყეებში გაზიზნული. ჩვენი გამოსვლა ფაქტიურად გადაიქცა ჩვენდა უნებურ ავანტიურად“.

პარიტეტული კომიტეტის 1924 წლის 5 სექტემბრის განცხადების ეს ნაწილი სრულიად ამტკიცებს იმას, რომ ეს აჯანყება იყო ნამდვილი ავანტიურა, რომელსაც უმთავრესად აჰყვა თავად - აზნაურობა, სამღვდელოება და ჩარჩ - ვაჭარ - კულაკები.

ეს იყო მეორე ინტერნაციონალის დასტურით მოწყობილი აჯანყება საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ, მეორე ინტერნაციონალი, რომელიც უარჰყოფს ყოველგვარ შეიარაღებულ აჯანყებას ბურჟუაზიის წინააღმდეგ. ამავე დროს ბურჟუაზიასთან ერთად შეიარაღებულ აჯანყებას აწყობს საბჭოთა ხელისუფლების დასამხრათ.

მეორე ინტერნაციონალი, რომლის პარტიის შეადგენს ქართული მენშევიზიც, საბოლოოდ გადაბარგდა მუშათა კლასის საწინააღმდეგო ბანაკში. საერთაშორისო პროლეტარიატის განთავისუფლების დროშა მედგრად უპყრია ხელთ მხოლოდ მესამე კომუნისტური ინტერნაციონალს, ამ დროშით იბრძოდა და იბრძვის საქართველოს მუშათა კლასიც.

ჩვეს შეგვიძლია ვიამაყოთ ისტორიის წინაშე იმ გამარჯვებებით, რომელიც ჩვეი გვაქვს საქართველოს საბჭოების 10 წლის თავზე. ეს ათი წელი ის უზარმაზარი ლოდია, რომელიც მთელი თავისი სიმძიმით დააწვება ჩვენი კლასიური მტრის საფლავს.

ჩვენი უდიდესი მიღწევები სოციალისტური მშენებლობის ყველა ფრონტებზე წარმოადგენს იმის უტყუარ საბუთს, რომ ლენინის სახელობის პარტიის მტკიცე ხელმძღვანელობით საბჭოთა კავშირი და მასთან ერთად ჩვენი პატარა საბჭოთა საქართველოც დასძლევს ყველა დაბრკოლებებს და მოიპოვებს კიდევ უფრო მნიშვნელოვან, კიდევ უფრო გადამჭრელ გამარჯვებებს.

ამბაკი ურუშაძე.

პ ა რ ა მ ო გ ო ნ ე ბ ა

მუშათა კლასის გამყიდველ, მენშევიკურ პარტიის პოლიტიკის წინააღმდეგ ბრძოლის დროს ბევრი თავდადებული რევოლუციონერი გახდა მათი მსხვერპლი. საქართველოში მუშების და მშრომელთა გლეხობის განუწყვეტელი რევოლუციონური მოძრაობა, ბრძოლები და აჯანყებები, მიუხედავად ამ დროს საქართველოში მყოფ კონტრრევოლუციონერ ინტერვენციული ჯარების (ინგლისის და გერმანიის) თარეშის და მათი ხელისშემწყობ მენშევიკურ მთავრობის პოლიტიკისა, მაინც ვერ იქნა ჩახშობილი.

მრავალი მშრომელი და რევოლუციონერი იქნა განგმირული მენშევიკების ხელით, ათასობით გადასახლებულ იქნენ საბჭოთა რუსეთში.

ასეთი მოქმედებით მენშევიკურ მთავრობას და მათ დამკავშებს ეგონათ, რომ თავიდან იცილებდნენ სოციალისტურ რევოლუციას.

მენშევიკური მთავრობის მოღალატურ პოლიტიკას ვეღარ გაუძლო საქართველოს მშრომელმა მასამა, დაიწყო საქართველოს მუშების და მშრომელთა გლეხობის აჯანყებები.

ამოძრავდა მთელი მშრომელი მოსახლეობა და მათ დასახმარებლად დაიწყო ბოლშევიკური პარტიზანული რაზმების შეგროვება.

1921 წ. იანვრის 28-ს თერგისხევის საოლქო კომიტეტში შემაქვს განცხადება, რომელშიაც ვთხოვლობდი დართო ჩემთვის პატარა პარტიზანული რაზმის შედგენის ნება.

ნებასთავა მივიღე. ამასთანვე მომთხოვეს რაზმის წევრების სიის შედგენა, რაც ორი საათის განმავლობაში 180 კაცის შემადგენლობით წარვადგინე ოლქის სამდივნოში.

რაზმის სსხვაშორის შედიოდნენ:

1. ბერუაშვილი იოსებ (ამჟამად ლავადუხის რაიკავშირის თავმჯდომარე), 2. ბარტუშაშვილი (მესაქონ. კავშირის ინსტრ.), 3. მაისურაძე ა. (სარწმუნო კოოპერ. თავმჯდ.), 4. კერვალიძე, 5. სამხარაძე, 6. ურიგაშვილი (პოლიტ. სამმართველო, მომუშავე), 7. ახალაშვილი ვასო (გარდაიცვალა), 8. ჯემალაშვილი ვაზო, 9. აფიციანური დავითი, 10. გახიფი გერისო, 11. თაგისვილი, 12. ბიჭიაშვილი აბესალოში, 13. ბუთბუნი, 14. მანჯავაძე დავით—დანიელი (მუშაობს ნოკალუბტრის-

ტში), 15. ვანო—გლები (გვარი არ მახსოვს), 16. „რევა“ და სხ.

ჩვენი გეგმა ასეთი იყო: ამხ. ჯატიყთან ერთად უნდა გადავსულიყავით ზაყოს უღელტეხილი, დაცემოდით სამხრეთ ოსეთის საგუშაგოებს, გამოგვეცხადებია საბჭოთა ხელისუფლება და ჩამოგვეყალიბებია რევკომები, ამ ოპერაციების დასთავრების შემდეგ უნდა წავსულიყავით გორის მაზრა-საკენ და გადაგვექრა ჯერ ქედისჯვრის გზა და შემდეგ რკინის გზა.

ადვილი წარმოსადგენია ამ ოპერაციების შესრულების სიმძნელი.

მიუხედავად დიდი სიმძნელებისა, რომელიც ჩვენ უნდა გადავცლილავ, არც ერთი არ შეუწყმენებულა და იმავე დღეს, ოსეთის სამხედრო გზით გავეშურეთ დანოშნულ ადგილისაკენ, გავიარეთ არზონკა, არდინი, ალაგირი და მის რაიონში შემავალი მრავალი სოფლები და შავადქოთ ზაყოს უღელტეხილს. გასავლელი გვაქვს ხევებით დაღარული, მაგარიანი გაუთყავი და განსაკუთრებით ზამთრის პირობებში თითქმის გადაუღებავი გზები, მაგრამ მიუხედავად ასეთი დაბრკოლებებისა ჩვენ მაინც მაგრად ვართ, მივდივართ მგლური ნაბიჯით დღც და ღამეც (თითქმის დაუსვენებლივ) და მხოლოდ 17 დღის სიარულის შემდეგ გადავიარეთ ზაყოს უღელტეხილი, რომლის სიმაღლე 8 ვერს უდრის და მის აღმართზე სახიარულოთ დაგვეკირდა თითქმის 14 საათი, მხოლოდ დავსურდით კი აქედან საათ-ნახევრის განმავლობაში.

განსაკუთრებული გაჭირვება ვნახეთ ამ უღელტეხილის გავლის დროს. ბევრ ჩვენთაგანს გაუცვდა ფეხსაცმელი, სიკვდილის პირამდე გაგვყენა 7-დე ამასანავა და დაგვიბრმავდა ამხ. ბარტუშაშვილი, მხოლოდ, რომდესაც კოზიდან ჩამოვდით და ოთახში შევიდით ყველას თვალი სიბნელე მოგვიკიდა და თვალების არაჩვეულებრივი ტიკვლები ვიგრძენით.

აქვე მაგონდება ერთი პატარა ეპიზოდი, რომდესაც ზაყოს უღელტეხილი გადავიარეთ, მის მეორე ფერდობზე ერთი პატარა 14 კომლიანი სოფელი ვნახეთ, და როგორც დადღლილ-დაქანცულებს დასვენება და საუზმე დაგვეკირდა (სანავაგე კი არხად

გვექმნება) და იძულებული გავხდით გავჩერე-
ბულიყავით ამ სოფელში. მთელი სოფელი
დავაადებული იყო სახადით (ტიფით). მაგ-
რამ მიუხედავად ასეთი მდგომარეობისა,
დადლილობამ და სიმშვილამ შეგვაწუხა.
ვსთხოვეთ აქაურ მცხოვრებლებს ფასად სა-
ნოვების დათმობა, მაგრამ სოფელში ვერ
ვიშოვეთ ვერავითარი საშემელი და სიმშვილამ
რომ შეგაწუხა, შევიძინეთ სიმინდის მარ-
ცვალი, შევყარეთ ცხელ ნაცარში და ამით
გამოვიკვებეთ ერთ დღეს თავი.

მაგონდება აგრეთვე ამჟამად ლაგოდების
რაიკავშირის თავმჯდომარე ამხ. ბეჟუაშვი-
ლის სითამამის ერთი შემთხვევა; როდესაც
ჩვენ გზით გაუდევით, მას რუსული „ვალი-
ნების“ ტარება დაეწარა და „ქობტა“ ქა-
ლამნებში გამოეწყო და წამოვიდა, მაგრამ
მას ქალამნები დაუცვტა სწორედ იმ ადგი-
ლას, სადაც წელი ამხანაგი გავეყვინა.

მე მარაგათ მქონდა ორი წყვილი ფეხ-
საცმელი (მათში ერთი წყვილი ვალინე-
ბი), და მივეცი ერთი წყვილი ჩექმა. თუ
არა ეს მარაგი, მართლაც რომ ბეჟუაშვილი
დაგვედღუპებოდა.

მოვიდვართ და უახლოვდებით მენშევი-
კურ მთავრობის ტერიტორიას. ჩვენ ოთხი კა-
ცის შემადგენლობით (მე, მაისურაძე, კირვა-
ლიძე და მეოთხე არ მახსოვს) მწვერავებია
სახით დავწინაურდით. მენშევიკურ პატარა
საგუშაგოსთან მოგვიხდა პატარა სარომა.
მენშევიკური გუშაგები სწრაფად გაიქცნენ
და თან ააფეთქეს დარიალის ხეობის ხიდი.
იგი შეწინებულები გარბოდნენ, რომ გვიგო-
ნებოდათ მთელი კორპუსი მისდევს მათ
დასაქერათ. ჩვენ ყოფინა-ყოფილით ხელის
ბოძებების აფეთქებით და ჩვენ მიერ მოჩმა-
ხულ სიმღერით ფეხდაფეხ მოვსდევდით
მათ.

გზადაგზა ჯარისკაცებს იარაღი ავყარეთ
და გაუშვიტო სახლში, მხოლოდ დავაპტიბ-
რეთ გვარდიის 17 ოფიცერი, რომლებიც
შინით იყვნენ შეპყრობილი.

გზაში გავიგეთ, რომ ბოლშევიკები ტფი-
ლისში უკვე შევინდნენ და მენშევიკები სუ-

რამის უღელტეხილზე მაგრდებიან და სხვ.
ამის გამო ჩვენი მარშრუტი შეიცვალა,
აღარ გადავიდით ჰედის ჯვარზე და წამო-
ვიდით ტფილისაკენ. გზაში დუშეთში და-
გვეწია ამხ. საშა გიგეჭკორი, სადაც გავმა-
რთეთ დიდი მიტიანი და ჩამოვაყალიბეთ
სამაზრო რეკვოში.

საქართველოს მშრომელ მოსახლეობას
საერთოდ ძვირად დაუჯდათ საქართველოში
საბჭოთა ხელისუფლების დამყარება, ასე-
თის მონაპოვარისათვის ბევრი მშრომელია
მსხვერპლად შეწირული, რაც ყველა
ჩვეთაგანს გაახსენდება ამხანაგების ცალ-
კვალც მოგონებებით.

მენშევიკურმა ხელისუფლებამ თავისი
უკანასკნელი არსებობის დროს მთლად
გაანადგურა მშრომელობის წილობით ნაშა-
გარი, დაანგრია ხიდები, რკინის გზები, გა-
ანადგურა ყოველგვარი სიმდიდრე და სუ-
რსათ-სანოვავის მარაგი, და პოლიტიკურად
გაკორბმული მინისტრები თავშესაფარად
გაიქცნენ თავიანთ მონათესავე ბურჟუაზიულ
ქვეყანაში.

მემკვიდრეთ დაგვრჩა—ჯერ იმპერიალის-
ტური ომის, შემდეგ სამოქალაქო ომების
და მენშევიკური მთავრობის მიერ გაპარ-
ტახებული ქვეყანა, რომლის აღდგენას სა-
ბჭოები საქართველოში შეუდგნენ 1921
წლიდან.

მიუხედავად მრავალი დაბრკოლებებისა
და ანტისაბჭოთა ელემენტების მავნებლოური
მუშაობისა, ყველას საშუალება აქვს შეაფა-
სოს საბჭოების მუშაობის მიღწევები.

საქართველოს გასაბჭოების 10 წლის თავ-
ზე, მშრომელი მოსახლეობის დაუშრეტელი
ენერგიით დიდი მიღწევები გვაქვს.

გაუმარჯოს საქართველოს გასაბჭოების
10 წლის თავს.

გაუმარჯოს ამიერ-კავკასიის რესპუბლი-
კების ფედერაციას!

გაუმარჯოს წითელ ჯარს!

გაუმარჯოს კომპარტიას!

3. ჟურნალი.

მარქსისა და ლენინის მოძღვრებით შეიარაღებული მუშურ-გლეხური საქართველო

„მარქსის და ლენინის მოძღვრებით შეიარაღებული მუშურ-გლეხური საქართველო“
ბოშინავე რაზმების ენერგიას თან მიჰყავს მშრომელი ხალხის მასა იმ მიზნისაკენ რომელიც სამი სიტყვით გამოიხატება: „შეიქმნას ახალი საშუარო“.

მამსიხ გორაძე.

მსოფლიო იმპერიალისტურ ომის დროს სოციალისტური პარტიების უმრავლესობამ გაიზიარა „თავდაცვის“ დებულება და აქტიური მონაწილეობაც მიიღო იმპერიალისტურ ომში. „შეცენილ პირობებში“ ეროვნული თავდაცვა შეეფერება მშრომელი ხალხის ელემენტარული ინტერესებს—ო გა-ნაცხადეს მათ. დასუსტდა და დაიშალა პრო-ლეტარიატის საერთაშორისო სოლიდარო-ბა—ინტერნაციონალიზმი და სოციალისტუ-რმა—მეორე ინტერნაციონალმა დაჰყარა მსოფლიო მუშათა კლასის და მშრომელი მასების წილობა. გამეფდა ნაციონალიზმი—ფაშოზიზმი—რუსკიკა. პროლეტარიატის და მშრომელი ხალხის კლასების ნაციონალურ ბურჟუაზიული იდეებისაგან განსაყრნავდ და მარქსის და ენგელსის რევოლუციო-ნურ-ინტერნაციონალური დროშის გარშემო მასების დასარახმავად გამოვიდა ვ. ი. ლე-ნინი. ლენინმა, მიუხედავად მუშაობის დი-დი სიძნელეებისა, შეიძლო მტკიცე პრო-ლეტარულ-ბოლშევიკური ორგანიზაციების ჩამოყალიბება და ამ ორგანიზაციების სა-ერთაშორისო გამაერთიანებელი ხელშეწყო-ნელი ცენტრის მესამე კომუნისტური, ინ-ტერნაციონალის შექმნა. მესამე ინტერნ-აციონალის რევოლუციონური დროშის ქვეშ მტკიცედ ირახმება მსოფლიოს მუშა-თა კლასის და მშრომელი მასების რევო-ლუციონური—შეგნებული ნაწილი და აცემობრებს თავის რიგებს ბურჟუაზიის ბა-ტონობის დასამხოებად და საბჭოთა ხელი-სუთლობის დასამყარებლად.

1917 წ. 25 ოქტომბერს ბოლშევიკურმა პარტიამ მოშაოთა კლასის და გლეხების რე-ვოლუციონური ნაწილით ერთად, ლენი-ნის ხელშეწყობა—მეთაურობით, დაამყა-

რა ყოველი იმპერიატორულ რუსეთის ტერი-ტორიაზე მუშათა და გლეხთა ხელისუფლე-ბა. მიუხედავად იმისა, რომ ყველა სოცია-ლისტური ნაციონალისტური და ბურჟუა-ზიული პარტიები, თვითმპყრობელობის ოფიკრობა-მოხელეების მსოფლიო მონა-წილეობით და ბურჟუაზიული ქვეყნების მთავრობების აქტიური დახმავებით, სასტიკ ბრძოლას აწარმოებდნენ საბჭოთა ხელისუფ-ლებით დასამხოვად და ბურჟუაზიის გასაბა-ტონებლად. ისინი სასტიკად დამარცხდნენ მარქსის და ლენინის მოძღვრებით შეიარა-ღებული მუშებისა და გლეხების მოწინავე რაზმებთან ბრძოლაში.

და დღეს მსოფლიოს ერთ მეექვსედ ნა-წილზე გამარჯვებული მუშათა კლასი და მშრომელი გლეხობა გასაცემებულ ენერ-გიას ხარჯავენ სოციალისტური აღმშენებ-ლობის ხელშეწყობის გეგმის ოთხ წელშიაღში შესასრულებლად, კომუნისტური პარტიის ხელშეწყობით.

გამავრობა მერქნეობის სოციალისტური სისტემა, გაძლიერდა კოოპერაცია, ფარ-თოდ გაიშალა საკოლმეურნეო მშენებლე-ობა, მოიფინა ქალაქები და საოფლიო სყო-ლებით, სამედიცინო-ლოგიკით და კულტუ-რულ-განმანათლებელი დაწესებულებებით, დამყარდა ერთი შორის სოლიდარო-ბა თანასწორობა - სიყვარული. იქ კი, ბურჟუაზიულ ქვეყნებში, მსოფლიოს ხუთ-მეექვსედ ნაწილი სოციალისტურ პარტიებს მონაწილეობით რეაქციონურ-ფაშისტურ-ბურჟუაზიული მთავრობები ძარცვავდნენ უფ-ლება აყრილ მუშათა კლასს, მშრომელ მა-სებს და დაპაჟობილ ქვეყნების მოსახლეო-ბას და მილიარდებს ხარჯავენ საბჭოთა ქვე-ყნის წინააღმდეგ საომარ სამზადისზე, მაქ-

ნებელითა ორგანიზაციების შექმნა-შენახვაზე, კიდევ ახალი ქვეყნების დაპყრობაზე და რევოლუციური-ფანტაზიური ბატონობის მოსაღლიოში დამპყრობა-განტყდევინებაზე. დღესასწაულის ერთ-მეცხედ ნაწილზე ფიქრსა და ინტერნაციონალური-რევოლუციური-ნების წითელს დროსა, რომელიც მოუწოდებს მათგანს მუშათა კლასს და დამპყრობებულ ხალხებს ახალი საყვარლის შექმნასა-კენ. ქვეყნის ხუთ მეცხედ ნაწილზე კი ფიქრსა რევოლუციური შავი დროსა, რომელიც მოუწოდებს მათგანს მავრებელსა ფანტაზიური დიქტატურისაკენ!

მომავალი ცდუნების ინტერნაციონალური იდეებით შეიარაღებულ მუშათა კლასს, შრომის ექსპლუატაციის მოსასობად ახალი საყვარის შესაქმნელად. ეს უდაო ქვეყნის-ტენსია, ვინაიდან მოსაღლიოს მუშათა კლასის და მშრომელი კლასების თვითი და გრძნობა მინარეთულია საპყრობა კავშირისაკენ, რომელიც გზად მთელი ქვეყნის მუშათა კლასის სამშობლოდ და რომლის სიყვარულს მათი გულიდან ვეღარ აღმოგებრის სოციალისტური პარტიების ბელადების და კომუნისტური ინტერნაციონალის რიგებიდან განდევნილ რევოლუციონალისტების ქადაგებას.

საქართველოში მენშევიკური პარტიის ბელადი ნ. ნ. ჟორდანიძე მოხდენილ და ტყვედ წარსაბრუნებელ-საქვეყნო უნერგავდა საქართველოს მშრომლებსა ბურჟუაზიასთან თანამშრომლობის ადვილებლობას: „სახელმწიფოებრივი ურთიერთობის მხრივ საქართველო არის სუფთა ფეოდალი“ — ექვი არ არის, რომ ყველა სახელმწიფო ბურჟუაზიულ საზოგადოების ფარგლებში ემსახურება ბურჟუაზიის ინტერესებს... საქართველოშიც განვიტარებდა ძლიერი ბურჟუაზიის, მაგრამ ის დანახავს უკვე დამკვიდრებულ დემოკრატიულ რესპუბლიკას, რომლის ფარგლებში ის ვითარდებოდა და რომელსაც ის შეესაბამებოდა... როგორ მოვათავსოთ ერთად სოციალ-დემოკრატიული სოფლ-მშენებლობა და მუშათა ბურჟუაზიულ დამპყრობლობასა შესაქმნელად, როგორ შევქმნათ ისეთი კონსტიტუციონური ტანსაცმელი, რომელიც ყოველ მოადგილეს ტანზე არსებულ საზოგადოებრივ სხეულში ამბობდა ჟორდანიძე. ნ. ჟორდანიძე ოქტომბრის რევოლუციის და საპყრობა ხელისუფლების წინააღმდეგ ბრძოლაში, ჯერ ამირკეკელიის ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური პარტიების გაბრუნებით მოინდომა (ამერიკეკელიის სეიმი დაარსება) ბოლშევიკური პარტიის და საპყრობა ხელისუფლების იდუბა დამარცხება, მაგრამ რადეანაც სეიმი მალე დაიშალა, ბოლო მის დამშლს მოყვა საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება, ეხლა ნ. ჟორდანიძე საქართველოს ნაციონალისტური პარტიების კავშირის საშუალებით და ბურჟუაზიული ქვეყნების მთავრობების ჯარბითი ცდილობდა მიხნის მოკლას, ეო-

რდანიძე ჩადგა მთავრობის სათავეში და ყოველ მოსწინებელს აწმინდებდა მუშათა და გლეხთა და ჯარისკაცთა საბჭოებს, რომ მათი სახელმწიფო, საქვეყნო ჩარევა ანარქიის შექმნის. პარტიის ბელადები მთავრობაში შევიდნენ და იქ აწმინდებდნენ ნაციონალისტურ-ბურჟუაზიულ პოლიტიკას, მივიწყდა ინტერნაციონალური იდეები, ყველაფერი აფრიალდა, საქართველოში დროსა წმინდა გიორგის სურათით და რევოლუციონური „ინტერნაციონალი“-ს ნაცვლად ყველა სამღვდელთა წინი მღვრისა „სიღიბისა“. საქართველოს თავად-მწიფობაში ჯარში მოსვლა თავი ბურჟუაზიისა და სამღვდელთა თვის ბედნიერად სთვლიდა. რევოლუციამ მათ არაერთი ზიანი არ მიავრდა, ისინი ასრულებდნენ ჩაცმული და მაძლია ყოველივენი. მათზე ხრუნვია მთავრობა. მემამულეებიც კმაყოფილი იყვენ მიწის რეფორმით, მთავრობამ მათ დაუტოვა სამეფო ნორმები — უკეთესი მიწები (იქ, სადაც თვითონ მოინდომებდნენ), ნორმაზე ზევით ჩამორიშულ, მიწებშიც სასაიდელს ღებულთა. გლეხებს რევოლუციამ არ შეუწყვდია მდგომარეობა, დარჩენილი მოსაღლიან მიწის ნაკვეთების ანაზღაურად და მემამულეები კიდევ ახსენებდნენ თელ-ბურჟუაზიულ გლეხებსა და ლაღის ჩამორიშვას. მუშებმა რევოლუციის აგანგაზღვრეს ომეშევიკობის დროს/რევოლუციონალიზმის დათარსება და საწარმოების დახურვა-გაჩერების გამო) დამარცხდა ვერ მიიღეს; არც ავადმყოფობის დროს იღებდნენ დამარცხებას, ვინაიდან სახელმწიფო დახლებდა არ იყო გატარებული, ავადმყოფობა კი თანდთან იდგამდა ფესვებს, რადგან მშრომელი მსახური შიმშილობდნენ. გლეხების პირველად დაპყროვის ეროვ. ბურჟუაზიის მყდრობა. არ დარჩა საქართველოში არც ერთი კლთხე — მათა, რომ ავადმყოფობა არ მოეწყობა გლეხებს. ავადმყოფობის ხდებოდა სისტემატორად. ავადმყოფობის მოთხოვნილება ყოველთვის და ყოველგან ერთი იყო: მოითხოვდნენ საპყრობა ხელისუფლების დამარცხებას და საპყრობა ჩუსეთთან კავშირს, ავადმყოფობის ჩასაქმნად მთავრობა მკაცრ ზომებს ღებლობდა და ნადგობდებოდა სოფლები ზარბაზნების ყუმბარებით და იზოცებოდა ხალხი ათისობით, გლეხები არ ცხრებოდნენ. დამარცხება-განადგობების შემთხვევა ყველაფერი ავადმყოფობის ექსპლუატაციის ექსპლუატაციის გზავნიდა სოფლებს განსაზღვრულად. პროპაგანდისტ-ფიქტორებსაც ბურჟუაზიის ბოლშევიკებისა და საპყრობა ხელისუფლებისა და საპყრობა ხელისუფლების საშუალებით. ავადმყოფობის სიტუაცია, ძალით მოგროვებული გლეხები ზარბაზნების ქიხილს ჭეშმარიტად და ეკლესიას ეფუძლავდა კი ამბობდა — „უბედურებაა, როდესაც იდეის ზარბაზნის სოციალ-ქრისტიანული აყვარება“ — მანც ვერ შესძლო მთავრობამ ყველა განიარაღება, რადგან ბოლ-

შევიკეთრმა პარტიამ მტკიცედ შეიარაღა მასები მარქსისა და ლენინის მოძღვრებით, მარშვეიცერი მთავრობა მუშების შეიარაღებასაც უნდობლად უფურებდა; „წინააღმდეგობაში გადავლენ, იაზრით ხელში ვეღარ მოაბრუნებინა“; ვალეკო ჯღუღელი კი აცხადებდა: „ვი თუ იარაღი ბოლშევიკებს ჩაუვარდეთ ხელში, ასი ბოლშევიკი მუშა აღმოჩნდა შეიარაღებულთა“, ნოე რამიშვილი საქართველოში არალეგალურ სამუშაოდ გამოგზავნილ გ. ქარცივაძესაც აცხადებდა: „ყოიღეთ თავიდანვე რაიმე მუშების ჯგუფის შეიარაღება-ჩამოყალიბებასო“.

მენშევიკურმა მთავრობამ ხალხში სავალდებულო სწავლის შემოღების, კოოპერატიული ალბ-მოცემების და საზოგადოთ მეურნეობის დარგში არადფრი არ გააკეთა: „ბოლშევიკები მოსვენებას არ გვაძლევენ და საშეაღებას მოკლებული ვართო“—იმართლებდნენ თავს. რთა შორის კი თანასწორობა სიყარულის ნაკლებად, მტრობა-შოიენისმი გაიშვეფს. ვალეკო ჯღუღელიც კი აცხადებდა: „შოიენისში მოიკიდა ფიზი ჭარბულ მუშაშიაც, ჯულს მატენს, შინდა მოგშორდეს, წავიდ სადმე, შორს, მომხერდა; შემძულდა სისლის ღერა—რეეოლიუციო“.

„სოლ ბოლშევიკების ბაღია, აჯანყებებს აწყობენ, ვარ გაიმარჯვებენ, ნადრეცია მუშათა და ჯღენტა საბჭოთა ხელისუფლების დამარბებაზე ოცნებაო“.

ამას უკადაგებდნ საქართველოს მუშებს და გლეხებს მეორე ინტერნაციონალის ბელადები მაკლონადლი, განიორველდე, შოუ და სხვებიც საქართველოში მოგზაურობასტარობის დროს, საქართველოში ასსრულებ წესწყობილების შესწავლა-გაცნობის შესახებ საქართველოს პროლისიონალური კავშირების წიორებს და საქართველოს მუშათა კლასს და მშრომელ ხალხს კარლ კაუციკმ საქართველოში ყოფნის დროს ანდრადი დაოტოვა—„საქართველოში სოციალიზმის პერსპექტივი და არბლემები“—ს სხენწოდებდას წიამაკი, სადაც ურჩევს: „დღევანდელ პირობაში შლოდლი ომსაან ნაანდერძივი კრილობების განსაკლრავად და ოტვენისაწიწათი ძალების ასალომინებლად ოტვენ

უპიველესად უნდა მიმართოთ კაპიტალისტებს“—ო.

არც რპარსიებში, არც ტკბილმა სიტყვა-საუბარმა არ გასჭრა. ბოლშევიკურმა პარტიამ მარქსის და ლენინის მოძღვრებით შეიარაღა ახალი სამყაროს შესაქმნელად საქართველოს მუშების და გლეხების რეოლიუციონური ნაწილი და ხანგრძლივი შრომა — აჯანყებების შემდეგ 1921 წ. 25 თებერვალს საქართველოში დაამყარა საბჭოთა ხელისუფლება და რეეოლიუციონური ინტერნაციონალის სიმღერით ტფილისის სსახლეზე ადფრიალა რეეოლიუციონური წითელი დროშა, დაამყარა ამიერ-კავკასიის, ერთა შორის თანასწორობა-სიყარული, შემოიღო საყველთათი სავალდებოლო სწავლა-გართობა, აამოქრავა მუშათა კლასის, მშრომელი გლეხობის და ინტელიგენციის მოწინავე ელმენტები, ჩაბა ისინი სოციალისტურ მშენებლობაში, წერილ-ბურჟუაზიული ალბ-მოცემების ნაცელად გააძლიერა და მოდინა კოოპერატივებით ქალაქი და სოფელი, განკურნა დაავადებული ტრანსპორტი, ააშენა მრავალი ჭარხანი-ფაბრიკები, ძლიერი ელექტრო-სადფურები, საცხოვრებელი ბანები, დაასვენებელი სახლები-კუოორტები, საადამყოთო — სანატორიუმები, გაიყენა მრავალი სარწყავი არხები, გააშრა დაქაობიანებული მიდამოები, ააშენა ნავთის ამომღები მანქანა-მოწყები, ხელი მოჰკიდა სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციას, აწარმოებს სოციალისტურ აღმშენებლობას ხელწლიანი გეგმის ოთხ წელიწადში შესრულებით.

და დღეს საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 10 წლის თავზე საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლება ინტერნაციონალური დროში ხელში აბარებს სა-საქართველოს მუშათა კლასს, გლეხობას და მშრომელ ინტელიგენციას თავის 10 წლის მუშაობა — ხელმძღვანელობის ანგარიშს, ბოლშევიკური პარტიის ზღმძღვანელობით, ურყევი შეგნებით დარბაზული დაას დღეს საქართველოს მუშათა კლასი და მშრომელი გლეხობის რეეოლიუციონური რაზმები და სახელთიანი წითელი ლაშკარი.

ს. შაჩინიძე.

ბოლშევიკურ მიტინგზე თავდასხმა ალექსან- დროვის ბაღში

1917 წ. პირველ ნახევარში. ჩვენ, საქართველოს ბოლშევიკები უკვე შეუდგებით მენშევიკებისაგან გამოყოფას და ცალკე უჯრედების დაარსებას, როგორც ქალაქად, აგრეთვე სოფლად, როდესაც ჩვენ ჩამოვყალიბეთ ცალკე ბოლშევიკური უჯრედები, ჩვენსკენ ღრულდა იწყეს მუშებმა, ჯარისკაცებმა და მშრომელებმა გლტხებმა, რომლებიც მასობრივ ეწერებოდნენ ჩვენს პარტიაში, რადგან მენშევიკებში ისინი ვერ ხედავდნენ მათი ინტერესების დამცელებს, სულ მოკლე ხნის განმავლობაში ჩვენი ორგანიზაცია საგრძნობლად გაიზარდა.

რასაკვირველია, ჩვენი ორგანიზაციის ზრდა მენშევიკებს არ მოსწონდათ, მაგრამ რეპრესიების დაწყება ვერ გაბედეს მანამ, სანამ ოქტომბრის ძლევამოსილობა რევოლუციამ არ მოსპო მათი ბატონობა რუსეთში. ამის შემდეგ საქართველოს მენშევიკურმა მთავარმა მოიწვია ანტანტის ჯარები და გააჩაღა რეპრესიები ბოლშევიკების წინააღმდეგ.

საქართველოს მენშევიკურ მთავრობას მოუდევნებს არ აძლევდა იმის შიში, რომ „ბოლშევიკური ორგანიზაცია ამზადდეს შეთქმულებას, ეწევა აგიტაციას ფრონტიდან დაბრუნებულ ჯარისკაცებში და ჟნდა ჩაიგდოს ნელა მის ძალაუფლება“-ო.

მენშევიკები მტრის-მტრად შეშინდნენ, როდესაც მათ გაიგეს, რომ ახმ. შაუმიას პირადი მეთვლითი მოლაპარაკება ჰქონდა პეტროგრადში ახმ. სტალინთან, აი ახმ. შაუმიანის შეითხოვა: „როგორ მოვიქცეთ იმის შემდეგ, რაც „ობორონცების“ და ნაციონალიზტების მიერ შესდგა ა-კ. მთავრობა ევ. მტკეპურის შეთაურობით; ჩვენ გამოუცხადეთ მათ ბრძოლა და ესწნობთ მათ კონტრ-რევოლუციონერებათ, სხვათა შორის ჯარმაც გაუცეოა მას კვალიფიკაცია და ამბობს, რომ ეს არის რუსეთისაგან საეცხით ჩამოცილებული, ჩვენ შეგვიძლია დავეცოდნოთ ჯარის უზრუნველსებას და მასთან ბაქის საბჭოსავე ვიძულებთ, რომ იცნონ სახალხო ყომაშია ძალაუფლება“.

ამის მერს შეითხოვის ტაქტი არაფერს ამბობდა, მაგრამ ა-კ. მთავრობას ამ დეკრემამ შიშის ზარი დაესა და ის იყო 1917 წ. 26

ნოემბრის გამოაცხადეს მენშევიკურ „წითელ გეარდის“ მობილიზაცია და შეშოილეს სახელმწიფო წესები, აკრძალული იქნა ყოველგვარი მიტინგები.

აი, აქედან იწყება რეპრესიები ბოლშევიკების მიმართ, მენშევიკებმა ამოძრავეს კედლისა და ფანჯრისა აგ. ხტები და იწყეს სათითაოდ ჩვენს ამხანაგებზე ნადირობა. მაგრამ მოუსდევდათ გაძლიერებული რეპრესიებისა, როგორც ცალკე ამხანაგების, აგრეთვე ჩვენი პრესის მიმართ, ჩვენი პარტია მანაც მტკიცედ განსაზღვრდა ბრძოლას კონტრ-რევოლუციის წინააღმდეგ. რუსეთის კონტრ-რევოლუციონერ დაზღუდვებულ კრების გაგვიცხადეს შემდეგ საქართველოს მენშევიკები დაუყოვნებლივ შეუდგას ა-კ. სეიბის მოწვევას. სეიბის მოწვევის წინა დღეებში (სეიბის მოწვევა დანიშნული იყო 10 თებერვალს, 1918 წ.), პოლიტიკური ატმოსფერა უფრო მტრად გაწვევდა, 8 თებერვალს დაეკრეს ბოლშევიკების საოლქო კომიტეტის ორგანო „კავკასიის რაზმი“ *) და დაატესალეს მთელი რიგი ამხანაგები, სახელდობო: თ. კალანდიაძე, ს. პეტრენკო, გ. პარკაძე, მ. ჯანოია, ს. შაუმიანის, აბოიანი, გ. ლაფან-შვილი, თ. კამბოვი, მ. დანდუროვი და სხვ. პოლიციელებიდან იყვნენ მთელი რიგი ამხანაგები დატესალბულნი.

9 თებერვალს ჩვენი პარტიის საოლქო კომიტეტის მიერ გამოშვებულ იქნა ფურცელი მუშების, ჯარისკაცების და გლეხებისადმი. რომელშიაც ნათქვამი იყო: „თავისუფალ სიტყვის მტრებმა, მოშვების გლეხების და ჯარისკაცების მტრებმა, ბურჟუაზიის, მენშევიკების და ბეგების ლაქიბმა — ამირ-კავკასიის მენშევიკებმა, რომ გოგისპონ თქვენ ყოველგვარი შესაძლებლობა, იქონიით სამართლიანი ბეჭდვითი სიტყვა, დაბეჭდეს სტამბა, სადაც იწყობოდა თქვნი გახეთი „კავკასიის რაზმი“ და დაეტრეს რედაქციად. 10 თებერვლისათვის ისინი იწყებენ, იჭრებოდნენ სეიბის, დაზღუდვებოთ კრების ატესტაციში გასულ წევრებისაგან, რომელსაც სურთ წააბარონ სრული ხელი-

*) ქართული გახეთი „ბრძოლა“ კი უფრო ადრე იქნა დაეკრებილი.

სულგუა და, ამრიგად, გააუქმონ და და-
სუსტონ საბჭოები, 10 თებერვალს ისინი ჟუ-
ზანდებინ საფლავს ა-კ. რევოლუციას და
სურთ ლუბინებში დატყდონ მათ მიერ საბ-
ჭოებისათვის დამზადებული კუბო. ამანა-
გებია, მუშეობა, ჯარის-კაცებია და გლეხე-
ბია! წუ თუ თქვენ დაუშვებთ, რომ დასაშა-
რებულ იქნას რევოლუციის უდიდესი გონა-
პოვარსი—მუშეობის, ჯარის-კაცების და გლე-
ხების საბჭოები“?

ტფილისში ალექსანდროვის ბაღში ამ
„ბოლშევიზმის ბატილების გადაღმებს კრია-
ში“ წარჩინებდა პერმანენტული ბოლშევიცე-
რი მიტინგები, შეუსწავებელი ახლანაგაბრ-
ტება პოლიტიკური დამოუკიდებლობის შესახებ.

1918 წ. 10 თებერვალს მუშეობეებში აი-
ხადეს პირხადე და საესტეის გამომგარავის
თავიანთი კონტრა - რევოლუციონური საბე-
იზ დროს, როდესაც ა-კ. სეიმიზის იხსენებოდა,
ჩვენი პარტიის — ბოლშევიკების საოლქო
კომიტეტის მიერ ალექსანდროვის ბაღში მო-
წვევულ იქნა საპროტესტო მიტინგი—ჩვენი
გაზეთის დახურვის, ბოლშევიკების დატუსა-
ღების და ა-კ. სეიმის გახსნის საწინააღმდე-
გოდ. ამ დღეს ტფილისის მთელ რიგ წარ-
მოებებში მუშაობა შეჩერდა და მუშეები წი-
თელი დროებით გამოემართნენ მიტინგისა-
კენ. უკვე დილის 11 საათი იქნებოდა, რომ
ალექსანდროვის ბაღში თავი მოიყარეს თითქ-
მის ორი ათასამდე კაცმა. მათ შორის იყვენ
ქალბები და ბავშვები.

ამ. კუნძულების წინადადებით, მიტინგის
თავმჯდომარეთი არჩეულ იქნა სეროიაჟა ქვე-
თარხან. გახსნა თუ არა მიტინგი თავმჯდო-
მარე, მიმართა დამწერეთ შემდეგი სიტყვე-
ბით: „განსაღებელია განმეორადეს ისეთი
პროვოკაცია, როგორც მოხდა ამავე ბაღში
ორი-სამი კვირის წინად პოეტკაშირების
მიტინგზე, ამისათვის გაფრთხილებთ, რომ
პროვოკაციის არავითარ ანგეხზე არ წამოი-
გოთ“ და სხვ.

ამი, შემდეგ სიტყვა მიეცა ჩაწერილ ორა-
ტორს ოსკიანის, შემდეგ ილაპარაკეს მემარ-
ცხნე ეტერების წარმომადგენლებმა, გამო-
დიოდნენ, მოითხოვედნ დატუსაღებულ ბოლ-
შევიკების განთავისუფლებას, ჩინი გაზეთე-
ბის გამოშვებას და აღნიშნავენ მოწვევულ
ა/კ. სეიმის კონტრა-რევოლუციონურ შინაარსს.

აქ აღსანიშნავია ტფილისიდან 300 ვერსის
მანძილზე მდგომ ეშელონის წარმომადგენე-
ლის ჯარის-კაცის ტრეკონიგოვის და საზო-
გადოების საშვედრო ტრიბუნალის კომიტეტის
წარმომადგენლის პეტრენკოს სიტყვები.

ამ. ტრეკონიგოვმა განაცხადა: „300 ვერ-
სი სრულებით არ უტყდის საფრთხეს ტფილი-
სის მშვიდობიან მდგომარეობას, რომ იქ ღვამი
გველონები, რომლებიც მიდიან თავიანთ სამ
მობლობში, მაგრამ თუ ჩვენ დავეცხმბინ
თავს რა შეგვებრძოლებიან, მაშინ 300 ვერ-
სი იტყვის თავის სიტყვას“.

სარკიზიშის სამ. ტრიბუნალის წარმომად-
გენელმა ამ. პეტრენკომ დაუმატა, რომ

„300 ვერსზე თავმოყრილია რვა პოლკამდე
ჯარის-კაცები, რომლებიც მოითხოვენ ა-კ.
კომისარიატის წინააღმდეგ გალაშქრებას მის
დაშლის მიზნით, მაგრამ საშვედრო
ტრიბუნალის, კომიტეტის წარმომადგენლე-
ბი და პარტიული ამხანაგები ყველანი ჩვენ
ამის წინააღმდეგ ვართ, მხოლოდ თუ ა-კ.
კომისარიატი მოაწყობს ისეთ სისხლის
ღვრას, როგორც მოაწყვეს შამქორში თუ
თავისუფლად გამწვლულ ეშელონებს თავს
დაეცხმბინ და შეებრძოლებიან, და თუ კიდევ
ვისუფლად გამწვლულ ეშელონებს თავს და-
ეცხმბინ და შეებრძოლებიან, და თუ კიდევ
გავრძელებდა რეპრესიები მუშეების და მათი
ბეჭდვითი ორგანოს წინააღმდეგ, მაშინ ჩვენ
არავითარი გარანტია არა გვაქვს, რომ შეე-
ძლოთ მათი, ე. ი. 300 ვერსზე მყოფ ჯარის-
კაცების დაწესებარება“.

სწავთა შორის, მიტინგს დაესწრნ ჩვენი
პარტიის მთელი რიგი ხელმძღვანელები: ამ. ან. ფ. მახარაძე, მ. ოზიხლოშვილი, ნახა-
რტიაი და სხვ., რომლებსაც არ დასცალ-
დათ ლაპარაკი. უკანასკნელად ტრიბუნაზე
აყიდა მოხუცი ნ. ცერცვაძე, დაიწყო თუ არა
ამ. ცერცვაძემ თავისი სიტყვა, პარტიის
ქუჩიდან მიტინგს გარს შემოვრტყენ შეი-
არლებული „წითელ გვარდიელები“, რომ-
ელსაც მოუძღვდა პრაბორშიკი იმანდე და
შტაბის ადიტანტი ყიფიანი. ტრიბუნასთან
მივიდა ქალაქის შტაბის უფროსის ადიტან-
ტი ოვსიკური ყიფიანი და განუცხადა ს. ქვე-
თარხანს, რომ მიტინგი აღკვეთა ქალაქის
ოსტანის უფროსმა, რაზედაც ქვეთარხანემ
უპასუხა: „წადი და მოასწენე უფროსს, რომ
მიტინგის თავმჯდომარედ არის ქვეთარხანე
და ის ღებლობს თავის-თავზე პასუხისმგებ-
ლობას, რომ მიტინგს მიეცეს მშვიდობიანი
ხასიათი, აქ არის მშვიდობიანი, ბალხი თავ-
მჯდომარი და მშვიდობიანად წაუღენ თავ-
თავიანთ სასლებში, მხოლოდ თქვენგან
გეჭონდეს გარანტია ყოველგვარი პროვოკა-
ციისაგან“.

ამის შემდეგ ყიფიანი უკან და-
ბრუნდა. ქალაქის ტრუპის უფროსის ეტერე-
კის მიერ გამოგზავნილი „წითელ-გვარდიე-
ლები“ თოფებით და ტყვიის მფრქვევლე-
ბით შემოვიტყნენ ყოველი შრომად მიტინგს.
ამ დროს იჭრიალა თოფებმა... ბევრმა მოაწი-
რა გაქცევა, ზოგი მაწინა დაწვა... სრულად
გასტანა თითქმის 20 წუთამდე. მოკლულნი
აღმოჩნდნ შემდეგი ამხანაგები: გ. მარტი-
როსიანი, ზაქარია სტენიშვილი, ზარიტონ
სიხარულიძე და გ. ვართანიანი. მძიმედ
დაჭრილი იყვნენ ნ. გარამიელი და ბეტერ
პისკუნოვი, რომლებიც მეორე თუ მესამე
დღეს გააუადვიკებლად საავადმყოფოში. მხო-
ბედედ დაიჭრნ მიტინგის მონაწილეები: დო-
ლოძე, პეტრენკო და ვართანიანი. ამგვარ სა-
მარტყენიო ჯალათურ მოქმედებათ, დიდი
აღუილება გამოიწვია მუშეობის, ჯარის-კა-
კში და მშრომელ მასაში. თვით მუშეები
კრუნა მთავრობაზე იჭრია შედეგ თავის

სისაძაღლე—შევიადობიანი მიტინგის დაზღ-
რება და მოინდომა მომხდარი ამბის მიჩ-
ნაზე და სხვისთვის გადმოხალდა. ვინ იცის
როგორ ხერხს არ მიმართავენ მენშევიკები,
არ ზოგადიერ არც ქრთას და არავითარ
სასყიდეს, რომ გამოსულიყვნენ ამ უბერ-
ხელ მდგომარეობიდან.

აქ აღსანიშნავია ერთი მომენტი: დახო-
ცოლთა რიცხვში იყო ტფილისის საქონლის
საღვლის მუშა აზრ. ხ. სიხარულიძე, მისი
ნათესავების დაუინებოთი მოთხოვნით ჩვენმა
პარტიამ დაადგინა, რომ აზრ. სიხარულიძე
გაგვეცვენება თავის სოფელში და ათათი-
ვის მიგვეცა ერთგვარი საავტორო ხასიათი.
ამის ორგანიზაციულად მოწყობა დამეცალა
მე, ამისათვის სათანადო თანხაც გაიღო რა-
განხატად, მხოლოდ საქონლ იყო მთავრო-
ბისაგან ნებართვა, მე მიეცა შინაგან საქ-
მეთა სამინისტროში ნებართვის ასაღებად. იქ
დამხდა ერზიკიანი, რომელიც მინისტრის
ამხანაგის დროებით აღმასრულებელად იყო.
ერზიკიანი შემეცითა თუ, რისთვის ვიყავ
მისივე, მე უთხარა: აღიქმანდოვის ბაღ-
ში შემთხვევით მოჰყარს ჩიმი ძმა და მინდა
ფუტილებელად სოფელში წაეცკენო და
გთხოვთ მომცეთ ნებართვა-მეთქი. ერზი-
კიანმა გაიკვირვა: როგორ თუ შენი ძმა, შენი
გვარი სხვა არის და მისი კი სხვაო. მე აღუ-
ხენი, რომ ჩვენ დღითი ერთი ვიყავით და
ნამით კი სხვა-მეთქი. (თუმცა ეს სიმართლე
არ იყო), ერზიკიანმა მიიხრა: „აბი, მეგერ-
ლოშვილო, ნებართვა-საც მოგცემთ და ყვე-
ლაფერიაც დაეცნებრებთ, მხოლოდ ჩვენი
თხოვნა იქნება ერთი რამ:—აღიქმანდოვის
ბაღში ადგილი ჰქონდა გაუფერობას, ჩვენ
ჯერ არ ვიცით ვისი მიზეზით, ამას ჩვენ გა-
მოვარჯიყეთ და დამხმარევის სათანადო და-
ვსავით, მხოლოდ გთხოვთ ამ ამბავს ნუ გა-
ზივადებთ და ხალხს სხვათაისად ნუ გაავ-
ბინებთ“-ო. მეც პირობა მივეცი... ამის შემ-
დეგ არა თუ პარტო გასვენების ნებართვა
მომცეს, არამედ უფასოდ ვაგონიც-კი და-
მოითხრა. ჩვენი პარტიის კავბიურომ და ტფი-
ლისის კომიტეტმა დაგვავალა მე და აზრ.
ვასო ლაშქარაშვილს, გაეყოლიდით ცხე-
ლარს და ადგილობრივად სიტყვა წარმოგ-
ვეთქვა მომხდარ ფაქტების და მიხედვით.
როდესაც ცხედარი ჩავსვენეთ ზოხატაურში,
იქ ჩვენ დაგვხდა აფარებული ხალხი თავ-
შეყრილი, წითელი დროშებით, როგორც
ბოლშევიკები, აგრეთვე მენშევიკები თავისი
გვალიდით და უპარტო ხალხიც. პირველად
ტრიაუნა ლაშარაი მომხდა მე, და რო-
დესაც ჩემ სიტყვაში დავახსიათი მენშე-
ვიკი მთავრობის ჯალათური მოქმედება და
სხვ. ადგილობრივი მენშევიკების კომიტეტის
თავმჯდომარეც ავით. (ინცაქმე დაიყვირა,
„დატუსაღეთ ეს პროვოკატორი ესლად“-ო.
მამინ მე განვატყაღე.—არაის არა აქვს უფ-
ლებმა ჩემი დატუსაღების, სანამ (ცხედართან
იდგეფარ და ელაპარაკობ, შემდეგ კი თქვენს
ხელში არის ძალა-უფლება და რაც გინდათ

ის მყავით-მეთქი. ჩემი დატუსაღება მაშინ
ვერ შეძლეს, შემდეგ ილაპარაკეს აზრ. თ.
ჩიჩუამ, ლაშქარაშვილმა, ნ. ზამბახიძემ და
სხვ. პარტიისის დამთავრების შემდეგ იქ სა-
ლათის მომივიდა ცნობა, რომ ჩემი დატუსა-
ღება უნდოდათ და მაშინვე გამოვიპარე
ტფილისში. აღსანიშნავია, თუ როგორი დიდ
ვარსება გამოვიდათ მომხდარ აქტის გარ-
ეშო ცალკალე კრებებზე მუშება, ჯარის
აკცია და მესლეურებს.

აქ მოვიყვან უცვლელად 1918 წ. 16 თე-
ბერვლის ბათომის მეზღვაურთა საერთო
კრების დადგენილების ტექსტს, რომელიც
ერთმხედ იქნა მიღებული და გამოცეზანა
საოლქო ცენტრს:

„მოისმინა რა მოხსენება 1918 წლის 16
თებერვალს ტფილისში ალექსანდრეს სახე-
ლობის ბაღში სისხლის ღერის შესახებ, კრე-
ბა გამოსთქვამს თავისი აღმფრთვებას 10 თე-
ბერვლის მუშების მიერ მოწყობილ მიტინგ-
ზე შემვიდობინა მოქალაქეთა, ქალების და
ბავშვების შეცურად გაუფრთხილ გამო. ა-კ.
კომისარიატის მიერ შემოიჩენილმა მკვლე-
ლებმა მოლატურად, თითქოს ისინი ყო-
ფილყვეს რევოლუციონერ მუშების და
ჯარის - კაცების მეგობრები. წითელი დრო-
შებით და მიტინგის დაშვიდებით, რომ
თავისთავი მოვიდნენო, ასტრებს თოვდენის
საოლქო რაც გაგრძელდა 20 წუთის განმე-
ლობაში, დაბოცეს მიწაზე მულოარე მოქა-
ლადები, რომლებიც თეთრ ცხვირსასოცებს
აქნიდნენ. ასეთი შეცობა ისტორიის არ ახ-
სოვს და ა-კ. მმართველობის ყანალობა, რომ-
ღებმაც გადააქარბეს სისხლის მწოველ ნი-
კოლოზის — „აპრიონიკის“, არის უსარ-
ხელი გამოწვევა რუსეთის მთელი პროლე-
ტარიატის და რევოლუციონერ გლეხობის,
რომლებიც სამეგალითა გმირულ ბრძოლის
წაჩიშობენ ხალხის მტრის ბურჟუაზიის წი-
ნააღმდეგ. რუსეთის მუშურ-გლეხურ რევო-
ლუციონათვის ქორღულად ლახარის ჩაცე-
მა, სათანადო უნდა იქნას დამგობილი ა-კ.
დემოკრეტიის მიერ. კრება სასტიკ პრო-
ტესტს აცხადებს განვით „კაცასკი რაბოჩის“,
„ბრძოლის“ და „ნანეორი კრების“ დაცეცის
წინააღმდეგ და ა-კ. კომისარიატის დიქტა-
ტურის ასეთი უხეშმა ძალადობის გამო პრო-
ლეტარულ განვითებაზე, რომლებიც იცემს
მოძობის და გლეხების შრომით შეძენილ
გროშებზე. კრება სთვლის ა-კ. კომისარიატს
აშკარა კონტრრევოლუციონერად და რე-
აქციონერად. ამასთან ერთად კრება სასარ-
ხელი ბოძენ აკრებს ა-კ. მმართველს,
რომლებიც სდებნიათ და აპარტიბენ ჩვენს
თვალსაჩინო ამხანაგებს, რომლებიც ათეულ
წლებს განმავლობაში თავგამოდებით ემსა-
ხურებოდნენ დამაგრულობა განთავისუფლე-
ბის საქმეს, სამართო და საეჭაო ფლობის
მეზღვაურთა საერთო კრება აცხადებს, რომ
რევოლუციონერი მეზღვაურები არასოდეს
არ მოითმენენ პროლეტარულ პარტიის წარ-
მომადგენლობის წინააღმდეგ ხმარებულ ძა-

ლაღობას, შავი ზღვის ფლოტის რევოლუციონერები მებრძოლები მოთხოვნე პარლემენტარულ პარტიის განთავსების დაუფლებილივ გამოშვებას, მათ წარმომადგენელთა ღებნის შეწყვეტას და 10 თებერვლის სისხლის ღვრაში ყველა მონაწილეთა რევოლუციონერ სასამართლოში მიცემას.

სამხედრო და საგაქრო მებრძოლები ამ მოთხოვნის დაუქმყოფილებლობის შემთხვევაში აცხადებენ, რომ მათ გადაწყვეტილი აქვთ კონტრ - რევოლუციონერ მოძალადეთა შეტევაზე უპასუხონ წითელი მუშურ-გლეხური ფლოტის შეტევითვე, ძირს კონტრ - რევოლუციონერი ა-კ. კონსა-რიბატი და სეიმი, რომელსაც კავშირი აქვს ბურჟუაზიასთან და შოვინისტებთან, მთელი ძალა-უფლება კავკასიის მუშების, ჯარისკაცების და გლეხთა დებუტატების სამუშაოს! ძირს კონტრ - რევოლუციონერების დიქტატურა, გაუმარჯოს ამიერ - კავკასიაში მუშურ - გლეხურ რევოლუციას! მთელი ძალა-უფლება ბათუმში მოშენის, ჯარისკაცებისა და მებრძოლთა დებუტატების ზელ-იხლა არჩულ სამუშაოს!

აი ამ რევოლუციონერ ჩიენ ეხედავთ, თუ როგორ გამოხდენ მშრომელი მასები და აღწეოთებას გამოსატყვამდენ მშვიდობიანი მიწივას მხედურად გაფლოტის გამო.

ამასთანავე ჩიენმა პარტიამ გამოუშვა ასეთი შინაარსის პროკლამაცია:

Российкая Соц. Дем. Рабочая Партия (Большевиков)

Пролетарии всех стран, соединитесь!

ТОВАРИЩИ РАБОЧИЕ И СОЛДАТЫ!

10-го февраля 1918 г. контр-революционная партия Закавказских меньшевиков, стоящая во главе Закавказского комиссариата, злодейски расстреляла мирный, безоружный митинг Тифлиских рабочих, созданный комитетом Р.С.Д.Р.П. (Большевиков).

Наша партия перенесла много кровавых расстрелов и истязаний от палачей и наемных убийц царского правительства. Но организованная 10-го февраля в Александровском саду кровавая баня превзошла по злодейству худшие преступления черной реакции.

Они расстреляли из пулеметов мирную толпу, не сделав никаких предупреждений. Мало того, они подкрались к митингу с красным знаменем в руках под видом революционеров и

когда участники митинга и председатель его т. Кавтаразе готовились радостно приветствовать их, — они открыли предательский огонь.

За несколько минут до расстрела, на митинг явилась группа меньшевиков во главе с Ноем Хомерики (по прозвищу Хунхуз) и Петром Гелейшвили (товарищем министра земледелия в Закавказ. Комиссариате), которым сделаны были последние предательские распоряжения о закрытии всех входов и выходов сада и о создании удобств для расстрела рабочих. После чего эти негодяи — распорядители по устройству крововой бани исчезли из сада.

Непосредственно вслед за этим из ворот сада со стороны Баятинской ул. появился отряд убийц, одетых в солдатские шинели во главе с прапорщиком Имнадзе и Авакянием (чл. Исп. Ком. С. Р. и С. Д.). Красное знамя улыбки Иуды на лице прапорщика Имнадзе — радость на лицах участников митинга, аплодисменты по адресу явившихся и вдруг... предательские залпы по рабочим. Стреляли главным образом из пулеметов и одновременно пачками и винтовок.

Часть митинга разбежалась, оставив убитых и раненных, другая легла на землю. Красное знамя с портретами Маркса, Энгельса и Лассалья были расстреляны насмешками меньшевиков. Первые же выстрелы были направлены не в воздух, а в массу и дали сразу несколько убитых и много раненных.

Нам удалось установить пока следующих имен убитых: 1) Матевосов, 2) Технишвили Зах., 3) Вартанов Григорий, 4) Герасимия, 5) Пискунов Петр. Ранены: 1) Церивадзе Нестор, 2) Аллахвердов, 3) Арбабов Мамед, 4) Джавахидзе Верам, 5) Чунухадзе Ник., 6) Мария Бекиджанова, 7) Горишвили Ник., 8) Антонянц Гегам, 9) Гуриев Прок., 10) Цквителидзе Харлам, 11) Цверикмазашвили Илларион, 12) Тет Мосесов Петр., 13) Схиртладзе Лаз., 14) Борамашвиди Илья, 15) Мелихадзе Мик.

Это кровавое злодейство г. г. Жордания, Гегечкори, Рамишвили и пр. своры изменников революций нужно было им очевидно, чтобы ознаменовать достойным образом открытие Закавказского Сейма назначенное на этот день.

Напившись досаточно солдатской крови в Шамхаре, эти лакеи мусульманских беков захотели попробовать и рабчью кровь.

Все место митинга представляет из себя кровавую лужу. Аллеи сада, скамьи забрызганы кровью, кусочками мяса и мозгов убитых и раненных.

Товарищи рабочие и солдаты Вы были очевицами чудовищного преступления, совершенного людьми продажными, совершенного людьми продажными и дружными рабочего класса.

Мы предаем все это кровавое преступление на ваш собственный пролетарский революционный суд.

Долой палачей из Закавказского Комиссариата.

Долой контр-революционную дворянско-буржуазную власть.

Да здравствует Рабоче-Крестьянская Революция.

Да здравствует Всероссийская Социалистическая Республика Советов.

Краевой Комитет РСДРП (Большевиков)

Тифлисский Комитет РСДРП (Большевиков)

П. С. По свидетельству врачей все раны нанесены разрывными пулями.

საქართველოში, ყველა ამის შემდეგ მენ-შევიცებს არაფერი არ დაარწმუნოდათ, რომ არ გამოეყვით კომისია ხალხში თავის გასამართლებლად და კიდევაც გამოჰყვეს კომისიაში სივილენ შემდეგი პირები: ბ. ბროდსკი (თავმჯდომარე) წყვრებათ ელენიძე, ბ. ელენტი, გრუზინბერგი, ანდრეევსკი, ლორია, ბარსოვი და ბოლშევიკების წარმომადგენელი აშ. ზ. ტრაპაიძე.

კომისიამ დაჰკითხა, როგორც მთელ რიგ პირებს მომხდარი აქტის მოულოდნელ ცალკეულ მოწოდებებს, კვლავ - ძიების მასალიდან ამოკარად სწავს, რომ სწორად იყო ატეხილი გაუფრთხილებლად რაზმის მიერ. კომისიის დასკვნა კი გუბერნატორებთან საშ.ში არსებულ მასალებს და მაინც გამოწვევლად ასახელებდნენ ხალხს, თითქმის მიტინგიდან წამოწეხულიყო უწინ სწორად, კომისიის დასკვნას რა თქმა უნდა არ მოაწერა ხელი ამხ. ტრაპაიძემ და არც შეეძლო მოეწერა და მაინც შეიტანა თავისი განსაკუთრებული აზრი, რომელიც ობიექტურად აღნიშნავდა და მუხლობრივ აყალიბებდა გამოკვლევითი მასალების მიხედვით მთელ საქმის შინაარსს, 100 პროცენტით დამტკიცდებულად სთვლიდა მთავრობის ავანტიურის მიერ მოწვევბილ პროვოკაციას.

მენშევიკურმა მთავრობამ სხვა მრავალი ასეთი საზიზღოვება ჩიდიანა მუშათა კლასის და მშრომელი გლეხობის მიმართ. დღეს საქართველოს გამორჩეული მშრომელი ხალხი ზიზღით იხსენიებს ზურაფუშის ამ ლაქების ჯალათობას.

საგზო მხარელობილი

ქართველი მენშევიკები უცხოეთის იმპერიალი- სტების სამსახურში

რბ

კერენსკი, ჩხეიძე, წერეთელი, ჩხენკელი და ძმანი მათნი, რომლებიც თებერვლის რევოლუციამდე „სოციალისტებათ“ და მუშების და გლეხების პარტიების დამცველებათ ასაღებდნენ თავიანთ თავს, თებერვლის რევოლუციის შემდეგ მილიუკოვს, გუჩკოვს, როდინეს დაუკავშირდნენ და მუშების მოსისხლე მტრების ბანაკში ამოყვეს თავი. ოქტომბრის დიდ რევოლუციამდე ქართველი მენშევიკები რუს პარტიოტებთან ერთად მომხრე იყვნენ დიდი რუსეთის საზოგადოებრივ უცხოელად დაეკოთ და ძველი თვითმპყრობელური დიდი რუსეთის იმპერიაში შემავალ დაჩაგრული ერების მიღრეკილებას დამოუკიდებლობისადმი თავგამოდებით ებრძოდნენ. განისვენეთ ფინეთის მაგალითი. ფინეთის სეიმის დეპუტატები, რომლებმაც გაბედეს ფინეთის დამოუკიდებლობის გამოცხადება წერეთელმა და კერენსკიმ გარეკეს და ის დარბაზი, სადაც სეიმის სხდომები იმართებოდა, დალუქეს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ირაკლი წერეთელი, რომელსაც თავი რევოლუციის მინისტრათ მოქონდა და რომელიც ერთ საჯარო კრებაზე ამხ. ლენინმა ერთი პატარა რეპლიკით მოსწრებულად დაახასიათა „შენ ეხლა რევოლუციის მინისტრი კი არა, სამწუხაროთ, არც მეტი, არც ნაკლები უბრალო ფოსტა - ტელეგრაფის მინისტრი ხარო“—ვერ ითმენდა დაჩაგრული ერების მისწრაფებათა დამო-

უკიდებლობისადმი და ყოველგვარ საშუალებებს მიმართავდა თვითმპყრობელური რეჟიმის დროს დაჩაგრული ერების მისწრაფებათა ჩასაკლავად.

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ რუსეთიდან კუდ ამოძეებულმა ქართველმა მენშევიკებმა —ამიერ - კავკასიის შეაფარეს თავი და აქ სულ სხვა პანგზე დაიწყეს გალობა. რუსეთში ხელისუფლების სათავეში ყოფნის დროს წერილი ერების ინტერესების უზომოთ შემავიწროვებლები, ამიერ - კავკასიაში შემოხიზვნის შემდეგ ფარისევლურად დაჩაგრულ ერების „ინტერესების“ დამცველების როლში გამოვიდნენ და მუშების და გლეხების მოსისხლე მტრებთან — დაშნაკელებთან და მუსავატელებთან შეკრეს პირი — რაც არ უნდა დაჯდომოდათ ქართველი, სომეხი და თათარი მუშები ჩამოეშორებინათ რუსეთის მუშები. სხვან, რომლებთანაც, მეოთხედი საუკუნის რევოლუციონური მოძრაობის ისტორია აკავშირებდა ამიერკავკასიის პროოტარიატს.

1918 წლიდან ამიერ - კავკასია, და განსაკუთრებით საქართველო, უცხოელ იმპერიალისტებისათვის თავისუფალ სათარეშო ადგილათ გადაიქცა. საქართველოს ჯერ გერმანელები დაეპატრონენ და მენშევიკებს ესენი ისე ათამაშებდნენ, როგორც მოესტრეგებოდათ. სანამ გერმანელი იმპერიალისტები ბატონობდნენ საქართველოში, მენშევიკები

მათი მორჩილი და ნება-სურვილის აღმსრულებელნი იყვნენ, ხოლო, როდესაც გერმანელები ინგლისელებმა შესცვალეს, მენშევიკები ინგლისელ გენერლების და პოლკოვნიკების მონებათ გადაიქცენ და „დამოუკიდებელი“ საქართველოს მენშევიკურ მთავრობას ინგლისელი ოფიცრები იმას აკეთებინებდნენ, რაც მოესურვებოდათ. იყო შემთხვევები, როდესაც მენშევიკური მთავრობის სასამართლო კაცს დახვრეტას მიუსჯიდა, რომელიმე ინგლისელი ოფიცერი უბრძანებდა მენშევიკურ მთავრობას სასჯელი შეეცვალა მსჯავრ დადებულისთვის და „დამოუკიდებელი“ საქართველოს მთავრობა თავისი ბატონის ბრძანებას სიტყვის შეუზღუდებლად ასრულებდა (გაიხსენეთ ძეგვის ხიდის აფეთქების ამბავი). ნოე ჟორდანიას და მისი ამხანაგები, რომლებიც ოდესღაც თავის თავს „ინტერნაციონალისტებათ“ და მუშების და გლეხების ინტერესების დამცველებად ასალებდნენ, გერმანელ ბარონებს და ინგლისელ ლორდებს ახლო დაუკავშირდნენ და მათთან ერთად გეგმებს იმუშავებდნენ რუსეთის მუშების და გლეხების ხელისუფლების წინააღმდეგ. ქართველი მენშევიკები ქართველ შოკინისტებთან ერთად: კედისთან, გვაზავასთან და სხვებთან ჯერ გერმანელებთან და შემდეგ ინგლისელებთან ნათესაური ძაფის აღმოჩენას ცდილობდნენ და როდესაც უორდროპი დაინიშნა საქართველოში ინგლისის რწმუნებულად, ქართველ ნაციონალისტებთან ერთად მენშევიკების სიზარულს საზღვარი აღარ ქონდა, — აიწი რაღა გვიქირს,

ამბობდნენ მენშევიკები — უორდროპი ქართველების მეგობარია, შოთა რუსთაველის „ვეფხვის ტყაოსანი“ წაკითხული აქვს და ის კაცი, რომელსაც „ვეფხვის ტყაოსანი“ წაკითხული აქვს, ჩვენ ქართველებს სიამოვნებას გვაკადრებს“ — ო, 1918 წლიდან ამიერ-კავკასია და, განსაკუთრებით, საქართველო ქართველი მენშევიკების წყალობით იმ ადგილათ გადაიქცა, სადაც თავისუფლად იყრიდნენ თავს რუსეთის შინაური კონტრ-რევოლუციონური ძალები. მშვიდობიანი და მუდამ ერთმანეთთან ძმურ ურთიერთობაში მყოფი ქართველი, სომეხი და თათარი მუშები, ქართველმა მენშევიკებმა ერთმანეთს წაუსისინეს. სამი წლის განმავლობაში ქართველი მენშევიკების ლოცვა-კურთხევით, და შინაური და გარეშე კონტრ - რევოლუციის კარნახით ამიერ - კავკასიაში განუწყვეტელი ომები სწარმოებდა.

მენშევიკების დამფუძნებელი კრება იმ დროს, როდესაც ქვეყანა განსაცდელში იყო ჩავარდნილი, მუშტი - კრიკს მართავდა და კიბლეს ნინიძის ოთახიდან გამოსახლების საქმეს არჩევდა.

მთელი სამი წლის განმავლობაში ქართველი მენშევიკები ყოველ ღონეს ხმარობდნენ ხელი შეეწყობათ საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ მებრძოლ კონტრ - რევოლუციონურ ძალებსათვის.

დაბოლოს ქართველი მუშების და გლეხების მოთმინების ფიალა აივსო, ამდენი დაცინვა, დამცირება და შეურაცხყოფა მათ ვერ აიტანეს. 1918—1920 წლებში მთელ საქართველოს ქალაქებს, სოფლებს და

დაბებს აჯანყების ალი მოედო. მენ-
შევიკების რეჟიმით უზომოთ შევი-
წროვებული ქართველი მუშები და
გლეხები მენშევიკების ხელისუფლე-
ბის წინააღმდეგ იარაღით გამოვი-
დნენ, როგორც შინაური, ისე უცხო
კონტრ - რევოლუციონური ძალები
დახმარებით ქართველმა
მენშევიკებმა ბევრი მუშა და გლეხი
დახოცეს, ბევრი სოფლები და დაბე-
ბი ცეცხლს მისცეს, ბევრი დახვრი-
ტეს, მაგრამ 1921 წელში საქართვე-
ლოს მშრომელმა ხალხმა მაინც და-

აღწია თავი მენშევიკურ სატრაპებს
და დაამყარა საბჭოთა ხელისუფ-
ლება.

ათი წელიწადი გავიდა მას შემ-
დეგ, რაც ეს ამბავი მოხდა, ქართვე-
ლი მშრომელი ხალხი დღეს ზეი-
მობს თავის უდიდეს გამარჯვების
ათი წლის თავს.

გაუმარჯოს საქართველოს მშრო-
მელ ხალხს და მის ხელმძღვანელ—
კომუნისტურ პარტიას!

პალერიან ვაჟაქიძე.

ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის საქართველოში

(სონის ბოლშევიკური ორგანიზაცია საქართველოს გა-
საზოგადოებრივ)

სონის ბოლშევიკური ორგანიზაცია თავიდანვე ძლიერი და მასიური იყო. ორგანიზაციის ასეთი ძლიერება აიხსნება იმ განსაკუთრებული პირობებით, რომელიც დამახასიათებელ თვისებად უნდა ჩაითვალოს ამ რაიონის. ეს პირობები შემდეგია: მიწის სიციფროვე და ამ ნიადაგზე არსებობისთვის შექმნილი მძიმე პირობები, რაიც გლეხობას აიძულებდა დაეტოვებია თავისი სოფელი და გამგზავრებულიყო დიდი რუსეთის იმპერიის სხვადასხვა კუთხეებში ლუკმა პურის საძებნელად. აქედან ამ ხალხის ერთი ნაწილი მუშათა რიგებში ხვდებოდა, იქ ის ახალი იდეებს მუშათა მოძრაობისას ეზიარებოდა და ახალი სოციალისტური აზრებით გაჰმსკვალულნი, გატაცებულნი უბრუნდებოდნენ ხშირად ისევ სოფელს. ასეთ გლეხების რიგებიდან გამოვიდნენ ჩვენი საუკეთესო თანამებრძოლი მუშები: კლასიონ მელაძე, ე. კაკაბაძე, მიხაკო ლომიძე, მეჩი გურგენიძე, ილ. ვაჭრაძე, სოლომონ რუხაძე, ილიკო ბახტაძე, სევერიან ფარჯალაძე, შავლაყაძე და სხვები. რომელთა საშუალებით რაიონის გლეხობა სწორ ბოლშევიკურ გზას დაადგა ს. დ. პარტიაში მომხდარი განხეთქილების შემდეგ. მეორე პირობა, რომელმაც ხელი შეუწყო რაიონის მშრომელ მოსახლეობას დამდგარიყო სწორ

რევოლიუციონერ გზაზე, იყო ამ რაიონის შედარებით მაღალი კულტურული დონე. სონს და მის რაიონს საკმაოდ ქონდა დაბალი და საშუალო სასწავლებლები, რომლის უმრავლესობა ხალხის ინიციატივით იყო გახსნილი. თითქმის ყველა პატარა სოფელში იყო ერთკლასიანი და დიდ თემში ორკლასიანი სასწავლებლები. ყოველივე ამან მუშებთან ერთად ბოლშევიკურ ორგანიზაციას მისცა საუკეთესო კადრი მებრძოლი ბოლშევიკების; ესენი არიან: საშა წულუკიძე, შალვა ელიაფა, ბუდუ მდივანი, პ. კიკალიშვილი და საგრძნობი ჯგუფი სახალხო მასწავლებლების, რომელთა გვარებს გზა და გზა გავეცნობით. ასეთი ზეგზავნელობით სონის ბოლშევიკურმა ორგანიზაციამ შეუძლავად მიიტანა რევოლიუციის დროშა 1917 წლამდე.

თებერვალ-მარტის რევოლიუციამ დასცა საუკუნოებით განმტკიცებული მტარვალის განუსაზღვრელი სისხლიანი ბატონობა, საბოლოოდ ჩამოშორდა თავის სამარცხინო ასპარეზს და ისტორიის არქივს ჩაბარდა სოციალდემოკრატიული რუსეთის მონარქია.

ახალი დროებითი მენშევიკურ-ესერული მთავრობა, წარმტაცი თავისუფლების პირველი დღეები, ხალხის გრძნობა - გონება რაიც

დამამშვიდებელმა სიტყვებამ მი-
იპყრო. ახალი ხელისუფლება რევო-
ლიუციის პირველ დღეებში შექმნი-
ლი ბევრს საბოლოო ჰგონია. ამ სა-
ერთო ვითარება, ბედნიერებას არ-
ღვევს მოწინავე მუშების ლენინის
ხელმძღვანელობით შექმნილი შეუ-
პოვარი, მომავლის გამარჯვებით
აღსაქმე ყოფინა: „ძირს გამყიდველე-
ბი — ძირგამომშალი სოციალ-
დემოკრატია, გაუმარჯოს პროლე-
ტარულ რევოლუციას და მის კო-
მუნისტურ პარტიას, ძალაუფლება
საბჭოებს“. ოქტომბრის რევოლუ-
ციამ საქართველოში, როგორც ვი-
ცით, სამი წელიწადი დაიგვიანა. ოქ-
ტომბრის ძლიერმოხილი რევოლუ-
ცია მენშევიკური მთავრობის ხელ-
მძღვანელმა ჟორდანაიამ ტფილისის
ქალაქის საბჭოს სხდომაზე მეორე
დღესვე შემდეგნაირად დაახასიათა:
„ბოლშევიკების მიერ ხელისუფლე-
ბის დაპყრობა არის ავანტიურა,
ლამით მომხდარი გადატრიალება,
რომლის ლიკვიდაცია მოხდება და-
უყოვნებლივ არაჰამ დღეში“. თუ
რა ფასი ქონდა ასეთ უპასუხისმგებ-
ლო განცხადებას, ფეიქრობ, ყველამ
იცის დღეს. საქართველოს კომუნის-
ტური პარტია სამეცდრო - სასიცოც-
ხლო ბრძოლას აწარმოებდა მენშე-
ვიკური მთავრობის წინააღმდეგ,
რომელსაც დასაყრდენი ფუძე არ
ქონდა საქართველოს მშრომელ მო-
სახილობის უმრავლესობაში.

ამ მომენტს ხონის ორგანიზაცია
ფიზიკად ზედება და რაზმავს ძა-
ლებს თავის სამოქმედო რაიონში.
მოვიგონოდ ბრძოლის რამდენიმე
მომენტი ჯერ ოქტომბრის რევოლი-
უციამდე. 1917 წლის ზაფხულია,
ტფილისში მოწვეულია გლეხთა
ყრილობა, ამ ყრილობაზე ხონიდან
ვიგზავნებით მე და გიორგი ბახტა-
ძე. ჩვენი ტფილისში ყოფნის დროს
იმართება ბოლშევიკების ცალკე
კრება, რომელზედაც მოხსენებით
აპრილის კონფერენციის შედეგებზე
გამოდიან ამხ. ამხ. მიხა (ჯაყაია და

ფილიპე მახარაძე. იმართება კამათი
და გაჯავრებული ეალიკო ჯუღელი
ტოვებს დემონსტრაციულად კრე-
ბას, რომლის შემდეგ ის საბოლოოდ
მოთავსდა მენშევიკურ ჭაობში. აღ-
ნიშნული კრება იღებს დადგენი-
ლებას აპრილის კონფერენციის
დადგენილების დამუშავების და
ცხოვრებაში გატარების შესახებ.

ცბრუნდებით ხონში. დამოკიდე-
ბულება მენშევიკებთან თანდათანო-
ბით უარესდება, ბრძოლა მწვავე ხა-
სიათს იღებს. ავეისტოს ბოლო რიც-
ხეებია, მენშევიკებმა ხონი ქალაქად
გამოაცხადეს, ქალაქის საბჭოს არ-
ჩევნები შიმშილმარცხი. ბოლშევი-
კურმა ფრაქციამ არჩევნებში მონა-
წილობა მიიღო, მას 20 ადგილიდან
4 ხედა, 4 ფედერალისტებს და 12
ს. დ. მენშევიკებს. ამ დროს ხონში
ჩამოდის ალიოშა ჯაფარიძე, იმარ-
თება გაერთიანებული კრება ბოლ-
შევიკ - მენშევიკების კრებას პარ-
ტიის წევრები და უპარტიოებიც
დიდი ინტერესით ესწრებიან. აპრი-
ლის კონფერენციის შედეგებზე და
მომენტზე მოხსენებას ამხ. ალიოშა
ჯაფარიძე აკეთებს; მოხსენება იშ-
ვიათია, შესანიშნავადაა დასაბუთო-
ბული მარქს-ლენინური დებულებე-
ბით. ამხ. ალიოშა 1902—3 წლებს
შემდეგ არ მენახა, ეს აღამიანი ამ
ხნის განმავლობაში მარქსისტულად
საფუძვლიანად მომზადებული და
ყოველი მისი დებულება რევოლუ-
ციონური მარქსიზმით და ბოლშევი-
კური სიმტკიცითაა აღსაქმე.

მოხსენების ირგვლივ იმართება
მხურვალე კამათი, გამოდიან მენშე-
ვიკები. (უნდა აღინიშნოს, რომ
ხონში ინტელიგენცია მენშევიკებ-
საც ძლიერი ყავდა). ამხ. ალიოშა
საპასუხო სიტყვაში შეუდარებელი
იყო. მოხსენებამ და კამათმა ბოლ-
შევიკების რიგები კიდევ უფრო მე-
ტად განამტკიცა და შეაჯსო. კრების
შემდეგ გაიმართა ცალკე ბოლშევი-
კური ფრაქციის კრება, სადაც გამო-
მუშავებული იქნა სამოქმედო გეგმა.

დამოკიდებულება მენშევიკებთან კიდევ უფრო მწვავე ხასიათს იღებს, კარდინალურად ისმის ცალკე პარტიის შექმნის საკითხი, ცალკე ფრაქციის ფარგლებში დარჩენა შეუძლებელია. ერთ ფრაქციულ კრებაზე ცალკე პარტიით გამოყოფის საკითხი მწვავედ ისმის. მიღებული იქნა დადგენილება ცალკე პარტიული მუშაობის დაწყების. მე როგორც გაერთიანებული კომიტეტის თავმჯდომარეს დამევალა მომავალ გაერთიანებულ კრებაზე დამსვეა სადავო კითხვებზე მოხსენება, რომლის ირგვლივ გაიმართებოდა კამათი და საშუალება მოგვეცემოდა გამოგვეჩვენა მერყევი ელემენტების ფიზიკონია.

დავლება სისრულეში იქნა მოყვანილი. მოხსენებას აკეთებს ამხ. ვალია ბახტაძე, თუ არ ვცდები, შემდეგ თემაზე: კლასთა ბრძოლა და სა-მოქალაქო ომი. კრება მრავალრიცხოვანია, კლუბი გაქედილია ხალხით. კამათი მეტად მწვავე ხასიათს იღებს; საკითხია — ვინ ვის? წამოყენებულია ორი რევოლუცია ჩვენ და მენშევიკების; ჩვენი რევოლუცია დიდი უმრავლესობით ვადის. მენშევიკები იძულებული ხდებიან დარბაზი დასტოვონ, ჩვენ ვრჩებით და კრებას ვაგრძელებთ. აქვე ვიჩივებ ახალ ბოლშევიკურ კომიტეტს, კომიტეტში შედიან: კორნელი ქაცარავა, პოლიკარბე ბახტაძე, ვალია ბახტაძე, გიორგი ბახტაძე, იპოლიტე ბახტაძე, სერგო ზერგაია და სხვები.

ხონის ორგანიზაციის მუშაობიდან აღსანიშნავია რუსეთის დამფუძნებელ კრების არჩევნებში მონაწილეობის მიღება, ჩვენ აქ არჩევნებში დამოუკიდებლად გამოვედით, ნომერ ხუთი სიით. არჩევნებში, მიუხედავად მენშევიკების სასტიკი ბრძოლისა, ჩვენ სრული გამარჯვებული გამოვედით და, თუ მეხსიერება არ მალავს, რაიონის ფარგლებში მენშევიკებზე ნაკლები ხმა არ მიგვიღია.

ოქტომბრის რევოლუციამ, როგორც ვიცით, მენშევიკები აშკარად კონტრ - რევოლუციონურ ბანაკში მოაქცია. ისინი შეშინებულნი პროლეტარული რევოლუციით, იმიჯნებიან საბჭოთა რუსეთიდან და, როგორც აღენიშნეთ, ნ. ჟორდანია საბჭოთა ხელისუფლებას ორი - სამი დღის არსებობის ვადას აძლევს. როცა ასეთი ხერხი არ სჭრის, მენშევიკური მთავრობა საქართველოში აქტიურად იწყებს ბოლშევიკების დევნას. არც ჩვენ გვძინავს და იმართება ხელჩართული ბრძოლა იარაღით ხელში.

1918 წ. იანვარი, თუ თებერვალია ტფილისიდან მოდის ცნობა, რომ მენშევიკებმა, რამოდენიმე ჩვენს ამხანაგებს სცემეს. ჩვენ ეს საკითხი ქალაქის საბჭოს სხდომაზე გადმოგვაქვს და მოვითხოვთ მენშევიკური მთავრობის ასეთი ხულიგნურ მოქმედებას ქალაქის საბჭოს სახელით გამოეცხადოს პროტესტი, რადგან დამნაშავენი პასუხისგებაში არ იქნენ მიცემულნი. ეს წინადადება, რასაკვირველია, საბჭოში სხდომის უმრავლესობით უარყო და ჩვენ წინადადებამ პროტესტისა აღნიშნული სხდომა დემონსტრაციულად დაეტოვა და ამის შემდეგ ქალაქის საბჭოში არ დაგვრუნებულვართ.

ხალხში მენშევიკების წინააღმდეგ უკმაყოფილება იზრდება. სახელმწიფო აპარატი სრულიად მოუწყსრიგებულია. სახალხო ქონება იფლანგება. უამრავი დოვლათი, რომელიც ამიერკავკასიას დარჩა სამხედრო ფრონტის დაშლის შემდეგ განიავდა, ახალი არაფერი იქმნება. ასეთი მართვა გამგებობის შედეგები თანდათანობით თავს იჩენს და რამდენი დრო ვადის, იმდენად ამწვავებს დამოკიდებულებას ხალხსა და ძირდაშალ მენშევიკურ მთავრობის შორის.

სისხლიანი შაბათი, რომელიც 1918 წელს მენშევიკებმა მოგვიწყვეს ალექსანდროვის ბაოში გამართულ მიტინგის დროს, მენშევიკებთან დამოკიდებულებას სამოქალაქო ომის სახეს

აძლევს და ეხლა უკვე ხალხის აშკარა აჯანყების გზას ვაღებდით.

ენკენისთვის შუა რიცხვებში სპარსეთიდან ბრუნდება ამხ. ბულუ მდივანი. ის ჩამოსვლისთანავე ებმება პარტიულ მუშაობაში. ცოტა ხნის შემდეგ ის გადადის ქუთაისში სამუშაოდ და ხონში დრო გამოშვებით ჩამოდის. თუ არ ვცდები, სისხლიანი შაბათის შემდეგ ის ქუთაისის საგუბერნიო კომიტეტის დავალების თანახმად ჩამოდის ხონში და აქედან ამხ. ს. ზერგაიას თანხლებით მიემგზავრება სამეგრელოში, სადაც დაწყებული მარტვილიდან აბაშამდე თითქმის ყველა სოფლებში მართავს მიტინგებს, რომელზედაც ხალხს მოუწოდებს მენშევიკების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

გაბრაზებული მენშევიკები ბუდუს ატუსაღებენ აბაშაში. ამით ხალხში მღელვარება არამც თუ ქრება, პირიქით, უფრო მწვავე ხასიათს იღებს. ქუთაისში იმართება რამდენიმე კონფერენცია, რომელზედაც ტფილისიდან ესწრებიან ამხ. ფილიპე მახარაძე და სხვა ამხანაგები, გაზაფხულის კონფერენციას, რომელიც გაიმართა ქუთაისში ამხ. ვასო კანდელაკის სახლში, დაესწრენ, სხვა ამხანაგებთან ერთად, მაშინ ციხიდან პირობით გამოშვებულნი ამხ. ბულუ მდივანი და საშა გეგეჭკორი. კონფერენცია ვრცლად შეიხორგანიზაციულ მუშაობას და გამოიმუშავა სამოქმედო ტაქტიკა. კონფერენციის დამთავრების შემდეგ გაიმართა სხვადასხვა რაიონის წარმომადგენლების ვიწრო თათბირი, სადაც გადაწყდა აჯანყების მოწყობის საკითხი. არჩეული იქნა სამხედრო ტენიკური კომისია შემდეგი შემადგენლობით: საშა გეგეჭკორი, ბაზონ ბიბინიშვილი, დათიკო ლორთქიფანიძე და კორნელი ქაცარავა, მოქმედების დასაწყებათ მე და ლორთქიფანიძემ, რომელიც იმჟამად საგუბერნიო კომიტეტის მოლარედ ითვლებოდა, გადმოცა 20.000 მანეთი. აჯანყებები სოფლად იწყება. ნოე ეორდანიას ერთ თავის

საპარლამენტო სიტყვაში ამ აჯანყებებს გლეხების ჩამორჩენილობით, მათი კონტრ-რევოლუციონურ ბუნებით ხსნის და სამარცხვინოდ მარქს ენგელსაც კი იმოწმებს. საზოგადოდ მენშევიკებმა რევოლუციას, ისინი რევოლუციის ბურჟუაზიულ დემოკრატიულად თვლიდნენ და გლეხობის როლს უარყოფდნენ. ისეთმა დიდმა გლეხურმა აჯანყებებმა, როგორიც იყო დუშეთში, ლეჩხუმში, სამეგრელოში და ხონში, მენშევიკების გაყენული შეხედულება გლეხობაზე ვერ შესცვალა.

1918 წ. დასაწყისში, როგორც ვიცით მეფის ჯარი სავესებით დაიშალა. ჯარის კაცები, იგივე გლეხები რუხ მაზარებში გახეულნი, ბრუნდებიან სოფლებში, მათი დიდი უმრავლესობა ბოლშევიკურად არის განწყობილი.

ხონის ორგანიზაცია ძლიერია თავის ძალებით, მისი მოქმედება არ ისაზღვრება მარტო ხონის რაიონით, მას საშუალება აქვს სამოქმედო ასპარეზი გააფართოვოს. ხონის ორგანიზაცია ხელმძღვანელობს ლეჩხუმ-სამეგრელოს აჯანყებულებს. იწყება ლეჩხუმში გამოსვლები, მათ ხელმძღვანელები აკლია, ხონის ორგანიზაცია დაუყოვნებლივ გზავნის ლეჩხუმში ამხ. ამხ. ივ. ბახტაძეს და რაჟდენ ჩხეიკელს, რომლებიც კავშირს აბამენ ცაგერის აჯანყებულ ამხანაგებთან. ცაგერიდან გამოგზავნილ ამხანაგ ხევციურიანის საშუალებით აჯანყებულებს უგზავნით დროშას, ფურცლებს და სხვა ლიტერატურას. ბრუნდებიან ამხ. ივ. მახტაძე ლეჩხუმიდან. ის ხონის და ქუთაისის ორგანიზაციებს უკეთებს ვრცელ ინფორმაციას ლეჩხუმში პოლიტიკური განწყობილების შესახებ. ამის შემდეგ ქუთაისში გამოყო ამხ. ამხ. აფხაიძე და ამბერკი ურუშაძე, ხონიდან კი—ივ. და სევერიანე ბახტაძეები, რომლებიც მიემგზავრებიან ლეჩხუმში სამუშაოდ.

ლენინური მთლიანად ბოლშევიკებს უჭერს მხარს. პირველი გამოსვლა მოხდა მენშევიკ ლევან დადიშვილის ანის მკვლელობის ირგვლივ. როგორც მოგვსენებათ მაშინდელი ქუთაისის გუბერნიის გენერალ-გუბერნატორმა კაჩუხოვმა ლენინუმის მშრომელი გლეხობა კანონს გარეშე გამოაცხადა. ლენინი თითქმის ერთ წელზე მეტი აჯანყებულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. ასეთივე მდგომარეობა იყო ჩრდილოეთ სამეგრელოში. ხონის ორგანიზაცია მარტვილის ორგანიზაციის საშუალებით უკავშირდება სამეგრელოს. იწყება სამეგრელოში აჯანყება. მენშევიკები ცდილობენ სამეგრელოს გამოსვლები ბანდიტურათ მონათლონ. ჩვენს ორგანიზაციას აქვს თათბირი როგორი პოზიცია დაიჭიროს სამეგრელოს ხალხურ გამოსვლებში მენშევიკების წინააღმდეგ. პირველად ამბის გამოსარკვევად ვიგზავნები მე მარტვილში. აჯანყებულებს უჭირავთ სკოლის შენობები, რაზმები ვარჯიშობენ. შტაბს სხდომა აქვს, თათბირია გამართული, თუ როგორ ვაწარმოთ მომავალი სამხედრო მოქმედება. აქ დამხვდნენ ამხ. ამხ. მიშა გეგეჭკორი, თიგავა, გუდუშაშვილი, ხარებავა და სხვები. მარტვილის მიდამო, მისი სახაობო სკოლა, სადაც ეხლა რევოლუციის ცეცხლია დანთებული ჩემთვის კარგათ ცნობილია, აქ მე ათი წელი ვმასწავლებლობდი. გზადაგზა ნაცნობები მხედებიან, კითხვებს მაძლევენ: „შემდეგ რა იქნება, როგორ უნდა მოვიქცეთ“ და სხვა. მე საუბარში ვარკვევ მათ მიერ დასმულ კითხვებს, ისინი კმაყოფილებით მომხერებიან. მენშევიკების მთავრობა აღარ სჩანს, ჩვენს რაზმებს ესენი აღრევე გაუჩიკათ, ასეთივე მდგომარეობაა ბანდაში და სხვა სოფლებში. ხალხის დიდი უმრავლესობა აჯანყებულებს მხარს უჭერს, არ უნდა მენშევიკური მოღალატე მთავრობა, რომელმაც რუსეთის რევოლუციას უღალატა და სამარცხივინოდ გამოეთიშა. აჯანყებულთა ხელ-

მძღვანელები სვამენ საკითხს ღმერთის შესახებ, როგორც მატერიალურათ ისე ძალებით. მე ვბრუნდები ხონში, ვუკეთებ ორგანიზაციას მოხსენებას სამეგრელოს გამოსვლების შესახებ. ისმება საკითხი ღმერთის შესახებ. მოხალისეთა რიცხვი დიდია, მაგრამ შემდეგ შერჩევით იგზავნება მცირე ჯგუფი კ. ბახტაძის, ი. ბახტაძის, რ. ჩხენკელის, ე. ბახტაძის, შალვა მდივნის და სხვების შემადგენლობით.

1918 წლის ზამთარში ამხ. ამხ. ვალია და კოლია ბახტაძეები მიემგზავრებიან ბათუმში, აქედან ტრაპეზუნდის ჯარებში სიმუშაოდ. ბრუნდებიან ისევ ბათუმში, და იქ ამხ. ვალია ბახტაძის ხელმძღვანელობით გამოდის გაზეთი „მუშის სიმართლე“. ეს ამხანაგები ჩვენთან კავშირს არ სწყვეტდნენ. მე მოხდას ამხ. კოლია ბახტაძის ხელმოწერილი წერილი, რომლითაც ამხანაგები მაცნობებენ გადაუგზავნო მათ ბათუმში საიმედო ამხანაგები რაზმის შესაღებად. მე დავიწყე ვაგზავნა ამხანაგების ბათუმში, მუშების სახით.

სათათრეთის მთავრობა მოითხოვს საქართველოს მენშევიკური მთავრობიდან ბათუმის და ყარსის გადაცემას, საქართველოს მენშევიკური მთავრობა უარყოფს ამ წინადადებას და საომრად ემზადება.

ხალხი შიშის ზარს მოუტყავს. განწყობილება იცვლება. რუსეთთან და ბოლშევიკებთან შეერთების სურვილი იზრდება. მენშევიკები თავის პრესის და პროპაგანდისტ —

აგიტატორების საშუალებით ათასგვარ სენსაციურ ხმებს ავრცელებენ ხალხში საბჭოთა რუსეთზე. ხშირად ასეთი პროვოკაციული ზრიკები სჭრის, მაგრამ ხალხისთვის ერთი ამჯარაა, რომ საქართველოს თათრების წინააღმდეგ ბრძოლა არ შეუძლია. მდგომარეობა ძალზე რთულია. ხალხს სათათრეთი, როგორც

უკუღმართო და ჩამორჩენილი სა-
ხელმწიფო არ უნდა. აქ ინსტიტუ-
თადაცვისა ძალზე იზრდება. იზრ-
დება ბოლშევიკური პროპაგანდა —
აგიტაცია. ჩვენ მოუწოდებთ მშრო-
მელ ხალხს ბოლშევიკურ რუსეთთან
შეერთებას, მენშევიკური მთავრო-
ბის მოსპობას და ამ გზით სათათრე-
თის უხემ ძალებიდან განთავისუფ-
ლებას. ხალხის სიმპატიები ჩვენ-
კენ გადმოიღის.

ამ დროს ხონში ჩამოიღის ამხ. ამხ.
პარმენ ცინცაძე. ევარლამ ძნელაძე
და დავით ნასარიძე. ესენი ესწრე-
ბიან ერთს ჩვენს სხდომას, რომელ-
ზედაც წყდება საკითხი, თუ როგო-
რი მოქმედების გზას დავადგეთ ამ
როსულ მომენტში. ტაქტიკური მო-
საზრებით განვიზრახეთ წინადადება
მივსცეთ მენშევიკურ მთავრობას,
რომ გავგიშვან ჩვენი რაზმით თათ-
რების წინააღმდეგ. ჩვენ ღრმად ვი-
ყავით დარწმუნებული თუ ომი და-
იწყებოდა, ჯარები და ხალხი ბოლ-
შევიკებს სავსებით მხარს დაუჭერ-
და. ამის დასამტკიცებელი ფაქტები
მრავლად გვქონდა.

აღნიშნული სხდომის მეორე
დღეს, რომელსაც ჩამოსული ამხა-
ნაგები დაესწრენ — ხონს ეწვიენ
ქუთაისის მენშევიკური ორგანიზა-
ციის მესვეურები: კაჩუხაშვილი,
გოგიტა ფალავა, შალვა შარაშიძე
და სხვები. იმართება დიდი მიტინ-
გი, ხალხი დაინტერესებულია ახალი
ამბებით და ახლომავლო სოფლები-
დანაც კი ჩამოიღის მიტინგზე დასას-
წრებლად. მიტინგს ხსნის მაშინდელ-
ი ხონის ქალაქის თავი ივ. ქა-
ვჭანიძე. მენშევიკებს ეტყობათ ყვე-
ლა თავის ძალების მობილიზაცია
მოუხდენიათ. არც ჩვენ გვძინავს.
ბოლშევიკების რიგები გამავრცე-
ლია ჯარებიდან ახლად დაბრუნე-
ბული ახალგაზრდებით. მიტინგის
თავმჯდომარეთ ასახელებენ მიხე-
ილ ქაუჭანიძეს მენშევიკს. მაშინ
ხონის გიმნაზიის დირექტორს და მე.
ენქის ყრის შემდეგ ძნელი გამოსა-

რკვევია ვინ მიიღო მეტი ხმა მენ-
შევიკებში. ამ შემთხვევაში მენ-
შევიკები სარგებლობენ თავის
მდგომარეობით და თავმჯდომარედ
ქაუჭანიძე გაყავთ. სიტყვებით გამო-
დიან კაჩუხაშვილი, ფალავა, თავუ-
ნა და სხვ. მენშევიკები. ხალხი რეპ-
ლიკებით მათ მოსვენებას არ აძ-
ლევს. პოლიკარპე ბახტაძის და რე-
მი სიტყვის დროს ხალხის განწყო-
ბილება აშკარად ჩვენსკენ გადმო-
იღის. ეხლა ფაქტიურად მიტინგის
თავმჯდომარედ გადავიქცეი მე, ხა-
ლხი მენშევიკებს არ უსმენს, მე მიხ-
დება დაწყობა და სიტყვის მიცე-
მა ორატორებისათვის. მენშევიკები
ცუდ მდგომარეობაში ჩავარდნენ. ვი-
ლაცამ ხალხში ხმა გაავრცელა —
ბოლშევიკებს კაჩუხაშვილის დატყ-
ვევებააქვს გამზარხული. ხონელი
მენშევიკები შეშინებული აცნო-
ბებენ თავის ჩამოსულ ამხანაგებს
ამას და ურჩევენ ჩუმად გაპარვით
თავი დააღწიონ დაქერას. მართლაც
ჩვენი ყურადღება ამ წუთებში გა-
ტაცებულია მიტინგზე გამარჯვე-
ბით. როგორც აღვნიშნე. მიტინგი
ეგვება აქვს განზრახული. ხონელი
სიტყვებს ითხოვს, დაღამდა კიდევ.
ამ დროს კაჩუხაშვილი და სხვები
სამარცხვინით მიიპარებიან ხონი-
დან. ქალაქში ეტლში არ ჯდებიან,
ემინიათ არაფერ დაინახოს, ჩუმად
ფეხაკრფით გადიან ქალაქ გარედ,
იქ იბარებენ ეტლს და მიიპარებიან
ქუთაისისაკენ. მენშევიკებმა ხალხ-
ში ნდობა საცხები დაკარგეს.

სამეგრელოში ამ ქამად მოძრაობა
ფართო ხასიათს იღებს. ეხლა სამეგ-
რელოს აჯანყებულთა ბელადად
ამხ. შალვა ასკურავაა. ის თავის
რაზმით დაბანაკებულია ბანძაში.
მენშევიკების ჯარები აბაზიდან შე-
ტევისათვის ემზადებიან. ამხ. შ.
ასკურავა ამის შესახებ გეაყნობებს
ხონელ ამხანაგებს. ხონელი მენშევი-
კები გვთანხმდებიან ჩვენი რაზმები
გამოგვეყვანა ბრძოლის ველზე თა-
თრების წინააღმდეგ. ისინი წინააღა-

დებას იძლევიან ქუთაისის მთავრობასთან მოლაპარაკების შესახებ, ძლიერხევენ ჩვენს წარმომადგენელს. ხონის ორგანიზაციამ გამოყო აშხ. პოლიკარპე ბახტაძე პ. ბახტაძე და ქალაქის თავი ქავეჭანიძე მიემგზავრებიან ქუთაისში, ესენი მთელს დღეს რჩებიან ქუთაისში და ცნობას არ გვაძლევენ, როგორც გამოირკვა ხონელ მენშევიკებს არ დაეთანხმენ ქუთაისის ხელმძღვანელები. სამეგრელოში ჩვენი ჯარი კი დაუყოხებელი ელის პასუხს და პირდაპირი მავთულით გველაპარაკებიან: „თუ დღეს არ მოვიდა თქვენი ცნობა, ჩვენ სამხედრო მოქმედებაზე გადავალთ“. ორგანიზაციის დავალებით ღამით მე მივემგზავრები ქუთაისში. დილით მე შევიდივარ ქუთაისის ბოლშევიკურ ორგანიზაციაში, აქ აშხ. პოლიკარპე ბახტაძე და სხვა ქუთაისელი აშხანაგები დამხედნენ, ამა თუადაუწყვეტიათ ტაქტიკური მოსაზრებით მიემართათ მენშევიკების სამხედრო შტაბისათვის რომელიც ნ. ჟორდანიას, კაკი წერეთლის, გ. გიორგაძის, ევ. გეგეჭკორის, ურატაძის და სხვების ხელმძღვანელობით ქ. სამტრედიაში მოქმედებდა. ეხლა მენშევიკებს ვითომდა ბათუმის დასაცავად საოპერაციო ბაზად სამტრედია გამოეცხადებოდა. გამზადებულია წერილობითი მიმართვა დაახლოვებით ისეთივე შინაარსის, რაც ხონის ორგანიზაციამ მიიღო, როგორც ტაქტიკური მანევრია.

მაგონდება ერთი მომენტი: ქუთაისის გაზეთში ცნობაა მოთავსებული, რომ ბათომი დაეცა და თათართა ბრძოლს ჩაუვარდა ხელში, თათრის ურდოები ილაშქრებენ გურიისაკენ. ცნობა თავზარდამცემი მეზივით ვრცელდება მთელს საქართველოში. ხალხი სასოწარკვეთილებად იხივარდა, ყველა გასაქცევად ემზადებოდა. ქუთაისის საღვთის და სოფლის გზებით მიმავალ განიზრულებით გაიფსო. ამ დროს ჩვენ-

თან ქუთაისის კლუბში შემოდიან ფედერალისტების წარმომადგენლები და წინადადებას იძლევიან ძალაუფლების აღების შესახებ, ჩვენ უნდობლობის თვალთ შევხედეთ მათ და უარით უპასუხეთ. დღის 12 საათამდე ქუთაისი საშინელ მდგომარეობას განიცდიდა. შუადღისას კაჩუხაშვილი უშვებს ცნობას, რომ ბათომი ჩვენ ხელშია და ჩვენი გენერლები მაზნიევი და კონიევი იბრძვიან ბათუმის ფრონტზე, როგორც ლომებიო. ხალხში ამ ამკარა სიცრუემ სიმშვიდე ჩამოაგდო. ფედერალისტები და სხვა მათი ამყოლ დამყოლნი აღნიშნული ცნობით მჩრმდნენ და ეხლა სხვა ჰანგზე დაიწყეს ლაპარაკი.

ქუთაისის ბოლშევიკების საგუბერნო კომიტეტი კი თავის გზით განაგრძობს მუშაობას. სამტრედიაში მენშევიკურ შტაბთან მოსალაპარაკებლად ვიგზავნებით საგუბერნო კომიტეტის დავალებით აშხ. კანდელაკი, პ. ბახტაძე, და მე. აღნიშნული წერილობითი მიმართვა თან მივავქვს. ვინახულები ნ. ჟორდანიას, ვასომ გადასცა წერილი, ის ვითომდა გვეთანხმება და აძლევს განკარგულებას ურატაძეს მიეწერა კაჩუხაშვილისათვის წერილი ბუდუ მდივნის და საშა გეგეჭკორის განთავისუფლების შესახებ. იმ ჟამად ბუდუ მდივანი და საშა გეგეჭკორი მენშევიკებს დატყვევებული ყავდათ ქუთაისის ციხეში. ურატაძემ წერილი დასწერა და ვასო კანდელაკს გადასცა. ვასო ამ წერილით ქუთაისში დაბრუნდა. წერილი, როგორც შემდეგ გავიგე, ორჭოფული ზასიათის ყოფილა და ჩვენებს არც კი გადაეცათ კაჩუხაშვილისათვის.

სამტრედია სხვა და სხვა კლუბიდან ჩამოსული ხალხით არის სავსე. მე და პოლიკარპე ბახტაძე ცოტახნით დავიჩით სამტრედიაში. მე ამ დროს გამომიძახა სამხედრო მინისტრმა გ. გიორგაძემ, ჩემთან მას ვითომც რალაცაზე მოლაპარაკება სუ-

რდა. მე ბრონევიკში მიმიპატიჟეს. შემოდის გიორგაძე, მას ვილაც სამხედრო პირი ახლავს, ეს უკანასკნელი გამეცნო: „პალკოვნიკი კონიევი გახლავარაო“. მე გაოცებით შევხედე, მაგრამ ლაპარაკის დრო უკვე აღარ იყო. „ბრანევიკი“ საესეა მენშევიკებით, აქ საესეებით აშკარა გახდა სიტყუე იმ ოიპეზის, რომელიც ბათომის ფრონტზე ბრძოლის შესახებ მოთავსებული იყო ქუთაისის გაზეთში.

გიორგაძე წინადადებას მაძლევს წავსულიყავი აბაშაში და გამეგო, თუ რა ხალხია სამეგრელოს გამოსვლებში რომ მონაწილეობს. მე კატეგორიული უარი განუცხადე, მაგრამ აქ უკვე ძალადობას აქვს აღილი და დაპატიმრებული ბრონევიკით მიეყავარ სამტრედიიდან აბაშაში. აქ კიდევ იმართება თათბირი. მენშევიკებიდან ჩემთან მოლაპარაკებას აწარმოებს ვლადიმერ ჯიბლაძე და მალენარაძე გენერალ კონიევის თანდასწრებით. ეხლა უკვე მეორე ამბავი გამოაშკარავდა. გენერალი კონიევი ბათომის ფრონტს კი არ იცავს, არამედ ფრონტი ბანძის ბოლშევიკების წინააღმდეგ აქვს გაშლილი.

ჯიბლაძე წინადადებას იძლევა, თუ ბოლშევიკები ბანძაში დაბანაკებულ ჯარებს გამოიყვანიბენ, ბუდუს და საშას გავანთავისფოლებთო. აქ აშკარა იყო, რომ მენშევიკები სტყუოდენ, მათი განზრახვა ჩემთვის ვასაგები იყო. ამით უნდოდათ უბრძოლველად დაემარცხებიათ ბოლშევიკური რაზმები. მე წინადადებას, წაიღე ბანძაში, ვიღებ. მოვნახე აბაშელი ამხანაგები და თოფურია. ვანაკვანტალიანი ია სტუდენტი თრანგიშვილი. ამათი თანხლებით ღამით ეტლით გავემგზავრე ბანძისაკენ. ჯერ მენშევიკების პატრულებია, თანამგზავრი პაროლით ელვაპარაკება და გზას გვაძლევენ. გავიარეთ მენშევიკების ბანაკი და გადავედით ნეიტრალურ ზონაში. აქ უკვე მენშევიკების „წარმომადგენელი“ დაგეშორდა და ჩვენ მივდივართ ბოლშე-

ვიკების ბანაკისკენ. ნამდვილი ბრძოლის ველია.

შევედით ბოლშევიკურ ბანაკში. გაისმა თოფების „ჩიკი“ — ვინ ხართ; სად მიდიხართ? გაჩირლით“. ჩვენ ეტლი შევაჩერეთ, ეუძახით: „ბოლშევიკები ვართ. მათ არ სჯერათ, ჩასაფრებულნი არიან, ჩვენ ვარწმუნებთ — მანდატებიც მოვიმართეთ. ბოლოს ერთი გამოეყო ჩასაფრებულებს და ფრთხილად ჩვენსკენ მოიწევს, ჩვენ მზიარული სიცილით, ძახილით ვამხნევებთ, რომ მოვიდეს ახლოს, დაბოლოს რწმუნდება, რომ ჩვენ ბოლშევიკები ვართ, ჩამოჯდება ჩვენთან ეტლში და მოგვეყვება, დანაოიენები ჰი რჩიბან თავის სადარაჯოზე, გზაზედ პატრულები, აქაც პაროლის სამშაოობით გავდივართ. ჩავედით ბანძაში. შტაბი ბანძის ორკლასიან სკოლაშია მოთავსებული. მე შ. ასკურავას პირადათ პირილად აქ ვეცნობი. ბოლშევიკური რაზმები საგრძნობლად გაზრდილა ბათომის ფრონტის დაშლით. უკვე ორ ათას კაცამდეა შეიარაღებული. ხალხში დიდი ენტუზიაზმია. სოფლის მშრომელი გლეხკაცობის სიმპატია ბოლშევიკ რაზმელების მხარეზეა. ყოველი ოჯახი თავის ვალად სთვლის სურსათ - სანაოვანე უზილოს აჯანყებულეებს, რომელთაც მშრომელთა ინტერესების დასაცავად იარაღი აუღია და საომრადაა გამზადებული მოლაღატე მენშევიკების წინააღმდეგ. ერთი საკლასო ოთახი საესეა გლეხების მიერ მოზიდული ქათმებით, კვერცხებით, იამცხვარ მჭადებით და სხვა. აქვე იამხნედენ ხონელი ამხანაგები ვალია ბახტაძე, კოწია ქავეჩაიძე, აერასიმე ჩხენკელი, კოლია, იპოლიტე და კორნელი ბახტაძეები. მათ გაიგათ ჩემი ძალით წაყვანა მენშევიკების მიერ და შეიარაღებული ბანძაში დამხედენ. მე ამხ. შ. ასკურავას გავაცანი მდგომარეობა. ჯარების გამოყვანაზე ის კატეგორიული წინააღმდეგია და ბრძოლას მოითხოვს. მე გადავეცეი ცოტა

ფული და მენშევიკების წინადადება უარყავით. ძნოი წარმოსადგენია აჯანყებულთა სიზარული და პატივის ცემა მოსულ ამხანაგებისადმი; კ. ქავჭავაძე ყუმბარებით შეიარაღებული, ვალია თავისი მკერდმტყელოური გამოსაოლიბით ღრმა შთაბეჭდილებას ახდენენ აჯანყებულებზე და უალრესად ამხნევენ მათ.

ჩვენ ბანძიდან დაებრუნდით ხონში, სადაც ძალოთლება უკვე ბოლშევიკების ხელშია და ჩვენი იქ ყოფნა აუცილებელია. ჩვენ კომიტეტს ეზლა დღე და ღამე არ სძინავს, ქალაქს იცავს რაზმი სერიოზიან ბახტაძის და ნ. გვაზავას ხელმძღვანელობით.

ამის შემდეგ ვალიკო ჯოლილი იწყებს ბანძის ბოლშევიკ აჯანყებულების წინააღმდეგ სამხეირო მოქმედებას. ზარბაზნებს ჟუმენს სამეგრელოს მშრომლო მოსახლეობას. ჩვენი რაზმები კი მხოლოდ ვინტოვებით არიან შეიარაღებული. ბოლშევიკური რაზმები ამხ. შ. ასკურავას ხელმძღვანელობით იძოლიებული ზღება ნოქალაქებისაკენ თახიოს, შემდეგ კი ნაწილობრივ დაიშალა და ნაწილი ჩრდილო კავკასიაში გადავიდა შ. ასკურავას ხელმძღვანელობით, სადაც აქტიურ მონაწილეობას იღებდენ დენიკინის წინააღმდეგ ბრძოლაში. როგორც ამხანაგები გადმოგვცემენ, ამხ. შ. ასკურავა მოლაღატურად მოკლეს პერტოვსკში უკან დახევის დროს.

ხონში რამოდენიმე დღის შემდეგ იძოლებული შევიქენით ძალაუფლებზე ხელი აგველო. მენშევიკები ფხვს იმაგრებენ, რაზმებს აყალიბებენ, ჯუღილი გამარჯვებას ზეიმობს და ყველა აჯანყებულ კუთხეებს, როგორც ვიცით ცეცხლით და მახვილით იმოჩილებს. ხონშიც ჩამოიყვანეს დამსჯელი რაზმები. ჯერ ჩვენ კლუბს კეტავენ, მცველებს აყენებენ ხონის ყველა ქუჩებზე, განსაკუთრებით იცავენ ჩვენს ბინებს.

მდგომარეობა ჩვენი ცუდია. ვეძებთ გამოსავალს.

ამ დროს ცნობა მოგვდის, რომ სოხუმი ბოლშევიკების ხელშია. სოხუმის მენშევიკური მთავრობა მათ დატყვევებული ყავთ. იმფორმაცია დატყვევებული ჩვენს სუსტია. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ სოხუმს რუსეთთან კავშირი აქვს, სანამ აჯანყება საფხვით ჩაქრებოდეს საქართველოს სხვა კუთხეებში საქიროა სოხუმის პოზიცია გავამაგროთ. ამ გზით ვფიქრობთ დაუკავშირდეთ მოსკოვს და შემდეგ შემოუტოთ ეზლა გაბატონებულ მენშევიკებს. მოკლე თათბირის შემდეგ ეს გადაწყვეტილება მივიღეთ. გამოყავით ამხ. ამხ. ვალია და კოლია ბახტაძეები სოხუმში გასაგზავნათ და ჩვენი გადაწყვეტილება ეაცნობეთ ქუთაისს. მათ არ ვიცო, ასეთი გადაწყვეტილება აღრევ მიელოთ. თუ შემდეგ, ხოლო ეს კი ვიცო, რომ ჩვენ მიერ არჩეულ გზას ისინიც დაადგენ და გამოყვეს ამხანაგები სოხუმში გასაგზავნათ. ყველა ეს ამხანაგები გაემგზავრენ სოხუმს ფრობტზე. რამდენიმე დღის შემდეგ მოდის ცნობა, რომ მათთვის საქირო იყო პულიმიოტიკები დაახლოვებით ას კაცამდე. წინადადება სასწრაფოთ იქნა შესრულებული. შეიკრიბა მოხალისეების ჯგუფი ხონში, დანარჩენების შეკრება კი დაველო: სამეგრელოში ამხ. ამხ. გუღუ გაბისონას და სოლომონ ხარებავას. სპეციალურად ამ საქმის ხელმძღვანელად სამეგრელოში ხონიდან გაიგზავნა ამხ. ივ. ბახტაძე. მოხალისეების პირველი წყება 50 კაცამდე ჯვარის გზით გადაგზავნეთ სოხუმში. ჩვენ მიერ გაგზავნილი პულიმიოტიკები სოხუმს რომ მიუახლოვდენ ვ. ჯუღელის რაზმმა დაატყვევა და იქიდან მხოლოდ ერთ ამხანაგს მოეხერხებია გამოქცევა და მოვიდა ჩემთან ხონში და მიამბო ტყვეობაში ჩავარდნი ამბავი. რით დასრულდა სოხუმის გამოსვლა ყველამ კარგათ ვიცით და სიტყვას არ გავაგრძელებ.

მენშევიკები ვითომ მაგრდებიან, მაგრამ ხალხში მათდამი სიძულვილი თანდათან იზრდება. 26 მაისი 1918 წელი, ეს მენშევიკების ნაციონალური სტრუქტურების გამომჟღავნების დღეა.

ციხიდან პირობით განთავისუფლებული ამხ. საშა გეგეჭკორი ახერხებს ქუთაისიდან გაპარვას და ჩამოხვას ხონში. ამხ. საშას გადაწყვეტილი აქვს განაახლოს მიჩუმებული აჯანყება, რომლის ნაწყვეტები აქა-იქ გვარ კიდევ მოქმედობენ მიუხედავად მენშევიკების გაწინააღმდეგებელი მოქმედებისა. ამხ. საშას ხონში ვაძლევთ რამოდენიმე შეიარაღებულ ამხანაგებს და მათი თანხლებით მიემგზავრება სამეგრელოში. მას სამეგრელოში ხვდება ამხ. ამხ. მიწა გეგეჭკორი, ი. ბახტაძე, გულუშ გაბისონია და სხვები. ამხ. საშა თავს უყრის გაფანტულ ჩვენს რაზმელებს, იღებს მთელ რიგს სამეგრელოს სოფლებს და დიდ საშიშროებას უქმნის მენშევიკურ მთავრობას. დამარცხებული მენშევიკები ტოვებენ მარტვილს და სხვა სოფლებს და თავისი რაზმებით ჩამოდიან ხონში. ხონში ამ დროს საოსტატო სემინარიის შენობაში მენშევიკების დამსჯელი რაზმია დაბანაკებული.

საშა და მიწა გეგეჭკორები ჩემთან აბამენ კავშირს მიწას მამის საშუალებით, ეს უკანასკნელი მელიტონ გეგეჭკორი, მღვდელია და მასზე ექვსი ადგება ძნელი იყო. მას მიწას ხონიდან (ქობები და ფულადი დახმარება ჩენი რაზმებისათვის. ერთი ჩამოსვლა მღვდელს მელიტონ გეგეჭკორს მოუხდა მაშინ, როცა მარტვილიდან გამორეცხილი მენშევიკები ხონში იყვნენ. მას როგორც მასხოვს გადაეცემა საშასთვის მისატანათ ხუთი ათასი მანეთი. მან ეს ფული ჩექმის ყელში ჩაიღო და წავიდა ჩემგან. ცოტა ხნის შემდეგ მეც წავიდი სახლად, რომ მიუახლოვდი საოსტატო სემინარიის შენობას, დაეინახე მღვდელი მელიტონ გეგეჭკორი დაე-

ქირათ და მიყავდათ თავიანთ შტაბში. მაქვს წუთში მივხვდი, რომ მას უჯა-შუშეს, რომ ჩემთან იყო ბინაზე და ამიტომ დაატუსაღეს. ამ დროს ბაღში დავინახე მარტვილელი მენშევიკები პეტრე ქალაგანიძე და თედო სართანია, მათ მე დაუწყვე მტკიცება, რომ მღვდლის დატყვევება არ იყო მათთვის კარგი და ვთხოვე მიეღოთ მღვდლის განსათავისუფლებლად ზომები. დამეთანხმენ და მღვდელი გაანთავისუფლეს. მელიტონი განთავისუფლების შემდეგ გაემგზავრა მარტვილში და ფულიც ჩააბარა საშას.

აჯანყების გაგრძელება შეუძლებელია. ამიტომ საშას მიეცა წინადადება იმ რაზმელებთან ერთად, რომელთაც ლეგალურად ცხოვრება არ შეეძლოთ გადასულიყო რაჭა - ლეჩხუმით ჩრდილო კავკასიაში, სადაც იმჟამად ძალაუფლება ბოლშევიკების ხელში იყო.

გორდში ამხ. საშას და მიწა გეგეჭკორს შეუერთდა კოწია ქავჭავაძე, რომელიც ყაზბეგთან შეტაკების დროს სასიცვლილოთ დასჭრეს მენშევიკებმა. გორდიდან რაზმი საშამ ლეჩხუმში გადაიყვანა. აქედან გადაიარა რაჭა და მამისონის უღელტეხილით გაემგზავრა კავკასიაში. ლეჩხუმში ამის შემდეგაც გომელდება აჯანყება სანდო ქაჯაიას და ოჩიგავას ხელმძღვანელობით. ამ ამხანაგებთანაა ქონდა ხონის ორგანიზაციას კავშირი.

1918 წლის ივნისის ბოლო რიცხვებში მენშევიკურმა მთავრობამ დაატყვევა ყველა ხონის ხელმძღვანელი ამხანაგები, გარდა რამოდენიმე კაცი-სა, რომლებიც შემთხვევით გადარჩნენ დატყვევებას. ციხეში ხონის ორგანიზაციიდან იჯექით ამხ. ამხ. პ. ბახტაძე, გიორგი ბახტაძე, კორნელი ბახტაძე, გიორგი ჩხენკელი, რადიონ ძიძიგური და მი. მოგვათავსეს ქუთაისის ციხეში. აქედან ნაწილი ამხანაგების პ. ბახტაძე, გიორგი ჩხენკელი და კორნელი ბახტაძე გადაიყვანეს მეტეხის ციხეში. გიორგი

ჩვენეული, ციხიდან განთავისუფლებას შემდეგ არ გასულა ერთი კვირა დაემატა სიბნოი ტიფი და გარდაიცვალა. ამგვარად მენშევიკურმა რევოლუციამ იმსხვერპლა ერთი საუკეთესო ბრძოლებში გამოცდილი მტკიცე მებრძოლი ბოლშევიკი ამხ. გერასიმე ჩენეკელი.

ციხიდან განთავისუფლების შემდეგ ჩამოვდივარ ხონში. ორგანიზაციის დანგრეული იყო. მე ვინახულებ ამხ. ლადო ნადარეიშვილი, მოვილაპარაკეთ მომავალ მუშაობაზე და საჭიროდ ესცანით სანამ დაქვრივ ამხანაგებს განთავისუფლებიდან შეგვივლინა დროებითი სამოქმედო კომისია. სხვათა შორის ამ კომისიაში განვიზრახეთ შეგვეყვანა ახალგაზრდა მაშინ ბოლშევიკი ზოსიმე ჩხვაძე, ამ დროს მიმდინარეობდა საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნები. ზოსიმემ ჩვენი განზრახვები არ იცოდა, ის უკვე აშკარა მენშევიკის სახით პირველ ნომრით ზურგზე მენშევიკური გამარჯვებით გატაცებული დარბის ცხენით ხონის ქუჩებში. ჩვენდა საბედნიეროდ და მის საუბედუროდ მან ორგანიზაციის არალეგალური მუშაობის საიდუმლოებას არ იცის და ჩვენც დაზღვეული შევიქენით მუშაობის გამომავარდნისაგან. შემოდგენებული კომისია შემდეგი ამხანაგებისაგან ჩამოყალიბდა: ლ. ნადარეიშვილი, კოწია წვერაძე, ლ. ზერაგია და სხვ. მენშევიკური რეაქცია თანდათან ძლიერდება, რაც დრო გადის ჭერჭვემ მუშაობა თანდათან ცრმავდება. 1919 წელს ამხანაგები ციხიდან დაბრუნდნენ. ამის შემდეგ მენშევიკები ჩვენ რამოდენიმეჯერ გვაპატიმრებენ. 1919 წლის შემოდგომისათვის მზადდება აჯანყება, მოხედდავად იმისა, რომ დენიკინის ჯარები მოსკოვს უახლოვდება და ხალხში საშინელი რეაქცია იქმნება, ჩვენმა პარტიამ შესაძლო აჯანყების დაწყება. ეტუბობა მენშევიკებმა ცნობა მიიღეს ჩვენი გამოსვლების შესახებ და მთელი

ხონის ორგანიზაციის ხელომდევნები კიდევ დაგვაპატიმრეს აჯანყებისათვის დანიშნულ ღამეს. დაპატიმრებული ვიყავით: ლადო ნადარეიშვილი, პოლიკარპე, გიორგი, სვერიანე და სერგო ბახტაძეები, კოწია წვერაძე და მე. მიუხედავად ჩვენი დაპატიმრებისა გამოსვლები მაინც მოხდა ზოგიერთ ხონის რაიონის სოფლებში. მაგ. სოფ. გუბში, ხარაბაძის, გ. სვანიძის, ბარნაბა ეტვერაძის და სხვების ხელმძღვანელობით სოფ. ხონში მიმავალი ფოსტა დააკავეს გამოსვლები, როგორც ვიცით მენშევიკებმა მალე ჩააქრეს, მაგრამ მაინც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. როგორც რევოლუციონერ აქტს ხალხში ბრძოლის უნარის ასაწევა.

ჩვენ გამოსვლების ჩაქრობის შემდეგ ვიქენით განთავისუფლებული უნდა აღნიშნოს, რომ მენშევიკები თავის ბატონობის დროს ხშირად გვიმასინძლებოდნენ დაქვრივ. 1920 წელს დაპატიმრეს ამხ. ამხ. ლ. ნადარეიშვილი და კოწია წვერაძე, რომელთა მუშაობის შესახებ მენშევიკებს ჩაუფარდაო საბუთები. ერთხელ მე თეატრში დამატყვივეს, რამაც **ხალხში** დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია. ამავე წელს გახდებულზე დაიდო საქართველოს და მოსკოვს შორის შეთანხმების ხელშეკრულება, რის გამო დატყვევებული ამხანაგები განთავისუფლეს და პარტიას ნახევრად ლეგალური მდგომარეობა მიეცა. იმართება გაფართოებული პარტიული კრება, ამ კრებას ესწრებიან ციხიდან ახლად განთავისუფლებული ამხანაგები და მათ შორის ამხ. ვალია ბახტაძეც. კრებამ მოისმინა მოხსენება პოლიტიკური მდგომარეობის შესახებ და აირჩია ახალი რაიონული კომიტეტი. მოქმედება ახალი კომიტეტისათვის ძნელი იყო, მენშევიკების მიერ შექმნილი პირობების გამო, მაგრამ კომიტეტი მაინც აწარმოებს ენერგიულ მუშაობას. ერთი ფრთად შესანიშნავი მომენტი არ კომიტეტის მოქმედებაში იყო საშა წუ-

ლუკიდის გარდაცვალების 15 წლის თავის მოწეობა. წინადადება მივიღეთ ჩვენ ცენტრალურ კომიტეტიდან საშა წულუკიდის გარდაცვალების 15 წლის აღნიშვნის შესახებ ზონში. მაშინდელ ჩვენს გაზეთში „საქართველოს კომუნისტში“ მოთავსებული იყო ამხ. ფილიპე მახარაძის და სხვების წერილები საშას ხსოვნისათვის მიძღვნილი.

იენისის რომელ რიცხვებში არ მახსოვს, ინიშნება საშას საფლავზე სანოქალაქო პანაშვიდი, ხალხი გამოწვეულია ზონის რაიონის ყველა სოფლებიდან. ამხანაგებს მოველით ტფილისიდან, ქუთაისიდან, გურიიდან და სხვა ადგილებიდან. მენშევიკური მთავრობა გაფაცუცებით ადევნებს თვალყურს ჩვენს მოქმედებას, მაგრამ პანაშვილის აკრძალვას ვერ ბედავს.

ზონის ორკლასიან სასწავლებელში გეჰონდა მოთავსებული ჩვენი კლუბი. დილით სანამ ამხანაგები ჩამოვიდოდნენ ჩვენ კლუბში ვართ თავმოყრილი, ხალხი ძლიერ სუსტად მოდის, გვზავნით ამხანაგებს ამბის გასაგებად, თუ რაშია საქმე. ირკვევა, რომ მენშევიკებს ზონის რაიონის ყველა კუთხეში დაუნიშნავთ კრებები იმ დროისთვის, რომელზედაც დანიშნული იყო პანაშვიდი. მენშევიკები კრებაზე ხალხს იძულებით მიერეკებიან, ჯარიმით ემუქრებიან და სხვა. მაგრამ ამ დროს ზონში ბლომად იყვნ ჩამოსული სეზონური თოხის მოქმედი სამეგრელოდან და ლეჩხუმიდან, ჩვენ გავგზავნით მათთან ამხანაგები და ვაცნობთ, რომ ბოლშევიკები ჩამოდიან, ღლეს აქ დიდი მიტინგი გაიმართება და თქვენ აუცილებლად უნდა დაესწროთ. ეს ხალხი ბოლშევიკებს კარგად იცნობდნენ და როგორც კი ჩამოვიდნენ ამხანაგები, სკოლის წინ აუარებიომა თოხიანმა მუშებმა მოიყარეს თავი.

ჩამოსული იყვნენ: ფილიპე მახარაძე, მამია და მარიამ ორახელაშვილები, მიშა ოკუჯავა, ანდრო ფირ-

ცხალავა, შამშე ლეყავა, დავით ლორთქიფანიძე, კაპიტონ კალანდაძე, მაქსიმე კვერინაძე და სხვები.

პროცესია სასაფლაოსაკენ დაიძრა. ხალხი გზა და გზა ბლომად ემატებოდა. გაიმართა ვეებირთელა მიტინგი ქარხნების სასაფლაოზე, სადაც საშა წულუკიძე ასაფლავია. მიტინგის გახსნა და შესაჯალი სიტყვის თქმა დამევალა მე, როგორც რაიონული კომიტეტის თავმჯდომარეს. შემდეგ ილაპარაკეს ამხ. ამხ. ფილიპე მახარაძემ, მამია ორახელაშვილმა, ანდრო ფიორხალავამ და სხვებმა. ქუთაისის მილიციის ხელმძღვანელმაც არ დაგვტოვა უყურადღებოთ და როდესაც მე სიტყვას ვამბობდი, ავტოთი მოვიდა სასაფლაოზე მაშინდელი მენშევიკების მილიციის უფროსი ირაკლი აბლეიდიანი, რომელმაც ყურადღებით მოისმინა ჩვენი სიტყვები და შემდეგ დაათვლიერა 1905 წლის წითელი დროშა, რომელზედაც მოთავსებული იყო საშა წულუკიდის სურათი და ძველი წარწერა: „გაუმარჯოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას შეცვლილი იყო „გაუმარჯოს საბჭოებს““

დასრულდა სამოქალაქო პანაშვიდი. ჩამოსულ ამხანაგებისათვის გაიმართა სადილი, სადაც ამხანაგებს მიეცა საშუალება აზრთა გაცვლა-გამოცვლის. რომ მენშევიკური მთავრობის ეკონომიური მფარველობა ძალზე სუსტი იყო, ეს იქედანაც სჩანს, რომ მასწავლებლებს ჯამაგირები, რომლის რაოდენობა დაახლოებით 4-5 ფუთი სიმინდის ფასს ძლიერ უდრიდა. თავის დროზე ვერ მისცეს და ზონის რაიონში ჩვენი ხელმძღვანელობით მასწავლებელთა კავშირმა გამოაცხადა გაფიცვა. დაიკეტა სკოლები და მოწაფეები დაახლოებით ერთი კვირის განმავლობაში სკოლაში არ დადიოდნენ.

ახლოვდება 1921 წელი. მენშევიკები ძალზე შეწუხებული და აღელვებული არიან. ცდილობენ არ გაამხილონ საქმის ვითარება, მაგრამ

რამდენ ხანს დამალავენ, მათი აღსასრულის დღე დადგა. ბოლოს იძულებული ზღებიან გააშხილონ დაფარული საქმე, მენშევიკები ყოვლად უსინდისო ხასიათის პროვოკაციებს ავრცელებდნენ, ზოგჯერ დედაკაცურ ქორიკანობასაც მიმართავდნენ: „ბოლშევიკურმა ბანდებმა საქართველოს საზღვრები გადმოლახეს, ჩვენი დამოუკიდებლობის ვათელვას ლამობდნენ — მაგრამ ამას ისინი ვერ შესძლებენ“ და სხვა. ზონის მენშევიკური მთავრობა გვიბარებს მე და პოლიკარპე ბახტაძეს და პოლიციის ზედამხედველობის ქვეშ გვაყენებს. გვევალება ყოველ დღე გამოვცხადდეთ მათ მილიციაში. რამოდენიმე დღის შემდეგ ყველა აქტიურ ბოლშევიკებს გვაპატიმრებენ. დაავიქირეს ლადო ნადარეიშვილი, პოლიკარპე, ბიჭიკო, სევერიანე და სერგო ბახტაძეები, ლადო და სერგო ზერგაიები, ალიქსანდრე ქუთათელაძე, გ. ტაბიძე, რადიონ ძიძიგური, ბარნაბა ებეგვარაძე, გურგენიძე მე და სხვები. ზონიდან დაჭერილები ჯერ ქუთაისის დიდ ციხეში ადგილის უქონლობის გამო პატარა ციხეში მოგვათავსეს. აქ სხვათა შორის გავიცანი ივანოვს, რომელიც მენშევიკებმა მარდალეიშვილთან ერთად ქუთაისიდან გაქცევის დროს ჯერ აწამეს და შემდეგ დასწვეს.

ქუთაისიდან მე, ლადო ნადარეიშვილი, პოლიკარპე, ბიჭიკო, სევერიანი და სერგო ბახტაძეები და რადიონ ძიძიგური სხვა ამხანაგებთან ერთად გავიგზავნეს ბათუმის ციხეში. ქუთაისის ციხიდან ერთი დიდი ნაწილი ამხანაგების აღრე გამოგვიყვანეს და წაიყვანეს ქუთაისის რკინის გზის სადგურში. დანარჩენი ამხანაგები კი მეორე დღეს გადაგზავნეს. სადგურში ჩვენ მთელი დღე დავრჩით, აქ ცნობა მივიღეთ, რომ ჩვენი ჯარები, თუ ლაშთ არა მეორე დღეს მაინც შემოვიდნენ ქუთაისში, თუმცა ეს ცნობა შემდეგ არ გამართლდა და ქუთაისში ჩვენი ჯარების

შემოსვლა კიდევ რამოდენიმე დღე დაადგინდა. ჩვენ განვიძრახეთ ერთი დღით დარჩენა და იქვე მდგომ ციხის ინსპექტორ ს. ჯორბენაძეს გადავეცით მოზსენება მისი მთავრობისათვის, რომ უკვე დაღამდა და ჩვენი ბათუმში გაშვებაზე საფრთხეს წარმოადგენს, ვინაიდან შესაძლებელია ვინმემ ჩვენდამი მტრულად განწყობილმა, რაიმე პროვოკაცია მოაწყოს და ჩვენი დაღუპვა არ იქნება მენშევიკებისათვის კარგი. და თუ შესაძლებელი იქნება დაგვეტოვონ ერთი დღით ქუთაისში. ჯორბენაძემ ჩვენი წინადადება დაუყოვნებლივ გადასცა მთავრობას, რომელიც იქვე ვაგონში იყო მოთავსებული. არ გასულა რამოდენიმე წუთი, ვხედავთ მოღის ბენია ჩიკვიშვილი, რომელიც მოვარდა ჩვენთან ქუჩური ლანძღვა გინებით, ვინ იცის რა არ გვიწოდო: ყაჩაღები, ბანდიტები და სხვა. ჩვენ სიჩუმით უბასუხეთ, ვინაიდან მას მოყვა შეიარაღებული გეარდიელები, რომელთაც ვინტოვები გამართული ეპირათ და უბრალო მიზეზი ეძებდნენ სროლის ასატებათ. ბენია მცხვარდა იქვე ფერდობზე წამოწოლილ სერიოზა ქვეთარაძეს და წინადადება მისცა ეხლავე წასულიყო ვაგონში, სიმონ ჩიხლაძეს კი სცემა და ისე აიძლიოლა წინ ვაგონისაკენ. ამის შემდეგ მოგვეცა ვაგონები და საჩქაროთ გავგზავნარეს ბათუმისაკენ. მენშევიკები დაიბნენ, ჩვენი მცველები გზიდან იხსნებოდნენ და ბევრმა ჩვენმა ამხანაგმა გაქცევა მოახერხა. ჩავიყვანეს ბათუმში და მოგვათავსეს ბათუმის ნესტიან ციხეში. მე აქ მძიმე ავად შევიქნენ. ციხეში დავრჩით 13 მარტამდე. მენშევიკებმა დასტოვეს საქართველო და ბათუმი ქიშაღს გადასცეს. გამოვლივართ ბათუმის ციხიდან და მივეშურებით სადგურისაკენ, მაგრამ ქალაქს ქემალის ჯარები იკავებს. ჩვენ საბოძოლველად ვემზადებით, სადგურში იარაღი ვიშოვით, ვადგენთ რაზმებს და ქალაქს ვიცავთ. აქ ჩვენ

გვერთდება გენერალი მაზნიევი და ის მეორე ოოქს ახალად შემდგარი რაზმების საშუალებით ბრძოლას უმართავს ქემალისტებს. ქემალისტებმა მაინც შესძლეს: ფოსტის, ქალაქის თვითმმართველობისა და სხვა ზოგიერთი ადგილების დაკავება ქალაქში. მაგარმ შემოდის წითელი ჯარი აშშ. ქლობას ხელმძღვანელობით. ქემალისტებს წინადადებას აძლევს დასტოვონ ბათომი და ისინი უომრადი სტოვებენ ქალაქს.

19 თუ 20 მარტს, როგორც მაგონდება ებრუნებით ხონში. ხალხი აღფრთოვანებული გვხვდება, იმართება მიტინგი. ჩვენ სიტყვებით. გამოცდივართ. ქალაქს რევოლუციონური კომიტეტი განაგებს. ჩვენი დაბრუნების შემდეგ ხდება რეკომის ახალი არჩევნები და ამგვარად მთელი ბოლ

შევიკური ხონის ორგანიზაცია ებმება პროლეტარიატის დიქტატურის განმტკიცება - გამაგრების სოციალისტური მშენებლობის საქმეში.

დღეს ვლესასწავლობთ საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლებისათვის წლის თავს. ვხეიშობთ უდიდეს გამარჯვებას გაშლილი სოციალისტური მშენებლობის ფრონტზე. ჩქარი ტემპით იზრდება მძიმე ინდუსტრია. ვახდენთ კოლაკების, როგორც კლასის, ლიკვიდაციას მთლიანი კოლექტივიზაციის საფუძველზე. ვასრულებთ ხუთწლედის ოთხ წელში. ვემაარებით რა წარსულ მიღწევებს გამწვავებულ კლასიური წინააღმდეგობის და ორ ფრონტზე ბრძოლით მივდივართ წინ სოციალიზმ-კომუნისმის გზით.

კ. ქაცარავა.

ტფილისის რკინისგზელები მენშევიკების დროს

(მომგონება)

როდესაც იმპერიალისტურმა ომმა იფეთქა და მენშევიკების გამცემლური პოლიტიკა ჩვეთვის ამკარა შეიქნა. მე მათ ჩამოვშორდი, პირველად მუშაობა დავიწყე რკინის გზის დეპოსა და მთავარი სახელოსნოების ბოლშევიკურ უფროდში. უფროდში ამ დროს ცოტა იყო წევრები. ჩემთან მუშაობდნენ: ანხ. სტეფანე ზაქარაძე, გიორგი ჩხეიძე, არაქელა ოკუპელი, საშა ობოლაძე, ლადო ქეთარაძე, პარმენ საბაშვილი, იონიძე, გავა, იოსებ მოჩილაძე, ლევან ახრულაშვილი, ზურაბ ნამურაძე და სხვები. რკინის გზის დეპოს და სახელოსნოების მუშები ამ დროს მოკცეული იყვნენ მენშევიკების გავლენის ქვეშ და ბოლშევიკებს ახლო არ იყარებდნენ და ყოველმხრივ ავიწროებდნენ. მენშევიკები დაუბოგავად სდევნიდნენ ბოლშევიკებს და არსად გასაქანს არ აძლევდნენ. იმ უჯრედს, რომელშიაც მე ემუშავებდი, მიხნად ჰქონდა დასახული რკინის გზის დეპოს და მთავარი სახელოსნოების მუშები თანდათანობით ჩამოვშორებინა მენშევიკებისათვის. როდესაც ჩვენი დავიწყეთ მუშაობა რკინის გზის დეპოში და მთავარ სახელოსნოში, რკინის გზის მუშების შეგომარობა აღტანელი იყო. რკინის გზის ტრანსპორტი მოშლილი იყო, მიმოსვლა მატარებლების არანორმალურად სწრაშობდა, რისოდენა დამტყრელი და გაფუჭებული იყო, ორთქლშავალს ხედილი შემოთ და ცუდა ხარისხიანი ნახშირით ახურებდნენ. მატარებელი კვირაობით იყო გაჩერებული გზებზე და გაწამებული იყვნენ, როგორც რკინის გზის მუშები, ისე მგზავრები. ტფილისიდან მატარებელს ბათიამდედღე ხშირად ღლით კვირა და მეტრე აგვიანდებოდა, რკინის გზას აუშნებ ამ დროს ძალიან მცირე ჯამაგირა აძლევდნენ და ხშირად ამ მცირე ჯამაგირას მუშები თავის დროზე ვერ ღებულობდნენ. რკინის გზის მუშები იმ დროს ნახევრად შშიერი და შიშველ-ტიტვლები იყვნენ. გაწამებულმა რკინის გზის მუშებმა საქართველოში მენშევიკების პატრონობის დროს გაფიცვები კი გამოაცხადეს. იმის გარდა, რომ ზემოაღნიშნული გარემოება ხელს გვიწყობდა მუშები ბოლშევიკებს მოგვეშორებოდა, მუშების ჩვენს მხარეზე მასიურად გადმოსვლის საქმეს ხელი შეუწყო

აგრეთვე ამიერკავკასიის დაშნაკელების, მენშევიკების და მუსავატელების სალაყბოს (სტივის) გახსნის დღეს ალექსანდროვის ბაღში კომუნისტების მოწყობილ მიტინგზე მენშევიკების მიერ შეიარაღებულმა თავდასხმამ, ამ მიტინგზე ჩვენი უფროდის თაოსნობით რკინის გზის დეპოდან და მთავარ სახელოსნოებიდან ბევრი მუშა დაესწრო. ამ დროს მეც ვიყავი ამ მიტინგზე. მიტინგი სტივის გახსნის სამრეტესტოდ იყო მოწყობილი. ჯერ კიდევ არ იყო მიტინგი გახსნილი, რომ მენშევიკების ზოგიერთმა ლიდერებმა ალექსანდროვის ბაღს ჩაღარ-ჩამოღარქა და დახვრებით დაგვემტყრნენ. დაპირება მალე აგვისრულს, მიტინგს მენშევიკებმა ჯალათები შემოახვიეს და სროლა აუტყბეს. ალექსანდროვის ბაღი სისხლით შეიღება, რკინის გზის დეპოს და მთავარი სახელოსნოების ის მუშები, რომლებიც ჩვენმა უჯრედმა მიიყვანა მიტინგზე, მიტინგის დახვრეტის შემდეგ საბოლოოდ ჩამოშორდნენ მენშევიკებს და ჩვენ მოგვეხებრნენ.

ამ ამბების შემდეგ, როგორც კეცელა ბოლშევიკური ორგანიზაციები, ისე ჩვენი უფროდიც, არალეგალურ მუშაობაზე გადავიდოდა. უჯრედის წევრებმა ფარულად დავიწყეთ შეკრება ანხ. გავს, იოსებ მოჩილაძის, იოსებ ქაჩუელიშვილის, ასატურას და სხვების ბინაზე. მახსოვს ფარულად ანხ. მოჩილაძისმა გამართულ კრებაზე ჩვენ დასმული ვეჭონდა საკითხი თბილისში რკინის გზის ტრანსპორტის მიტინგების მოწყობის და საქართველოში დემონსტრაციების გაქართვის შესახებ. გარდა ამისა, ჩვენი უჯრედის ფარულ კრებებზე ხშირად ისმებოდა და ორგანოდა საორგანიზაციო, პროპაგანდა - აგიტაციის, არალეგალური ფორცვლების გაფორცვლების და პროფესიონალური აგმორში ბოლშევიკ მუშების მონაწილეობის საკითხები და სხ. მენშევიკებმა გააძლიერეს ჩვენზე მეტიად ყურებობა და სასტიკი რეპრესიები შემოიღეს, მაგრამ რამდენათ ისინი აძლიერებდნენ ჩვენს წინააღმდეგ ბრძოლას, იმითინად სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა მუშების თანაგრძნობა ბოლშევიკებისადმი, მენშევიკების რიგები კი თბლედებოდა.

გლერკაცობაში ხომ აღშფოთება გამოიწვია მენშევიკების ფრთაშეკეცილმა აგრა-

რელმა რეფორმამ. მერვეციები, რომლებიც რევოლუციამდე გლეხებს აცვლადურს პირ-
 ღებოდე, სინამდვილეში არაფერი არ მის-
 ცეს და დიდი ნაწილი მამულების ისე თა-
 ვად-ანაქურებს და სოფლის კულაკებს დაუ-
 ტოვებს, ამ გარემოებას საქართველოს სხვადა-
 სხვა კუთხეებში გლეხ-კაცობის აჯანყებები
 გამოიწვია, ამ აჯანყებების დროს უფერდის
 წევრები ახლო დაუახლოვდით რაინის გზის
 უპარტო, ჩვენი თანამგზავნობ მშინისტებს
 და მათი სამუალებით უზედა ვაგზაინდით
 პროვინციებში ბოლშევიკურ პროკლამა-
 ციებს, განსაკუთრებით იმ სოფლებში, სა-
 დაე აჯანყების ცეცხლი იყო მოდებული,
 გარდა ამისა, ანხ. ვაგლოვის ხელით, ფუთ-
 ნახევარი პროკლამაციები აზერბეიჯანშიც
 გავშვანეთ. პროკლამაციების გაგზავნის
 გარდა, ჩვენ ვანერხებდით აგრეთვე არალ-
 ვალურად მომუშავე ამხანაგების ფარულად
 წაყვანას სოფლებში, პროპაგანდისტებს
 ორთქლმავალზე დაუკენდით სანდო მამი-
 ნისტებს და გავატანდით სოფლებში.

მერვეციებმა ციხლით და მახვილით
 ჩაატრეს საქართველოში გლეხ-კაცობის მო-
 ქაობა, ციხეები აჯანყებული გლეხებით
 და ბოლშევიკებით ააჩქარეს და ყველგან სას-
 ტრეო რეპრესიები გაამყდეს. ამ რეპრესიების
 და დევნის დროს მათოდენიმე ამხანაგმა
 მოახერხა მერვეციების ციხეებიდან გამო-
 ტყევა, ერთი ასეთი ციხიდან გამოტყეული
 ანხ. ლევინიშვილი ორგანიზაციის დაფუძ-
 ნებით ორთქლმავალის შავ მურში ამოსვრილი
 ტანსაცმელით მე არალვალურად საქართვე-
 ლოს საზღვრებს გადაეცაილ და აზერბეი-
 ჯანში ჩავიდნენ; ისე, როგორც სხვა ბევრი
 ჩვენი ამხანაგები ყვდია-ფართლას რაზმის
 დაგვიშლ აგრეტებს ვერე, მე გადაურჩი, მეც
 დამატულას და დიდი ტანჯვისა და წამ-
 ბის შემდეგ ქუთაისის ციხეში გადაგზავნეს.
 ქუთაისის ციხეში იმ დროს დამხედნენ: ანხ.
 ვალია ბახტაძე, კორნელი ქაქარაძე, დთი-
 კო ლორთქიფანიძე, მარია ორახელაშვილი,
 ილია მაქავარიანი, ვასო კანდელაკი, დ სე-
 ბი. მე სხვა ამხანაგებთან ერთად გამანთა-
 ვისუფლეს ქუთაისის ციხიდან, მშინ, რო-
 დესაც საბჭოთა რუსეთის და საქართველოს
 შორის ხელშეკრულება დაიდგა, მერვეციე-
 ბმა არადა სამუშაო არ მომეცა, უსაქმოდ
 დიდი ხნის ზეტილის შემდეგ სხვა ამხანაგებ
 თან ერთად მე, როგორც აქნა საბჭოთა რუს-

ეთის წარმომადგენლობაში მოვანერხე სამსა
 ხურში მოწყობა. აქ მუშაობის დროს მე
 კავშირი არ გამიწყვეტია რაინის გზის დე-
 პოს და მოვეარ სახელოსნოს უფერდთან,
 თავიანთი უმცავსო საქციელით მერვეციებს
 მა საქართველოში სრულიად დააფრეს, რო-
 გორც მუშებში, ისე შრომელ გლეხ-კაცო-
 ბაში გავლენა და ოდესღაც „მუშათა“ პარ-
 ტიად წოდებული სოციალ-დემოკრატიული
 პარტია მუშების თვალში შრომელების მო-
 ლაღაჩე და სისხლის მშველ პარტიად გადა-
 იქცა.

მოახლოვდა მერვეციებისათვის საბედის-
 წერო 1920 და 1921 წელი, ამითმა სიკვდი-
 ლის მოახლოება იგრძენეს და არაფრით
 გეზოგატუნ. მერვეციების განსაკუთრებუ-
 ლი რაზმის აგრეტები კედია-ფართლას მეთა-
 ურობით მეძებარ ძალებივით იყვნენ მო-
 დებული მთელ ქალაქში — ჩვენ დასაქვრად
 დაგვიძებდნენ. მერვეციებმა ისე დამიჭირეს
 და თბილისში ციხეში მომთათესეს, თბილი-
 სის ციხე იმ დროს სავე იყო ძველი ბოლ-
 შევიკებით, აქ იყვნენ: არატელა ოქტაშვილი,
 სტეფანე ზაჭრაძე, გიორგი რთიელაძე, ასონ
 ჯორბენაძე, ვანო სტურლა, არამ შავერდო-
 ვი, რუბენი, მალაქია ტოროშელიძე, კოსტა
 ჩხენკელი, კოწია ხომერიკი, ასირბეკოვი,
 ვალერიანე ვაშაკიძე, თენგიზ ელენტი, რაქ-
 დენ კალაძე, კალია ხუციშვილი, გუტა პარ-
 კაძე და სხვები. 1920 წლის მიწურულში
 და 1921 წლის დასაწყისში მერვეციებისა-
 თვის მეტად სახიფათო და საბედისწერო
 დღეები დადგა: ტფილისის დაცემის წინ მერ-
 ვეციებმა ყველა ბოლშევიკები, რომლებიც
 ტფილისის ციხეში იყვნენ მოთავსებულნი,
 ქუთაისის ციხეში გაისტუმრეს, გონება და-
 კარგულმა მერვეციებმა ქუთაისის ციხიდან
 რამოდენიმე ამხანაგი დამთი გამოიყვანეს,
 სალორის ტყეში წაიყვანეს, ნავთი გადასა-
 ხეს და დაწვეს; ჩვენ კი ბათუმის ციხეში
 წაგვიყვანეს, ბათუმს ვინლა ჩიოდა, მთი
 ჩვენი წაყვანას საზღვარ-გარეთაც დააპირეს,
 მაგამ დამედებული იმამში, რომ მალე და-
 ბრუნდებოდნენ, გადაიფერეს ჩვენი საზღვარ-
 გარეო წაყვანა და დაგვემოჭრენ, ერთი თვის
 შემდეგ მოვალთ და ამოვიყრით თქვენზე
 ჯავრში, წითელი ჯარის შემოსვლამდე ბა-
 თომში ციხიდან გამოსული ამხანაგები ხე-
 ლისუფლებს ჩაუდგნენ სათავეში. მერვეციე-

ბის ყოფილი ჯარი საესეებით გადმოვიდა ბოლშევიკების მხარეზე და ბათუმის და მისი ოლქის რევკომის ხელმძღვანელობით მოვიყვანეთ ქმალისტები, რომლებიც ბათუმის აღებას ლაშობდნენ. იმ დროს, როდესაც ჩვენი ბათუმს დავებატრონეთ, რკინის გზის ყველა მატარებლები, რომლებიც საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას ჰქონდა, დაბრუნებული, გაფლქებული ბათუმში იყო თავმოყრილი.

ამხ. თენგიზ შლენტის განცხადებით ბათუმის ხელში აღების შემდეგ მე ისევ რკინის გზას დაუბრუნდი და შუადეკი მენშევიკებისაგან გაოხრებული რონოდების და ორთქლმავლების შეკეთებას და მოშლილი ტრანსპორტის აღდგენის საქმეს.

ათი წელიწადი გავიდა მას შემდეგ, რაც საქართველოს მუშებმა და გლეხებმა ხელისუფლება აიღეს ხელში. — თუ გასაბჭოების შემდეგ პირველ პერიოდში საქართველოში ამა თუ იმ მუშას, ან გლეხს სჯეროდა რამდენევიკების, ამჟამად, როდესაც ჩვენი მიღწევები, როგორც მრეწველობაში და მეურნეობაში, ისე კულტურულ-აზმანათლებელ დარგში ყველასათვის თვალსაჩინოა, საქართველოს მუშები და გლეხები საბჭოთა ხელისუფლებასთან ერთად ხილიხელჩაკიდებული მუშაობენ სოციალისტური მშენებლობის გასაფართოებლად და გასაღრმავებლად.

საბოლოო ცნობა.

როგორ იბრძოდა ქართლის მშრომელი გლეხობა მენშევიკური ხელისუფლების წინააღმდეგ

შემთხვევამ საშუალება მომცა რამოდენიმე საათით შევხვეხნიყავი ჩვენი ძველი მეზობელი ბოლშევიკთან —**აშხ. ტ. ბუხრაიძესთან.**

მისი ბაასის დასასრულ შე გადავწყვიტე ამეწერა რევოლუციონური ბრძოლის ის საინტერესო ეპიზოდები, რომლებიც გადმოვცა **აშხ. ბუხრაიძე**მ.

ვიდრე არსებითად გადავიდოდე თუ **აშხ. ტატეს** რევოლუციონერ მუშაობაზე, ზედმეტი არ იქნება თუ ორიოდ სიტყვით შევყვები მის ბიოგრაფიას.

აშხ. ტ. ბუხრაიძე დაბადებულია სოფ. "საიურში" (ხაშურის მაზრაში). გლეხის ღარიბ ოჯახში. 6 წელიწადი გატარებდა მოჯამაგირებაში ჯერ თავად ვეზიროვებთან, ხოლო შემდეგ მეშაბულე საქო ამირ-ხანოვთან. (უკანასკნელი დღესაც ცოცხალია).

აშხ. ტატეს მამა—გიორგი იყო ხიზანი მემშულე ვეზიროვებისა, მისი 90 წლის სიცოცხლე მას გატარებდა თავადი ვეზიროვების სამსახურში ამ ხნის განმავლობაში **აშხ. ტატეს** მამა ამუშავებდა რა მემშულე ვეზიროვის მიწებს, აღეგნა თავადს თავისი ოფლით ნაშრომის მეტ წილს ღალის სახით.

ერთ წელს მოხდა სტიქიური უბედურება, არ გაუმართლა ამინდებმა და ქირანახლის მოკრეფის დასასრულს აღიარაფერი დარჩა ტატეს მამას, რომ მიერთობა გადავიდებოდა მემშულე ვეზიროვისათვის ღალა. ვეზიროვი ღალის ნაცვლად ართმევს ზიზან გიორგის თავის საყვარელ შვილს ჯერ კიდევ 11 წლის ტატეს. სამი წლის განმავლობაში უმსახურებდა მოჯამაგირეთ ტატეს ვეზიროვთან სრულიად უფასოდ იმ ღალის ანგარიშში, რომელიც ტატეს მამას გიორგის უნდა მიეცა ბატონისათვის. შესწორებულია რა სრული სამი წელიწადი ვეზიროვის სამსახურში უკვე 14 წლის ტატე კვლავ უვარდება კლანჭებში მეორე მემშულე ამირხანოვს. აქაც მიზნით ტატეს მეორე მემშულის კლანჭებში ჩაყარდნის ყოფილა ურთიერი ეკონომიური დამოკიდებულება **აშხ. ტატეს** მამისა—მემშულე ამირხანოვთან, ტატეს მამას უსვენებია მემშულე ამირხანოვისაგან 25 მანეთი და

ვერ ასწორებდნენ რა ცალკეულება დაინშნულ დროზე—ბაღდად წაუყვანია უკვე 14 წლის ტატე, რომელსაც ამირხანოვის ოჯახში მოჯამაგირედ დაუყვანა 3 წლამდე.

ამ ნიადაგზე მამა-შვილს შორის იქამდე გაშფევებულა მდგომარეობა, რომ ახალგაზრდა 17 წლის ტატე სტოვებს მამის ოჯახს და მიეშურება სადღურ ხაშურის მიმართულებით იმ მიზნით, რომ პირველ გამედილ მატარებელს ჩაუჯდეს და გაყვეს ბათონის მიმართულებით და მით როგორმე თავი იხსნას ახალი მონობიდან.

ბედმა მას თავი ამოაყვანა ქ. ფოთში. 1909 წლის მიწურულიდან ვიდრე 1912 წლამდე ტატე მუშაობა ფოთის ნავთსადგურში შავი ქვის პლატფორმებზე და ხან კიდევ დღიურ შავ მუშად სხვადასხვა ადგილებში.

1912 წელში ტატე მიდის ქ. ბორჯომში შუშის ქარხანაში სამუშაოდ. შუშის ქარხანაში მას დაუყვანა 2 წელიწადი. ამ ხნის განმავლობაში მუშების ხელფასის სიმცირის გამო **აშხ. ტატეს** სხვა მუშებთან ერთად რამოდენიმეჯერ მოუწყვია ყოფნა და განგაში, რომელიც ზოგჯერ წარმოებას გაჩერებასაც უქადდა. სწორედ ამ ნიადაგზე, როგორც მუშების ამაღლებებულ და ბუნებრივს, **აშხ. ტატეს** აძევებენ შუშის ქარხნიდან.

ამის შემდეგ ტატე უწყობა ხაშურის რკინის ზნის საყუდში შავ მუშად. ხაშურის საყუდში 6 თვის მუშაობის შემდეგ, სწორედ იმპერიალისტურ ომის გამოკანადებისას (1914 წელს) ტატეს იწვევენ სამხედრო სამსახურში, მაგრამ აღეგნა მას ლურჯ ზილეთს და როგორც შეღავათიანს სტოვებენ მარქაში. ის იქვე უპარუნდება ხაშურის რკინის საყუდს სამუშევრად, სადაც მუშაობს 1916 წლის მიწურულამდე. 1916 წლის მიწურულში ტატე მიყავთ, როგორც „ზაპასნიკი“ სამხედრო სამსახურში ქ. ბაქოში, სადაც ის აწარმოებს ბოლშევიკურ მუშაობას ჯარის კაცებში, ფრონტიდან ახლად დაბრუნებულ **აშხ. ნასიფიშვილთან ერთად.** თებერვლის რევოლუცია ტატეს უაწრებს ქ. ბაქოში. 1917 წლის თებერვლის გადტრია-

ლებს შემდეგ ტატე ბრუნდება საქართველოში და იწყებს მუშაობას ხაშურის რკ. გზის საყუდში. საქართველოში გაბატონებულ მენშვეიცურ პარტიის ხაშურის ორგანიზაციის წევრები ტატეს აღმდევნა წინააღმდეგაა, რათა მას თავი დაენებებინა ბოლშევიკურ მუშაობისათვის და შესულიყო მენშვეიცურ პარტიაში. არა ერთხელ დამუტყვნებიან ტატეს სამსახურიდან მოხსნას და დაპატიმრებას, მაგრამ ყოველივე მათი ცდა არებოდა ამოდ.

ამ დროს ორგანიზაციულად ჩამოყალიბებული ბოლშევიკური ორგანიზაცია ხაშურში არ არსებობდა. ამ, ტატესთან ერთად ამ ხანებში ბოლშევიკურ მუშაობას აწარმოებდა ჯარიანი ახლად დაბრუნებული ანზ. სოსო ხაბელაშვილი (ამჟამად მუშაობს ხაშურის უბნის რკინის გზაზე). პეტრე აბუთაძე (1905 წლიდან ბოლშევიკი, ძველი ტერორისტი, რომელიც მენშვეიკების მიერ დახვრეტილი იქნა სოფელ ალისათაზე ხაშურის რაიონში 1919 წელს) და სხვები. მენშვეიკური პარტიის ხაშურის ორგანიზაციის წარმომადგენლებს ვაჭრობა ან. ტატესთან გრძელდება 1918 წლამდე, „დაანებე ბოლშევიკებს თავი, შემოდი ჩვენს პარტიაში, თორემ მოგსწნით და დაგაპატიმრებთ“—ო, ვერა და ვერ გასჭრა მენშვეიკებს ზეგავლენამ და ავიტაკიამ ანზ. ტატეს მიმართ, რის მიზეზების გამო ანზ. ტატეს სწინას სამსახურიდან და ელექტრიკამ დაპატიმრებით.

ანზ. ტატე იწყებს ფარულ მუშაობას. ეს ის დროა, როდესაც ხაშურში ფკმ ახლად ჩამოყალიბებული ბოლშევიკური ორგანიზაცია იწყებს თავის გატყვევებულ ორგანიზაციულ მუშაობას. ხაშურის ბოლშევიკურ ორგანიზაციის დაპატიმრებული და ხელმძღვანელი იმ ხნებში იყო ანზ. გრამბინი მოწონილი (ამჟამად ჰობილმში მუშაობს). ომლისაგანაც ანზ. ტატე ღებულაობდა ცოცხლად დირექტივებს.

1-ლი ბოლშევიკური უჯრედი სოფელ ყალიბდება სოფ. კემფერში (ხაშურის რაიონი). მეორე უჯრედი დაარსებული იქნა სოფ. აზარმაში, სადაც მდებარე იქნა 8 კაცი. ასეთი უჯრედები შემდეგ ჩამოყალიბებული იქნა თითქმის ყველა სოფლებში. ტფილისის ბოლშევიკური ორგანიზაციიდან ამ ხანებში ხაშურის ორგანიზაციაზე მომავრებული იყო ანზ. გიორგი ფოფხაძე, ანზ. გიორგი ფოფხაძეს უმუშაო კავშირი ჰქონდა ანზ. ტატე ბუხარიკის რაზმთან, რომელიც ტყეში იმალეობდა.

ტრიფონ ჯაფარიძისაგან შეუწყებულმა და მოთმინებიდან გამოსულმა გლეხობამ კარგად იცოდა ანზ. ტატე ბუხარიკის რაზმის არსებობა და მისი მოხანი. გლეხობას დახმარებისათვის მოუწმარავს ანზ. ტატესათვის. ანზ. ტატე სოფ. აჯარისის ბოლშევიკური უჯრედის დადგენილებისა და გლეხობის თხოვნის თანახმად ცისრულობს ჯაფარიძის მო-

კვლას. მაგრამ მას აპატიმრებს ხაშურის მილიცია, როგორც საქმოდ შემწეულ ბოლშევიკს და მენშვეიკებისათვის საშიშ პირად. ცნებას დაპატიმრებისას ანზ. ტატეს ფარულად ჰქონებოდა რეალური. ტატეს დაპატიმრებას შეიტყობს თუ არა მებაძღლე ტრიფონ ჯაფარიძე, რომელიც თვით ხაშურში სკოთაობდა, მივსურება მილიციისაკენ, რათა ერთხელ კიდევ შეხედოს მას მოსალოად მადევიარ ტატეს.

ტფილისიდან ამ ხანებში (1919 წელს) ხშირად ჩამოდიოდა ხაშურში ბოლშევიკური ორგანიზაციისათვის ხელმძღვანელობის გასაწყვედ ანზ. ლადო სუბინილი და გაიოზ დევდარიანი (უკანასკნელი თვლდობდა ხაშურის რაიონის ახალგაზრდა—საარტაკელთა კომიტეტის მდივანთ). ტფილისიდან ჩამოსულ ანზ. ლადო სუბინილს მოუტრია ბოლშევიკური პროკლამაციები, ლიტერატურა. ამუშავებდნენ ყოველგვარ საკითხებს ადგილობრივ ორგანიზაციაში და ამზადებდნენ 1919 წლის აჯანყებას.

ვიდრე გამოსვლები მოხდებოდა, 1919 წლის სექტემბერში მენშვეიკების მიერ შეპყრობილი იქნენ სოფ. წაღლის ბოლშევიკური უჯრედის წევრები. დაპატიმრებული იქნა რიცხვით 10 ბოლშევიკი; მათ რიცხვში: პეტრე აბუთაძე, ლომიძე, ილია აღაშვილი და სხვები, რომლებიც გადაეცნენათ გომის (ხაშურის რაიონში) მილიციაში, ზემოაღნიშნულ შეპყრობილი 10 ბოლშევიკი იქნა დასამართლებული საჩვენებელი პროცესით საეილე სასამართლოს მიერ.

შეიტყობს რა ანზ. შესახებ ანზ. ტატე თავის რაზმის შემადგენლობიდან 5 კაცი, სავადასხვა სახეებში გადაეცნულები თავს ესპანის გომის მილიციას და ანთავსულვებს დაახებრტად გამზადებულ კომუნარებს. ანზ. ტატე ამით დიდი კმაყოფილება, ის თავს ესპანის იმადე მილიციის იარაღების საწყობს და ოტაცებს 200 ცალ ეინტოვას, რომლითაც აიარაღებს თავის რაზმს.

ახლოვდება გამოსვლების დღე. ყველა ბოლშევიკური ორგანიზაციები გაფიცობით ელოდებიან დირექტივებს ცენტრიდან. ხაშურის ორგანიზაციაც აწარმოებს ვაცობ. ევლებულ მუშაობას. ჩამოყალიბი და გაფრთხილებული იქნა ყველა სოფლის ბოლშევიკური უჯრედები, რათა დანიშნულ დროს მზად ყოფილიყვნენ გამოსვლებისათვის. მოწვევულ იქნა ყველა ბოლშევიკური უჯრედის მდივანი ამ საკითხის დასამუშავებად. 1919 წლის ოქტომბრის თვის პირველ ნახევარ რიცხვებში ქ. ტფილისიდან ხაშურში ჩამოდიან: ანზ. ლადო სუბინილი და ზნაურა პაიდაროვი გამოსვლების საკითხის დასამუშავებლად, ხაშურის ალბის გემების შესადგენად და ორგანიზაციის წევრთა შორის დავილებათა გასანაწილებლად. შემუშავებულ იქნა გამოსვლებისათვის სათანადო გეგმა.

ფრიალ საინტერესოა თუ როგორ იქნა გამოკვანებული მენშევიტურ პრესაში ბოლშევიკების მიერ შემუშავებული ხაშურში და სატურიოდ ქართლში აჯანყების მოწყობის გეგმები.

საქართველოს მენშევიკების ორგანო „ეროთა“ 1919 წლის 30 ნოემბრის ნომერში ათავსებს შემდეგ წერილს:

„სასამართლოს განაჩენები, გამოძიებანი, ნახული საბუთები და მომხდარი ფაქტები შემდეგ მოგვითხრობენ: 8 ნოემბრის უნდა დაწვებულყო საერთო გამოსვლები გორის მაზრაში. ბანდიტებს უნდა დაეპყროთ მეჯვრისებზე, ახალქალაქი, სურამი, ჯავიდან—ქიზვალე, გუჯარეთიდან ბორჯომი და შენდვა საერთო ძალონით რკინის გზის ლიანდაგი, ხაშური, გორი და ასე.

ხაშურის კომუნისტთა კომიტეტის მდივანი, რომელიც გამოტყდა დანაშაულში, შემდეგ მოუთხრობს სასამართლოს: ერთი თვის წინათ ჩემთან მოვიდა ალ. ბუხნიკაშვილი, ხაშურის დეპუტატი მუსა, რომელმაც მითხრა: თბილისიდან ჩამოვიდა კომუნისტების წარმომადგენელი შალიკო შანკოვი, რომელიც კრებას იწვევს მოხსენების გასაკეთებლად. ჩვენ კრებაზე წავიდით, კრებას დაესწირნ ოსიაურიდან, ხუბარდან, ხაშურიდან, პირველი კრება შიშის გამო გადაიდო ხუთშაბათისათვის.

ხუთშაბათს კრება გაიმართა სურამში. კრებაზე მოხსენებები გააკეთეს ადგილებიდან, რომ „შემდეგ მომჩვენებ მოხსენება ნაიკითხა კომუნისტების წარმომადგენელმა. მომხსენებელმა დაასწავა, რომ ჩვენ ვეშხა-დებით იარაღით დაესცით „მენშევიკთა“ შემწილი უწყვეტობა და მთავრობა, რადგანაც კრება იყო რაიონის და ყველა ადგილიდან დაესწირნ წარმომადგენლები: მდებარებით, კრებამ თავისი სიავი ხაშურის რაიონულ კომიტეტზე გამოაცხადა და კომუნისტური ორგანიზაციის სახელმძღვანელოთ აირჩია პრეზიდიუმი, არჩეულების შემდეგ ილაპარაკა გორის სამხარო კომიტეტის წარმომადგენელმა, რომელმაც უშვტრისიტყვებით მოხსენია ნ. თორდანი და სხვები. კრებამ მიიღო დაგეგმვა: სტრიალული ზონები იქნას მიღებული შეიარაღებულ აჯანყების მოსაწყობათ. ერთი კვირის შემდეგ ყოველ გაიმართა კომიტეტის კრება. იმ კრებამ აირჩია სამხედრო სატენიკო რევოლუციონური შტაბი. (ახალქალაქს წვერეს) რომელსაც დავიდალა რაზმების მოწყობა, ხაშურის არსენალის აღება, ჩაც არჩეულებმა სისრულეში მოსაყვანად თავს იდგეს. ამის შემდეგ მოხდა კრება მესამე კვირას, სამხედრო კომისიამ კრებას წარმოუდგინა შემდეგი შემუშავებული პლანი გამოსვლებისათვის.

1) ხაშურსა და გომა შუა ხაშურის ალენისათვის საპრობა აყრილ იქნას რკინის გზა. რკინის გზა უნდა აყრიოს აგრეთვე სადგ.

ლიბთან. ჯავშნიანის გასაწევით საქიროსად. აგარას ჯგერდევლებს სოლა აუტეხიოთ და მათ საშველათ წასული ჯავშნიანი აყრილ გზაში ჩავარდება. ხაშურში შესვლისთანავე ორი ორთქლმავალი უნდა დაეჯგა. ხოთ ჯავშნიანს, მხოლოდ ლიხისაკენ ერთი ორთქლმავალს გაეგზავნით. ამით გზას გადავკრით იმერეთ-თბილისისას, რომ მენშევიკთა ძალა არ მოგვისწყროს.

ეს უნდა მოხდეს სასწრაფოდ და ამავე დროს ყოველი კუთხიდან უნდა შევიყვანოთ ხაშურში შეიარაღებული რაზმები.

2) შემოვლელი უნდა იქნას სასტიკი დისციპლინა, რომ წევრებმა მოქმედებაში აქტიურობა მონაწილეობა მიიღონ. ვინც არ ასრულებს ზრახვას, ხაშურის ადების შემდეგ სიკვდილით უნდა დასაჯონ.

კრებამ ერთხმად მიიღო სამხედრო კომისიის გეგმა და შეუდგნ მზადებას. ქვიშეთში შეპარობილ შეთქულებმა შემდეგი დაუმატეს: უკანასკნელ არეულობის დროს დამით მოვიდა ბუზრიკიძე, რომელმაც შეგვცხრობა თხოვბით, გვრებით და გამოვცხრობა: მე ბალშევიკი ვარ, გამოვხანეილი ვარ, ვიბრძვით უცუთეს წესწყობილებს შემოსალებათ კამტომ უნდა დავანგრეოთ „ტუენელი“ ხიდები, გზები და უნდა ამოვხოცოთ გვარდიელებით.

მეჯვრისებში ახალქალაქში, ხუბარში ასევე ითევ ცნობები მოგვყარდეს აჯანყების გეგმის შესახებ. ყველგან ერთი და იგივე დასკვნა იყო, რომ მოძრაობას სათავეში უდგია თბილისის სამხედრო რევოლუციონური კომუნისტური შტაბი და მათი აგენტები.

გამოკვლევებს გეგმა ბოლშევიკური ორგანიზაციის მიერ საბოლოოდ იქნა დამუშავებული და მიღებული.

რკ. გზის დგომიდან ორთქლმავლის გამოყვანა და ხაშურში მღვარ მენშევიკების ჯავშნიან მატარებელზე დაჯახება დავალებული ჰქონდა მეზანქანე აშხ. სიმონ კახანაძეს (ამ ემად ბორჯომის რკ.გზის საყუდისი უფროსია).

აშხ. ტატეს რაზმს, რომელიც 200 კაციანგან შეესდგოდა, დავალებული ჰქონდა აჯანყების მოწყობა მდინარე მტკვრის ორივე მხრივ მდებარე—ალის, ხუბის და სხვა სოფლებში.

გამოსვლების საყიხის საბოლოოდ დამუშავების შემდეგ აშხ. ლადო სუბშვილი მიემგზავრება ქ. ტფილისში, ხოლო მესამე აშხანავი ჰაიდაროვი რჩება ხაშურში გამოსვლებისათვის ხელმძღვანელობის გასაწყევად.

აშხ. ტატეს რაზმი ამ დროს იმყოფება სოფ. ჩოჩიანაში და ელოდებოდა ხაშურის ბოლშევიკური ორგანიზაციის განკარგულებას.

20 ოქტომბრის ხაშურის ბოლშევიკური ორგანიზაციის დავალებით—აშხ. ვასო ლომაძეს (ანუამდ მუშაობს ა.-კ. რკ. გზის სამმართველოში) მიაქვს საბოლოოდ გამოა.

ვლებსათვის დამუშავებული გეგმა ამ. ტა-ტესთან გასაქმობად და დავალების გად-საცემად.

მოღვთულ გეგმას ამ. ტატეც ამუშავებს თავის რაზმში შემადგენლობაში.

გეგმასთან ვაცნობის შემდეგ—3 უფრო აქტიური მზანავე 200 კაცისაგან შემდგარი პარტიზანებით მიმდგრებული იქნა ალის თე-ში, და 3 მზანავე მათ რიცხვში ამ. ტა-ტეც—სოფ. ხცისში.

22 ოქტომბერს ამ. ტატე პირველად ეც-ნობა ამ. ზნაურს ჰაიდაროვს სოფ. ხცის-ში, სადაც მიმდგრებული იყო ის შტაბის გადამწყვეტილების თანამად.

მენშევიკური ხელისუფლება და მისი პრესა ათასეული პროვოკაციულ ზმებს აერ-ცულებდა ხალხში, ბოლშევიკებს, ყაჩაღებს, „ცარცელებს—უწოდებდა და სცდა.

„ერთობა“-მ 1919 წლის 30 ნოემბერს და-ბეჭდა ასეთი წერილი:

„... დღევანდელ ამიერ კავკასიის ბოლშევიკ უმადობა ცემირია, რომელსაც სახელად „კომუნისტთა პარტიის კრავილი კომიტეტი“ უწოდებდა, გამოაქვეყნა განცხადება—პროკ-ლამაცია, ამ განცხადებით როგორც სწინ, ვიღაცას შემინებას აპირებენ. იმტყობნენ ამიერიდან ჩვენ თეთრ ტერორს წითელი ტე-რორით ეუცასუხებთ, სანამ ერთი კომუნისტა მაინც დარჩება საქართველოშიო.

თუ კომუნისტებმა მართლა ამ გზით იარეს, მათ დიდხანს სიარული არ დასჭირდებათ, რადგან მალე დაუდგებათ დრო, როდესაც წამლავით არ დარჩება საქართველოში კო-მუნისტის ქაჰანება. ნუ თუ ამ უღმრთოებს გონიათ, რომ მთელ მშრომელ ხალხს, დე-მოკრატიას და მის მესვეურ პარტიას ტე-რორით დაამწყვდეს და აალებინებს ხელს რე-ვოლუციის სამსახურზე.

სწინ ვებატონ კომუნისტებს აგაზაყორი ყული ასწვიათ. ხალხმა მთავრობას გადა-ჭრით მოსთხოვა, რომ მას ძველებურ ლეზი-მერ პოლიტიკაზე ბელი აეღო და ხალხის მტრებისათვის მასვილდ მახვილით ებსკუ-ნება. მთავრობამ მხოლოდ დამდენიმეთ ვერ-გერობით ნაწილობრივით შეასრულა ხალხის პატეგორიული ნება და მოალატეთა და ავაზაკთა თავხედობა იარაღით შეაწერა, ეს უფროდ მოულოდნელი იყო ბატონ კომუ-ნისტებისათვის.

მამ რა ნებათ ამ ვებატონებს. იმინი აჯანყდებიან: ხალხს ზეფრში მახ-ვილს ჩაასყენენ. ხალხის საუკეთესო შეილებს გვარდილებს ტყვიით გულმკერდს გაუგმი-რადენ, ხოლო მთავრობამ კი უკიდურეს შე-მთხევებაში მხოლოდ დამატომრება უნდა გაუ-ბედოს მკვლელს და ამ ავაზაკის მიერ დაო-ბლებულ გვარდილების ოჯახს გადასახადი გააწყვიტოს, რათა ყარგათ გამოკეცდოს საპა-ტიმროში — „დამსახურებული რევოლუცი-ონერი“?.

ნურას უკაცრავად, ასეთ ბრიყვებს ამიე-რიდან ჩვენში ვეღარავინ იპოვის. საგმარ-სია ის ცდა და მწირ გამოცდილება, რომელ-ლიც ამ საგმერს უცეც მოიპოვა საქართვე-ლოს დემოკრატიაში. ამიერიდან იცოდენ ამ ვებატონებმა რომ როგორც კი მახვილს აიღებენ ხალხის წინააღმდეგ, მახვილითვე გაეწყვეტიან“.

1919 წლის 25 ოქტომბერს რუსეთის რე-ტომბრის 2 წლის თავზე საქართველოს არა-ლეგალურ ბოლშევიკური ორგანიზაციის მიერ საქართველოს ყველა კუთხეებში უნდა მომხდარიყო შეიარაღებული გამოსვლები მენშევიკური ხელისუფლების დასაშლად. ეს საკითხი იმდენად მოწმეებულს და და-ბეჭდებული იყო, რომ საქმარისი იყო სიე-ნალის ჩვენება და ყველა ორგანიზაციებმა მზად იყვნენ გამოსვლებისათვის, მაგრამ თუ ყველა კუთხეებში ვერ მოხდა ამ დღეს გა-მოსვლები, ეს აიხსნება მთელი რიგი მიზეზე-ბით, როგორიც არის: გაქცეული იქნა გუ-რისი ბოლშევიკური ორგანიზაცია პროვო-კატორების მიერ, რევილისი ბოლშევიკური ორგანიზაციის უფრო ცნობილი ხელმძღვანე-ლები შეპყრობილი იქნენ ია სცდა.

საქართველოს გლეხობა და მუშები დღი-თი-დღე რწმუნდებოდნენ მენშევიკების მო-ლალატეობასა და გამკეშლობას.

რამდენად უფრო ძლიერდებოდა მენშევი-კური მთავრობის რეპრესიები ჩვენს აშანა-გების მიმართ, იმდენად უფრო ინტენსიური და ერთსულოვანი მუშაობა სწარმოებდა ბოლშევიკურ ორგანიზაციებში.

ამიერიც, ვიდრე გამოსვლების დღე (25 ოქტომბერი) მოაწევდა ამ. ტატეს მეთაუ-რობით მთელი მტკერის გაღმა (ხაშურიდან) მდებარე სოფლების გლეხობა უცეც მომზა-დებული იყო ამ დღისათვის გამოსვლებში მონაწილეობის მისაღებად.

ამ. ტატეც იცოდა, რომ საერთო გამოსე-ლებების დღით, საქართველოში დაბნეული იყო 25 ოქტომბერი და ამისაგან გამომდინა-რი. ის ამ დღეს თავისი არზებით 600 შეიარა-ღებული კაცი თიკრობს ძალაუფლებას მტკერის გაღმა მდებარე ყველა სოფელში და აცხადებს საბჭოთა, ხელისუფლებას.

თაისრებული იქნა სამხედრო შტაბი სოფ. ხცისში. ხელისუფლების აღდგომასავე რეე-კომის თავმჯდომარედ ინიშნება ამ. ზნაუ-რა ჰაიდაროვი. რატუს რაზმი იყრობს რა ყველა (ხაშურიდან) მდინარე მტკერის გაღ-მა მდებარე სოფლებს, განაგრძობს შეტევას გორის მიმართულებით სოთ. ატრისასკენ, სა-დაც ვაგზანოლი იქნა პარტიზანები 100 კა-ცის შემადგენლობით, რომელსაც ხელ-მძღვანელობდნენ გერისო გახივეი და ფედრო გაიკევი.

ამ უკანასკნელთა მეთაურობით სოფ. ატე-ნიც იქნა აღებული (ბაძოლის დროს მენშე-ვიკური გვარდილების მიერ მოკლული იქ-ნა კომუნარო ფედრო გაიკევი. სურამის ზე-ვით ყველა სოფლებში გამოცხადდა საბჭოთა

ხელისუფლება. სოფ. ალში დაარსდა ბოლშევიკური პარტიზანთა შტაბი.

ამრიგად, ხაშურის ორივე მხარეზე მდებარე ყველა სოფლები აღებოლია და რაზმი ელოდება ტფილისიდან განკარგულებას ხაშურზე თავდასხმისათვის.

26 ოქტომბერს ტფილისიდან ლებულოვნ კნობას, რომ გამოსვლები მთელ რიგ ადგილებზე არ მოხდა და ამის გამო ხაშურზე თავდასხმაც შეჩერებული იქნა. ხაშურის ორივე მხარეზე მყოფ ბოლშევიკური რაზმის წინააღმდეგ იწყება შეტევა მენშევიკური გვარდიის მიერ. ჯამშუში გელაშვილის საშუალებით სოფ. ალში ორგანიზაციულად ეწყობა მოძღვრობა აჯანყების სახელმძღვანელოდ მიმდგრებულ ბოლშევიკების აშ. აშ. არსენა ლომიძის, გიგო ბეკოშვილის და ალექსი ბეკოშვილის.

აჯანყების დამარცხებინ შემდეგ ბოლშევიკური რაზმის მიერ, რომელშიაც აშ. ტატე ლებულოვმა მონაწილეობას, დახოცილი იქნა ჯამშუში გელაშვილის უკუფრის წევრები—პროვოკატორები: ანტონ სკანაძე და ილია ნოზაძე.

ხაშურის ორივე მხარეზე მდებარე სოფლებში 12 დღის განმავლობაში არსებობდა ბოლშევიკური ძალაუფლება, ხოლო შემდეგ, ჩადგან საქართველოში გამოსვლების საკითხი გადადებული იქნა—ბოლშევიკური რაზმები განიცდიან მარცხს და იშლებიან.

სასტიკად ეპყრობიან მენშევიკები შეპყრობილ ბოლშევიკებს და პარტიზანებს, იქ სადაც ბოლშევიკური შტაბი არსებობდა სოფ. ხცისში, მენშევიკური გვარდიასთან სასტიკი ბრძოლის შემდეგ აპატიმრებენ რევკომის თავმჯდომარეს აშ. ზნაურა შაიდაროვს და საეულე სასამართლოს განაჩენით იქვე ადგილობრივ ხვრეტენ მას და აშ. თიბილიშვილს.

გმამიძე (მეცნიერი) მცნაო იქამო წამოასყვიფიო რამასიყვიფიო მამსიო მწიფა ბოლშევიკებს აშ. პეტრე აბულაძეს და ხაშხარაძეს. თვით შიგ ხაშურში კი დხვრეტრილი იქნა კომიტარები აშ. კორკოტაძე და აშ. ჩადუნელი.

გამოსვლების საბოლოოდ დამარცხების შემდეგ აშ. ტატე 7 აშანაგთან ერთად გაიდაოს სრულიად არალეგალურ ცხოვრებაზე, კავშირს აბამს ხაშურის ბოლშევიკურ ორგანიზაციასთან და საქართველოს ბოლშევიკურ ცენტრთან აშ. გიორგი ფიფხაძის მეშვეობით.

ტატეს სოფელში (ოსიაურში) მენშევიკების მიერ ჩატენებული იქნა ეგზეკუტია 300 კაცის შემადგენლობით. სოფლის გლეხობას მენშევიკები უყენებდნ საკითხს: „მოგვეციო ტატე და ეგზეკუტეიდან და ყოველგვარი მძიმე ღონისძიებებიდან განთავისუფლებული იქნებითო“, მაგრამ სოფლის გლეხობა აო ულაატებდა თავის ინტერესების დამცემს.

1920 წლის 15 სექტემბერს აშ. ტატე ხაშურის და ტფილისის ბოლშევიკური ორგანიზაციებიდან ლებულოვს განკარგულებას დასტოვოს საქართველო და გაემგზავროს ვლადიკავკაში. აშ. ტატე მეორე დღესვე აშ. აბესალომ ბორიაშვილთან, აშ. გასიყვთან და სხვებთან ერთად ცხინვალთან როკის უოლტერბილით მიემგზავრება ვლადიკავკაში.

1921 წლის თებერვლის გადატრიალების წინა რიცხვებში აშ. ტატე აშ. ალ. ჯატიყვთან, აშ. ვასო ჭურდაძესთან, არჩილ გიორგაძესთან, ვანო ჯეგელავასთან და სხვებთან ერთად მოემგზავრება საქართველოში მენშევიკების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

6. კოკალეიშვილი

ბოლშევიკების მუშაობა ტყიბულის რაიონში

(1918-1921)

1918 წ. დასაწყისში იმპერიალისტურ ომის დროს ჯარში გაწვეული გალაქტიონ ეგნატეს ძე და ალექსანდრე რემანოვის ძე ქასრაშვილები რუსეთიდან დაბრუნდნენ ს. ტყიბულში (მუდმივ საცხოვრებელ ადგილზე). აღნიშნულმა პირებმა, როგორც ბოლშევიკურათ განწყობილებმა, საჭიროდ და აუცილებლად დაინახეს ტყიბულის რაიონში დაარსებულიყო ბოლშევიკური ორგანიზაცია, რისთვისაც იწყეს დაახლოვება ჯარიდან დაბრუნებულ ისეთ მუშებთან (ტყიბულის მაღაროებში), რომლებიც საიდუმლოების შენახვის მხრივ უფრო საიმედო იყვნენ და მტრულად განწყობილი მენშევიკურ მთავრობისადმი.

იმვე წლის თებერვალში ქალ. ბათომის დასაცავად გაგზავნილ ჯარის ნაწილების დამარცხების გამო დამხმარე რაზმების მიწოდების მიზნით ტყიბულში შეკრიბეს ციხეში მსურველები და მოათავსეს ცირეკიძის სახლის პირველ სართულში, ფრონტზე გადასაგზავნად. გაწვეულნი კმაყოფილნი არ იყვნენ, მაგრამ შიშით ვერ გაებედნათ რაიმეს თქმა. ამ დროს იქ მივიდა აშხ. გალაქტიონ ქასრაშვილი და შეკრებილთა გასაგონათ მთავრობის საწინააღმდეგო სიტყვებით გამოელაპარაკა მახლობლად მდგომ მილიციის უფროსის ნიჟარაძეს. ნიჟარაძემ განაცხადა, რომ გაწვეულნი სამშობლოს სიყვარულით მიდიან საომრათო, მაგრამ როდესაც აშხ. გალაქტიონმა მიმართა სათანადო შეკითხვით და მოუწოდა არ წასულიყვნენ

(რაჭის მაზრიდან მოხალისეების ჩამოსვლის შემდეგ წავალთო) ამ დროს, ყველამ უარი განაცხადა, მათ კარებში მდგომი მილიციონერები აიძულეს მოსცილებოდნენ იჭაურობას და ძალით გამოსულნი გაეშურენ თავთავიანთ სახლებისაკენ. ასევე მოიქცნენ გალაქტიონ და ისაია ქასრაშვილები.

რამოდენიმე საათის შემდეგ მილიციის უფროსმა ნიჟარაძემ გამოგზავნა 15 შეიარაღებული კაცი, რომლებმაც მათ (ქასრაშვილებს) ვერ მოკიდეს ხელი, მაგრამ დარწმუნებული იმაში, რომ დაუწყებდნენ დევნას, გადასწყვიტეს თვითონ მოენახათ მილიციის უფროსი და თუ თავის განზრახვაზე არ აიღებდა ხელს გამოესალმებიათ სიცოცხლისათვის. ხსენებული ქასრაშვილები ჩავიდნენ ტყიბულში, და რადგანაც მათ იქ ვერ ნახეს ნიჟარაძე დაუცადეს ერთ სამიკიტროში, დროს მოსაკლავად მოითხოვეს ღვინო... ცოტა ხნის შემდეგ მილიციის უფროსმა ჩიიარა სამიკიტროს წინ და ამის შემდეგ არ გასულა. 5 წუთი გალაქტიონ ქასრაშვილის დასაპატიმრებლად იქ მივიდა ორი მილიციონერი, მაგრამ ქასრაშვილი არ დაემორჩილა მათ, და იძულებული შეიქნენ დაბრუნებულიყვნენ. ამ დროს ცნობა მოვიდა, რომ ესაია ქასრაშვილი, რომელიც საპარტიმანეროში იყო დაეპატიმრებულიათ, ჩაეყენებიათ ქუჩაში და აწველებდნენ. ამიტომ გალ. ქასრაშვილი გაეშურა იქითკენ, მისვლისთანავე გაარღვია წრე და რევოლვერის და-

ლირებით კატეგორიულად მოითხოვდა მილ. უფროს ნიჟარაძისაგან როგორც დაპატიმრებულ ი. ქასრაშვილს განთავისუფლება, ისე იარაღის აყრა. მდგომარეობა ისეთი შეიქნა, რომ ნიჟარაძეს აღარ ჰქონდა საშუალება ემოქმედა თავის სურვილის მიხედვით და იძულებული შეიქნა თავის იარაღის ჩაბარებასთან ერთად გაცეცა განკარგულება მის თანამშრომლებსაც არ გაეწიათ წინააღმდეგობა. ასე ამირჩიათ, განიარაღებულ იქნა შალიციის მთელი შემადგენლობა და ზემოხსენებული ქასრაშვილები გადაჩენი დაპატიმრებას.

ამის შემდეგ საჭირო შეიქნა მუშაობის უფრო გაძლიერება, რაც იკისრა ამხ. გალაქტიონ ქასრაშვილმა და თანამგერძნობითა შემადგენლობით ახალი მალაროების მუშებიდან ჩამოყალიბა უჯრედი.

პირველი არალეგალური კრება მოწყველ იქნა ტყეში ახალ მალაროების მახლობლად, დაახლოვებით ნახევარი ვერსის მანძილზე 1918 წ. მარტში, კრებას დაესწრო 11 კაცი. ბოლშევიკური ორგანიზაციის მიზანამოცანების გაცნობის შემდეგ ამხ. გალაქტიონ, ალექსანდრე და იორამ ქასრაშვილების შემადგენლობით გამოიყო ბიურო. აღნიშნული დროიდან დაიწყო მტკიცე ორგანიზაციული მუშაობა, რომელიც უმთავრესად მიმართული იყო პირველ რიგში მალაროების მუშებს შორის ბოლშევიკური აგიტაცია-პროპაგანდისა, სათანადო ლიტერატურის მიწოდებისა და წევრთა რიცხვის ზრდისაკენ. აგვისტოს პირველ რიცხვებამდე უჯრედის გარშემო შემოკრებილ იქნა 40 საუკეთესო მუშა, ამავე პერიოდში უჯრედის მიერ აღიარებული საგაფიცო წრეების მოწყობა, სათანადო სამზადისის ჩატარება. 1918 წ. ზაფხულში მომხდარ გაფიცვაში მონაწილეობას ღებულობდა 1700 მუშა. საგაფიცო წრეების მუშაობაში აქტიურ მონაწილენი იყვნენ ნესტორ ბოჭორიშვილი (გარდაიცვალა 1919

წ.), მოსე ბუბაშვილი და გალაქტიონ ბარბაქაძე (ფედერალისტი).

მუშებში თანდათან იზრდებოდა მღელვარება, მუშები კატეგორიულად მოითხოვდნენ ხელფასის გადიდებას, ტანსაცმელს და სურსათ-სანოვავის მხრივ პირობების გაუმჯობესებას (იმ დროს აცხობდნენ შვრიას და ჭვავის პურს, ამასთან ერთად მუშები განიცდიდნენ სიტუაციას). მდგომარეობის გამოსარკვევად და გაფიცვის ჩასაქრობათ ტფილისიდან ჩამოვიდა მინისტრი ერაძე, რომელიც აიძულებდა მუშებს პირობების გაუმჯობესებით, მაგრამ წაყენებულ მოთხოვნებთანა დიდი ნაწილის დაკმაყოფილებამდე მუშებ არავითარ შემთხვევაში არ დეთანხმენ. ამ გაფიცვამ გასტანა 2 კვირა და შედეგათ ხელფასი გადიდებულ იქნა 100 პროცენტით, დაშლილათ იქნა გამოცხადებული კავშირის ძველი შემადგენლობა. ახლო შემადგენლობაში არჩეულ იქნა 4 კომუნისტი, რომლის თავმჯდომარეთ გამოიყო ამხ. იორამ ქასრაშვილი (კომუნისტი). 1918 წლის ბოლო ხანებში ახალი მალაროების ოჯრედს შემოემატა სოჩის რაიონიდან დაბრუნებული „ზელიონნაია არმია“-ში ნამუშევარი ამხ. თემურაზ ქასრაშვილი, რომელმაც თავისი გამოცდილების გადმოტანით დიდი დახმარება გაუწია უჯრედს განსაკუთრებით იმ მხრივ, რომ მისი საშუალებით დაეუკავშირდით ქუთაისის ორგანიზაციას კოლია ოკუპაციას მეშვეობით. ამ პერიოდისათვის უჯრედში ირიცხებოდა 65 კაცი და იმ მიზნით, რომ ადგილი არ ჰქონოდა პარტიის ხაზის დამახინჯებას, ამხ. გალ. ქასრაშვილი შემოვიდა წინადადებით ქუთაისის ორგანიზაციისათვის გვეთხოვა შესაფერისად მომზადებული ხელმძღვანელი, რის განსახორციელებლად ამხ. გალაქტიონ და თემურაზ ქასრაშვილები გაემგზავრნენ ქუთაისში და აწარმოეს მოლაპარაკება ხელმძღვანელ ამხანაგებთან.

თათბირის დროს ამხ. დათიკო ლო-
რთქიფანიძეს განეცხადებია, რომ
მათ 1905 წ. ჰქონდათ განზრახვა ტყე
ბულში ბოლშევიკური წრის ჩამოყა-
ლიბებისა. მაგრამ ვერ მოეხერხე-
ბით და ეხლა მოხარული იყვნენ ად-
გილობრივ ამხანაგების აქტივობის გა-
მო. 1 კვირის შემდეგ, დაპირების თა-
ნახმად, ქუთაისიდან მოვლინებულ
იქნა ამხ. კასიან ეზიაშვილი (გზის
ოსტატი ბაქო-ტფილისის გზაზე, დევ-
ნილი ბოლშევიკობისათვის), რომე-
ლმაც მოსვლის თანავე საჭიროდ და-
ინახა მუშაობის გაფართოება და
მოწვეულ იქნა როგორც უჯრედის
წევრთა, ისე სხვადასხვა ადგილების
წარმომადგენელთა ყრილობა. აღნი-
შნულ ყრილობაზე არჩეული იქნა
სარაიონო ბიურო 7 წევრის და ორა
კანდიდატის შემადგენლობით: 1.
ქასრაშვილი გალაქტიონი (თავმჯდო-
მარე), 2. ქასრაშვილი ალექსანდრე
(მდივანი), 3. ვარდოსანიძე ვანო, 4.
ბულაგაშვილი დათიკო, 5. ქათამაძე
სილიბისტრო, 6. ობოლაძე ტარასი,
7. სოფრომაძე პოლიკარპე, კანდიდა-
ტებად ბაგდანაშვილი ნესტორი და
სოფრომაძე მიტროფანე (კოლია).

სათბობ მასალის უქონლობით გამ-
წვევებულ მდგომარეობის გამო აპი-
რებდნენ უქმე დღეებში მუშაობის წა-
რმოებას, რის საწინააღმდეგო მოსაზ-
რებანიც გამოიქვეყნა გვირაბის ძველ მუ-
შას ნიკოლოზ ბედელიძეს ამხანაგებ-
თან მუშაობის დროს, რისთვისაც მას
სცემდა უფ. ათისთავმა ჯაფარიძემ
(მენშევიკი). ამ გარემოებამ, განსა-
კუთრებით მთელ უჯრედის ამოა-
რავებით, მუშები იმდენად აღაშფო-
თა, რომ გამოცხადებულ იქნა გაფი-
ცვა-მღელვარების შემჩნევისათვის
მენშევიკების ადგილობრივმა ორგა-
ნიზაციამ სასწრაფო წესით გამოიძა-
ხა ბენია ჩხიკვიშვილი, რომელმაც
დააწყნარა მუშები შეპირებით და
ნახ. დღის შემდეგ განაზღაურა მუშაო-
ბა. უნდა აღინიშნოს ის გარემოება,
რომ მიუხედავად რეპრესიებისა უჯ-
რედის წევრთა აქტივობა დღითი-
დღე იზრდებოდა.

ამ მუშაობის შედეგათ 1919 წ. ზა-
ფხულში მოხდა მესამე გაფიცვა, რო-
მელმაც მიიღო ხანგრძლივი ხასიათი
და მუშაობა შეჩერებული იყო სამი
თვის განმავლობაში. მუშების დასა-
წყნარებლად მოვლინებულ იქნა ქუ-
თაისის შრომის კომისარი პ. ბერი-
შვილი. ყოველმხრივ შეეცადნენ შე-
პირებებით დაეწყნარებიათ გაფიცუ-
ლნი, მაგრამ უჯრედის ფეხზედამი-
წაიხრათ მათმა ცდებმა სრულიად
უნაყოფოდ ჩაიარა. მრავალ სხვა მი-
ზეხვებს დაერთო ისიც, რომ თუ მუ-
შებს აწოდებდნენ სრულიად უფარ-
გას ქვავის პურს, თვითონ მენშევიკე-
ბი, გვარდიის წევრები, მიირთმევ-
დნენ თეთრ პურს, მოსდობოდათ კარგი
ტანსაცმელ-ფეხსაცმელები და სხვა.
სამი თვის შემდეგ საეკვო პირებმა
აკილების მიზნით ტყიბულის მალა-
როებისათვის მუშები მიღებულ იქნა
ქუთაისის ბირჟის საშუალებით და
განაზღაურა მუშაობა.

სარაიონო ყრილობის დამთავრე-
ბისთანავე ბიურომ გამოიმუშავა საი-
დულო მოგება 1919 წ. 24 ოქტომბ-
რისათვის გამოსვლებში მონაწილეო-
ბისათვის. ამის გამო ყოველ მხრივ
გააცხოველა მუშაობა. განსაკუთრე-
ბული ყურადღება მიექცა ორგანიზა-
ციის ზრდას, რისთვისაც აგვისტოში
ჩამოაყალიბა 3 უჯრედი: ერთი ძველ
მალაროებში, ერთი დაბა ტყიბულში
და ერთიც ს. ხრესილში. ამ დროს
ნაჩვენებ უჯრედების მდივნებათ გა-
მოიყუ: ახალ მალაროებში დავით
ბულაგაშვილი, ძველ მალაროებში—
სილიბისტრო ქათამაძე, ტყიბულში
ნესტორ ბაგდანაშვილი და ხრესილ-
ში ტარასი ობოლაძე. შემდგომი უჯ-
რედების ჩამოყალიბება და ამხანაგე-
ბის მიზიდვა დაევალა ძუენდუროში გა-
ლაქტიონ გაბრიელაშვილს და ძირითადში
—პოლიკარპე სოფრომაძეს; მაგრამ
ამ უჯრედების ჩამოყალიბება ეცლარ
მოვასწარით, მენშევიკებმა დაიწყეს
ჩხრეკა და დაპატარავეს ორგანიზა-
ციის 44 წევრი, რომლებსაც მთელი
კვირის განმავლობაში მათარაბებით
უმასპინძლდებოდნენ რაიმილიციის უფ

როსი ვალიკო ფირჩხაია, და მალაროების კომსაარი კოკი თოფურია, ეს უკანასკნელნი უსიტყვოთ ასრულებდენ ცენკრალურ გუბერნატორის რწმუნებულთა (დათიკო ხავთასი და სიმონ მეხუზლა) ბრძანებებს.

ერთი კვირის შემდეგ, დიდი ქრთამების ვალეზით, შესაძლებელი გახდა მუშების განთავისუფლება, მხოლოდ სარაიონო ბიუროს 7 წევრი მოგვითავსეს ქუთაისის საგუბერნიო ციხეში 1919 წ. 3 ოქტომბერს შინაგან საქმეთა მინისტრი რამიშვილის განკარგულებაში ჩარიცხვით. გაგვანთავისუფლეს 1920 წ. 7 მაისს რუსეთ-საქართველოს შორის ხელშეკრულების საფუძველზე და მოგვეცა ლეგალური მუშაობის საშუალება.

სარაიონო ბიუროსათვის ბინა დაქირავებულ იქნა დაბა ტყიბულში, მოვახდინეთ ხელახალი რეგისტრაცია და განვახლეთ მუშაობა, ამ დროს დიდ დახმარებას გვიწედა აშხ. სპირდონ ფოფხაძე მასიურ კრებებზე საბჭოთა კონსტიტუციის გაცნობით და სხვა საკითხებზე განმარტებითი საუბრების ჩატარებით. მთელი მასალები ე. ი. ოქმები, სარეგისტრაციო ფურცლები; და სხვა აშხ. სპირდონ ფოფხაძემ წაიღო ქუთაისის ორგანიზაციაში. ლეგალური მუშაობა მენშევიკებმა აღგვიკვეთეს 23 დღის შემდეგ, რასთან ერთად დათიკო ხავთასის და სიმონ მეხუზლას მეთაურობით დარბეულ იქნა ჩვენი ბიურო, დაიწყეს სასტიკი რეპრესიები. ამიტომ პირველ ხანებში მუშაობა ნაწილობრივ შენელდა. ციხიდან გამოსვლის შემდეგ ბიუროს მუშაობას ჩამოშორდა აშხ. ვანო ვარდანიძე (დაავადმყოფი

და ციხეში და გამოსვლის შემდეგ მოკლე ხანში გარდაიცვალა), დათიკო ბულაგაშვილი და პოლიკარპე სოფრომაძე. მაგრამ დარჩენილ აშხანაგებს კანდიდატების დახმარებით მოკლე დროში მოგვეცა შესაძლებლობა გააფთრებული ბრძოლა გვეწარმოებია მოწინააღმდეგეთა დასაძლევად.

1920 წ. ბოლოს კავშირის გამგეობის არჩევნების დროს მენშევიკებს ვაგრძნობინეთ სასტიკი დამარცხება, რისი ნათელი დამადასტურებელია ის გარემოება, რომ არჩეულთა შორის იყო კომუნისტი 4, ესერი 2 და მენშევიკი ერთი კაცი. ამავ კრებაზე მუშებმა ტრიბუნიდან გადმოაგდეს დამფუძნებელი კრების წევრი პავლე ბერიშვილი, რომელიც მოვლინებული იყო როგორც მთავრობის წარმომადგენელი. მენშევიკური პარტიის ადგილობრივ ორგანიზაციის ხელმძღვანელებმა დათიკო ხავთასმა და სიმონ მეხუზლამ ამის გამო კრემლები კი დაღუპარეს.

უკანასკნელ ხანებში მალაროებში შემოღებულ იქნა 10 საათის სამუშაო დრო, რამაც ხელი შეუწყო უკმაყოფილების ზრდას და როდესაც მუშებმა ვაგონების ტვირთვაზე უარი განაცხადეს მენშევიკი-მოსამსახურეები ადგილობრივ მცხოვრებ მათ ცოლებთან ერთად აწარმოებდენ ამ მუშაობას.

ამის შემდეგ არ გასულა დიდი დრო მენშევიკების სრულიად დამარცხებამდე და ძალაუფლება ხელში იღო საბჭოთა მთავრობამ კ. პ. (ბ) პარტიის უშუალო ხელმძღვანელობა-მონაწილეობით.

ზ. ჯ. შ. ი. მ.

წითელი პარტიზანების ბრძოლა რაჭა-ლეჩხუმში

როდესაც უკვე დამარცხდა 1918 წლის მაისში სამეგრელოს გლეხთა აჯანყება, მე შემრჩა ორასი კაცი, რომელნიც შეუერთდა ამხ. საშა გეგეჭკორის რაზმს სოფელ გორდში.

ამ დროს საშას მიღებული ჰქონდა ქუთაისის საგუბერნიო კომიტეტიდან ახალი სამოქმედო გეგმა. მან გადმოცა, რომ გამგზავრება მოგვიხდებოდა ჩრდილო კავკასიისაკენ. ჩვენი შეერთებული რაზმი შესდგებოდა ოთხასი კაცისაგან, რომელიც გაემართა დანიშნული მიმართულებით. 15 მაისს რაზმი დავახანაკეთ ლეჩხუმის სამაზრო ქალაქ ცაგერში. შეიარაღებული გლეხობა მოითხოვდა მათთან ერთად ბრძოლა გაგვეგრძელებინა მენშევიკების წინააღმდეგ. გლეხები გაიძახოდნენ: „ჩვენ მენშევიკების მთავრობას მიერ გამოცხადებული ვართ კანონს გარეშე, რაც გამოიწვია ჩვენმა მოთხოვნილებამ საბჭოთა რუსეთთან შეერთების შესახებ. სიკვდილი ან გამარჯვებაო!“

17 მაისს გეგეჭკორმა მოიწვია ლეჩხუმის მაზრის ფარგლებში მომქმედი პარტიზანების წარმომადგენელთა ყრილობა, სადაც არჩეულ იქნა სამხედრო შტაბი შემდეგი სახელწოდებით: „სამეგრელო რაჭა-ლეჩხუმის რევოლუციონური სამხედრო შტაბი“. შტაბის წევრებად არჩეულ იქნენ აკაკი ოჩიგავა, ივანე სვანიძე, გრიგოლ სვანიძე, გერასიმე ჯანაძე და მე. რევოლუციონური შტაბს თავმჯდომარეობდა ამხ. ოჩიგავა. ყველა ცალკე-ცალკე მებრძოლი რაზმები გარდაქმნილ

იქნა ერთ ერთეულად და დაემორჩილა ცენტრალურ სამხედრო რევოლუციონურ შტაბს. მხოლოდ დაარსებული იქნა საველე სამხედრო შტაბი შემდეგ პუნქტებში: კრებალო, ნიკორისძიო, ჯვარდამწვარი, მეჭვება და გორმალისი. თვითეული სამხედრო საველე შტაბი ხელმძღვანელობას უწევდა რამოდენიმე ასეულს სურსათ - საწვავს და ვაზნების მიწოდების მხრივ.

მომქმედი პარტიზანული რაზმი შესდგებოდა ათას შვიდას მსროლელი-საგან, რომლის სარდლობა დამეწავა მე სამხედრო შტაბის და ამხ. გეგეჭკორის წინადადებით. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ რაჭის მაზრის სოფ. ფეხრდია შეგნებულად შეხვდა ცენტრალური სამხედრო შტაბის მოწოდებას და ამ სოფელმა ამხ. ჯანაძის მეთაურობით მოეცა ასი მებრძოლი. როდესაც ამხ. გეგეჭკორი სტოვებდა ქალ. ცაგერს თავის რაზმით და გაემართა კავკასიისაკენ, მან დამეწავა რაჭა - ლეჩხუმის საზღვრებს არ გადავიცილებოდი და მეწარმოებინა თავდაცვითი ბრძოლა შეტევასე გადმოსული გვარდიელების წინააღმდეგ და მიმოითთა განსაკუთრებული ყურადღება მიმექცია ამხ. ჯანაძისთვის, ვინაიდან მას იცნობდა, როგორც მტკიცე კომუნისტს.

15 ივნისს მექვენას მოადგა ვალოდია სულაქველიძის მეთაურობით სამას ორმოცდა ათი გვარდიელი. ეს რაზმი უნდა დაგვემარცხებინა რათაც არ უნდა დაგვეჯდომოდა: მექვენის ირგვლივ მაღლობები

ჩვენ მიერ იქნა დაკავებული და მოტყუილებით მექვენაში შემოშვებული სულაქველიძე თავისი რაზმით ჩვენს შორის სამი - დღის სროლის შემდეგ სულაქველიძე დამარცხდა და გაიქცა ქუთაისში, ხოლო ხელთ ჩავივარდა ორი ზარბაზანი 6 პუ 7 ტყვის მფრქვეელი, 60 ცხენი და 150 კაცი და ბევრი სამხედრო მასალა.

სულაქველიძესთან ბრძოლის დროს დიდი როლი ითამაშა ამხ. ჯანაძის რაზმმა, რომელმაც მას ზურგიდან აუფეთქა ხელი და საშუალება არ მისცა იარაღით გაქცეულიყო.

13 მაისს, როდესაც საშამ უკვე დასტოვა ცაგერი და კავკასიასკენ გაემგზავრა—დავებრდა: „ჩავალ თუ არა კავკავში მე ვიზრუნებ დახმარება აღმოგიჩინოთ შეიარაღებული ძალითო, მაგრამ დახმარების აღმოჩენა ვერ შესძლო, რადგანაც ყაზბეგიდან მას უკან დაეხია ღუშეთის აჯანყების დამარცხების შემდეგ. ფულით დახმარება კი მივიღეთ მისგან—25 ათასი მანეთი, კავკავიდან გადმოგზავნილი.

რასაკვირველია, სულაქველიძის დამარცხებისთვის ჩვენ უფრო გვიჭრდებოდა მომზადება, ვინაიდან ქრილობა მიღებული მოწინააღმდეგე შეეცდებოდა ახალი ძალებით შეტევაზე გადმოსვლას. ამ მიზნით, გარდა პოზიციების გამაგრებისა საჭირო იყო ტერიტორიის გაფართოვაც, რის გამოც ამხ. ჯანაძეს დავალა, როგორც რაქველს და იქაური ამხანაგების მცოდნეს, თავის რაზმით გამგზავრებულიყო რაჭისაკენ ძალებს შესაკრებად ადგილობრივ ამხანაგების საშუალებით და გავგემაგრებინა ქუთაისიდან მომავალი რაჭის მიმართულების გზატკეცილი ნაქერალას ქედზე. მაგრამ ამ შემთხვევაში უნდა ითქვას სიმართლე, რომ ამხ. ჯანაძეს წინადადება მისცეს ზოგიერთმა ჩვენმა ამხანაგებმა, რომ მას მოეხსნა თავისი რაზმი და

ჩვენთვისაც გადმოეცა ფრონტის დაცლა, რომ არ გაგვეღიზიანებია მთავრობის ჯარი და უბრძოლველად დაგვეტოვებინა ბრძოლის ველი. ამრიგად ნაქერალას მალეობი დარჩა გახსნილი მტრისათვის.

სულაქველიძის დამარცხების შემდეგ დღეს გადაწყვეტიტ სამხედრო შტაბში ქუთაისის ალება, მაგრამ ვალაშქრებამდე საგუბერნიო კომიტეტიდან წინადადება მივიღეთ თავი შეგვეკავებინა და გავგემაგრებინა მხოლოდ საზღვრები. ამ გარემოებაში უქმყოფილება გამოიწვია სამხედრო შტაბის წევრთა შორის, მაგრამ ბოლოს გავიგეთ, რომ განკარგულება იყო ქუთაისზე არ გადმოსვლის შესახებ კანონიერი, ვინაიდან გერმანელებს დესანტი გადმოსვლათ ქალ. ფოთში და თუ ეს ასე იყო, რასაკვირველია ქუთაისი რომ მართლაც ავეციო, ძალაუფლებას ვერ შევინარსებდით.

მოწინააღმდეგეს მიერ დატოვებულია იარაღმა დიდათ შეგვიწყო ხელი მთელ მაშინდელ ბრძოლაში. მაგრამ ლეჩხუმი ერთი იყო და მტრები კი ურიცხვი: ქუთაისიდან მოდიოდა რეგულიარული ჯარი გენერალ სუმბათაშვილის მთავარსარდლობით, ზემო - სვანეთიდან მოდიოდა 400 კაცი გვარდიელები ონიანის მეთაურობით, ხოლო ამავე დროს სენაკის მაზრიდან გვემუქრებოდა ყაჩაღების მეთაურები ზაქო-მია და სანდრო გეხალაია (უკანასკნელი დიხვრიტა, როგორც ყაჩაღი საქართველოს გასაბჭოების პირველ დღეებში).

ამ რიგათ გენერალ სუმბათაშვილის ლაშქრის შემოსევამ უძღური გაგვხადა მით უმეტეს, რომ ჩვენს რაზმელებს ჰქონდა თითოს ოთხი - ხუთი ვაზნა, ზოგს კი სულ არაფერი. სუმბათაშვილმა თავის ჯარით ალყა შემოგვარტყა სამი მიმართულებით: აღმოსავლეთით, დასავლეთით და სამხრეთით. თუმცა ბუნებრივი სიმაგრე ჩვენს ხელში იყო, მა-

გრამ მოწინააღმდეგის არტილერიის ცეცხლმა მოსახლეობას გაუჩინა ცეცხლი და ამ გარემოებამ იძულებული გაგვხადა 48 ვერსის მანძილზე ფრონტი მოგვეხსნა.

27 ივლისს ცაგერის სამხედრო შტაბის გადატანა მოხდა ქულბაქის შთის მწვერვალებზე, სადაც გავმაგრდით. აქ უკვე ბრძოლის გავრძელებაზე ლაპარაკი ზედმეტი იყო და გადაწყვეტილი იქნა სამხედრო მეთაურების მიერ ცხენოსანი რაზმის შედგენა, მაგრამ ამისათვის საჭირო იყო 300 ცხენ-უნაგის შესაძენი თანხა, რომლის შემდეგ შევსძლებოდა რომელიმე მიმართულებით მენშევიკების ფრონტის გარღვევა და რუსეთის საბჭოთა ტერიტორიაზე წითელი არმიისთან შეერთებას.

საჭირო ფულის შესაძენათ ტფილისში უნდა გავმგზავრებულიყავი მე, მაგრამ, როდესაც გადმოვედი სენაკის მაზრის საზღვრებს, ხელში ჩაუვარდით გვარდიელებს და მე და ამაზ. ოჩიგავას ქალ. სენაკში მეორე დღეს გადაგვიწყვიტეს სიკვდილით დასჯა — დახვრეტილ, მაგრამ ამავე დღეს მოხდა სამეგრელოს პირველი ერობის ყრილობა ახალ-სენაკში და როდესაც ყრილობის წევრებმა დაინახეს, რომ ჩვენს საფლავზე თავმოყრილია 5.000-მდე გლეხკაცობა, რომლებიც მოითხოვდნენ ჩვენთვის სიცოცხლის შენარჩუნებას, ერობა იძულებული გახდა შეამდგომლობა აღედგინა ცენტრის წი-

ნაშე სიცოცხლის შენარჩუნების და დახვრეტილ შეეცვალა 20 წლის კატორით.

ალბანიშნავი და საყურადღებოა ის გარემოება, თუ როგორ აღტაცებით იბრძოდა რაჭა-ლეჩხუმელები სამი თვის განმავლობაში: შეიარაღებულნი ვინც იყო, პოზიციას აღარ შორდებოდა და მუდამ უჭეროდა მოწინააღმდეგეს, ქალები ამზადებდნენ ჯარებისათვის საჭმელ - სასმელს და მოხუცებულები, ეზიდებოდნენ და არიგდნენ საველე შტაბებში. მთელი მცხოვრებლები ერთსულოვნათ გვეხმარებოდნენ, მხოლოდ არ შემოგვეშვა მოწინააღმდეგის ლაშქარი, მაგრამ მოწინააღმდეგის სიძლიერემ დაიმორჩილა უიარაღო და დაქანცული მხარე და მენშევიკებს საშუალება მიეცა აეწიოკებიათ რაჭა-ლეჩხუმი.

ამ ბრძოლის მსხვერპლია ამაზ. შანიძე, მისა ჩხეტიანი (სენაკში დახვრეტეს) და ურიცხვი სხვები, მაგრამ ამ მხარემ და იქაურ გლეხობამ კარგათ იცოდა, თუ რისთვის გაიღო ამოდენა მსხვერპლი.

1918 წლის ლეჩხუმის ბრძოლა რუსეთის პროლეტარიატისაგან საქართველოში გამოქცეული მენშევიკების წინააღმდეგ უნდა აღინიშნოს იმისათვის, რომ აქ სამი თვის ბრძოლით საძირკველი ჩაეყარა საბჭოთა წყობილებას.

სანდრო ქაჯანი

არალეგალური მუშაობა ახკომკავშირელებთან ერთად

(1918-1920)

1917 წელს მენშევიკების მიერ ჩეენი პარტიული გაზეთის „კავკასი რაბოჩის“ დარბევა-დანგრევის შემდეგ და რადგანაც ჩვენ არ მოგვეცემა სხვა ლეგალური გაზეთი, ბოლშევიკური პარტიის წინაშე საკითხი დიდგა არალეგალური ლიტერატურის გამოცემის შესახებ.

1917 წლის შემოდგომაზე მე ვმუშაობდი ტერ-გეგონდიანის სტამბაში. აქ მე ვაწყობდი პროკლამაციებს, ასაწყობი მასალა მოჭრიდა ამხ. ჩუბინიძეს, ბარონ ბიბინეიშვილს და სხვ.

1918 წლის დამდეგს მოეწყო ახალი სტამბა ე. წ. „ქართული ბეჭდვითი ამხანაგობა“. ამ სტამბის გასაფართოვებლად შესყიდულ იქნა რამდენიმე სტამბა, სხვათა შორის, ტერ-გეგონდიანის სტამბა და ამ სტამბასთან ერთად მეც გადავედი სამუშაოდ ამ ახლად მოწყობილ სტამბაში.

ეს სტამბა მოთავსებული იყო გერმანიის სახლში (რუსთაველის პროსპექტი, 26). აქ განვაგრძობდი პროკლამაციების ბეჭდვას; მაგრამ მენშევიკების ტერორმა საბოლოოდ გაჰფანტა ამხანაგები, არალეგალურ პირობებში ჩააყენა პარტიული მუშაობა. ამის შემდეგ მთელი პარტიულ-ტექნიკური მუშაობა გადავიდა ახალგაზრდობის ხელში. ამ ჯგუფში შედიოდნენ: სტ. ვარდანიანი, ამასი, გაიოზ დევდარიანი, ბორის ძნელაძე, სურენ არშაკუნი, იაშა ოკაივი, მაგარიანი და სხვ.

25 აპრილს 1920 წელს ჩემთან მოვიდა ერთი ახალგაზრდა სარეკომენ-

დაციო წერილით და თხოვნით, რომ დამეხმეოდა პროკლამაცია ინგლისურ ენაზე, ეს ახალგაზრდა იყო ამხ. შმასი, პროკლამაცია დაიბეჭდა ინგლისურ ენაზე და გავრცელებულ იქნა 1 მაისს საოკუპაციო ინგლისის ჯარებში.

ამ პროკლამაციამ ბევრი უსიამოვნება მიიყენა ინგლისელ გენერლებს და კიდევ უფრო მეტი, მენშევიკურ მთავრობას. დაბეჭდვის გარდა მე მონაწილეობას ვღებულობდი ამ პროკლამაციის გავრცელებაში. 2 მაისს ინგლის-ინდოეთის ჯარის ერთი ნაწილი ბაქოში გაიგზავნა მუსავატელების მთავრობის დასახმარებლად. არსენალთან მე ავედი ვაგონის სახურავზე და იქიდან ვაგონში ჩავყარე პროკლამაციები. ჯარისკაცები ხელში აგლეჯდნენ ერთმანეთს პროკლამაციებს.

1918 წლის მაისში ამხ. ამასი სურამში აწარმოებდა პარტიულ მუშაობას. მოკლე ხანში მან მუშაობაში ჩააბა ორმოცი კაცი და უნდა ჩამოეყალიბებია უჯრედი. ამ მიზნით ერთ კვირა დღეს ეკლესიის ეზოში ხაშუჩის მანლობლად (3 ვერსტი) მოწყვეულ იქნა კრება. კრებას დაესწრო ხანში შესული ხალხი და ამიტომ მე მოვითხოვე, რომ მოწყობილიყო ორი უჯრედი, მაგრამ ამასმა გაილაშქრა ამის წინააღმდეგ და მოეწყო მხოლოდ კომკავშირული უჯრედი, ეს იყო პირველი კომკავშირული უჯრედი სახელწოდებით „სპარტაკი“.

1918 წ. კომკავშირის წლის თავზე კომკავშირის საოლქო კომიტეტს სურდა არალეგალური ქურნალის გამოცემა. ეს საქმე მიენდო ამხ. ამასს. მან ვერ გაითვალისწინა, თუ რამდენად საფრთხილო იყო ეს საქმე, რაც შეიქნა ჩაყარდნის მიზეზად. ქურნალის მასალა ამხ. ამასსმა გადასცა ისეთს ასოთ-ამწყობს, რომელსაც რუსული ნაკლებათ ესმოდა, ქურნალის აწყობდა ორი კვირის განმავლობაში. ამხ. ამასსმა მომმართა მე. მე კი დაეხმარე ამხანაგები რომან მანდრიცკი და ვანო ოგანეზოვი. ჩაეკეტეთ მატინიანცის სტამბაში და შევუდღე ქაქმეს. სამ დღეში ქურნალი ავაწყვეთ. დაბეჭდვა უნდა დავეყწყო სალამოს 8 სათიდან. მე და ამა სი მივედით სალამოს 7 ს. და ველოდეთ მბეჭდავის მოსვლას. რომელიც იქვე ტრაქტორში იყო, მაგრამ მბეჭდავის ნაცვლად მოვიდნენ სისხლის სამართლის მილიციის აგენტები ასოების ჩამომსხმელ ვერმიშენკოსთან ერთად. პირველად ჩვენ ვიფიქრეთ, რომ გაცემული ვიყავით ვერმიშენკოს მიერ, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ ვერმიშენკო თავის სამუშაოზე იპარაჟდა ახალ ასოებს და ჰყიდიდა მატინიანცთან. ჩვენი ქურნალი აწყობილი იყო ამ ნაჭურდალი შრიფტით. სისხლის სამართლის მილიციას არ გამოურკვევია, თუ რა იყო დაბეჭდილი ამ ასოებით, შრიფტი დაშალა და კონფისკაცია უყუ. ასე ამნაირად ვერ მოხერხდა კომკავშირული ქურნალის გამოცემა.

ამის შემდეგ ახომკავშირის წი. შე დაისვა საკითხი საკუთარი არალეგალური სტამბის მოწყობის შესახებ. ამ საქმის მოწყობა მე ვიკისრე, წინასწარ უნდა წაესულიყავი სამუშაოდან, რის შესახებაც განცხადება შევიტანე კავშირში, რომ გავენთავისუფლებიე როგორც ტუბერკულოზით ავადმყოფი. ამასი და ვარდანიანი მოელაპარაკნენ ამხ. ნაზარეტიანს. მივიღეთ სტამბის შეძენის ნებართვა და ფული. კერძოდ ასოები არ მოგე-

ყიდეს, ამიტომ უნდა მოგვეზავა ასოები სტამბებიდან. ამ მიზნით მე მოვახდინე ამხანაგების მობილიზაცია. მოკლე დროში უკვე გემკნდა ორი კასა რუსული შრიფტით, აგრეთვე ქართული და სომხური შრიფტით, რაც შენახული იყო დიდუბეში ერთ საიმედო მოხუც ქალთან. მეფის მოადგილის სტამბაში იყო ერთი პატარა საბეჭდავი მანქანა—წინად ჟანდარმერიის მიერ აღმოჩენილი როგორც არალეგალური სტამბა. ეს მანქანა გადაეცა მეფის მოადგილის სტამბას და ამ ხანად ეს სტამბა მენშევიკების განკარგულებაში იყო.

მე განვიზრახე ამ მანქანის გატაცება ჩვენი არალეგალური სტამბისათვის. და თუ აქ არ მოხერხდებოდა, უნდა გაგვეტაცებია „კავკასკოე სლოვოს“ სტამბიდან (გიმნაზიის ქ.). მე ამხ. ამასთან ერთად ორივე სტამბის კარებიდან ავიღეთ გასაღებების ზომა, ყველაფერი მზად გვაქვს, მაგრამ ბინა ვერ გამოვნახეთ არალეგალური სტამბისათვის. ფურცლები კი უნდა გამოგვეცა. ამ მიზნით მე დავუკავშირდი ასოთამწყობ ვანიჩკა ჯაფარიძეს. ის მუშაობდა „ქართული ბეჭდვითი ამხ-ბის სტამბაში“. აწყობდა ცალკე ოთახში ნაციონალ-დემოკრატის გრ. ვეშაპელის გაზეთს. მას მე გადავსცემდი ხოლმე მასალას ქართულ ენაზე, ის ააწყობდა და აწყობილ „ნაბორს“ მე მომიტანდა.

პროკლამაციებს რუსულ ენაზე ვაწყობდი მენშევიკურ გაზეთ „ზორბა“-ს სტამბაში. ამ სტამბაში ორი ამხანაგი მუშაობდა მანდრიცკი და კვეტიკი, რომელთაც მინდობილი ჰქონდა ეს საქმე. ამ ფურცლებს ვბეჭდვდით მენშევიკების ც. კ. სტამბაში, სადაც მათი გაზეთი „ერთობა“ იბეჭდებოდა. იქ მუშაობდა ძველი მბეჭდავი მუტაშვილი, მუშაობდნენ აგრეთვე გვარდიელები გიორგაძე და გეგეჭკორი (ამჟამად აქტიური კომუნისტები).

მუტაშვილს მე კარგად ვიცნობდი. გიორგაძეს და გეგეჭკორს არ

ვიცნობდი, მეუტაშვილი კი მოითხოვდა, რომ ესენიც თანახმა ყოფილიყვნენ. ერთ დღეს ჩემი წინადადებით მეუტაშვილმა პატარა ქეიფი მოაწყო: დაპატიჟა გიორგაძე და გიგეკორი, შემთხვევით ვითომ მეც მიმიპატიჟა. აქ გაიმართა კამათი: ერთი ნაწილი მიემხრო ბოლშევიკებს, მეორე ნაწილი წინააღმდეგი იყო ბოლშევიკების. ბოლშევიკებს უჭერდნენ მხარს უკმაყოფილო მენშევიკები გიორგაძე და გიგეკორი და რადგანაც ისინი ბოლშევიკებს თანაუგრძნობდნენ მეორე დღეს მე მათ წინადადება მივეცი ფურცლების დაბეჭდვის შესახებ, ისინი დასთანხმდნენ და ამის შემდეგ ექვსი თვის განმავლობაში ბეჭდვადენ ჩემ მიერ მიტანილ არალეგალურ ლიტერატურას.

ამ სტამბის გვერდით ბორის ძნელაძემ დაიკავა კონსპირატიული ოთახი. გასაღები ამ ოთახის გვექონდა — ერთი მე, მეორე — მეტუაშვილს, მესამე მუშას. მე ჩემი „გარმოშვით“ მომქონდა „ნაბორი“ და ვტოვებდი იქ, ღამით (გაზ. „ერთობა“ ღამით იბეჭდებოდა). მეტუაშვილს მიჰქონდა ეს „ნაბორი“ და როცა მორჩებოდა სამუშაოს, დაბეჭდილი პროკლამაციები მოჰქონდა ჩვენს ოთახში. დილით მუშას (ამბალს) პროკლამაციები გადაჰქონდა სურენ არშაკუნის კონსპირატიულ ბინაზე (მოგინის შესახ.). ხშირად თითონ სურენსაც მიჰქონდა პროკლამაციები. დაბეჭდვის შემდეგ „ნაბორებს“ გადასარჩევად ელბრუნებდით სტამბას.

ექვსი თვის შემდეგ მინისტრმა რამიშვილმა გაიგო საქმის ვითარება და გაუხმაურებლად სამუშაოდან მოხსნა გიორგაძე და გიგეკორი, გადაუხადა რა მათ სრული ხელფასი და გაისტუმრა ისინი სოფლად.

ამის შემდეგ აქ აღარ შეიძლებოდა პროკლამაციების ბეჭდვა. ამავე დროს სხვა მხრიდან შემოიფერხდა საქმე. ენაჩიქა ჯაფარიძე სამილიციო კომისარიატის გვერდით ცხოვრობდა, მე ხშირად მიხთებოდა მასთან სიარული. უფროსმა მილიციონერმა ექ-

ვი აიღო და იწყო ჩემი დასძენა კომისართან. რაათ სხვა მხრივ მიგვექცია მისი ყურადღება მე და ჯაფარიძემ გადავწყვიტეთ გაგვემართა ამ მილიციონერისთვის პატარა ქეიფი, იქვე, ლუქანში, მილიციის პირდაპირ. ამ მიზნით მე ათაბაგიძეს გადავეცი ფული. თითქოს შემთხვევით მე გავიარე, „გარმოშვით“ ლუქანის წინ, ამხანაგმა მიმიწვია იქ დასაკრავად. მეც დავუკარი მილიციონერების თვალწინ. ყველაფერი კარგად ჩატარდა, მხოლოდ წესრიგის დარღვევისათვის მე წამიყვანეს მილიციაში, საიდანაც გამანათავისუფლეს და გამაფრთხილეს, რომ მეტი არ გამოეჩენილიყავი ამ რაიონში, თორემ ციხეში ჩამაჯდნენ და „გარმონს“ წამართმევდნენ. ჩემს მილიციონერს, რომელმაც ჩემს შესახებ მოახსენა, კომისარმა სასტიკი შენიშვნა მისცა, „რომ ყოველი „ბოსიაკი“ მას ბოლშევიკი ჰგონია.“

ამის შემდეგ მე თუმცა თავისუფლად ვატარებდი „ნაბორს“, მაგრამ მაინც უნდა მეფიქრა ახალ სტამბაზე. ასეთ სტამბათ აღმოჩნდა ფედერალის ტიპის სტამბა კალოშნის ქუჩაზე. აქ მუშაობდა მბეჭდავი ხოსროვეი, შავი მუშა მიშა და სტამბის გამგე დათიკო. ხოსროვეის დახმარებით მე დავაუხლოვდი ამათ — საჭირო იყო დიდი პროკლამაციის აწყობა. ის უნდა აეწყოთ ორ ამწყობს: ნიკოლოზ რომანოვს და სენია ალექსანდროვს რომანოვის ბინაზე ღიღუბეში. სადაც მე გადავიტანე შრიფტი კასიოტურთ. ფურცელი ააწყვეს. აქედან შავ მუშა მიშამ „ნაბორი“ გადმოიტანა სტამბაში, სადაც დაიბეჭდა, მაგრამ ეს გაიგეს ფედერალისტებმა და მეორე დღეს ყველანი დაითხოვეს სტამბიდან.

ამ ხანებში მენშევიკების მინისტრი რამიშვილი ბრალს სდებდა ფედერალისტებს ბოლშევიკების არალეგალურ ლიტერატურის ბეჭდვაში. ჯერ ფედერალისტებმა არაფერი იცოდნენ და თავს იმართლებდნენ, მაგრამ როცა დაარწმუნდნენ რაშიაც იყო საქმე, გა-

ნაცხადეს, რომ დამსაშავე მუშები ჩვენ დაეთხოვეთო.

ამ სტამბების „ჩაფარდნის“ შემდეგ მივმართეთ სტამბა „მამულ“-ს. ის მოთავსებული იყო ალექსანდროვის ბაღის პირდაპირ ქაშუეთის ეკლესიის შენობაში. იქ იბეჭდებოდა გაზეთი ინგლისურ ენაზე, ამწყობმა ზარემბამ და მბეჭდავმა ს. სარქისმა, რომელნიც ამ სტამბაში მუშაობდნენ, იკისრეს ეს საქმე. გაზეთს ღამით ბეჭდვდნენ, პროკლამაციებსაც — ღამით, გაზეთის დაბეჭდვის შემდეგ ამხ. ზარემბა კარებში დადგებოდა ხოლმე დარაჯად, ამ დროს სარქისა ბეჭდავდა. დილით ზარემბას „ნაბორო“ ჩემთან მიჰქონდა. დაბეჭდილი კი სარქისას მიჰქონდა სუფ-კარაპეტის ეკლესიის ეზოში, აქედან ჩვენი ამხანაგი ავრცელებდა.

მაგრამ ვერც აქ მოვახერხეთ დამუშავებით და დიდი ხნით მუშაობა. თუმცა ეს სტამბა არ „ჩაფარდნილა“, მაგრამ ქვემოთ მოყვანილმა შემთხვევამ ისე დააშინა მუშები, რომ იძულებული შევიქმენით მოგვენახა ახალი სტამბა.

ერთხელ ღამით 2 საათზე, როცა კოკისპირული წვიმა იყო ამხ. სარქისი პროკლამაციას ბეჭდავდა, ზარემბო კი, ჩვეულებრივად დარაჯობდა. ამ დროს ზარემბომ შენიშნა, რომ მისკენ ორი აგენტი მიდის, ეს მან აცნობა ამხ. სარქისს, რომელმაც სინათლე ჩააქრო, კარები მიხურული იქნა. აგენტები მივიდნენ სტამბის კარებთან და მათ შორის გაჩაღდა დავა იმის შესახებ, მართლა იყო სინათლე, ჩააქრეს თუ არა. დაბოლოს მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ამისთანა წვიმიან ამინდში და ასე გვიან ღამით ვინ დაბეჭდავდა ფურცლებს და მოშორდნენ სტამბას. მართალია, აგენტების წასვლის შემდეგ ამხანაგებმა ბოლშევიკურად შეასრულეს დავალება — ფურცლები დაბეჭდეს, მაგრამ შემდეგში ისეთი ხალხით აღარ ეკიდებოდნენ ახალ საქმეს, ამიტომ

იძულებული შევიქმენი გამოენახა ახალი სტამბა.

იაკობ საგანელოვის სტამბა მოთავსებული იყო ჩერქეზიშვილის (ახლა საბჭოთა) მაზრის შესახვევის პირდაპირ. „ამერიკანკა“ მოთავსებული იყო საკანცელარო საგნების სავაჭროს უკან. ამწყობის დემუროვის საშუალებით მოველაპარაკე პატრონს (ახლა ის ტრავმაზე მუშაობს კონდუქტორად. დიდ დახმარებას მიწევდა ფურცლების ბეჭდვაში საგანელოვის ვაჟი (16 წლის) შიშა (ახლა პარტიული). თუ როდისმე მამა უარს მეუბნებოდა, ის ყოველთვის ხალხსთ ბეჭდავდა ჩვენს ლიტერატურას. თითონ საგანელოვი სტამბის პირდაპირ ცხოვრობდა. ნაბორო და ქალალდი მიჰქონდა მის ბინაზე, მისი ბინიდანვე მიჰქონდა დაბეჭდილი ლიტერატურა სურენ არშაკუნის. აქაც მოხუც ასეთი კუროზი. ერთ დღეს წიგნის მაღაზიაში შემოვიდა, როგორც ჩვენ გვევლინა. განსაკუთრებული რაზმის აგენტი. ეს იყო იმ დროს, როცა ნაბორო გაშვებული იყო მანქანაზე და იბეჭდებოდა. ყველანი შიშმა მოიცვა; როცა აგენტი მაღაზიიდან სტამბაში წავიდა მე დრო ვიშოვე და გამოვედი ქუჩაში. აქედან წავიდი რკინის გზის სტამბაში, საიდანაც გავგზავნე ამწყობი რომანოვი იმის გასაგებად, თუ რა მოხდა იქ. აღმოჩნდა, რომ იქ მისულიყო სისხლის სამართლის მილიციის აგენტი, რომელიც თურმე დაეძებდა იმ სტამბას, სადაც ყალბი ასმანეთიანები იბეჭდებოდა და რაზან მას ასეთი ცერაფერი აღმოეჩინა სტამბაში, ხელცარიელი წასულიყო უკანვე. ამ დროს ამხანაგებს შიშით ნაბორო დაეშალათ. ასე რომ, პროკლამაცია ვერ დაიბეჭდა.

1920 წ. 1 მაისისთვის მე დამეცალა დამბეჭდა ბლომად ფურცლები ოთხივე ენაზე. ნაციონალ-დემოკრატები იძულებული შეიქმნენ დაეხურათ თავიანთი გაზეთი და ასე ამწყობი ვანო ჯაფარიძე დაეტოვებიათ უმუშევრად. ამ შემთხვევაში მე დავითან-

ხმე ფულის მოყვარული ამწყობი გარეგნ ზომარიანი, ჰქონდა თავის ბინაზე ჩვენი არალეგალურ სტამბა. აქ პირველი მისისათვის დაიბეჭდა 20 ათასამდე ცალი პროკლამაცია სხვადასხვა ენებზე.

მაგრამ ფურცლებს გარდა საჭირო იყო გაზეთი, სათაურათ — „Kommunist“. ტექსტი მზად იყო, მაგრამ სათაური არ გვქონდა. მე წავედი ჩემი გარმონით გაზ. „სლოვოს“ სტამბაში. დედანი გადავეცი აშხ. ლოგინოვს და ზაიკას. მე კი გარმონზე თამაშს შევუდექი, რათა გამეერთო ასოთამწყობნი და უმთავრესად მენტრაპანტი მენშევიკი ურუშაძე. გარმონმა ისევე გაიტაცა ესენი, რომ ცეკვაც კი მოისურვეს. ლოგინოვმა და ზაიკამ კი გააკეთეს მანდობილი საქმე და ნაბორი საამწყობოში ჩაიტანეს, იქ მე ჩავმალე გარმონში და წავილე. გაზეთი დაიბეჭდა. სხვათაშორის დაბეჭდილი გაზეთი ურუშაძემაც ნახა და იცნო შრიფტი და მიხვდა, რომ საქმე ჩემი მოწყობილი იყო. მოითხოვა არ გავეყარებოდი სტამბას; ლოგინოვი კი დააპატიმრეს და გადაასახლეს ბაქოში.

იმ ხანებში საერთოდ ბლომად ებეჭდავდით სხვადასხვა ფურცლებს. კარგათ გვქონდა მომზარებული ქალაქი და აგრეთვე კარგათ იყო მოწყობილი ქალაქის დაპირის საქმე. დიდძალი ქალაქი იყო საჭირო. კვირაში თითქმის სამჯერ გამოდიოდა ფურცელი და არ ყოფილა იმის მაგალითი, რომ 4000 ნაკლები დაბეჭდილიყოს თითოჯერ.

საოლათის ბაზარში სომხის სემინარიის შენობის ეზოში საამქნაძო ჰქონდა ლეგან იაკუბოვს, რომელიც ბოლშევიკებს თანაუგრძნობდა. აქ მოგვქონდა ქალაქი ურმობით, ვაწყობდით და შემდეგ საჭიროებას მიხედვით ვხარჯავდით.

ფურცლებს გარდა საჭირო შეიქნა პოლიტეხნიკუმის მოწოდებები

დაბეჭდა. მთელ ტექნიკურ სამუშაოს ახალგაზრდობა ასრულებდა. ყველაზე უფრო შესაფერი შესაყრები ადგილი კი პოლიტეხნიკუმი იყო რუსთაველის თეატრის გვერდით. ამიტომ საჭირო იყო რაზმის აგენტების თვალის ასახვევად მომუშავე ახალგაზრდებს პოლიტეხნიკუმის მანდატი ჰქონდათ, რომ ისინი სტუდენტები არიან. ნამდვილი ბლანკი გაღმომცა აშხ. სტ. ვარდანიანმა, რომელიც მაშინ არალეგალურად ცხოვრობდა დ.რ. აგაჯანოვთან კადეტის შესახვევში. ერთ-ერთ სტამბაში აღმოვაჩინე შესაფერი შრიფტი და დავებეჭოე 400 ცალი. ბეჭედი გავაკეთებზე მადათოვის კუნძულზე სახელოსნოში.

ასე რომ, მთელი არალეგალურად მომუშავე ახალგაზრდობა დაწყებული ს. ვარდანიანიდან შეიქნა პოლიტეხნიკუმის მსმენელები, გარდა აშხ. ამბისისა, რომელსაც საზოგადოთ არ უყვარდა არავითარი მოწოდების ტარება.

1919 წელს გორში დიდი მიწის ძვრა მოხდა. ჩვენმა პარტიამ ფრინავი რაზმები მოაწყო ადგილობრივად გასაგზავნად, რომ დახმარება აღმოეჩინათ დახარალებულთათვის. მე იმ დღეებში ტფილისში არ ცყოფილვარ და როცა დავბრუნდი სამი დღის შემდეგ, სახლში დამხვდა სჩქაროდ დასაბეჭდი ფურცლების სამი დედანი. რუსული დედანი მაშინვე გადავეცი ასაწყობათ გაზ. „ბორბა“-ს სტამბაში აშხ. მანდრიცკის და ვიღერე მეორე ფურცელის დედანს (ქართულს) გადავცემდი მეორე სტამბაში, პირველის კორექტურა უკვე მზად იყო. მე ოტისკები წავილე გოლოვინსკის პროსპექტით მოგნიის შესახვევში კონსპირატულ ბინაზე, სადაც მელოდებოდა აშხ. სტ. ვარდანიანი, რომელსაც აშხ. ნახარეციათან ერთად უნდა გაესწორებია კორექტურა. ერეინის მოედანზე შევამჩნიე, რომ აგენტი მოთვალყურებდა. აქ შემხვდა ერთი

ნაცნობი ქალიშვილი. როცა შევე-
ტყვე, რომ აგენტი არ მშორდებო-
და, ამ ქალიშვილს ესთხოვე წასუ-
ლიყო ჩემს ბინაზე და გაეფრთხილე-
ბია ჩვენები. სახლში შენახული
მქონდა ამხ. ფილიპე მახარაძის მიერ
დაწერილი ვრცელი პროკლამაციის
დედანი. აქედან გავესწიე ერევნის
მოედნისკენ. ვერ შეაჩინია, რა ამხ.
ანასია, რომ მე აღევნებული მყავდა
აგენტი, მოვიდა ჩემთან. ვანიშნე
არ მისულოყო, მაგრამ ვერაფერს
გავხდი. წავედი ორივენი შუა ბა-
ზრისაკენ. ამას-ახალისი მოედანთან
აგენტმა წინადადება მოგვცა გავყო-
ლოდით მას, მაგრამ აქ ჩვენ შევსძე-
ლით გაქცევა. მაშინვე დავბრუნდი
სახლში, ყველაფერი გადავძალათ.
სხვათა შორის დაეწვით ამხ. ფ. მა-
ხარაძის დედანიც.

1920 წ. მე დიდუბეში ვცხოვრო-
ბდი. ერთ დღეს დილის 4 საათზე
მოვიდნენ განსაკუთრებული რაზმის
აგენტები ქარცივადის მეთაურობით
და წინადადება მომცეს მწოლარეს
ავმდგარიყავ. მე ავადმყოფობა დავა-
სახელე, მართლაც ავად ვიყავი ტუ-
ბერკულოზით, — სისლს მალებინე-
ბდა. ქარცივადემ ოქმი შეადგინა
და წინადადება მომცა მას გავყო-
ლოდი. მე მას მოვსთხოვე საჩქარო
დახმარების ეტლით წაყვანა რო-
გორც ავადმყოფის. გაჩხრეკის დროს
აღმოაჩინეს მხოლოდ ცარიელი ყუ-
მბარა, ჩემი რევოლვერიკი ვერ აღ-
მოაჩინეს. გარმონში იყო დასაბეჭდი
პროკლამაციის დედანი. შეკითხვაზე
— თუ რით ვცხოვრობ — მე დავე-
ლე ხელი გარმონს და დავუკარი.

ეს მათ მოეწონა. ამის შემ-
დედ გარმონი გადავეცი ცოლს,
მან გადასცა მეზობელს, სადაც
ორიგინალი გააქარეს. ოქმის შემდ-
გენის შემდეგ ქარცივადემ წინადა-
დება მომცა წავეყოლოდი მას, მაგრამ
მე მას უთხარი — როგორ შეიძლება
ეს, ასე მეპყრობი განათლებული
კაცი მეთქი. ამან მასზე იმოქმედა
და დამტოვა შინაურ პარტიზობაში.
სამი დღის შემდეგ გამიწვიეს განსა-
კუთრებულ რაზმში და იქ წარმო-
მიდგინეს პროკლამაციების მთელი
შეკვრა. მაჩვენეს აგრეთვე კონფე-
რტები ფურცლებით მინისტრი რა-
მიშვილის და განსაკუთრებულ რა-
ზმის უფროსის სახელობაზე. ამ წე-
სით ფურცლების დაგზავნას მე მამ-
რალებდენ. ამ საქმეს კი ამხ. ამასი
აწყობდა. დაპატიმრების მესამე დღეს
დაიდო ცნობილი საზავო ხელშეკ-
რულება საბჭოთა რუსეთსა და მენ-
შევიკურ საქართველოს შორის.
მე გამანთავისუფლეს ამ ხელშეკრუ-
ლების თანახმად. კრავევი კომიტე-
ტის ნებართვით მე როგორც ავად-
მყოფი საცხოვრებლად წავედი სუ-
რაშში.

1921 წ. როცა მენშევიკების ჯა-
რები უკან იხევდნენ, გვარდიის მეთა-
ურმა „ხარფუხელმა“ მე დამაბა-
ტიმრა. მამრალებდენ ჯარის ზურგ-
ში პროპაგანდის წარმოებას. გადამ-
ცეს საველე სასამართლოს. მაგრამ
ვიდრე გამოძიებას დაამთავრებდნენ
უკვე მოგვისწრო წითელმა ჯარმა
და გამანთავისუფლეს.

ავეტიკ შაზაროვი

დახვრეტილ ბოლშევიკის ხსოვნას

(მოგონებანი სტეფანე ალავერდოვის შესახებ)

სარაკამიშში ზამთრის ერთ საღამოს მაქცობეს, რომ ტფილისიდან ჩამოსულს სურდა ჩემი ნახვა. ჩვენ ერთ-მანეთს შევეხვედით ქალაქთა კავშირის შენობაში, სადაც მე განვაგებდი საკონტროლო ნაწილს; ჩემს წინაშე იდგა საშუალო ტანის, დაახლოებით 25 წლის კაცი. ყოველგვარ ოფიციალობის გარეშე ჩვენ, რომელნიც დიდი ხანი არ იყო გასული მას შემდეგ, რაც ერთმანეთს დავმოხრდით უნივერსიტეტში, შევედრეთ საუბარს. მან გადმომცა კონვერტი, სადაც შემდეგი ეწერა: „მოგველინებთ რა მოსკოვის კომერციულ ინსტიტუტებში კურსდამთავრებულ სტეფანე ალავერდოვს ერზერუმის რაიონში კონტროლიორად, წინადადება გეძლევათ გაუწიოთ მას ყოველგვარი დხმარება, რომ შეუდგეს თავისი მოვალეობის შესრულებას“.

მუსიაფის დროს ის დაინტერესდა, თუ როდის შესძლებდა წასვლას ერზერუმში. ჩემთვის ნათელი იყო, რომ ამ ახალგაზრდა სტუდენტს არ ჰქონდა სათანადო გამოცდილება და ამიტომ ვურჩიე მე ვიდრე ერზერუმის რაიონში წაეიდოდა, წინასწარ საქმეებს გაეცნობოდა სარაკამიშში. ის დათანხმდა და ასე დარჩა სარაკამიშში 1915-დან 1917 წლამდე.

ზედმეტად მიმაჩნია წერა იმის შესახებ, თუ როგორი თანამშრომელი შეგვეცმება ამხ. ს. ალავერდოვის სახით. ის იყო უაღრესად პატიოსანი, სამართლიანი და დამოკიდებულებაში უბრალო, ამიტომ ის შეიცვარეს ყვე-

ლა კატეგორიის თანამშრომლებმა და მიმაგრებულმა ჯარისკაცებმა.

შეხვედრის პირველ დღეებში ს. ალავერდოვმა მაქცობა, რომ ის ბოლშევიკი იყო. რეაქციის სუსტიან და ენდოაზერიის ბატონობის დღეებში ძნელი იყო ვისმეს წინაშე თავისი „კრედო“-ს გამომჟღავნება, მაგრამ მაშინ მე ვითვლებოდი რ.ს.დ.მ.პ. წევრად და ომის საკითხში ვიცავდი „პორაფენცულ“ ხაზს. შეხვედრის დღიდან ამხ. ალავერდოვის ტრალიკულად დალუბვამდე ჩვენ მეგობრებათა დაცრეხით.

დადგა თებერვლის დღიები; სარაკამიშში ჩიონ არაფერი ვიცოდით სატახტო ქალაქში მომხდარი ამბების შესახებ, როცა ერთხელ საღამოთი, ს. ა. გვაცნობა პეტროგრაღში მომხდარი პროლოჩარიატის აჯანყების შესახებ და იმის შესახებ, რომ ნიკოლოზ მეორე ჩამოვდებული იყო, მთელი ღამე ჩვენ პოლიტიკური ხასიათის საუბარში გავატარეთ. მახსოვს როგორი აღფრთოვანებული იყო ს.ა., როგორი გატაცებით ლაპარაკობდა ფრონტის შესახებ და აუცილებლად მიაჩნდა ფრონტის ჯარები დაძრული ყოფილიყო თავისი ბურჟუაზიის წინააღმდეგ.

მაშინდელი ყველა პოლიტიკურ საკითხებისადმი ს. ა. წმინდა ბოლშევიკური მიდგომა ჰქონდა: ის ბოლშევიკურად უდებოდა ომის საკითხებს, დამოკიდებულებას ღირებუთი მთავრობისადმი და სხ. იმ დროს ყველა მოუწოდებდა ჯარს შეტევაზე გადა-

სულეყო, ს. ა. კი — მოუწოდებდა დამპყრობლებისაკენ.

სარაყამში მაშინ ერთი მთავარი პუნქტთაგანი იყო, სადაც ეწყობოდა სომაური მოხალისე ნაწილები; ის ზი-
 'ხლით უცქეროდა დაშნაკელების მო-
 სამზადებელ მუშაობას ამ მხრით; სა-
 ერთოდ მას არ შეეძლო დამშვიდებუ-
 ლად ელაპარაკა დაშნაკელებზე. ის
 წონასწორობას ჰკარგავდა, როცა ხე-
 დავდა, თუ როგორ გზავნიდნ დაშნა-
 კელები ერზერუმში თავის ნაწილებს
 ცოხილ ანდრანიკას დასახმარებ-
 ლად. თუმცა ის, როგორც საქართვე-
 ლოში აღზრდილი, არ იყო გაცნო-
 ბილი სომხეთის სინამდვილესთან, მა-
 გრამ ნათლად ჰქონდა დასახული სო-
 მება გლეხებისა და მუშების მდგომა-
 რეობის სერიოზულობა და მომხდა-
 რი ამბების პოლიტიკური აზრი. ის
 მეტად გარკვეულად ამტკიცებდა,
 რომ დაშნაკელების ავანტიურის-
 ტულ პოლიტიკას სომხეთის მშრომელ
 თათვის ექნებოდა საბედისწერო ბო-
 ლო. მე კარგად მახსოვს შემდეგი ფაქ-
 ტი: როგორც ვიცით, თებერვლის რე-
 ვოლუტციის შემდეგ რუსის ჯარის
 ნაწილები სტოვებდნ ფრონტს და
 მოითხოვდნ ზავის დადებას; ერზე-
 რუმის და მამახათუნის სანგრებში
 მდგომი ჯარისკაცები ჩქარობდნ სა-
 ხლში დაბრუნებას. დაშნაკელებმა გა-
 დასწყვიტეს ფრონტიდან წასული ჯა-
 რის ნაწილები შეეცვალათ თავისი
 (სომხური) ნაწილებით, ამიტომ, და-
 იწყო ნაციონალური ნაწილების მო-
 წყობა და არსებული დრუჟინების შე-
 გება. სომეხ მოხალისეთა ბელადი
 ანდრანიკი უკვე ერზერუმში იმყოფე-
 ბოდა და ზურგიდან დაშნაკელები სა-
 რაყამშით უგზავნიდნ დახმარებ ნა-
 წილებს და ასე ფიქრობდნ შეენარ-
 ჩუნებიათ ქ. ერზერუმში მომავალი
 „დიდი სომხეთისათვის“. ერთგულ და-
 შნაკელებმა სარაყამში მოაწყვეს
 მიტინგი თავიანთი შეიარაღებული ნა-
 წილების მონაწილეობით. ამ მიტინ-
 გზე გამოვიდა ერთი სომეხი ექიმი,
 რომელმაც შემდეგი შოვინისტური

სიტყვით მიმართა ფრონტზე მიმავალ
 რაზმელებს: „მე დარწმუნებული ვარ,
 რომ თქვენ გამარჯვებული წინსე-
 ლით ერზერუმითა და ერზინჯანით
 პირდაპირი გზით მიაღწევთ კონსტა-
 ნტინოპოლამდე, სადაც იმყოფება
 სომეხი ხალხის ბოროტი მტერი „სის-
 ხლიანი სულთანი“ და სხვ, რომელი-
 დაც დამსწრე უთარგმნის ამხ. ალა-
 ვერდოვს ხსენებულ სიტყვას. ამის
 შემდეგ ის აღელვებული აღის ტრი-
 ბუნაზე და მშვენიერ სიტყვაში ამ-
 დენებებს ექიმის უსუსურ შეხედუ-
 ლებებს: მას არ აძლევდნ საშუალებას
 ილაპარაკოს — აცხადებენ პრო-
 ტესტს, მაგრამ ამხ. ალავერდოვი სი-
 ტყვას მაინც იმით ამთავრებს, რომ
 მოუწოდებს კლასიური ბრძოლისაკენ
 და ნაციონალური მშვიდობიანობისა-
 კენ. მაგრამ ამით ის მაინც არ დაკმა-
 ყოფილდა. „ამ სულელებს სად მიპ-
 ყავთ ეს საწყალო, ბნელი ახალგაზრ-
 დობა, ასეთი პოლიტიკა ხომ გამოი-
 წვევს ხალხის დაღუპვას ასი ათასო-
 ბათ“. გადასწყვიტა პირადათ ენახა
 ექიმი და მოლაპარაკებოდა მას. მო-
 ელაპარაკა კიდევ და როცა დაბ-
 რუნდა, სთქვა: „ეს ექიმი უნდა გაი-
 გზავნოს საგიფეში“.

სარაყამშიში არც ერთი მიტინგი
 არ ჩატარებულა, რომ ს. ა. არ მიეღოს
 მასში მონაწილეობა. არ უნდა დავი-
 ვიწყოთ, რომ შეგნების საერთო პო-
 ლიტკური დონე, როგორც ჯარის-
 კაცების, ისე გლეხთა მასების მეტად
 დაბალი იყო. ნიკოლოზის რეჟიმი
 ყოველ ღონეს ხმარობდა, რომ ძირში-
 ვე ჩაენშო ყოველგვარი მოძრაობა და
 რევოლუტციონური აზრი. ჯარის-
 კაცთა და გლეხთა მასებს არ ჰქონდა
 არავითარი პოლიტიკური მომზადება,
 საჭირო იყო გაეცნოთ მათთვის
 კონსტიტუციის ძირითადი შემეცნე-
 ბისა. კლასიური ბრძოლისათვის, სო-
 ციალიზმისათვის, საარჩევნო უფლე-
 ბისათვის და სხ. ისინი თუმცა გრძნობ-
 დნ და უადრესად იტანჯებოდნ
 ომის მიზეზით, მაგრამ შეგნებული
 არ ჰქონდათ კაპიტალის როლი სა-

ერთმანეთს შეჯახებაში. და აი, მთელი რიგი ლექციებისა და სხვა გამოსვლების საშუალებით ს. ალავერდოვი უხსნიდა მომხდარი პოლიტიკური ამბების მიზეზსა და მნიშვნელობას, აცნობდა პოლიტიკური პარტიების პროგრამებს, კონსტიტუციას, აგრარულ საკითხს და სხვ. ს. ალავერდოვი მთლიანად ჩაება პოლიტიკურ მუშაობაში; არ ყოფილა ისეთი დღე და საღამო, რომ მას ამა თუ იმ პლაკატს არ წაეკითხა ლექცია, ან არ გამოსულიყო კამათში. ყოველგან ის გამოდიოდა როგორც ქვეყნის ბოლშევიკი. ჯარის ბევრი ნაწილი მოითხოვდა, რომ მოხსენება მათთან გაეკეთებინათ მხოლოდ ალავერდოს და არა სხვა ვინმეს. სარაყამიშის მთელ გარნიზონს უყვარდა ალავერდოვი. მუშ. ჯარისკაცთა და გლეხთა დეპუტატების არჩევნებზე ის არჩეულ იქნა აღმასკომში ბოლშევიკებისაგან. მთელი რვა თვის განმავლობაში ჩემს თვალწინ მიმდინარეობდა მისი დაუღალავი რევოლუციონური მუშაობა სარაყამიშში; მაგრამ შემდეგ მე ავად შევიქნენ სახლით და გადმომიყვანეს ტფილისში. ჩვენ კვლავ შეჩვილთ ერთმანეთს, როცა დაიშალა ა. კავკასიის სივრცე და მის ალაგას აღმოცენდა სამი ნაციონალური რესპუბლიკა — საქართველო, სომხეთი და აზერბეიჯანი.

საქართველოში შინაგან საქმეთა მინისტრმა, რამიშვილმა თანდათან გადადიოდა რა სიტყვიდან საქმეზე, თავისი აგენტების ალყა შემოარტყა ბოლშევიკებს. ბოლშევიკები ბლომად იქნენ გამომწყვდეულნი მეტეხში და მათ შორის ს. ალავერდოვიც, როგორც მანენ და ანტი - სახელმწიფოებრივი ელემენტი.

1918 წ., როცა ს. ა. ტფილისში დაბრუნდა, სამსახურში შევიდა ქალაქის თვითმმართველობაში. მილიციის უფროსად დანიშნულ იქნა თებერვლის გადატრიალების შემდეგ ადვოკ. კაჩხიძე. ამ „სოციალისტის“ უფროსობის დროს მილიციაში რაღაც

წარმოუდგენელი ხდებოდა. მექრთამეობამ და სხვა ბოროტმოქმედებამ ფართოდ გაიშალა ფესვები. ს. ალავერდოვმა, როგორც თვითმმართველობის რევიზორი ვრცელი მოხსენება შეადგინა ქალაქის მილიციის მოღვაწეობაზე, სადაც გაშუქებული იყო მილიციის ბოროტმოქმედების ბევრი მაგალითები. „სოციალისტმა“ კაჩხიძემა გაიგო, რომ გამოძევადებული იყო ბოლშევიკი და რეაბილიტაციისთვის მიმართა იოლ საშუალებას. მან იწყო მისი მტკიცება, რომ მოხსენება იყო არც შეტი არც ნაკლები, თუ არ პარტიული ბრძოლის მეთოდი და თითქმის ალავერდოვი პოლიტიკური ბრძოლის საბაზით სახელს უტეხდეს კაჩხიძის სამილიციო აპარატს. შედეგად ის მოჰყვა, რომ ს. ალავერდოვმა მეტეხში ამოჰყო თავი.

როცა მისი დაპატიმრების ამბავი გავიგე, მე გავეშურე მის სანახავედ მეტეხში, თან წაიღე სურსათი. მან გადმომიცა, რომ დაპატიმრებულ ბოლშევიკებს გამოუტანდებიათ შიმშილობა, რადგანაც რამოდენიმე თვის წინად დაპატიმრებულ ბოლშევიკებსათვის არავითარი ბრალდება არ ყოფილა წაყენებული და არც ფიქრობდა მთავრობა ბრალდების წაყენებას. იქვე მან მიაშო, რომ თუ ასე არ მოიქცეოდა „სოციალისტი“ კაჩხიძე, ძნელი იქნებოდა მისი განთავსება მოღვაწეობის დაფარვაო. რადგანაც ბოლშევიკები შიმშილობდნენ ჩემ შიერ მიტანილი სურსათი მან სისხლის სამართლის დამნაშავეებს გადასცა. მიუხედავად შიმშილობისა ამხ. ალავერდოვი გაფაციცებით აღევნებდა თვალყურს პოლიტიკურ ამბებს, განსაკუთრებით მას ინტერესებდა რუსეთის სამოქალაქო ომის ვითარება.

ტფილისში ამხ. ალავერდოვი მე ვინახულე ავჯიხტომში; ეს ის დრო იყო, როცა ქართველი მენშევიკები ეფარებოდნენ რა სოციალისტურ ფრაზელოგიას, დაივიწყეს პროლეტარიატის ინტერესები და აშენე-

ბდენ საკუთარ ნაციონალურ სახელ-
მწიფოს მეორე ინტერნაციონალის
მფარველობით. ეორდანი - რამიშ-
ვილის ნაციონალურმა პოლიტიკამ
და მათმა აზკარა მტრობამ საბჭოთა
ხელისუფლებისადმი მათ ჩამოაშორა
სოციალ - დემოკრატების ჯგუფი
არმაკ ზურაბოვის მეთაურობით. ამ
ჯგუფმა შეიგნო, თუ როგორ დახურ-
დავდა კლასთა ბრძოლა ა-კავკასიაში
მენშევიკების მიერ ბურჟუაზიის ინ-
ტერესების დაცვით. ამ ჯგუფს შემ-
დეში ეწოდა ინტერნაციონალისტუ-
ბის სოც. დემოკრატიული ჯგუფი, ეს
ჯგუფი მძიმე და შეურიგებელ ბრძო-
ლას აწარმოებდა ალვირწახსნილ
ნაციონალიზმის წინააღმდეგ და იცა-
ვდა საბჭოთა ხელისუფლებას. ამ
ჯგუფმა მე გამაგზავნა ჩამუშაოდ
ერევანში იქ არსებულ ინტერნაცი-
ონალისტების ჯგუფში.

როცა 1918 წლის სექტემბერში
ერევანში მივედი იქ ისევ ბატონობდა
ხალი - ფაშა და თურქეთის საზო-
გარი ენშიაძისა და კამარლოუმდე
მოდოდა ე. ი. 30 ვერსტის მოშორე-
ბით სომხეთის დედა ქალაქ ერევნი-
დან. სომხეთი აუტანელ გაჭირვე-
ბულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა.
ისეთი ორგანიზაციები ჯერ კიდევ
არ არსებობდნენ, რომელთაც შეეძ-
ლოთ ქვეყნისათვის დახმარების აღ-
მოჩენა. სომხეთი მაღზერისტებისა და
„ხაბაპეტების“ ხელში იყო, ესენი
არავის არავითარ ანგარიშს არ უწყე-
ვდნენ. ისინი ემორჩილებოდნენ მხო-
ლოდ მათზე ზემდგომ ორგანოებს.
ისეთი პირები რომელთა ხელშიაც
იყო მთელი ძალა - უფლება — იყ-
ვნენ — არამ-ფაშა, დრო, რუბენი და
სხ. ქვეყნის მართვა - გამგეობისათვის
შექმნილი იყო ეგრედწოდებული
„სომხეთის საბჭო“, ეს საბჭო შექმნი-
ლი იყო პარტიტულ საფუძველზე
პოლიტიკური პარტიების და მუსუ-
ლმანების წარმომადგენელთაგან. ხე-
ლმძღვანელი როლი ეკუთვნოდა, რა
თქმა უნდა, დაშნაკელებს, რეგორც
უძლიერეს პარტიას სომხეთში. ან

უმაღლეს ორგანოს სომხეთში : რ
მაღზევებოდა არავითარი აკტორი-
ტეტი; ფაქტურად გაბატონებული
იყო დაშნაკელების ჯგუფი თავისი
მაღზერისტების საშეაღებით. ერევა-
ნში მისგლისთანავე მე სოც. დემ. ინ-
ტერნაციონალისტების მიერ გაგზავ-
ნილ ვიქენ „სომხეთის საბჭოში“. 23
კვირის შემდეგ ჩემი ერევანში მოე-
ლის დღიდან ერთხელ ჩემთან ოთახ-
ში მოულოდნელად შემოვიდა ს.
ალავერდოვი. მან მიაშბო, რომ საქა-
რთველში რამიშვილს გაეძლიერე-
ბია ბოლშევიკების დევნა, რომ მათ
დღიხანს აწერებდა ციხეში საქმის
გამოუძიებლად. დაპატიმრებული
ბოლშევიკები ბ. მდივანის და ალა-
ვერდოვის მეთაურობით მოითხოვდნენ
საქმის სასამართლოში გარჩევას ან
განთავისუფლებას, რამიშვილს დიდ-
ხანს არ გაუცია პასუხი, მაგრამ და-
ქინებული მოთხოვნისა და შიმში-
ლობის გამოცხადების შემდეგ მან
გადასწყვიტა გადასახლება ისინი
საქართველოს საზღვრებიდან. მდივა-
ნი უნდა წასულიყო კავკაზში, ალა-
ვერდოვი კი მოვიდა სომხეთში.

ის მალე დაინტერესდა ქვეყნის
პოლიტიკური და ეკონომიური მდგო-
მარეობით. დაშნაკურ სომხეთს მაშინ
თითქმის არავითარი კავშირი არ
ჰქონია გარეშე ქვეყანასთან. სომხე-
თი იმ დროს შემოფარგლული იყო
ქალ. ერევნისა და ენშიაძის გარშე-
მო და თითქმის გამოსავალი არ
ჰქონდა; რკინის გზის მოძრაობა ერე-
ვან - ტფილისის შორის შეწყვეტილი
იყო. შემთხვევით მოსულ მატარებ-
ლებს არავითარი ნუგეში არ მოჰქო-
ნოდა მოსახლეობისათვის. დილობით
ათობით დაითვლიდით ქუჩებში და-
ყრილ მკვდრებს. ქალაქის კედლებში,
ბაღებში და ნაციონალისტურ ბრძო-
ლებს დროს თავშეფარებული გლე-
ხი უსიტყვოთ ემორჩილებოდა თავის
ტრადიკულ ბედს. სასიკვდილოთ გა-
მზადებულ ხალხს თავისი მსხვერ-
პლი მიჰქონდა დაშნაკური პოლიტი-
კის საკუთხეველზე. ქალაქის თვით-

მართებლობა ვერ ასწრებდა ერთი
ღამის განმავლობაში დახოცილობა
გვამების აკრეფა - დამაარხვას. ერ-
თხელ დილით, როცა მე და ალავერ-
დოვი მივეჩქარებოდით სანუშაოზე,
მან გააღო რა ჩვენი ოთახის კარები—
შეშინებული უკან შემობრუნდა;
ჩვენი ოთახის კარის წინ ეგდო ლო-
წმინდელი ლტოლვილი, რომელიც
ამით აქ თავშესაფარს ეძებდა. ხალ-
ხისათვის საჭირო იყო პური, საზრ-
დო, შრომა, მაგრამ არავინ მას ამ
შირე არ ეხმარებოდა. ბევრ ალაგას
დამნაკური ხელისუფლება იმის უტ-
ყვი მოწამე იყო, თუ როგორ მასიუ-
რად ილუბებოდნ სომხეთის მშრომე-
ლი მასები, მათ შეეძლოთ ახლა და-
ჩქმუნებულიყვნენ და თვალსაჩინო
გამხადარიყო, თუ რა შედეგი გამოი-
დო მათმა უაზრო და ავანტიურისტუ-
ლმა პოლიტიკამ. ამნაირივე სურათი
იყო მაზრებში და რაიონებში; ვისაც
მოეპოვებოდა სურსათის მარაგი, მას
იდეე შეეძლო ცხოვრება, ვისაც კი
რადიკალი ჰქონდა, მისი საქმე წასული
იყო. არავის არ შეეძლო სასიკვდი-
ლოთ გამხადებული ხალხის დახსნა:
არც უფში. ექმიანობის, სადაც რა-
მდენიმე ათი ათასი ლტოლვილი იმ-
ყოფებოდა, არც „ვანის ვიზის“
არამ - ფაშას, არც მტრიალა ავარო-
ნიამს, რომელიც იმ დღეებში პარო-
ში გაემგზავრა, რათა ვერსალში გა-
ყოფის დროს გამარჯვებული იმპე-
რიალისტებისაგან მიეღო „მოხილანი
ზღვიდან ზღვიდან გახუფილი სომ-
ხეთი“. ამნაირმა მდგომარეობამ მთა-
ქრობა აიძულა დავიარება უზრუნ-
ველყოფის სამინისტრო; ერთხელ ხა-
რისოვმა, როგორც უზრუნველყოფის
მინისტრმა მოიწვია ფართო თათბი-
რი ლტოლვილთა საკითხების შესა-
ხებ. ამ დროს ს. ალავერდოვი უკვე სა
მუშაობაზე იყო და თავისი სურვი-
ლით უნდა გამგზავრებულიყო იდრი-
რის რაიონში ლტოლვილების დასა-
სახლებლად. რომელთაც თურქების
წასვლის შემდეგ შეეძლოთ დაბრუ-
ნება თავიანთ სახლ-კარში..

ამ თათბირზე მოწვეული იყვნენ
უწყებათა, საზოგადოებრივი ორგანი-
ზაციათა, ჯგუფთა წარმომადგენლე-
ბი და მუშაკნი ლტოლვილთა საქმე-
ზე. თათბირს თავმჯდომარე ხატი-
ნოვა წინადადება შეიტანა, მიემარ-
თად მოწოდებით ყველა ორგანიზა-
ციებისათვის გაეწიათ დახმარება იმ
ხალხისათვის, რომლებიც შიმშილით
ნადგურდებოდა. ამ საკითხზე სიტყვა
აიღო ს. ალავერდოვმა. პირველად
ის შეჩერდა იმაზე, რომ დიდათ გა-
ძლიერებულია ძარცვა - გლეჯა —
სპეკულიაცია. ვაჭრები და სპეკულია-
ნტები ყიდულობენ დიდძალ ხორ-
ბალს და პირუტყვს; იმათ აქვთ ფუ-
ლები და ყიდულობენ მომავლად,
ლტოლვილთაგან უკან-სკნელ ძრო-
ხას, ცხვარს და სხვადასხვა საოჯახო
ნივთებს. ხალხის მთელი ქონება გა-
დადის სპეკულიანტების ხელში. სო-
ფლად გლეხს ურთ რომარა პურზე
ჰყიდის თავის კუთვნილ მიწას, რაც
კულაკს უფარდება ხელში. ამნაირი
უბედურების დროს ხალხისათვის სა-
ჭიროა დახმარება არა მოწოდებით,
არამედ უფრო რეალური ზომებით;
უპირველესად საჭიროა ყოველგვარი
სპეკულიაციის აღმოფხვრა, უნდა ჩა-
მოერთვას სპეკულიანტებს მთელი
ხორბალი და საქონელი და დაურიგ-
დეს ლტოლვილთ სესხის სახით; უა-
მისოდ არავითარი მოწოდება, რა-
გინდ მხატვრულად არ იყოს ის და-
წერილი. საქმეს არ უშველის, მაგრამ
არც ეს ზომა გამოიღებს ნაყოფს, თუ
არ იქნა დამყარებული საერთო ნა-
ციონალური ზავი, ამიტომ საჭიროა
ძირიანად შეიცვალოს საშინაო პო-
ლიტიკა და უნდა ბოლო მოეღოს არა
სომეხი ხალხის ერთი ნაწილის განა-
დგურებას. განა შეეძლო ქამელეონ
ხატისოვს —კერძო მესაკუთრეთა ამ
ყურბოქრილ მონას და დამნაკთა
აგენტებს ყურით ელოთ ბოლშევი-
კის სიტყვები. ისინი დაქმაცყოფილ-
დნ მოწოდების გამოშვებით ხალხი-
სადში და ამბ. ალავერდოვის წინადა-

დება დარჩა“ ხმად შლაღადებულიად უდაბნოსა შინა“.

მოწოდების გამოშვების შემდეგ ყველაფერი ძველებურად დარჩა. გადამყიდვლები და საეკულიანტები მთავრობის აგენტების თვალწინ და ზოგჯერ მათთან ერთად უმნიშვნელო ფასებში ყიდულობდნენ საქონელს, საოჯახო საგნებს, ხალიჩებს და სხვ. ბევრი ცნობილი დამწაკელი ყიდდა - გაყიდვით იყო გართული, მათ ხელი მიჰყევს კომერციულ საქმეს, გახსნეს კანტორები და იწყეს მომთაბეზრებელი ხალხის ქონების თავიანთ ხელში თავის მოყრა.

ასეთ შიშიმ მომენტში, როცა ხალხი საერთო უბედურებაში იყო ჩაყარბნილი, ამხ. ალავერდოვი ვერ დარჩებოდა გულგრილი მაყურებელი. მან გადაწყვიტა გამეზავრებლიყო იგდირში და ერშიაძინში. თავმოყრილი ლტოლვილთა მასა უკანვე, თავის საცხოვრებელ რაიონებისაკენ დაიძრა. ბევრი ლტოლვილი გზაში იხოცებოდა. საქირი იყო ისეთი ხალხი, რომლებიც პირადი გამდიდრების გარეშე, ხელმძღვანელობას გაუწევდნენ ლტოლვილთა დასახლებას. ამხ. ალავერდოვი ერთი პირველთაგანი იყო, რომელმაც ყოველად უანგაროდ ხელი მოჰქიდა ამ საქმეს. თუმცა მან არ იცოდა ადგილობრივი ენა, მაგრამ მაღე შესძლო რაიონებში სასურსათო საქმის მოწესრიგება, გახსნა საცეები პუნქტები და სხ. მუშაობის პირობები იმდენად მძიმე იყო, რომ ის ავად გახდა პარტახტიანი სახადით. რაიონში არ მოიპოვებოდა არც ექიმი, არც საავადმყოფო, არც მოწყალეების და. მეტის მეტად ძნელ პირობებში მყოფი ის შველას ელოდა გარედან.

გავიგე თუ არა ამხ. ალავერდოვის შესახებ, მე მაშინვე გავეზავნე ექიმი და საქირი წამლები და ერთი თვის შემდეგ, 1919 წლის თებერვალში ამხ. ალავერდოვი დაბრუნდა ერევანში. ამხ. ალავერდოვს, მისივე გადმოცემით, იგდირის რაიონში ბევრი რამ ემაწავლა; ერთი მხრით ის ახლოს გა-

ეცნო მოსახლეობის საქირიებებს, მეორე მხრით მას ფართო შესაძლებლობა ჰქონდა თვალყური ედევნებია გაბატონებულ პარტიის და მთავრობის აპარატში მომქმედებელი ხალხის ზნე-ჩვეულებისათვის. ფაქტურად მთელი რაიონი მოხალისე გენერალის დროს და მისი დამქაშების ხელში იყო. ამ რაიონში იყო რამოდენიმე თურქთა სოფელი. ყველა ის სოფლებიც აოხრებული იყო და მოითხოვდნენ მთავრობის დახმარებას, მაგრამ დახმარების აღმოჩენა აკრძალული იყო; დროს მომხრეები გატაცებული იყვნენ სპეკულიაციითა და ძარცვით. ხელისუფლება ერთნაირად არ უყურებდა სხვადასხვა ეროვნებებს. მაგ. თურქთა რაიონში არ ყოფილა არც ერთი მილიციონერი — თურქი. ყველა თურქები მიჩნეული იყვნენ საუკვეო პირებათ. საქმით იყო იგდირში მიღებული შთაბეჭდილება სომხეთის მამინდელი მდგომარეობის საერთო დასახსიათებლად.

იგდირიდან დაბრუნების შემდეგ ამხ. ალავერდოვი ერთი კვირა დარჩა ჩემთან და ანალიგიურ საქმეზედვე გამგზავრა კურდუქულის რაიონში. მან იქ გაატარა 2-3 თვე; აქ ის პირადად იხილავდა გაჭირვებულ პირთა სიას და მხოლოდ მაშინ აძლევდა ფქვილსა და სურსათის მიცემის ნებართვას, როცა არავითარი ეჭვი აღარ იყო, რომ მას საქმე ჰქონდა დატაკთან. მხოლოდ უკიდურესად გაჭირვებულთა შეცდომით ამხ. ალავერდოვისადან დახმარების მიღება. კურდუქულის რაიონში მაშინ მუშაობდა ამხ. ალავერდოვის ნაცნობი, რომელიც შეეცადა მიეღო ალავერდოვის საშუალებით ფქვილი, მაგრამ ვერ მოახერხა. ფქვილი და სურსათი გლეხებისათვის, ლტოლვილებისათვის მაქვს მე გადმოცემული და არა გამოამოძიებლებისათვის. ივლისის გასულს ამხ. ალავერდოვმა იქ დაამთავრა თავისი მისია და დაბრუნდა ერევანში, სადაც დარჩა ვიდრე მას დაწმაცებული დახვეტდნენ.

ამ ხანებში დამნაყოფი სომხეთის მესვეურები ყოველ ღონეს ხმარობდნენ, რომ განემტკიცებიათ თავიანთი როგორც შინაური, ისე საგარეო მდგომარეობა. ისინი ცდილობდნენ სომხეთში უცხო კაპიტალის მოზიდვას. ამ მიზნით მათ რამოდენიმე თვით შეადგინეს კოალიციური მთავრობა სომხური კადეტთა პარტიის (სომხური სახალხო პარტია) მონაწილეობით.

საგარეო პოლიტიკაში დამნაყოფი ხელმძღვანელობდნენ ანტანტის, განსაკუთრებით ინგლისის მითითებით. დამნაყოფი პრესა ამტკცებდა, რომ ვერსალში ოთხთა საბჭო და შემდეგ ათთა საბჭო არა თუ თანაუგრძნობს მთლიანი გახუფაველი სომხეთის შექმნას, არამედ ამ მიმართულებით გააღვივებულია რევალური ნაბიჯები. რამდენიმე თვის განმავლობაში სომხეთის მცხოვრებნი დაჰიმულ მდგომარეობაში იმყოფებოდნენ ანტანტის გადაწყვეტილებით.

მიუხედავად ამისა ქვეყნის ფაქტიური მდგომარეობა უკეთესისაკენ არ შეცვლილა. შიმშილი, გაჭირვება, უმუშევრობა, ყველაფერს ანადგურებდა. კაპიტალისტები, სომხებიც კი, რომლებიც საერთოდ „კანონიერებისა და წესიერების“ მომხრენი არიან სომხეთში მოსვლაზე არ ჩქარობდნენ. იმელი ანტანტაზე, როგორც მხსნელზე, გაქრა. ვილსონის მალაშა იდეებმა და მისმა პრეზიუმ-ერთა ლიგამ — არაფერი რევალური არ გააყვით სომხეთისათვის. ერთად ერთი, რაც მიიღო სომხეთმა, ეს იყო ამერიკელი ფქელი და შედეგად უფრო რადიკალური წინგებში ჩაწერილია, როგორც სომხეთის ვალი, რომელიც უნდა გადაუხადოს ამერიკას.

მცხოვრებთა ეკონომიური მდგომარეობა არსებითად ოდნავადაც არ შეცვლილა. სამასი ათასი ლტოლელი თუმცა დასახლდა სხვადასხვა რაიონებში, მაგრამ რადგანაც არ მოეპოვებოდა სურსათი, სათესლე მასალა,

სულადი და უსულო ინვენტარი, ეს ხალხი იმყოფებოდა ნახევრად შიმშირ მდგომარეობაში. იყო შემთხვევა, როცა ქუთაზე შემცდარმა დედამ მავკულში, შესჰამა თავისი შვილი. ერეგანში კი მემიანიბი და ბალის პატრონები განაგრძობდნენ ძველებურად ლაოად ცხოვრებას, მათ სრულიად დაავიწყდათ ხატისოვის მოწოდების შესახებ. ასევე იქცეოდნენ ქვეყნის ბატონ-პატრონი — მთუწერისტები. ისინი მთელ დროს ატარებდნენ ვართობაში და ქეიფში.

დადგა ზანგიბაზარის და ვედიბაზარის დღეები. დაიწყო დამნაყოფების გალაშქრება თურქებით დასახლებული რაიონების წინააღმდეგ. 20-25 ვერსის მოშორებით ერევნიდან შეიქმნა ნამდვილი ფრონტი.

„გახუფაველ, მთლიანი სომხეთის“ იდეა, განსაკუთრებით მისი რეალისაცაა არაფერს კარგს არ უქადდა სომხეთში მცხოვრებ მუსულმანებს; ამას ისინი ყოველდღე გრძნობდნენ. იმათ კარგად იცოდნენ, რომ ამ იდეის განხორციელებასთან ერთად არც ერთი მუსულმანი ცოცხალი არ დარჩებოდა.

უდგებოდნენ რა ყოველ საკითხს ნაციონალური თვალსაზრისით დამნაყოფები მტკიცით ატარებდნენ მუსულმანების სრულიად მოსობა-განადგურების ხაზს. პარტიის ისეთი მეთაურები, როგორც რუბენ-ფაშა, აგაბალიანი — ხშირად თითონ ხელმძღვანელობდნენ თურქული რაიონების მოსობა-განადგურებას. დაშნაკელთა სინარულს სახეობი არ ჰქონია, როცა მათ სძლიეს ვედიბაზარის და ზანგიბაზარის თურქებს. ქალაქი აივსო „ფრონტის გმირებით“, რომელნიც შეუდგნენ ქეიფსა და ლოთობას. არავის არ შეეძლო ამ საძაგელი ვაქებახალის აღკვეთა.

ერთ დღეს მე და ამხ. ალავერდოვი სასადილოში შევედით. დარბაზში სიცილი, ხმაურობა იყო, ქეიფობდნენ. ერთს კუთხეში თავი მოეყარა ჯგუფის ცნობილი „ჩეტნიკის“ ამაზასპის მე-

თაურობით. ღვინო მდინარესავით იღვრებოდა ჩვენ დაენაყრდით და დავუძახეთ მოსამსახურეს, რომ ანგარიში გააოქსოვრებია, მაგრამ მოსამსახურემ უარი განაცხადა ფულის მიღებაზე იმ მოტივით, რომ ჩვენ მაგიერ ამზასპს გადაეხადა, რომ ის გვპატივებდა. მხოლოდ მაშინ მივხვდით, რომ აქ ქეიფობა გაჩაღებული იყო „სამხედრო ნადავლის“ ხარჯზე. ამხ. ალავერდოვმა პროტესტი განაცხადა და მოითხოვა, რომ მისგან ფული მიეღოთ. შემინებული მსახური ევედრებოდა მას არაფერი არ ეთქვა გადახდაზე. ალავერდოვი ამხზე არ ეთანხმებოდა და კატეგორიულად მოითხოვდა მიეღოთ ფული. ამასთანავე ამხ. ალავერდოვმა ხმა-მალლა წამოიძახა, რომ ის ნებას არ მისცემს მის მაგივრად ფული გადაიხდოს იმათ, ვინც მეზობელი ხალხი გაძარცვა. საბედნიეროთ ეს სიტყვები (რუსულად წარმოთქმული) ხმაურით გამო მოქეიფებებს არ გაუგონიათ და მე შეენიშნე რა, რომ საქმე სერიოზულ ხასიათს ღებულობდა, ხელი გამოვდე მას და გავიყვანე, როცა დამშვილდა ვუთხარი, რომ დიდი საქმეა ამის შემდეგ ცოცხლად გადარჩენა თქო, გაილიმა და სთქვა: „ეს არის ქეიფობა შავი ჭირის დროს“. შემდეგში ამხ. ალავერდოვს უყვარდა იმის მოგონება, თუ როგორ მოხდა ის სტუმრად თავზე ხელაღებულ ამხ. ზპასთან.

1919 წლის თებერვალ-მარტის თვეებამდე სომხეთში ბოლშევიკური ორგანიზაციები არ ყოფილა; იყვნენ თითო-ოროლა ბოლშევიკები. პარტიის მოწყობა და სისტემატიური პარტიული მუშაობა იწყება 1919 წლის მეორე ნახევრიდან. ბევრისათვის უკვე ნათელი ხდებოდა, რომ ჩიხიდან გამოსვლას სომხეთის მშრომელები შესძლებდნენ მხოლოდ გასაბჭოების გზით. უკვე გაისმა პროტესტის ხმა დაშნაყელების პოლიტიკის წინააღმდეგ. უკვე აშკარა შეიქნა, რომ არ შეიძლებოდა ყველა სომხების გაე-

რთიანება „მთლიანი, განუყოფელი სომხეთის“ ლოზუნგის ქვეშ; უკმაყოფილება სულ იზრდებოდა და ფართოდებოდა, ის ეღებოდა მუშებისა და გლეხების ახალ ფენებს. სწორედ ამ პერიოდში სომხეთში საფუძველი ჩაეყარა სომხეთის კომპარტიის კომიტეტს და აქ კასიანთან და მრავლთან ერთად ამხ. ს. ალავერდოვი ხდება კონიტეტის ერთ ცენტრალურ ფიგურად. კონსპირაციის მიზნით, რადგანაც ჩვენი ოთახი პარტიული მუშაობისათვის მოუხერხებელი იყო, ამხ. ალავერდოვი გადადის სხვა ქუჩაზე, რამელსაც ახლა მისი სახელი ქვნი. აქ ის იწყებს შეუსვენებელ არაღეგალურ მუშაობას. ის უკავშირდება რაიონებს, ადგენს დაქსაქსული ნაწილების და ჯგუფებისაგან ორგანიზაციას და ასე ამზადებს ქვეყნის გასაბჭოებას.

მე მახსოვს ამხ. ალავერდოვის საჯარო გამოსვლიდან მხოლოდ ორი — ერთი, ყოფ. სახელმწ. სათათბიროს წევრის არ. ზურაბოვის დასაფლავებაზე, მეორე — პირველ მაისის დემონსტრაციაზე, ამ გამოსვლების პოლიტიკური მნიშვნელობა ნაციონალიზმისა და ავანტიურიზმის დღეებში უდიდესი იყო. თავდაპირველად თითო-ოროლა პირები მოიმძებნებდნენ, რომლებიც არ ურიგდებოდნენ შექმნილ მდგომარეობას და მტრულად იყვნენ განწყობილი დაშნაყელების პოლიტიკისადმი. ამნაირ ჯგუფებს, შექმნილა, ეკუთვნოდა ს.დ. ინტერნაციონალისტების ჯგუფი ზურაბოვის მეთაურობით. არშაკ ზურაბოვი თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებში აშკარად იღვა საბჭოთა პლატფორმაზე და გასაყვირელი არ არის, რომ მის დაკრძალვას ხალხი ბლომად დაესწრო. იქ წარმოთქმულმა სიტყვებმა თავისი რევოლიუციონერობით გააყვირა გაბატონებული „კლიკა“, სოც.-დემ. ინტერნაციონალისტების სახელით მე ვილაპარაკე, ბოლშევიკების სახელით ს. ალავერდოვმა. ამხ. ალავერდოვის სიტყვა ეს

მთელი საბრალმდებლო აქტია, წარდგენილი დაშინებულებისადმი. მან თავისებური სიცხადით ხაზი გაუსვა, რომ სომხეთის მუშა და გლეხი ვერასოდეს ვერ იგრძნობს თავისუფლებას, ვიდრე არ შეიცვლება სახელმწიფო მართველობის სისტემა და არ მოეღება ბოლო ნაციონალურ მთელს. მან მიუთითა, რომ მხოლოდ კლასიურ და არა ნაციონალური პოლიტიკას შეუძლია მისცეს ქვეყანას პური და ზავი. შემდეგ მან დაშინების პოლიტიკა დაუპირდაპირა ზურაბოვის შეხედულებებს და იღებებს, რომელიც (ზურაბოვი) ცხოვრობდა და მოკვდა, როგორც რევოლუციონერი და სოციალისტი, როგორც მუშათა კლასის ინტერესების მოსარჩლე.

ანტი - დაშინებულ განწყობილებათა გაძლიერებას ზურაბოვის დასაფლავებამ დიდად შეუწყო ხელი. სომხების ნაციონალისტები შეტად დაღონდნენ. ზურაბოვის დასაფლავების შემდეგ, რითხელ შეხვედრისას რუბენ ფაშამ (მისის აჯანყების მომავალმა ჯალათმა) მითხრა: „ჩვენ ვაფასებდით რა გარდაცვალებულ პოლიტიკურ მოღვაწეს. დავესწარიტ ვასვენებას, მაგრამ უკმაყოფილონი ვართ იმით, რომ იქ ბევრი ითქვა ანტი - სახელმწიფოებრივი.

ზურაბოვის დაკრძალვა იმ პერიოდში მოხდა, როცა დაშინებულება გააჩაღეს ბოლშევიკების დევნა. მათთვის ნათელი შეიქნა, რომ ყველაზე უფრო საშიში მტერი მათთვის ბოლშევიკები იყვნენ. ბოლშევიკების სახელის გასატეხად იწყეს პრესაში პროვოკაციული წერილების ბეჭედა. ოფიციალურ „არაჰ“-ში მარტში მოთხრობულ მეთაურში სწერდნენ: „უკანასკნელ ხანებში იტტიხატ — ბოლშევიკური ყურადღება მიმართულია სომხეთის შინაური ცხოვრების საკითხებზე; გაშვებული ბოლშევიკების აგენტები, რომელთაც იმედი დაჰყარეს სომხის მშრომელ მასებში გავლენის მოსპობისა, ახლა თავიანთ

იმედებს თურქეთის იტტიხადისტებზე აყარებდნენ და მათი საშეაღებოთ სურთ აფეთქონ სომხეთის დამოუკიდებლობა; ჩვენ დანადგელებით ვიცით, რომ სომხეთის დამოუკიდებლობის აფეთქება ბოლშევიკებს სურთ თურქების დახმარებით... ლორის ნეიტრალურ ხაზში შეგროვილი არიან თურქებისა და ბოლშევიკების მოღვაწენი, რომელთაც მზადება აქვთ იმის შესახებ, თუ როგორ მოსპონ საქართველოს და სომხეთის დამოუკიდებლობა“. ნეიტრალური ხაზის დამინისტრაცია ამოდ ცდილობდა დამტკიცებია, რომ ამ ტარიტორიაზე არაერთი ბოლშევიკური და თურქთა აგენტები არ ყოფილან. დაშინებულების ორგანო მაინც თავისას განაგრძობდა, ეს წერილი მე გავაცანი ამა. ალავერდოვს, მასში წერილმა ზიზლი გამოიწვია — იქ ყველაფერი სიჭრუეა; გარდა იმისა, რომ ბოლშევიკებს მართლაც სურთ აფეთქონ დაშინებული სომხეთი, მაგრამ არა თურქების დახმარებით, არამედ თვით სომხის ხალხის საშეაღებოთ. დაშინებებს, რა თქმა უნდა, არაფერი სჯეროდათ იმისი, რასაც თითონ სწერდნენ. ამით ისინი უსინიანდენ სომხის მშრომელ ხალხს იმ ორგანიზაციას, რომელსაც ისტორიული აუცილებლობით უნდა დაემხო დაშინება კერები.

ზურაბოვის დაკრძალვა დაშინების საწინააღმდეგო დიდ დემონსტრაციად გადაიქცა. მიუხედავად იმისა, რომ დაშინებულები სასტიკად სდევნიდნენ ბოლშევიკებს, მიმართავდნენ პროვოკაციას. ბოლშევიკური მოძრაობა მაინც ფართოვდებოდა და ღრმავდებოდა. ბევრისთვის და თვით დაშინებისათვის ნათელი შეიქნა, რომ არ შეიძლებოდა ყველა სომხების გაერთიანება ერთი უაზრო და ავანტურისტულ ლოზუნგის — „მთლიანი, განუყოფელი სომხეთი“ — ქვეშ. მათ უნდა სკოდნოდა; რომ იმ ეკონომიურ პირობებში, რომელშიაც იმყოფებოდა სომხის მუშა და

გლები, კლასიური ბრძოლა აუცილებლად უნდა გაძლიერებულიყო.

მუშები და გლეხები თვალნათლივ დარწმუნდნენ, რომ დაშნაკელების მიერ დასახული გზით ისინი ვერასოდეს ვერ დაიცავდნენ და დიკმაყოფილებდნენ თავიანთ ინტერესებს იმათ თავიანთი კლასიური ალლოთი უკვე იწყეს ამის შეგნება, შრომის ნამდვილ განთავისუფლება და საერთო ნაციონალური ზავის ჩამოყდება შესაძლებელი იყო მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებით. ყველაფერი ეს დადასტურდა მაისის დღეებში.

მაისის დღეების წინ ბოლშევიკები დიდ მზადებას ეწყოდნენ ერევანში. გარაჟის მუშები დიდი დემონსტრაციისათვის ემზადებოდნენ. მთავრობის აგენტები, კალატარიანის აგენტები ყველგან დაძვრებოდნენ და თვალყურს ადევნებდნენ ბოლშევიკების მუშაობას. და როგორც კი გაიგეს დაშნაკელებმა, რომ ბოლშევიკები ემზადებიან 1- მაისისთვისო, მათაც გადასწყვიტეს მონაწილეობის მიღება ამ დღესასწაულში. შედეგად მივიღეთ საინტერესო ისტორიული კურიოზი: პირველ მაისობის მთელი - აზრი სიტყვების უმეტესობა, რაც ამ დღეს იქნა წარმოქმნილი: დაბოლოს, ორგანიზაციულად მოწყობილი მსვლელობა ბოლშევიკებისა წითელი დროშებით მთელ ქალაქში მიმართული იყო დაშნაკების პოლიტიკის წინააღმდეგ. მუშები, ხელოსნები, მოსამსახურენი გამოცხადდნენ პირველ მაისს, რომ დემონსტრაციულად გამოეთქვათ უცხოყოფილება მთავრობისა და ხელმძღვანელ პარტიის მუშაობით და ასეთ დამონსტრაციაში მონაწილეობს არა მარტო პარტია რაშნაკუტუთუნი, არამედ მთავრობაც.

დაშნაკელები ყოვლითის განთქმული იყვნენ პოლიტიკური ქამენგოლობით და ისინი ამ ეპოქა აყუთებთ დარჩენ: იმავე გაზეთი „არაჩ“-ში დაბეჭდილი იყო მისალმება 1 მაისისთ-

ვის სომხეთის მთავრობისაგან; მაისის დღესასწაულის შემდეგ მოწყობილი დევნა ბოლშევიკებისა, მათი დაპატიმრება, გადასახლება და სხ. საუკეთესო მაჩვენებელი იყო იმისი, თუ რანდნათ გულწრფელი იყო თავის მისალმებაში. აი ეს მისალმება: „სომხეთის მთავრობა — ხელმძღვანელი იმ ხალხისა, რომელიც ათეული წლების განმავლობაში ღვრიდა სისხლს და აურაცხელი მსხვერპლი მოჰქონდა თავის სალამს უძღვნის სომხეთის მუშებსა და გლეხებს 1 მაისის დღესასწაულის გამოსა და უსურვეს, რომ ადრე დამდგარიყოს ძმობის, თავისუფლების და თანასწორობის დღე და განხორციელებულიყოს მთელი ქვეყნის მშრომელთა თანხმობა. გაუმარჯოს დამოუკიდებელი სომხეთის მშრომელთ“.

მიუხედავად ამ მისალმებისა, რომელიც მიძღვნილი იყო მუშებისა და მშრომელებისადმი დაშნაკელებმა პირველ მაისის შემდეგ იგივე მუშები და გლეხები ჩაჰყარეს ციხეებში, დახვრიტეს საქმის გამოუძიებლად და სამართლოს გარეშე.

თავის საპირველმაისო გამოსვლის დროს ალაერდოგმა გამოაშჰარაგა დაშნაკელების პოლიტიკის მთელი არსი და სათანადოდ შეაფასა ის. აღნიშნა, რომ საგარეო პოლიტიკაში ეს პარტია ბრძოდ ემორჩილება იმპერიალისტებს და რომ „მთლიანი და განუყოფელი სომხეთის შექმნა ზღვიდან ზღვამდე“ არის სწავა არაფერი თუ არა შეთქმულება მშრომელ სომხების წინააღმდეგ, რომელთაც დაშნაკელები ათეული წლების განმავლობაში მიერეკებდნენ ერთა შორის ბრძოლისა და ელტისაკენ. შემდეგ ის შეჩერდა იმ კავშირზე, რომელიც არსებობდა მეფის გინერალ დენიკინსა და დაშნაკელებს შორის. აქ მან აღნიშნა, რომ დაშნაკელები მონარქისტები დენიკინის ნების თანახმად ემზადებიან საბჭოთა ხელისუფლების საწინააღმდეგო ბრძოლისათვის და წარმოადგენენ კონტრარევო-

ლიუციის დასაყრდენს, როცა შინაურ პოლიტიკაზე გადავიდა, აღნიშნა, რომ დაშნაკელები მთელი თავიანთი მოღვაწეობის მანძილზე იჩენენ ზოოლოგიურ შოვინიზმს სხვა ეროვნებათა მიმართ.

შან მოიყვანა სომეხ - თათართა შეტაკების მაგალითები, სომხეთ-საქართველოს ომი, შეგნო იმას, თუ რას აკეთებდნენ დაშნაკელები ყარაბაში, ზანგიბაზარში, ყარსის ოლქში, სადაც სომხის და თათრის გლეხობა დაშნაკელების და მუსავატელების მეთაურობით ერთმანეთს უღერდა. აქ მან გამოაშკარავა დაშნაკელების გამყიდველი როლი და მოუწოდა მშრომელთა გაერთიანებულიყვნენ ბოლშევიკების ჟარმემო, რომელიც შესძლებდა ბოლოს მოღებას სომხის ერის მშრომელთა ტრაგედიისათვის.

ალავერდოვის სიტყვამ დამსწრეებზე ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა. დემონსტრანტების მასა, განსაკუთრებით საბარგო ავტომობილზე მოთავსებული ჯგუფი, აშკარად თანაუგრძნობდა ორატორს და გაიძახოდა: ძირს დაშნაკელების პარტია“.

პირველ მაისის დემონსტრაციაზე გამოვიდნენ თითქმის ყველა პოლიტიკური ორგანიზაციების წარმომადგენლები, სოც.-დემ. ინტერნაციონალისტების სახელით მე ვილაპარაკე. მე ვთქვი, რომ სომხეთის მშრომელნი განთავისუფლდებიან მაშინ, როცა დაშნაკელების პარტია სინამდვილეში აღგვილი იქნება და მშრომელნი გაერთიანდებიან მესამე ინტერნაციონალის წითელი დროშის ქვეშ; პროვოკაციებიდან ილაპარაკე ერთმა უპარტიო მუშამ, რომელმაც აგრეთვე მკაცრად გააკრიტიკა დაშნაკელები. ქართველ მენშევიკებსა და დაშნაკელებს სურდათ რა ამ დღეს მოეხდინათ საერთო ნაციონალური სოლიდარობის დემონსტრაცია, ტრიბუნაზე გამოიწვიეს სიტყვით ისიდორი რამიშვილი, რომელიც სპეციალურად ამ მიზნით ჩამოვიდა ტფილისიდან ერევანში. მას სიტყვას აწყვე-

ტინებდნენ პროტესტებით; სიტყვა იყო მეტად მშრალი, ოფიციალური და უსიკაცლო. მაგრამ ამ დღეს მოხდა მეტად საყურადღებო პოლიტიკური ამბავი; დაშნაკელების პარტიის ოფიციალური ორატორი, მაშინ სახელმწიფო მოსამსახურეთა კავშირის თავმჯდომარე ავალიანი, რომელიც შემდეგ შევიდა კომუნისტურ პარტიაში, პირველ მაისს გამოვიდა რევოლუციონური სიტყვით; მან აღნიშნა, რომ სომხეთის მუშათა კლასი და გლეხობა აღფრთოვანებით მისვალმებიან აზერბეიჯანის გასაბჭოებას. დაშნაკელები პირველად დაიბნენ; ყველანი მათ ჩამოშორდნენ და ულატეს; მათი წარმომადგენელიც კი წავიდა თავისი პარტიის წინააღმდეგ და გაბედა მისალმებოდა აზერბეიჯანს იმ დროს, როცა პარტიის ბეჭედი ოფანჯანიანი აღფრთოვანში მომხდარ გადატრიალებას ისე ახასიათებდა, როგორც ახალ შეთქმულებას, მიმართულს სომხეთის წინააღმდეგ. მაგრამ დაშნაკელები მალე მოვიდნენ გონს; 3—4 მაისს დაიწყა ბოლშევიკების დაპატიმრება ერევანში. 4 მაისს მე გამჩხრიკეს და წამიყვანეს განსაკუთრებულ განყოფილებაში. ჩხრეკის დროს დაშნაკელების აგენტს ამასპიურს მე დავეუბნე ხელში 34 კაცი სია, რომელნიც უნდა დაეპატიმრებიათ დაუყოვნებლივ. დასაპატიმრებელთა შორის მე წავიკითხე გვარები: ალავერდოვი, მარტიკიანი, შავერდოვი, პანფილოვი, სააკიანი და სხვ. როცა საპრობილეში მიმიყვანეს, იქ მე დამხვდნენ: აშხ, აუშტრინი, სიმბოლიანი, სააკიანი და სხ. სულ 4 კაცი. იქ ჩვენ მეტად ფრთხილად გვეპყრობოდნენ; შეიარაღებული მათეზირისტები ყოველ წამს მზად იყვნენ ჩვენ მოვეკალით, როგორც სამშობლოს მოღალატენი. დაშნაკელების მადებარი ამასპიური იმდენად გათამამდა, რომ შეეცადა გაეგო ჩვენგან ის ადგილი, სადაც იმალეობოდა ალავერდოვი და როცა ჩვენგან მან მიიღო ღირსეული პასუხი, მრისხა-

ნით წამოიძახა: „სულ ერთია, მე მო-
 ენახავ ალავერდოვს და მოვიყვან აქ.
 თუ თქვენ კიდევ დარჩებით აქ“.
 ჩვენ, 14 პატიმარი გაგვზავნეს ახალ
 ბაიანეთის საპრობილეში; გზაში გა-
 მოირკვა, რომ ახალბაიანეთის მახ-
 რაში გლეხობა ბოლშევიკ სარუხა-
 ნიანის მეთაურობით აჯანყებულიყო,
 ამიტომ ჩვენ გაგვზავნეს კუნძულ სე-
 ეანზე, სადაც დაახლოვებით ორი
 თვე პირდაპირ ვმშობილობდით. ამ
 ხანებში ამასპიურმა შესძლო ალავერ-
 დოვის დაპატიმრება და ციხეში მო-
 თავსება. ალავერდოვის დაპატიმრე-
 ბის შემდეგ ამასპიური გაემგზავრა
 თავისი რაზმით თურქი სოფლების გა-
 სანადგურებლად, სადაც ის მოკლულ
 იქნა.

მაისის აჯანყების ჩაქრობის შემ-
 დგ სეეანის კუნძულიდან ჩვენ გა-
 დავიყვანეს ერევნის საპრობილეში.
 სრულიად ახალ პირობებში და სხვა-
 გვარ პოლიტიკურ სიტუაციაში, მე
 ხელ-ახლა შევხვდი ანზ. ალავერდოვს.
 საპრობილეში იმყოფებოდნენ აგრე-
 თვე მაისის აჯანყების ბელადები ლე-
 ნინაკანში — მუსაელიანი, გარიბაჯ-
 ნიანი და სხვ.

მაისის აჯანყებამ ფეხზე დააყენა
 ყველა რანგისა და კატეგორიის დაშ-
 ნაკელები: შინაგან საქმეთა მინისტ-
 რის ს. ტოროსიანის თქმა, რომ ამიე-
 რიდან ყველაზე ბოროტი და საშიში
 მტერი დაშნაკელებისა თურქებთან
 ერთად იქნებიან ბოლშევიკებიო, ფა-
 რთოდ გავრცელდა. ვაზეთი „არაჩი“
 კიდევ უფრო უწყობდა ხელს ისედაც
 გაფრთხილებულ ატმოსფერას; ამავე
 ვაზეთის მე-100 ნომერში ეკითხუ-
 ლობთ: „არავის, ვინც წინააღმდეგია
 სომხეთის დამოუკიდებლობის ჩვენს
 ქვეყანაში თავისუფლად შემოსვლის
 ნება არ უნდა მიეცეს. ჩვენი ქვეყანა
 შიგნით არც ერთი სიტყვა არ უნდა
 ითქვას ისეთი, რაც ჩვენი დამოუკი-
 დებლობის წინააღმდეგ იწებებოდა“.
 ასე ფიქრობდნენ დაშნაკელები. მარ-
 თალია. ამ დღეებში დაშნაკელებმა

გაიმარჯვეს, მაგრამ ეს იყო პირობის
 გამარჯვება.

საპრობილეში ყოფნის დროს ანზ.
 ალავერდოვი არ დარჩენილა გულ-
 გრილი მაყურებელი იმისა, რაც საპ-
 პრობილის კედლებს გარეშე ხედებო-
 და, ციხიდან მან კავშირი გააბა გა-
 რედ მყოფ ამხანაგებთან, — გააჩლა
 მიწერ-მოწერ ტფილისის და ბაქოს
 ამხანაგებთან. ის დაუღალავად მუშა-
 ობდა პოლიტ-პატიმართა შორის.
 რომელთა რაოდენობა მაშინ აღწევდა
 300-მდე. ამით ის არ კმაყოფილდე-
 ბოდა და ხშირად მართავდა პოლი-
 ტიკურ საუბარს სისხლის სამართლის
 დამნაშავეებთან, რომელთაც მეტად
 შეუყვარდათ ანზ. ალავერდოვი. შემ-
 დგ, როცა ჯალათებს ალავერდოვი
 დასახვერტად მიჰყავდათ სისხლის სა-
 ნაოთლის დამნაშავენი მას გმოქემა-
 გენ და არ უნდოდათ მისი ჯალათე-
 ბისთვის გადაცემა.

ალავერდოვს არასოდეს არ მოშო-
 ობია ის აზრი, რომ დაპატიმრებულ-
 ნი ადრე განთავისუფლდებოდნენ; ის
 ზოგჯერ იტყოდა ხოლმე, რომ მოს-
 კოვის მოთხოვნით ყველა პოლიტი-
 კური პატიმრები — ბოლშევიკები გან-
 თავისუფლებული იქნებიან და ისინი
 შექმნიან ბოლშევიკების ჯამსალ და
 გამოცდილ კადრებსო. ის ციხეში ამ
 იმედით ატარებდა დღეებს, მაგრამ
 შექმნილი მდგომარეობით საკითხი
 სხვანაირად გადაიქრა.

ციხიდან მე თავდებობის ქვეშ გა-
 მანთავისუფლეს; თავისუფლების
 დროს უფრო ცუდათ ვგრძნობდი
 თავს ვიდრე ციხეში: დაშნაკელებმა
 ისეთი პირობები შექმნეს, რომ არსად
 გამოჩენა არ შემეძლო. დაიკავეს ჩე-
 მი ოთახი, ნიუთები მიფანტ-მოფან-
 ტეს. ერთ თვეზე მეტი, ვიდრე საგან-
 გებო სასამართლო ჩემს საქმეს გაარ-
 ჩევდა, ვიხეტივალე, ღამეს ვათევდი
 სადაც მოვახერხებდი, — ვიდრე სა-
 განგებო სასამართლომ არ გამაძევა
 სომხეთიდან. ამ დროს მე ხშირად
 ვნახულობდი ამხანაგებს ციხეში.
 ალავერდოვი თავს მხნედ გრძნობდა.

მას ღრმად სწამდა, რომ ბოლშევიკების განთავისუფლების საქმეში ჩიჩერინი ჩაერეოდა.

მაგრამ ამ დროს საშიში ცნობები იქნა მიღებული ზანგზუორიდან; გამოირკვა, რომ იქ ორი დაშნაკელი მოეკლათ თავიანთი პროვოკაციული ნოქმედების გამო. ერევანში არაქან არაფერი იცოდა არც მკვლელობის, მიზეზის, არც იმის შესახებ, თუ რა პირობებში მოხდა მკვლელობა. დაშნაკელები მხოლოდ საბაბს ელოდნენ, აგორდა ახალი ტალღა პროვოკაციისა და ბრალდებისა. ბოლშევიკების წინააღმდეგ. ერთხელ დილით „არაჩ“-ში მე წავიკითხე მოწინავე ასეთი სათაურით: „თვალი თვალის წილ“. მე ვერ შევძელი მისი წაკითხვა დამშვიდებულად. ის თავიდან ბოლომდე გაჟღერებული იყო შურისძიებით და სწყუროდს სიხსოვი. ჩემთვის ნათელი შეიქნა, რომ დაშნაკელები ემზადებოდნენ იმისათვის, რომ გასწორებოდნენ, შური ეძიათ თავდაუცველ ტყვეებზე. მე მყისვე გავეშალე ციხეში ალავერდოვის სანახადად. მე გავაცანი მას წერილის შინაარსი. ჩემი შიში ალავერდოვმა თუმცა ხედველობაში მიიღო, მაგრამ დაბოლოს მაინც განაცხადა, რომ მისი აზრით დაშნაკელები ვერ გაბედავენ ბოლშევიკების დახვერტას და, ალბათ, მაღლე მოსკოვიდან მივიღებთ მოთხოვნას ბოლშევიკების განთავისუფლების შესახებო. მე არაფერი ვიცოდი იმის შესახებ, თუ რა საბუთებზე იყო დამყარებული მისი ცნობები ამ მხრით, ამიტომ ვურჩიე მას ეფიჭრა სხვა ამხანაგებთან ერთად ციხიდან გაქცევაზე.

საქმე ისაა, რომ ალავერდოვს გაქცევის შესახებ არც კი სურდა მოსმენა. ციხეში ის ერთ-ერთი ცენტრალური ფიგურა იყო, ის აერთიანებდა პატიმართ. მცველები მას მტრად პატივისცემით ეპყრობოდნენ.

ზემოთ ხსენებული წერილის დაბეჭდვის რამოდენიმე დღის შემდეგ მე

ხელ - ახლა წავედი ციხეში, მაგრამ ამ ხანად მე იქ არ შემიშვეს. ციხის რეჟიმი, რომელიც ამ დრომდე თავისუფალი იყო, შეცვლილიყო — ნახვა გაუქმდებოდა, პოლიტიკურები ცალკე მყუდით გამოწყვედილი დაკეტულ კამერებში და მათგან გამოყოფილი იყვნენ ალავერდოვი, მუსაელიანი და გარიბჯანიანი, ესენი მოეთავსებოდათ სხვებთან ერთად განსაკუთრებულ კამერაში და ემზადებოდნენ იმათ გასააღდგურებლად. მთელი ციხე გრძნობდა, რომ დაშნაკელები ემზადებოდნენ ბოროტი საქმისათვის, რომ ისინი ფიქრობდნენ ბოლშევიკური მოძრაობის ხელმძღვანელთა დახვერტას. სისტლის სამართლის ტუსალებმა გადასწყვეტეს ხელი შეეშალათ დახვერტისათვის და როცა ჯალათები მივიდნენ ალავერდოვის, მუსაელიანის და გარიბჯანიანის წასაყვანად, პირველად, რადგანც მთელი ციხე წიბაღუდა მათ, ეს ვერ შესძლეს. მოსალოდნელი იყო ციხე გადაქცეულიყო სამხედრო მოქმედების ასპარეზად, მაგრამ ამხანაგებისაგან განშორებული ალავერდოვი, მუსაელიანი და გარიბჯანიანი დარწმუნდნენ რა იმაში, მათი მიზეზით მოსალოდნელი იყო ღელანაშულო ხალხის მასიური ამოწყვეტა თითონ დანებდნენ ჯალათებს.

და ერთს ავესტოს ბნელ ღამეში სომხეთის ბოლშევიკები, მოძრაობის სამი ბელადი დახვერტილი იქნენ დაშნაკელი მაუზერისტების მიერ ერევნის მაზლობლად.

ასე ბოლომდეა ან. სტ. ალავერდოვის ცხოვრება, რაც საყვარელი ილიკონური ენერგიით და მოღვაწეობით, ბოლშევიკური სიმტკიცითა და გმირობით.

საქიროდ მიმავნია აქვე მოვიყვანო ზოგიერთი ცნობები ან. ს. ალავერდოვის ბავშვობის და სტუდენტობის დროინდელი, რაც მისმა ნათესავებმა გააცოცხლეს.

ან. ალავერდოვი დაიბადა ქ. ქუთაისში 1889 წ. ერთს ლარიბ ოჯახში.

მაშა მისი ერთ დროს ბუხპალტრათ მსახურობდა, შემდეგ მსახურობდა აბრეშუმის საქსოვ ქარხანაში, ოჯახში მრავალრიცხოვანი იყო: ოთხი მოზარდილი და ექვთი ბავში. მამას მცირე ზეღუფასი ოჯახს გამოსაკვებათაც არ ჰყოფნიდა. პატარა სტეფანე ხელადედა ამ გაჭირვებას და უსიტყვოდ გადაჰქონდა ის. ფიზიკურად ბავში ჯანსაღი იყო და დიდი მოსწრაფება ჰქონდა სწავლისადმი, მაგრამ რადგანაც მამას არ მოეპოვებოდა საშუალება, ანეტომ მშობლებმა გადასწყვიტეს მისთვის სწავლებიანთ რაიმე ხელობა. შემთხვევით ერთი ქართველი მასწავლებელი ქალი ბავშს ხედება ბავშვების წრეში, მიაქცევს ბავშს ყურადღებას და წინადადებას აძლევს მშობლებს, რომ უსასყიდლოთ მოამზადებდნენ რეალურ სასწავლებლისათვის. ანაირად სტეფანე შევიდა რეალურ

სასწავლებელში, სადაც ის კარგად სწავლობდა. მზიარული, ცელქი, ამასთან საქმის მოყვარული და სერიოზული — აი, როგორი იყო ამხ. სტეფანე ბავშობაში. ჯერ კიდევ რეალურ სასწავლებელში მყოფი სტეფანე 1905 წელს აქტიურ მონაწილეობას ლებულობს მოძრაობაში, რისთვისაც არა ერთხელ უგემია ზურგზე ყაზახების მათრახი. 1907 წელს მან დაამთავრა საშუალო განათლება და შევიდა მოსკოვის კომერციულ ინსტიტუტში; აქ ის მუშაობს სტუდენტების ბოლშევიკურ ორგანიზაციაში, აქტიურ მონაწილეობას ლებულობს ყველა გაფიცვებში, პრობანდას ეწევა მუშათა რაიონებში და 1914 წელს სწავლის დამთავრების შემდეგ მიემგზავრება სარაყიმიში, სადაც იხდის სამხედრო სამსახურს.

ოპანეს ღუგუშიაძე.

როგორ იბრძოდა გურიის მშრომელი გლეხ- კაცობა საბჭოთა ხელისუფლებისათვის

გურიაში 1917 წ. თებერვლის რევოლუციამ, მენშევიკების ბატონობის ხანად გარდაიქცა. მთავრობის შემადგენლობაში შედიოდნენ ვაჭრები, მემამულეები, მღვდლები და სხვ. 1917 წლ. 6 მარტს, როცა არჩეულ იქნა ოზურგეთის სამაზრო აღმასრულებელი კომიტეტი, მასში შედიოდნენ მთელი რიგი ვაჭრებისა და მღვდლებისა, მათ შორის, ცნობილი ვაჭარი აღმასხან კალანდაძე ასეთივე შემადგენლობით იქნა არჩეული სათემო აღმასრულებელი კომიტეტებიც. მაგალითად: ნაგომარში — აღმასრულებელ კომიტეტში მენშევიკებმა დიდოს ოფიცეებით გაიყვანეს ცნობილი ვაჭარი — ჩარჩი ალექსი ნიკოლაიშვილი.

მილიცია შედგენილ იქნა მკლავადისებურ ტიპებისაგან (თავდაზნაურები: ნაკაშიძეები, ქარცივაძეები, ჯაყელები და სხვ.).

მენშევიკებმა, როგორც „სოციალ-გამყიდველებმა“, უარი სთქვეს მემამულეებისაგან მიწების ჩამორთმევაზე (ერთ კომლზე ნორმათ შემოიღეს 18 დესეტინა), გაილაშქრეს 8 საათის სამუშაო დღის წინააღმდეგ. პროფესიონალური — (მაშინ მენშევიკებმა ასოციაცია უწოდეს) — კავშირებას პირველ სამაზრო ყრილობაზე მენშევიკებმა — შილაკაძემ, დოლოძემ, ცხომელიძემ და სხ. გაილაშქრეს 8 საათის სამუშაო დღის წინააღმდეგ. მენშევიკების ყველა ამ საქციელმა გამოიწვია დიდი უკმაყოფილება მშრომელი მასისა, მენშევიკებისა და

მათი დამქაშების მიმართ. გაჩაღდა მკაცრი ბრძოლა ყოფიანა - რამიშვილების პარტიისა (მენშევიკების) და მშრომელი გლეხობას შორის, რომელსაც სათავეში ედგა ბოლშევიკები. ტრიბუნიდან ბრძოლა ხშირად გადიოდა ხელჩართულ ბრძოლაზე და უკანასკნელს კი სცვლიდა ბარაკადები.

1917 წლის გაზაფხულზე, როცა ამხ. ლენინი დაბრუნდა საზღვარ გარეთიდან, მენშევიკებმა გაავრცელეს ქორები, თითქოს ამხ. ლენინი, გერმანიის აგენტია, პროვოკატორია და მისი მიმდევრებიც — ბოლშევიკები ყველა პროვოკატორებია და სხ. მიუხედავად ასეთი საშინელი პროვოკაციისა ბოლშევიკური პარტია ყოველ დღიურად იზრდებოდა, მტკიცდებოდა და ჩვენს რიგებს ემატებოდა ახალ-ახალი ძალები. როცა გენკორნილოვი თავის ჯარით დაიძრა პეტროგრადისაკენ ძალაუფლების დასაპყრობათ, ამ შემთხვევას ბოლშევიკები ხსნიდნენ, როგორც რეაქციის დასაწყისს, მაგრამ მენშევიკები ბოლშევიკების გამო-სვლას უწოდებდნენ პროვოკაციას და ამ რიგად ცდილობდნენ მიეტყმალად მოსალოდნელი საფრთხე და შეენელებიათ მუშებისა და მშრომელი გლეხობის რევოლუციონური განწყობილება. კორლინოვიჩინას და ესერ - მენშევიკთა რეჟიმს ბოლო მოუღო ოქტომბრის დიდმა რევოლუციამ. გამარჯვებულმა პროლეტარიატმა უსუსური ესერ-მენშევიკ-

ბი რკინის ცოცხით მიხვეტა სანაგვეზე.

ამიერ - კავკასიაში, სადაც მავრად ჰქონდა ფეხი გადგმული მენშევიკებს. მუსავატელებს და დაშნაკელებს. ამ წერილ-ბურჟუაზიულმა ავანტიურისტებმა დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს, კედელი აღმართეს „წითელი ოქტომბრის“ წინააღმდეგ და ახით სურდათ გადაეჩინათ „საყვარელი სამშობლო“ — „წითელი საფრთხისაგან“.

მენშევიკების მესვეურებს არა ერთხელ განუცხადებიათ შიტინგებზე: „ოღონდ წითელი საფრთხისაგან ეხსნათ საშობლო და ეშმაკის ბეზიასაც კი დავიმეგობრებთ“. ეს ასეც შეასრულეს: თავიანთი ბატონობის შენარჩუნების მიზნით მოიწვიეს უცხოელი კაპიტალისტების ჯარები და საქართველო გახადეს გერმანიის, ინგლისის, საფრანგეთის და სხ. იმპერიალისტების სათარეშოდ. ვის არ ახსოვს ინგლისისა და გერმანიის ოფიცრების ათასგვარი უმსგავსოებანი: (ცემა - ტყემა, ქალების შეურაცყოფა და სხ.) რომელმა მუშამ, რომელმაც გლეხმა არ იცის, რომ მუშათა სახელმწიფო ინგლისის გენერალის ბრძანებით მოხსნილი იქნა დიდის ზეიმით ატანილი წითელი დროშა. „წითელი საფრთხიდან“ თავის დაღწევის მიზნით — მენშევიკები, მუსავატელები და დაშნაკები, დენიკინთან და არც სხვა რეაქციონურ გენერლებთან კავშირს არ დაერიდნენ.

მენშევიკებმა თავიანთი საქციელით დაუმტკიცეს მშრომელ ხალხს, რომ მათ დამოუკიდებლობას, საქართველოს სრულიად განუცალკევებულ არსებობას, არავითარი ღირებულება არა აქვს, რომ მენშევიკებს არ შეუძლიათ ხალხისათვის კეთილდღეობის შექმნა და სხვ. გურული მშრომელი გლეხობა მენშევიკების უსუსურობას, მის ცრუ-სოციალისტობას სხვა შემთხვევებშიაც ხედავდა. მენშევიკებმა შემოიღეს ეგრედ წოდებული ერობა. 1918 წლ. ავგის-

ტომში მოწვეულ იქნა ერობის სამაზრო ყრილობა და არჩეულ იქნა სამაზრო ერობის გამგეობა.

სამაზრო ერობა და მისი ყველა განყოფილებები, სარგებლობდნენ მეფის დროინდელ გამოცემულ კანონმდებლობით და იოტის ოდენა ცვლილებებიც კი არ შეუტანიათ შიგ: ეს ფაქტი მენშევიკების „დიდრევოლიუციონერობას“ — საკმაოდ ხდიდა ფარდას... გლეხი, რომელიც ნიკოლოზის დროინდელ კანონებში ცვლილებებს ვერ ხედავდა, აშკარად ამბობდა: ტყვილა გვიბრძოლია რევოლუციისათვის — მენშევიკებს „თბილი ადგილები“ და მე ნიკოლოზის უცვლელი კანონი“, რას აკეთებდა ეს ხალხი მშრომელ მოსახლეობის კეთილდღეობისათვის? ერობის მიწად-მოჭმედებს განუ, მუშობა გამოიხატებოდა იმაში, რომ იცავდნენ მემამულეებისა და თავდაზნაურების ინტერესებს. მაგალითად: მემამულეების ინტერესების დაცვის მიზნით გამოიმუშავეს კომლზე ისეთი ნორმა (კომლზე 18 დენეტინა), რომლის ძალით არც ერთ მემამულეს მიწები არ ჩამოართმევია... პირიქით, გადიდებულ იქნა ხელოვნურად მიწის იჯარა (თუ წინდერთ მეოთხედს უზდიდა გლეხი მოსავლიდან, გავრცელდა მოსავლის ნახევრის აღება ჯოხნებისაგან). მენშევიკებმა მემამულეებისა და თავდაზნაურების პატივსაცემად ჩაიდინეს ისეთი საჯაყი საქმე, რაც მეფის დროსაც კი არ მომხდარა... ერისთავებმა, შალიკაშვილებმა და სხვა თავადებმა, ადრის სარჩეოელ სასამართლოში იმ გლეხების წინააღმდეგ, რომლებსაც 30—40 წლის წინად აღებული ჰქონდათ მიწები იჯარით, სანაშენოთ, აღნიშნულ თავადებისაგან; მენშევიკების სასამართლომ მოიჯარადრე გლეხებს მიუსაჯა ერაუთაეებისა და შალიკაშვილების სასარგებლოდ მიწებიდან აყრა და გადასახლება, ან მემამულეებისათვის ორმაგი ფასის მიცემა (ეს შეგებოდა

გომრიელ გლენებს — უჯმაჯური-
ძეებს, ხაჭუყაიებს, მიქაშაიძეებს და
სხვებს, ავრეთვე ბუენარელ გლე-
ხებს, სილაურელ გლენებს და სხ.)
აპირიგათ გლენები იძულებული გაბ-
დენ — სისხლითა და ოფლით გაშე-
ნებული ეზოები და ბაღები, მეორე-
ხელ გამოეყიდათ.

✓ მენშევიკების ბეცი პოლიტიკა
ჩვენს სოფლის მეურნეობასაც საკ-
მაოდ დაიზიდა, სოფლის მეურნეობა
ვაპარტახების გზას დაადგა. სოფ-
ლის ნაწარმოებს სრულიად გასავალი
არ ჰქონდა; მთელი რიგი ძვირფას
კულტურებისა, როგორიც არის მან-
დარისა, თხილი, ჩაი, დაფნა, ვენახი
და სხ. გადამენების გზას დაადგა;
გლენებმა სრულიად გასწიეს ჩაის
ბუჩქები, მანდარინა, თხილი, დაფნა,
ვენახი, ვაშლი და სხ. საქსებით დაე-
ცა აბრეშუმის პარკის მოსაგლეინო-
ბა, მოისპო თამბაქოს მოყვანა; ამისი
მიზეზი იყო რუსეთის ბაზრის დაკა-
რვა, რომელიც მენშევიკებმა ხე-
ლოვნურად გამოაცალეს საქართვე-
ლოს მშრომელ გლეხობას. ერთი სი-
ტყვით, სოფლის მეურნეობა კატას-
ტროფიულ მდგომარეობაში ჩა-
ვარდა. მენშევიკებმა თავისი ბეცი
პოლიტიკის წყალობით კოოპერაცია
გაკოტრების გზამდე მიიყვანეს. არა-
ფერი არ გაუკეთებიათ, მრეწველო-
ბისა და განათლების დარგში. ნად-
გურდებოდა უპატრონობით საზოგა-
დო ქონება, სრულიად უმწეო მდგო-
მრობაში იყო გზები და ბიდეები,
ჩიხებოდა ტყეები მემამულეებისა
და თავადების მიერ, უნუგეშო
მდგომარეობაში იყო საზოგადოებ-
რივი მყუდროების დაცვის საქმე...
გეპარდა, რომელიც შესდევნებოდა ნა-
ხევრად ბანდიტებისაგან, თვით სტე-
ხდენ ათასგვარ აურ-ზაურს, არღვევ-
დენ წესრიგს (თოფის სროლა, ლო-
თობა, ხულიგნობა, კაცის კვლა,
ცარცვა და სხვ.), არაფერ ზრუნავდა
მუშა - მოსამსახურეთა პირობების
გასაუმჯობესებლად... მასწავლებლე-
ბი ნ თევობით ვერ ღებულობდენ

ხელფასს (ამ წიადაგზე ჩოხატაურის
მასწავლებლობამ დაადგინა გაფიც-
ვის გამოცხადება), მენშევიკების
„დიდი კაცები“ ფლანგავდენ სახელ-
მწიფო ქონებას. ერთი სიტყვით, ძნე-
ლია ყველა იმ საზიზღროების ჩა-
მოთვლა, რასაც ქორდანია-ჩამი-
შვილების პარტია აკეთებდა გუ-
რიაში.

მოკლედ მე მინდა მოვიგონო, თუ
რას წარმოადგენდა ბოლშევიკური
პარტია გურიაში მენშევიკების ბა-
ტონობის პერიოდში.

გურიაში ბოლშევიკური ორგანი-
ზაცია გაიზარდა თებერვლის რევო-
ლიუციის დღეებიდან. სოფელს მოე-
დვენ ფრონტიდან დაბრუნებული
ჯარისკაცები, რომლებიც რევოლი-
უციონურად იყვნენ განწყობილნი.
ჯარისკაცები საუკეთესო დასაყრდენ-
ი იყო სოფლად მუშაობისათვის.
ოქტომბრმა მენშევიკებს სიკედი-
ლის აჩრდილი დაუყენა თვალწინ
და მათ შემოდგომის ბუზივით დაიწ-
ყეს კბენა და დევნა ჩვენი პარტიის
წინააღმდეგ. ჩვენი პარტია განმ-
ტკიცდა. შემოდგომაზე, თითქმის არ
იყო ისეთი სოფელი, სადაც ჩვენი
უჯრედი არ ყოფილიყოს ჩამოყალი-
ბებული; მენშევიკების რეპრესიების
შემდეგ პარტია იძულებული გახდა
გადასულიყო იატაკ ქვეშ მუშაობა-
ზე. 1918 წ. გაზაფხულიდან ბოლშე-
ვიკური პარტია უკვე შეტევაზე გა-
დავიდა. მას უკვე საკმაოდ დარაზ-
მული ყავდა თავისი ძალები. გურია,
პარტიული მუშაობის მხრით დაყო-
ფილი იყო 9 რაიონად: ხიდისთავი,
ჩოხატაური, ნატანები, ჯუმათი,
სუფსა, ჩოჩხათი, ჩიბათი, შემოქმედი
და სხ. გურიის კომიტეტი შესდევ-
ნებდა რაიონის თითო წარმომადგენ-
ლისაგან.

1918—19 წელი უსასტიკესი წელი
იყო ჩვენს პარტიულ მუშაობაში.
მენშევიკებმა ყველა ჯურის ნაძირა-
ლები დარაზმეს ჩვენი პარტიის წინა-
აღმდეგ, საბჭოთა რუსეთის შესახებ
ავრცელებდენ ათასგვარ ქორებს. მი-

უხედავად ამისა მენშევიკებმა ვერ შესძლეს შეეჩრბიათ მშრომელი გლეხობის ლტოლვა ჩვენს პარტიაში, რომელიც დღითი - დღე იზრდებოდა. მენშევიკებისაგან განაწამებმა მშრომელმა გლეხობამ ვერ აიტანა მენშევიკების რეჟიმი და ყოველდღე მღელვარებას ჰქონდა ადგილი. ჩვენი პარტია ემზადებოდა ძალაუფლებაში ასაღებათ და ხშირად შეტევაზედაც გადადიოდა, რასაც ხოლმე სასტიკი რეპრესიები მოყვებოდა. იყო შემთხვევა, როცა კომიტეტის შემადგენლობის უმრავლესობას აპატიმრებდნენ, მაგრამ ის დაუყოვნებლივ ივსებოდა ახალი ძალებით. 1919 წელსი გამუდმებული ომების, აუტანელ ეკონომიურ კრზისის გამო კიდევ უფრო გაიზარდა მშრომელი მასის უკმაყოფილება მენშევიკების მიმართ. ეს მომენტი ხელსაყრელი იყო ძალაუფლების ასაღებათ და პარტია შეუდგა მზადებას: ყველა რაიონებში გამოყოფილი იქნა თითო პასუხისმგებელი სამხედრო ხელმძღვანელი. სამშტაბის თავრედ გამოყოფილი იქნა აშხ. ვ. კალანდაძე, ყველა თემებში მოეწყო შტაბები, აღრიცხული იქნა სამხედრო პირები, იარაღი და სხვა. ამ გატოვებულსი სამზადისის დროს ავვისტოში მთელი შტაბი ზელში ჩაიგდეს მენშევიკებმა. მეორეხელ შტაბი მოწყობილ იქნა ტ. ზვალბოლიძის თავმჯდომარეობით. დანიშნული იქნა აჯანყების დღე, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ცენტრიდან მომავრებული აშხ. გიორგი სტურუა. შემდგენილი იქნა გეგმა აჯანყებისათვის. აჯანყების დღეთ დანიშნული იქნა 19 ნოემბერი. 18 ნოემბერს საშინელი კოკისპირული წვიმა მოვიდა, წყლები საშინლად გადიდდა, მიუხედავად ამისა 19-ს დამთი გეგმის მიხედვით დაიწყო შეტევა დასახლებული პუნქტების ასაღებათ. ჩოხატაური და ხევ-ერკეთი აღებულ იქნა დილით 9 საათზე, აგრეთვე აღებულ იქნა ლანჩხუთი და სუფსა, მაგრამ

ოზურგეთის აღების გეგმა არ შესრულდა, რადგან ხიდისთავი და ჯუშათისილაური შეფერხდნენ წყალდიდობის გამო (შემოქმედმა კი ვერ გაიგო აჯანყების ოლი). მენშევიკებმა აჯანყებულებს ზარბაზნებიდან ყუმბარები დაუშინეს და რამოდენიმე ხნის შემდეგ ჩვენი რაზმები განდევნეს. ამ რიგად აჯანყება დამარცხებულ იქნა, რასაც მენშევიკების უსასტიკესი შურისძიება მოჰყო. მოხდა დაპატიმრებანი, დაპატიმრებულ იქნენ მთელი რიგი პასუხისმგებელი ამხანაგებისა. დაპატიმრებულ ამხანაგებიდან მენშევიკებმა ჯალათურად დახვრიტეს ჩოხატაურიდან: ბენია ბერიძე, ბერძენიშვილი, მამალაძე, ლორია და სხვები. ლანჩხუთის რაიონიდან: კილაძე, კერესელიძე, სარჯვალაძე, სულაბერიძე და სხვა. მენშევიკურ ჯალათებს გაეჭკათ დასახვრეტად გამზადებული ათეიშვილი და სირაძე, დანა რჩენ ამხანაგების უმრავლესობა იქნენ გადასახლებული. მიუხედავად საშინელი რეპრესიებისა, პარტიული მუშაობა არ შეწყვეტილა და გრძელდებოდა, კერ-ქვეშ მუშაობა. 1920 წლის მაისში მოსკოვში დაღებულ იქნა ხელშეკრულება კომუნისტების განთავისუფლების შესახებ. ციხიდან განთავისუფლებული იქნენ ყველა ამხანაგები. მაისში გაიხსნა გურიის ნახევრად ლეგალური პირელი კონფერენცია, რომელსაც დაესწრნენ წარმომადგენლები ყველა რაიონებიდან. კონფერენციას არ სწამდა მენშევიკური ხელისუფლების სიტყვა და თავის რეზოლიუციის ერთ - ერთ პუნქტში შეატანა მენშევიკების აინისტიას ფრთხილად მოპყრობოდენ ყველა ორგანიზაციები, (რაც გამართლდა). რამოდენიმე დღის შემდეგ ისევ დააპატიმრეს მთელი რიგი ამხანაგები და უმრავლესობა გადაასახლეს, დარჩენილებს გვიხდებოდა ტყვეებში მალვა და იატაკ-ქვეშ მუშაობა.

გურიის ორგანიზაციაში აქტიურ მუშაობას ეწეოდნენ შემდეგი ამხანა-

გები: გრ. მგალობლიშვილი, ვარდენ
კალანდაძე, ტ. მგალობლიშვილი, თე-
ოფილე ჩიჩუა, ა. დომიძე, ბ. რუსი-
ძე, მ. მდინარაძე, ა. იმნაძე, მიხ. მე-
გრელიძე, ელ. კალანდაძე, დ. ფოცხო-
შვილი, ვ. როინიშვილი, კ. ცინცაძე,
გრ. საოჯვალაძე, მ. ახალაძე, თ. დო-
ლიძე, კ. გურგენიძე, ვ. თავართქი-
ლაძე, ვ. გოგიბერიძე, მ. მკურნალა,
ფ. ცხომელიძე, ვ. აბაშიძე, ბ. სიმონი-
შვილი, კ. ჩხარტიშვილი, ე. ჩიკოკი-
ძე, და სხვ.

ქორდანია - მიწვევების რეჟიმი
აუტანელი შეიქმნა. მათ მიერ გაწამე-
ბული შეშუბის და მშრომელი გლე-
ხობის მოთმინების ფიალა აივსო.
მშრომელი ხალხი აჯანყდა და მენშე-
ვიკური რეჟიმი დაეცა. ქორდანია -
რამიშვილის მთავრობა საზღვარგა-
რეთ გაიქცა. ქორდანია - რამიშვილ-
მა გაიტაცეს ხალხის უამრავი ქონება.
მიუხედავად ამ საშინელი პირობეზ-
სა გურიაში ამ ათი წლის განმავლო-
ბაში პარტიას და ხელისუფლებას
უდიდესი მიღწევები აქვს. თუ მენშე-
ვიკების დროს „ქვა - ქვაზე“ არ და-
შენებულა, სამაგიეროდ ჩვენ შევსძე-
ლით გავგეყვანა ნატანებ - ოზურგე-
თის რკინის გზა. ოზურგეთში აიგო
აბრეშუმის ქარხანა, როგორც ამოსა-
ხვევი, ისე საგრები, რომელშიაც
1300 მუშა მუშაობს; ნატანებში დაი-
წყო ბითუმის ქარხნის აგება; ომეა-
რეთში დაიდგა ქაბურღილები ნავ-
თისა და სწარმოებს გამოკვლევითი
მუშაობა; ლანჩხუთში, სუფსაში და
ოზურგეთში აიგო ავტორის ქარხნები.
რომლებიც რამოდენიმე მილიონ
ავტორს დაამუშავენ. ოზურგეთში
აიგო ხილის სახმობი და სპორტის სა-
ხდელი ქარხანა. გურია ახლო მომ-
ავალში გახდება საბჭოთა ციკლონი:
შენდება ჩაის უდიდესი პლანტაცი-
ები. თუ მენშევიკებს დროს ჩაის ბუჩ-
ქნას სკრიდენ გლეხები, დღეს ვერ
ნახავთ გლეხის ვერც ერთ ოჯახს.
რომ წაა ჩაი არ ქონდეს გაშენებუ-

ლი. გურიაში დღემდე გაშენებულია
5762 ჰექტარი ჩაი, რომელზედაც
დახარჯულია 4.255.730 მან. გუ-
რიაში დღეს გვაქვს ჩაის 4 დიდი
ფაბრიკა. კიდევ შენდება მაღალ ეწე-
რის კოლექტივთან, და ზევანში ჩაის
დიდი ფაბრიკები. წელს ჩაის მრეწ-
ველობაში დაიხარჯება 9.745.540
მანეთი, მხოლოდ ოზურგეთის რაი-
ონში.

მენშევიკების დროს სოფლის მე-
ურნეობა გადაშენების გზაზე აღდა,
ეხლა კი ჩვენი სოფლის მეურნეობა
სოციალისტური გზით მიდის. მოწ-
ყობილია უდიდესი საბჭოთა მამუ-
ლები. ოზურგეთის რაიონის მშრო-
მელი გლეხობა გადავიდა მთლიან
კოლექტივიზაციაზე და ამ რიგად
დაიწყო სოთოლის მეურნეობაში გლე-
ხიანი მუშაობა.

უდიდესი მიღწევები გვაქვს ჯან-
მრთელობის დარგში, თუ მენშევი-
კების დროს უთასო საექიმო დახმ-
არებით არავინ სარგებლობდა, ეხლა
ყველა მუშა - მოსამსახურე უფასო
ექიმობით სარგებლობს; აგრეთვე მო-
სახლობის ოაზიბი ნაწილიც უფასო
ექიმობით სარგებლობს. მთელ რიგ
თემებში მოწყობილია საექიმო პუნ-
ქტები, ნაგომარში და ნატანებში
მოწყობილია საავადმყოფო. წელს
ოზურგეთში აიგება 100 საწოლიანი
სავადმყოფო, რაც დაჯდება 400
ათას მან.

განათლების საქმე სწრაფი ნაბი-
ჯით მიდის წინ. თუ მენშევიკების
დროს (1915-1917წ.) გურიაში იყო
72 სკოლა, იხოა არის 173. თუ ნო-
წათათა რიცხვი უდრიდა მაშინ
5996-ს ეხლა უდრის 18397.

ამრიგად, საბჭოთა ხელისუფლების
არსებობის ათი წლისთავზე ჩვენ
გვაქვს უდიდესი მიღწევები სოცია-
ლისტური მშენებლობის ყველა
ფრონტებზე.

პირილე უჯმაჯურიძე.

ქართული ბოლშევიკური პრესა 1906 წ.

ყოველდღიური მარქსისტული ლეგალური პირველი გაზეთი ჩვენში იწყება „სხივი“-დან, რომლის პირველი ნომერი გამოვიდა 1905 წლის 6 დეკემბერს. ამას მიჰყვებიან სხვა გაზეთები.

1906 წლის 20 ივნისს გამოვიდა **ბოლშევიკური გაზეთი „ახალი ცხოვრება“**.

ის პერიოდი, რომლის განმავლობაში გაზეთის უზენაესად მუშაობა, მშენებრად არის დახასიათებული „ახ. ცხ.“ № 2-ში (22 ივნ. 1906 წ.). მეთაურში: „რევოლუციური და სათათბირო“, „რუსეთის ცხოვრებაში, გენიტელულობა ჩვენ იქ—ისევ აღმართისავენ იბრუნა პირი. დეკემბრის სისხლის მოჩვენები მონათლულ რევოლუციის ბოლო ედება. შავ კამაროლის ახა სურს თავისი დასამარება ხალხს იაფად დაუფას და, გრძოლს რა ხალხის მკაცრის მოახლოვებას, ჩქარავეს ახალ ექცავილობით დამძიმებული წარსლდგეს მის წინაშე. ატრიალდა პარტიების ოსტატურად მოწყობილი ჩარბი, აქტიულობა იწყებენ მოქმედებს „რევოლუციური“ აქტიურ ბრძოლია საზოგადოება“ და კემპ. ოქსთა კავშირი“. ეს შავი რევოლუციონერები ავანტიურულად კობრ - რევოლუციონერ ავანტიურებს აწყობენ შეიარაღებულ ხალხის წინააღმდეგ. რეაქტია ცდილობს რევოლუციის დაასწიოს, მაგრამ ხალხიც ურყევად დამცემბრის თავზარისაგან, და ეტყობა, რომ უზენად გამოშვებული სისხლიც ისევ შეუფსია. დარის გამოცვლა კიდევტებმაჟი კი იგრძენეს: ისინი უფრო და უფრო დაეწინები ქადაგებენ „ძლიერ (კადეტურ) მთავრობას“ და თითოის ადლო ადლოთ, რომ დალალობის პოლიტიკა მვერ საცაა არზიეს გადაცემა, ხშირ-შირად მსგებლობენ „უზენაეს მთავრობასა და სათათბიროს შორის ორგანულ შეთანხმებაზე“, სხანს მათ ყურსაც კი ვისწევდა ხმა რევოლუციის მოახლოვებისა. უფრო და უფრო მალა, ფხოლად და შრისხანედ გაისმის ეს ხმა; და ის უზრალად გამოვრება არ არის ოქტომბრის დღეებისა. იმ ხმაში რუსეთის რევოლუციისათვის სრულად ახალი ნოტები არის ჩაწერილი. უფრო ძლიერად და შეუპოვრად ისმის მუშათა მოძრაობის ხმა — გაფიცვები მოედებოდა ყველა სამწეწველო და სახელოსნო ქოთლებში, მონუშაყის უმრშეგარი ამოღდა კეთუნი. გლახიც უფრო მძლავრად, წინანდელზე უფრო მწყობრად და მშენებლად გამოდის;

რევოლუციონერ სტენაზე, მაგრამ თითქმის ახალი ფიგურაა ამ ახალ ხანაში სალდათი; მისი ნაფიცი პატრიოტიზმისა მხოლოდ მოგონება და დაჩენილა. და ის ისევ მათი ეფიცება დემოკრატიულ სოფელს და ქალაქს, რომელზედაც ყაზარმა ხელს აღებიწება. ხიშტების კედელი, რომლშიაც მტარვალი ლაღათ და უშიშრათ გრძნობდა თავს, შავ ბეღით ჯყევს იწყებს.

მაგრამ რევოლუცია ჯერ კიდევ არ განმდარა ცხოვრების ბატონ-პატრონი და საზოგადოებრივ კლასისა და ჯგუფთა მტერი ნაწილი ისევ ძველ კერპებს უტრიალეს გარშემო“.

შემდეგ ავტორი ენება სათათბიროს მიერ შესწილ ილიუზიურს: „წარსულ ზამთრის საშინელმა განადღურებამ სასოწარკვეთილზე, ბაშე ჩავაბრუნო რევოლუციონერ ხალხს ერთადერთ ნუგეშად ილიუზიები დაუტოვა და ბევრმა ილიუზიები გამოაცხადა მასის პოლიტიკურ სიბრძნეს უფარ წამლათ. ასეთი ექიმბაშობა საუფედლოთ დაგეთ იმ ტაქტიკურ პოზიციას, რომელსაც სათათბიროში მოსაწილეობის მიღება ჰქვია. სათათბირო მიუხედავად ამისა, არ არის მიუცვლელი ერთგვარ პოლიტიკურ მნიშვნელობას. და თუ აქნობამდე არ შეიძობოდა გვეთება, რომ მას არავითარი როლი არ უთამაშოი რევოლუციის განვითარებაში, არც აქტიური, არც პასიური, არც დღეს შეიძლება ეთებათ, რომ სათათბირო“.

„რეზინელო მეიქია. და ვიდრე მას პასიური მნიშვნელობა მაინც აქვს და დიდი მნიშვნელობაც, ჩვენ იძულებული ვიქნებით, ყოველ კონკრეტულ პირობებში ცვლაზე ავთ კითხვას გავუწიოთ ანგარიში: რა ტაქტიკას უნდა ცვაფეთ დღეს სათათბიროს მიმართ“?

სანამ ამ კითხვაზე უბასტებენ ავტორი სვამს საკითხს იმის შესახებ, თუ „რა არის სათათბირო“?

აქ მას მოჰყავს კადეტების აზრი, რომლის მიხედვით სათათბირო „კონსტიტუციონერ“ რუსეთის პირველი პარლამენტია... რომელიც მშვიდობიანი გზითვე ჩაივდებს ხელში მთელი რუსეთის პოლიტიკურ ცხოვრების საკვს და ხელშეიწივრათ წარმოიადეს ქვეყანას თა მის ბედ-იბბალს პროგრესისა და სკიუისაყენ. ამიტომ კადეტები დიდის უკმაყოფილებით უყურებენ ქრასს, როცა ის „ხელმეტსა მხდროს“...

„მეგობრებო სოციალიზმი - დემოკრატია, რომელიც ამჟამად გულმგობრული ოპტიმიზმით პარლამენტარულ კრებობებში უწოდებს, რომელსაც იცის, რა შიდა მდგომარეობა „კონსტიტუციის დედა აზრი“, სულ სხვა საფუძველი აქვს. თანაც, თანაც, სათათბიროზე, გვეყენს, ბედობაში გადის, ელა წარმომადგენლობის ხელში მხოლოდ მაშინ მოხდება, როცა რევოლუციის სასტიკი რევოლუციით სათათბიროს ორატორები უკან ჩამოადგებიან და ტრიბუნაზე შესდგებიან ქუჩა, რომელსაც სიტყვა და საქმე ერთი აქვს... სათათბიროს დაბადებდანვე პასიური ადამიანი დაყოლილი და მას მხოლოდ მაშინ შეეძლება საზარებლო როლი თანამართ, როცა შეიძლება, რომ ის იარაღი საზოგადოების დანაშაულო ძალებსა, და მოკრძალებით დაემოწმებოდეს ასეთ ბედს, რაც უფრო მეტ შეგნებას შეიტანს იმ ბრძოლის მომზადებაში, რომლის გადამწყვეტე თვითონ სრულიად არ იქნება, მით უფრო პირისთავად იქნება სათათბიროს დანიშნულება შესრულებული“.

როგორ უნდა მიადგეთ ამ მიზანს სათათბიროში?

ამ კითხვზე ავტორი (ჯან ბენარი) უპასუხებს შემდეგი ნომრის მეტყველებით („რევოლუციის თუ სათათბირო“). ავტორი განმარტავს სათათბიროს დანიშნულებას („მან უნდა ხელი შეუწყოს ბრძოლის სამხადის მტრის წინააღმდეგ“).

რათა მტრმა რაც შეიძლება ნაცლებათ მოახდინოს, რევოლუციის მიხედვით თანაც დაიწყო, საჭიროა დიდი რევოლუციური ლაშქარი, აჯანყების აუცილებლობის შეგრძნული, მწყობრად დანაშაულო, შეგნებულად მომართა და მომართის ხელისუფლებაში განაწილებული, თვით ცხოვრება ამას უტყუარად ხელს უწყობს. ამასვე უნდა შეუწყოს ხელი შეძლებისა და გვიან სოციალ-დემოკრატიაშიც თავისი გავლენით სათათბიროზე და სათათბირომ თავისი გავლენით ხალხზე“.

ამის შემდეგ ავტორი გადადის საკითხზე, თუ „იან იმპერებს სათათბიროში რევოლუციონერ საყვირის ახლებათ გარდა სოციალ-დემოკრატისა“... „ზოგიერთებს ჰგონიათ...: ჩვენი რევოლუციის ბურჟუაზიისა, მას-სადაც... ბურჟუაზიაც რევოლუციონერიაო. მეგრამ მცირედი დაკვირვება საჭირო იქნება მისაგებრათ, რომ აქ ხმა, სიტყვის თანამა“... ავტორი ახასიათებს ბურჟუაზიას, „რომელიც სათათბიროში კადეტები აირჩია“... ეს სიტყვით „სახალხო თავისუფლების“ პარტია, საქმით კი პარტია უსიკრებლო მანქანაობისა, ჩარჩები, რომლებიც იადათ მანქანა ხალხს ნდობას თვითმწყობრობის პორტფელზე მკიდობენ. სოციალ-დემოკრატია არას დროს არ უნდა უღალატოს თავის ნებად მატერიალისტურ მეთოდს, რომელიც ათავითარ ღირებულებას არ ხდევს ფარგლებში, ყოველ პოლიტიკურ ჯგუფს ობიექტურ მატერიალურ ინტერესებს უწინააღმდეგ

და ეუბნება: „საქმებან შენმან გამოგაჩინოს მტერი“.

„ვინ არის დანიშნული რევოლუციის ძალებამოსილ დაბოლოებაში, თვით-მპყრობელობის, ამ ბატონყმობის პოლიტიკური ორგანიზაციის მოსაზრებში? პირველ ყოვლისა ის, ვინც ბატონყმობისაგან პირდაპირ და ყველაზე მეტით იტანჯება, ე. ი. გლეხკაცობა“. მიუხედავად გლეხისათვის ყველაფერი და სანამ იგი გლეხის ხელში არ არის, მას არ შეუძლია „მოსვენებით იყოს“, გლეხი მიხვდა, რომ „თვითმპყრობელობა ეს მიწის სადარაჯო ორგანიზაციაა... გლეხის ყოთი მოთხოვნილება „მთელი მიწა“ — დაუფრ-შრიდა პრაოდერიატის ერთ უპირველეს მოთხოვნილებას — „სრული თავისუფლება“, მთელი მიწა და სრული თავისუფლება“ — ეს არის ის დიდებული დასვენა, რომელიც უტყუარად თვდებია რევოლუციის ბრწყინვალე გადამაჯგულები“. ამას უნდა მივანია „გლეხის მძლავრება ბიუროკრატისაგან, რომელმაც მას უკანასკნელი სიღბო გამოუსწოვ და ახლა ჩონჩხსაც არ ახერხებს თავს“. ავტორი ჩამოთვლის სხვა ჯგუფებს, რომლებიც რევოლუციონერად არიან განწყობილი. ესენი არიან: ინტელიგენცია პრაოდერიატ, ტელეგრაფისტის საბით და ქალაქის წყრილი ბურჟუაზია, რომელმაც თავისი ევრედული ფინანსური ბოიკოტით ისა განაწილა მთავრობა, რომ ამ გზით კი ტრის წინააღმდეგ კანონიც კი გამოაცემინა. აი ესენი არიან რუსეთის ცოცხალი ძალები, რომელშიც დაუშვრეტელი რევოლუციონერი ინერგია ამალება. ამათ გამოსახულებულად უნდა გამოიყენოს პრაოდერიატმა სათათბირო, სათათბიროს ხასტიკი კრიტიკის ნადავლე დიდი მიხედის შემოკრება სათათბიროს რევოლუციონერ უმცირესობის გარშემო — აი ტაქტიკა სოციალ-დემოკრატისა სათათბიროს მიმართ“. სათათბირო უკიდურესი რევოლუციონერი იქნება „თავისი დამოხმის დროს, ჩაღვანელ მისი როლი პასიურად და არა აქტიურად“.

ამის შემდეგ ავტორი აყენებს სათათბიროს მემარცხენეების აღმასრულებელი კომისიის ლოზუნგებს: „ამას ვთვლი ჩვენ პეტერბურგელ მუშებთან ერთად საჭირო პირველ ნაბიჯად“... „ასეთი აღმასრულებელი კომისია შეიძლება რევოლუციის ახალ ზრდას ფესვდაფენ მიჰყვას და მის ხელში ასეთი მართლა რევოლუციონერი ლოზუნგები, როგორიც არის „გერარული კომისიები“ და „მუშათა კათხის გამოსაცვლეი კომისიები“ მისი ნამდვილი საორგანიზაციო და სა-მოზილიზაციო მოწოდებათ გადაიქცევიან“. „ახალ ცხოვრების“ მე-4 ნომრის მთავარში („კადეტების სათათბირო და რუსეთის გლეხკაცობა“) ისევ მთავარი პოლიტიკური საკითხია გაშუქებული. „მეფის მთავრობის ნდობა დღეს დაკარგული აქვს რუსეთის გლეხობას, პრუდემოკრატებმა, ზარბაზნებმა, მათხმამ და საზოგადოებამ დიდი სამართარი

გაუწია ამ მხრივ რუსეთის რევოლუციას". მაგრამ მარტო ეს გაერსობა არ კმარა „ნამდვირ რევოლუციონერ გზაზე დადგომისათვის“. გარდა ვერაგი მთავრობისა, რევოლუციის კიდევ ყავს ერთი ჯურის მტერი, რომელიც ხალხს მოყვრის სამსახურში ევლინება ამ „გულსა შინა თვისსა“ კი ზავისა და ლალას ატარებს. ეს მტერია მუხანათი, მლიქვნელი, ორპირი, ხან გარჯენით და ხან მოკნით მომლომარი ლიბერალური ბურჟუაზია, რომელიც ჩვენს რევოლუციის კონსტიტუციონალ - დემოკრატიის სახით მოველინა და რომელმაც ასე „პრეფინგულედ“ გაიზარდვა არჩენებში“. ეს მოყვარე მთავრობაზე უფრო სამშაია. ლიბერალური ბურჟუაზია (კადეტები) სათათბიროს უმეტესობას შეადგენს და მათი ხმა ვადამტრელი რუსეთის პირველ „პარლამენტში“ ნამდვილი რევოლუციონერების უახლოეს ამოცანას შეადგენს „ცრუ იმედების გაჭრება ხალხში და ლიბერალური ბურჟუაზიის ორჭოფი არსების გამოშლენება“. რუსეთის გულგზაზე უკვე მოხვედა კადეტებს, ზურგი ატყია მათ და „მთელ თავის ყურადღებას სათათბიროს „მშრომელ ჯგუფში“ აპყრობს“.

შემდეგ ავტორს მოჰყავს ამონაწერი გაზეთ „აუტ“-დან (№ 80) 32 გუბერნიის გლეხთა თათბირის შესახებ პეტერბურგში სახელმწიფო სათათბიროს წევრების თანდასწრებით.

გლეხები უმჯავოფილებას აცხადებდნენ კადეტების პოლიტიკით. „ახლა სათათბიროს აღარავფიქრ გვქმის, ერთადერთი მშრომელთა ჯგუფის იმედი გვაქვს“. კადეტებმა ნდობა დაკარგეს, ისინი, როგორც ქრისტიანთა კულამელი ყვავს, პირში „უციუქორეზ მთავრობას და პორტფელის მოლოდინში პირს ნდობის, ნერწყვი ადგებით, მაგრამ ხალხს იმათი არა სჯერა“.

წერილს ხელს აწერს შ. შ. მე-6 ნომერში გვითხრობს ამხ. კობახსაყუთადლები წერილს, რომელიც ეგება მე-უწყობრეების შეხედულებას კადეტების სამინისტროსათვის მხარის დაჭრის შესახებ და ბოლშევიკების შეხედულებას იმავე საგანზე. „ამ დღეებში პოლნისა და ლიტვის სოც.-დემოკრატიული სიეზდი მოსდის. სიეზდზე 35 ათასი წევრი იყო წარმოდგენილი და აი, ამ დიდებულმა სიეზდმა გადასკრა, რომ სოციალ-დემოკრატიამ მხარის არ უნდა დაუჭიროს კადეტების მოთხოვნას შესახებ მათ მიერ მოთხოვნილი სამინისტროსი (ახ. ცხ. № 5). ჩვენ ვავიგით, რომ იმავე დღეებში პეტერბურგსა და მოსკოვში სოც.-დემოკრატიული კონფერენციები მომხდარა, სადაც ამხ. იმავე გადამწყვეტილებას დასდგომიან, რომელსაც პოლნისა და ლიტვის სოციალ-დემოკრატები“ (იხ. „ახ. ცხ.“ დღევ. ნომერი).

აივად დროს ჩვენ ვიცით, რომ „კავკასიის რევოლუციონერ ბიურო“ სერიოზულად ურჩევს „კავკასიის ყველა სოც.-დემ. ორგანი-

ზაციებს“—„მხარი დაუჭირონ დუმის მოთხოვნას დუმის უმრავლესობისაგან სამინისტროს შედგენის შესახებ“ (იხ. „ლამპარი“ ნომერი 50).

თქმა არ უნდა, რომ ერთიც და მეორენიც სოციალ-დემოკრატები არიან... მაგრამ, მითხრავად ამისა, ისინი მიიქცევიან ორ სხვადასხვაიერ გზაზე გვეითობებზე...

„რამა საქმე?“ მკითხველს ავტორი და ამოუწერველ პასუხს იძლევა:

„დღევანდელი რევოლუციის მიზანი ხალხი თვითმპყრობელობაა. მაშასადამე, რევოლუციის გამარჯვებაში დანიტრესებულია მთელი რევოლუციონერი ხალხი, ე ი არა მარტო პროლეტარიატი, არამედ რევოლუციონერული გლეხკაცობაც. მათ შორის აა განსხვავებაა, რომ პროლეტარიატი, რაიორც უფრო უშიშარი და პოლდაპირი, წაა უსდის რევოლუციის, მაშინ, როდესაც გლეხკაცობა პროლეტარიატის გარშემო იორა ოდეს და მის ხელმძღვანელობით ებრძვას მტრებს. რევოლუცია მალა-მალა აწევს, ჩვენ აჯანყება წინა დღეებში ემყოფებით პროლეტარიატის მოვალეობა მარცხურობის მიხედვით (კურსივი ავტორისა) ისეთ ელემენტებს, რომლებიც რევოლუციის გამარჯვებას ეტრფიან და ხალხის თვითმპყრობელობისათვის იბრძვიან. ეინ არიან ასეთი ელემენტები? ყველაზე პირილი რევოლუციონერული გლეხკაცობა და შემდეგ ქალაქის წყრილი ბურჟუაზია“.

პროლეტარიატმა მხოლოდ ამათ უნდა დაუჭიროს მხარი და არა კადეტებს, რომლებიც მსხვილი ბურჟუაზიის თვითმპყრობელობა ეტრფიან.

კადეტებმა მოითხოვენ ბურჟუაზიულ სამინისტროს. რა თქმა უნდა, ისინი ამით ვერ მოკლავენ რევოლუციას, რადგანაც რევოლუციის მოკლა არც ვერ ადვილია, მაგრამ ჩვენი საქმე არაა მსხვილი ბურჟუაზიის თვითმპყრობელობის დამყარება, მაშინ, როცა ცხოვრება ხალხის თვითმპყრობელობისკენ მოგვირეცება, ჩვენი საქმე არ არის მხარის დაუჭირობა კადეტების ანტირევოლუციონერი მოთხოვნის მაშინ, როცა ამათებს ცხოვრებაში გლეხთა რევოლუციონერული მოთხოვნა შესახებ დამფუძნებელი კრებაა“.

ჩვენში რევოლუცია რომ არ იყვას, მაშინ მხარის დაუჭერდით კადეტების მოთხოვნას, ოდესღაც კადეტების სამინისტროს რამდენიმე მიწის ემქობილება გორემიონის სამინისტროს. „მაგრამ, ჩვენდა საბედნიეროდ, ჩვენში რევოლუცია ღვივის, ჩვენ აჯანყების წინა დღეებში ვიმყოფებით, და ამიტომ ჩვენი ვალაა, მხოლოდ იმათ დაუჭიროთ მხარი, ეინც რევოლუციის მომხრე ნი არიან“.

რევოლუციის მომხრე გლეხები და არა კადეტები, ოდესღაც თანამხანი არიან შეულოდინ რაქკიას. „მაგრამ არავითარ სურ-

ვილს არ აცხადებენ რევოლუციასთან შე-
რიგებაზე“.

„ასეთია პოზიცია აშხ. მეუმრავლესებისა“
სულ სხვანაირათ ლაპარაკობენ „მეუმრავ-
ლესთა ბიუროს წევრები“. მათი აზრით,
„ძველი წეს-წყობილების ძირიანათ აღმოფე-
ხვასა და დანგრევასი“. დანგრევსებულია
მხოლოდ პარლეტარები და ნახევრათ პრო-
ლეტარები, ბურჟუაზიულ კლასებს კი მათი
ბატონობის შერჩენის ინსტიტუტ ფუნქცია
ორკოვ პოლიტიკას დაადგნენ და შეურაცხ-
დნენ ძველი წეს-წყობილების წარმომადგე-
ნელს მონარქს“ (იხ. „ლაშკარი“ № 50).

ავტორი არკვევს ამ შეხედულებას, არ
მიაჩნია იგი სწორად და სკნობს, რომ „რე-
ვოლუციას ორი უმთავრესი ძალა ჰყავს:
პროლეტარიატი და რევოლუციონერი
გლეხკაცობა. ბიუროს წევრებს არა სწამთ ეს
სიათაფერ, მათ აო სწამთ, რომ რევოლუ-
ციონერი გლეხობა უდიდესი ბურჟია დღე-
ვანდელი რევოლუციისა, ისინი ერთმანეთში
ურევნებ ყველა ბურჟუაზიულ ელემენტებსა
და ვერ არჩევენ, რომ მებრძოლი გლეხკაცო-
ბა დღევანდელ ბრძოლაში საიდრეკიანად
გაიორცვება მსხვილი და საშუალო ბურჟუაზი-
იანად.“

„ცხოვრება ამბობს, რომ პროლეტარიატი
განმარტოებული არაა, მას გვერდში უდგია
მებრძოლი გლეხობა“.

ბიუროს წევრებს ეს არ სწამთ. „ვინ არის
მართალი. დეე სი მკითხველმა გაარჩიოს“.
მე-1 ნომერში მეთაურის ავტორი (გ. ქ.)
უბრუნდება იმავე კარდინალურ საკითხს
(„როგორ უნდა დავეუქმოთ მხარე ლიბერა-
ლურ ბურჟუაზიას?“). ავტორი აღნიშნავს,
რომ, განუთხრის ცნობით, „პეტერბურგის
პროლეტარიატში დამარცხდა ის ტაქტიკა,
რომელსაც მეთაურებმა ადგიან ოპოზიცი-
ური ბურჟუაზიის მხარის დაუერის შესახებ.
დამარცხდა ის აგოთივე მოაკოვნი, პოლო-
ნეთში, ლიტვასა და ჩრდილოეთ-რუსეთის თი
თქმია ყველა პარტიულ ორგანიზაციასში. მა-
გრამ მეუმრავლესენი ცდილობენ ცენტრალუ-
რი კომიტეტის რევოლუციის თბილისში ძა-
რის გაატარონ“. სწორედ ამიტომ ავტორი
ერთხელ კიდევ იდარებს ერთმანეთს „ორ
შეხედულებას ამ კითხვაზე, ერთელი ამ
ბოლო დროს დაუპირდაპირად ერთი მეო-
რეს ჩვენს პარტიაში“.

„შედეგ ავტორი ასასიათებს კადეტებს და
მათს ტაქტიკას, მისი აზრით კადეტური სა-
მინისტრო ვერ შესძლებს რევოლუციონერ-
თა ხალხის დაქმნაფილებას“.

„შევეებული პროლეტარიატი თავს იყრის
არა სათაბიროს ბურჟუაზიულ ლოზუნგე-
ბის გარშემო, არამედ ქუჩაში თავისი რევო-
ლუციონერი ლოზუნგების და წითელი
დროშის ქვეშ“.

მე-10 ნომერში მეთაურის ავტორი „გან-
ხეხარს“ ცხება „უმრავლესობასა და რევო-
ლუციას“.

„დიდებულ მსწრაფებას ხალხსას, მის
თავდაფიცებულ ბრძოლას მტარავლებთან,
თან სდებს აუტანელი ტაცივლები“ ერთი
მხრით რევოლუციის მშდოთავე ტალღე-
ბი, მეორეს მხრით ღრმა ეკონომიური კრი-
ზისი და უმრავლესობა, და სწორედ „უმრავ-
ლესობა, მწიერი, უბინაო უმამაცესი მტარებე-
ლი შეიქმნა წმინდა განმათავისუფლებელი
დროშისა“. ავტორი ასასიათებს უმრავლესის
მძიმე პირობებს, უმრავლესის ყველა სხვა
ჯგუფებზე მეტი სიმძიმე აწევს ცისკრზე.
„მან ყველაზე ადრე და ყველაზე მწარედ
უნდა იწყნოს საზოგადოების ეკონომიური
და პოლიტიკური ჩაჩიბა მოშლა“. ამიტომ
უმრავლესობი ეს პირველ ყოვლისა არსებულ
წესწყობილებასაღმე სიძულვილის განხილ-
ვას ეძღვნება. და დღევანდელი მოძრაობა უმრ-
ავლესობათა იმით არის ღირსშესანიშნავი, რომ
ეს ინსტიტუტური სიძულვილი შეგნებულ
ფორმასში ჩამოყალიბდა: დღევანდელ პო-
ლიტიკო-ეკონომიურ კრიზისს მიხედვითან
ბრძოლის ფორმასში. უკანასკნელი საბო-
ლოდ მიზეზი დღევანდელი კრიზისის და,
მაშასადამე, დღევანდელი უმრავლესობის
არის თვითმწყობილობა და მისი ურცხვი
მტაცებლობის პოლიტიკა, რომელსაც ის სა-
უკუნეთა განმავლობაში ატარებდა. მართა-
ლია ია, რომ კრიზისი და უმრავლესობა კი-
პიტალისტური წესწყობილების აუცილებელ
თანამდებარეა, მაშასადამე, ის აუცილე-
ბელ სტუმარია ისეთ ქვეყნებშიც, სადაც
თვითმწყობილობა აღარ არსებობს, მაგრამ,
როგორც ესალავ ავსნით, რუსეთის კრიზი-
სი რუსეთის საკუთარი პირობების ღმძლი
შეიღოა“.

ავტორი ასასიათებს გლეხობას მდგომე-
რებას, მის გაღატაკებას, იმ გლეხობისა,
რომელსაც მთავრობამ „ყოველივე იდამი-
ნური მოთხოვნილებები გაუქრო“. „გვი-
ფებელი შრომა და შევიწროებული ბაზა-
რი კრიზისს ამწეავებდა და უმრავლესობა
რახმს ზრდიდა და ხაზინა ცდილობდა ამ
გაჭირვებაში კაპიტალისტებს დახმარებო-
და“. მათ „ხაკავენს“ ურცხვდნენ. „პროლე-
ტარებმა კაპიტალმა, რა თქმა უნდა, ვერ
აიტანა ის თანასწორობის დარღვევა, რომე-
ლიც გამოიწვია მასში ჯერ იაონისათა
ომისა ოა მეორე საშუალებით ომისა რუსეთის
ხალხთან, თავისთავათ კრიზისი უნდა გამო-
ვებულყოფი“.

კრიზისი ამწეავებდა ის ყალბი აქციონერ-
ული საზოგადოებები, სადაც მთავრობა
სცდილობდა „ხელი მოეწაცვლებინა თავის
ავტრეტის საშუალებით. მთავრობის მხანვე
ბეირი „ლოდისკა“ და ხანდისხან მსხვილი
კაპიტალისტები ემშებოდნენ“.

ამასთან კრიზისის გაძეგვებას ხელს უწყ-
ყოფდა ურთიბისა და ინტელიგენციის დევნა,
სომეხ-საბურთაო ზოგად-ფლეთა იმერკა-
კასიაში, დამსჯელ რახმების ენერგიული
„მოღვაწეობა“. ყველა ეს გარემოებები ჩვენ

გვაძლევს დაახლოვებით სტრატის უმუშევრობის მიზეზებს.

„შეგებულნი ბრძოლა ზემოთ დასაბეზულ მოვლენებთაი ნიშნავს თვითმპყრობელობის მთელ საძოკველთან ბრძოლას“. უმუშევრობის წინააღმდეგ საბრძოლველად მთავრობა არ ერიდება არა საიმედო პირების ათი ათასობით დათხოვნას სახაზინო სახელმწიფოებრივ და სხვა დაწესებულებებიდან, უსაქმოდ დარჩენილების ეტაპით გაგზავნას დამშვულ სოფლებში, ქრებების აკრძალვას. „ამავე პოზიციას უტრიალებს, თუმცა ზღადავს და ქუჩადუღად, ბურჟუაზიაც... უმუშევრობა მოძრაობა მას პირდაპირ ჯიბეს აქრის...“ „თვითმპყრობელობისა და ბურჟუაზიის შორის აქ პირდაპირი კავშირი არსებობს“.

„შრომის უფლებას“ ლოზუნგმა დიდძალი ითამაშა; მან ადგილიდან დაასწრაფიერებელი მასა, შეაკეშა ის... მაგრამ საჭირო არ აიხს მართლ ამ ლოზუნგებზე დიკტატორის საჭიროებას. პარტიის პოლიტბიუროს ფართო ორგანიზაციის შექმნა“.

ავტორი აყენებს უსაქმოდ დარჩენილთა სკანდალურ სიჩოვრებს, ეს საბჭო-იქნება ცენტრი, რომელსაც ზედ მიაშენდება მრავალი ფართო მასიური ორგანიზაციები და აზიარად შესაძლებელი ექნება შეთანხმებული ნაბიჯით მტრისაკენ წინსვლა. მან „სომხის უფლებას“ ლოზუნგიდან პროლეტარიატის სახელს აარდა რამე საზარაც განაიჭა, მაშინ პროლეტარიატი, როგორც მწუხრათ დაზარალებული და მოპყმედი ძალა, ღირსეულად იკისრება რევოლუციის წინამძღოლობას, და რევოლუცია გამარჯვებით დაგვირგვინდება“.

„ახალი ცხოვრების“ № 11-ში, მეთაურ წერილში—„პროლეტარიატის მეთაურობა დღევანდელ რევოლუციაში“, აბს. კობა (ი. სტალინი) ეხება ომისშენელოვანს საკითხს პროლეტარიატის ხელმძღვანელი როლის შესახებ რევოლუციაში.

ავტორი აღნიშნავს, რომ „რევოლუცია არ ჩამქალა, ის დღით დღე ღვივდება და უმაღლესი წერტილისაკენ მიეჭანება“. „სოციალ-დემოკრატების მოვლამაბა ხელი შეუწოდა რევოლუციის გაძლიერებას, ბოლომდე მიიყვანა ის და ხალხის თვითმპყრობელობით დაავიწოვინა“. რევოლუციის ბოლომდე მიყვანა—ეს ს.დ. პროგრამა მინიმუმია.

„მაგრამ როგორ უნდა შეეწყოს ხელა რევოლუციის ბოლომდე მიყვანას და რა არის ამისათვის საჭირო—აი რაშია კითხვა. ჩვენ რევოლუცია ძალიან მოგვაგონებს საფრანგეთის დიდ რევოლუციას—მაგრამ ის იმედი ბურჟუაზიულია როგორც საფრანგეთის რევოლუცია, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მათ შორის განსხვავება დიდია“. საფრანგეთის რევოლუციის დროს

„პროლეტარიატი უსუსტრი იყო, მას არ ეთიარო საკუთარი პარტია არ ჰქონდა და იძულებული იყო ბურჟუაზიას გაჰყოლოდა კუდში. ამიტომ არის, რომ პროლეტ. ბრძოლა, და ბურჟუაზია კი უფლებას იძენდა“.

„სულ სხვა სტრატეგია წარმოადგენს დღევანდელი რუსეთი“. „აქ მსხვილი ბურჟუაზია და პროლეტარიატი ერთ-ერთის წინააღმდეგ ირანშემათ, აქ კლასთა განხეთქილება უმაღლეს წერტილამდე მიდის. ამიტომ არის, რომ პროლეტარიატი აქ ისე უსუსტრი არაა, როგორც ის საფრანგეთში იყო, ამიტომ არის, რომ მას თავისი საკუთარი პარტია აქვს, საკუთარი პარტიამით და ტაქტიკური პრინციპებით“.

პროლეტარიატი არ სჯერდება ბურჟუაზიის მაჩინალობას. „პირიქით, ჩვენი გზადეთ, რომ პროლეტარიატი შეუტრეხელი წილისტვის რევოლუციის მეთაურობას ეწე“.

სოფლისა და ქალაქის რევოლუციონერი ელემენტები პროლეტარიატს პაპადვენ ყველაფერში. პროლეტარიატი იდურო და პრაქტიკული ცენტრია, საიდანაც სესხვლავნ ლოზუნგებს და რომლის გარშემო იკრებიან სოფლისა და ქალაქის რევოლუციონერი ელემენტები. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ დღეს რუსეთის რევოლუციის პროლეტარიატი მეთაურობს და მისი საბოლოო გამარჯვება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მის მეთაურათ მომავალში პროლეტარიატი გამყრება“.

„პროლეტარიატის მეთაურობა დღევანდელ რევოლუციაში—აი რა არის საჭირო რევოლუციის ბოლომდე მისაყვანად და ხალხის თვითმპყრობელობის დასამყარებალთ აი რა ნიადაგზე უნდა შენდებოდეს ჩვენი პარტიის დღევანდელი მოქმედება“.

„რუსეთში პროლეტარიატმა უნდა გამოეყენოს ბურჟუაზიული რევოლუცია და შემდეგ წარსულ გადატყორმოს იგი ისტორიული წარსულისაკენ, რომ საკუთარ ფეხზე დადგეს და თამაში გასწიოს სოციალ-დემოკრატებს“.

მეთაურის ბოლოში ავტორი ეხება მარტინოვის შეხედულებას: „პროლეტარიატის მეთაურობა მანებელი ფენტაზიაა... პროლეტარიატი უკიდურეს დემოკრატიულ ოპოზიციას უნდა გაჰყვდეს უკან“ (წერილის სათაურია „Две диктатуры“). ავტორი მკითხველს ანდობს—გაარჩიოს, რომელია სწორი შეხედულება.

მე-12 ნომრის მეთაურიც („პროლესიონაზური კავშირები თბილისში“) აბს. კობა ეკუთვნის (მეთაურის წინ პირველ გვერდზე მოთვსებულია განცხადება კავშირების ცენტრალური კომისიის) დაარსების შესახებ).

დაჭრა თავისუფლების სიომ და წამოიშალა მასა, გულში კუთხებში მომალდული,

უორგანიზაციით დარჩენილი მასსა, დღეს სრულყოფილ გამოვიდა და თავისი ორგანიზაცია, მასური ორგანიზაცია მოითხოვს. მას არ აკმაყოფილებს და გერც დაკმაყოფილებს ძველი და ვიწრო კომსპირატული ორგანიზაცია—ქ სუნთქვა სტიკს მასსა ფართო და ფესვამდგომ ორგანიზაცია უნდა, და აი... ყველა კავშირზე ლაპარაკობს, ყველას კავშირები უნდა...

და ეს ასეც უნდა ყოფილიყო, ფაბრიკებში კაი ხანია კავშირებით ეწყობიან, თბილისშიც დაარსდა ფაბრიკანტების „სინდიკატი“. ბურჟუაზიული კავშირების მიზანია ბურჟუაზიის დამხრება. პროლეტარიატმა ასეთ კავშირებს თავისი კავშირები უნდა დაუთმოს. ტყუილად კი არ ამბობდა მარქსი: ბურჟუაზიის კავშირს შოლოთ მუშათა კავშირი შეარყევსო.

მუშებმა იკიან ეს და უკვე აწყობენ თავიანთ კავშირებს. მაგრამ ისინი კითხვა: „რა ხასიათისა უნდა იყოს პროლეტარიატური კავშირები: პარტიული თუ არაპარტიული“.

ავტორი ეხება ზოგიერთებს (მაგ., დაშნაკაცანების) აზრს იმის შესახებ, რომ კავშირები პარტიულები უნდა იყოს, და საფუძვლიანათ უარყოფს ამ შეხედულებას იმ მოსაზრებით, რომ პარტიულ კავშირებს, მუშებს დაქუცმაცებდნენ. (ცალკე კავშირებზე დაწერა: „კავშირები“; ცალკე კავშირები ეხებოდა ფედერალისტებს, დაშნაკაცანებს, ქართველებს, სომხებს და სხვ. ფაბრიკანტები კი ყველა ერთ კავშირში ერთდებიან, ამასთან არის კიდევ ერთი გარემოება, რომელსაც ყურადღება უნდა მივაქციოთ: აპარტიული პროფესიონალური კავშირები რომლისა სთხრან შეგნებულსა და შეუგნებულ მუშებს შორის. ყველამ იცის, რომ არიან ისეთი მუშები? „სპირო არაა ერთ პარტიას არ ეკუთვნის“. სადა წავიდნენ ეს უპარტიო მუშები? „სპირო არაა მათი მომხრება?“ ამიტომ არის სპირო არაპარტიული პროფესიონალური კავშირები.

„მაშ თქვენ სრულიად ნეიტრალური კავშირები გდომებით? მაშ თქვენ იმისი მომხრე ყოფილხართ, რომ კავშირები სრულიად დამოუკიდებელი იყოს პოლიტიკისგან! გეიკიყინებენ ზოგიერთები. ხუმარები! მათ არ სკოდნიათ, რომ საქმე კავშირის წესდებაში არაა, მათ არ სკოდნიათ, რომ რაც უნდა ნეიტრალური წესდება დაწერათ, თვითონ კავშირი მაინც ვერ დარჩება მთლად ნეიტრალურად, მათ არ სკოდნიათ, რომ დღევანდელ რევოლუციონერ ატმოსფერაში „ქვენიც კი პოლიტიკაზე ღლიდებენ“. არა, ბატონებო! ჩვენ არ ეგმობით, არც მიგმობით სრულიად ნეიტრალურ კავშირებს, ჩვენ მხოლოდ იმას ვამბობთ, რომ არ ვარცა, გონიერი არაა კავშირში შესვლის მიუცდლებელ პირობათ დავსაბოთ

პარტიული რწმენები, ამით ჩვენ მხოლოდ დავაფრთხობთ პარაპარტიულ მუშებს, ჩვენ ვამბობთ: ფართოთ გაღვთ კავშირის კარგადი, ერთად მოუყარეთ თავი ყველა მუშის და შემდეგ თვითონ ცხოვრება და ჩვენია გავლენა შეადგულებს მათ ერთ და განუყოფელ კავშირათ. არაპარტიული პროფესიონალური კავშირები—აი რა გვინდა ჩვენ“.

მე-12 ნომერში მოთავსებულია რუსული „ნხო“-დან (№ 6) გალმონთაგონილი წერილი: „რა აზრის არიან გერმანელი ამხანაგები ჩვენს უთანხმებაზე“. წერილი ეხება „ფოროვერტის“ მოწინავეს, რომელშიაც ნათქვამია: „ორივე ჩვენ მიერ მოხსენებული შეხედულება (ივლესსმება ბოლშევიკური და მეშევიკური) ერთნაირად მართალიც არის და არც არის მართალი. ორივე შეხედულება იმაში შეცდარი, რომ ისინი თავის ტაქტიკას აშენებენ რევოლუციის განვითარების ერთ (ერთსივე) „ფოროვერტის“-სა) შესაძლებლობაზე: „უმრავლესობა“ დუმისაგან დამოუკიდებელ სახალხო აჯანყებაზე, „უმცირესობა“—დუმის გარეგოლიუციონერებაზე. ნამდვილათ კი რუსეთის წერტილად ჩახალათ პოლიტიკურ მდგომარეობაში ისეთი ელმენტები მოიპოვება, რომლებსაც, გარემოების მიხედვით, შეუძლიათ ერთნაირად ან მეორენაირად გადამწყვეტონ კრიზისი. ამიტომ, შესაფერი ტაქტიკის შემუშავების დროს ორივე (ერთსივე) „ფოროვერტის“-სა) უნდა იქნას სახეში მიღებული“.

გახეიო აღნიშნავს: ის, ვინც ამბობს, რომ პარტიის ტაქტიკა ერთნაირად მართალიც არის და არც არის მართალი, იმიტომ, რომ ის ერთ შესაძლებლობაზეა აშენებული, ის არსებითად არაფერს არ ამბობს.

„ამაიო:—განაგრძობს „ნხო“-ში მოთავსებული წერილის ავტორი ვ. გალიჩნი, —თავლით პარტიის ტაქტიკა შეცდარიათ არ ჩათვლება. მარტო იმიტომ, რომ ის აშენებულია საზოგადოებრივი განვითარების ერთიად შესაძლებლობაზე. თუ გვინდა გამოვიყენოთ, რამდენად სწორია პარტიის ტაქტიკა, უნდა შევნიშნავთ განვითარებით რამდენათ შესაძლებელია ობიექტიური ისტორიული პირობების მიხედვით ის შესაძლებლობა, რომელზედაც პარტია ეცდომება. „უმცირესობის“ ტაქტიკური შეცდომები, რომლებზედაც „ფოროვერტის“-ი უთითებს, იმით იმსხარა, რომ იგი სწორედ ვერ აფასებს ამ ისტორიულ პირობებს“.

„ფოროვერტის“-ი მაინც იმ დასკვნას ადგება, რომ „უმრავლესობის“ ტაქტიკა უფრო სწორია. „მაინც არის ნიშნები, დასკვნის გახეიო, —ოომლებიც გვეუბნება, რომ „უმრავლესობის“ ტაქტიკა, მოუხდევად შეცდომისა, იქნება უფრო სწორი იყოს. აღვუბნავ და უსკობანი, რომლებიც მთელ ქვეყანას ეღივს, იმას მოწმობენ, რომ რევოლუციური ისტორიული კვლავ მალა იწყეს—დომი კი

არავითარ ზომებს არ იღებს, რომ რევოლუციონერ გზაზე დადგეს; პირიქით, ის სულ უფრო ცვლობა „ქანთარების“ „პარლამენტარული“ მოქმედების ქაობში... თუ დღემან საბოლოოდ დაკარგა ნდობა... ერთბაშით გადმოხეთქილი ქართველი დღემით აღარ ისარგებლებს, როგორც იარაღით, არამედ არ მიაქცევს მას ყურადღებას. აუთვის მას გმირად და წაევი თავისი საკუთარი გზით“.

მე-13 ნომერში მეთათნად მოთავსებულია გ. ქაის წერილი „ჩენი „ბლანკისტური“ ტაქტიკა“. წერილი ედება ანზ. პარის წერილს, რომელიც მოთავსებული იყო გაზეთ „სიონარული“-ში. პარი ულმობლად ანადგურებს ჩვენს ვითომოდ ბლანკისტურ ტაქტიკას, თანე თვის ტრბლი ოცნებების აქცენტს არწებს და ოქროსფერ სიწმინეს ეცენა: „ცხოვრებამ ბოიკოტის ტაქტიკა უარყო და მით ბლანკისტის (ე. ი. უმრავლესობის) სრული განადგურება მოგვიასლოცა“-ო.

ამის შემდეგ ავტორი არცევეს ბლანკიზმის მნიშვნა: „ბლანკი ამცირებდა ფართო მასების რევოლუციონერი შეგნების მნიშვნელობას. მას ეგონა, რომ საკმაო გმირ რევოლუციონერების პატარა ჯგუფმა წინასწარ გაიფიქროს, გონებში გააკეთოს რევოლუციონერი პროცესი, შემდეგ შეეავსირდეს ფართულ ორგანიზაციაში და დაეცემდეთაზროს „ქირიტულად მოაზროვნე“ დიკტატორს და რევოლუციის ადვილი მოსახლეინა“.

ავტორი აღნიშნავს ბლანკიზმის სხვა დანაშაუთებელ გარემოებებს და კითხულობს: „იოში მდგომარეობს ჩენი ტაქტიკა და რა ოცდევას გვაწერენ ანზ. მელმცირენი? პარის აზრით, მელმრავლესტების ერთი დანაშაუთებელი თვისება იმაში მდგომარეობს, ომის ისინი უპირველეს ყურადღების შეიარაღებულ აჯანყების მომზადებას აქცევენ და სოც-დემოკრატიული პარტიის უმთავრეს ვილს—ხალხის ფართო მასაში შეგნების შეტანას სრულეზით ამცირებენ“. გ. ქ. აღნიშნავს, რომ ეს ასე არ არის, რომ ეს სრული გაუგებრობაა, რომელიც, ცხადია, საკუთით არ გამოდგება.

„მელმრავლესტები ამბობენ: პროლეტარიატს პოლიტიკუთა აღზრდა, ჩამორჩენილ მასაში კლასობრივი შეგნების შეტანა ფართო მასური ორგანიზაციების შექნა—სოციალ-დემოკრატიის უპირველესი და უმეზინდესი მოვალეობაა ყოველგვან და ყველთვის... ის ცდილობს ფსიხოლოგიური რევოლუციის მოახდინოს მასის შეგნებაში და ამით სოციალურ რევოლუციის ნიადაგი მოუზნადოს. აი მოვიდა რევოლუციური ხანა. იცვლება თუ არა აქ სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მთავარი მოვალეობა? —

მელმრავლესტნი ამბობენ, რომ რევოლუციის დროს მუშათა კლასის პოლიტიკური აღზრდის და ორგანიზაციის ცენტრი პროფესიონალური კავშირებისა და ლეგა-

ლური საზოგადოებისაყენ კი არა—რევოლუციონერის არმიაში, შეიარაღებულ აჯანყებასა და დროებით მთავრობასყენ უნდა გადაეცინათ. ამგვარათ უმთავრესი მოვალეობა—უმთავრეს მოვალეობათ ჩრება, ხოლო მისი ცენტრი დროებით ადგილს იკვლის, რევოლუციის დროს პროლეტარული მებრძოლი არმიის შედგენა და შეიარაღებული აჯანყება უფრო აღრმავებს კლასური შეგნებას, ვიდრე პროფესიონალური კავშირები და ლეგალური ბრძოლა. იფინისა აჯანყებამ პარიზში ბევრათ უფრო გააღრმავა პროლეტარიატის კლასობრივი შეგნება, ბევრათ უფრო მოამწიფა ის პოლიტიკუთა, ვიდრე შეიძლო ჩამდნენე წლის ლეგალური ბრძოლას; 9 იანვრის სისხლი ღვრამ ბევრათ უფრო ადრე გამოარკვეა პეტერბურგის პოლეტარიატი საღათს თელიდან, ვიდრე ამას მშვიდობიანი პროპაგანდა იზამდა; მოსკოვის აჯანყებამ ბევრათ უფრო წინ წასწია რევოლუციური შეგნება ვიდრე მოსკოვის პროლეტარიატის მომწიფობამ სახელმწიფო ათათბირის არ ჩვენებში.

რევოლუციის ხანაში პროლეტარიატის შეიარაღებულ აჯანყებისათვის მომზადება, სოციალ-დემოკრატიის დიდი ვალაა, რომელიც არა თუ არ ეწინააღმდეგება პოლიტიკური აღზრდის საქმეს, პირიქით, მხარუჭებს მას. ვინც ამას იფიწყებს, ის ძალაუფლებურად პროლეტარიატის მიმშენებლობს ამცირებს და მას რადიკალური ბურჟუაზიის მოჩანაღლეთ ხდის. შეიარაღებული აჯანყება მაინც მოვა და თუ მას სოციალისტური პროლეტარიატი მოუშნადებელი დახვდა, მებრძოლი რადიკალიზმი ასარგებლებს პროლეტარიატის რევოლუციონერი ენერგიით შევი სამუშაოს გასაკეთებლად“.

ამავე ნომერში მოთავსებულია „ესო“-დანვე (№ 6) გადმობეჭდილი ფელეტონი „კადეტების მაჩანაღლები“. ფელეტონი ედება საკითხს პასუხისმგებელი სამინისტროს შესახებ, ახასიათებს კადეტების რეაქციონერ პოლიტიკას მათ მუხანათურ ტაქტიკას.

„დაიხსომეთ ეს მაჩანაღლებო... კადეტების მუხანათურ ტაქტიკასათნა საბრძოლველად მათ კოლონე ეპიკუტება კი არ არის საჭირო, არამედ სრული დამოუკიდებლობის შენარჩუნება, ე. ი. პროლეტარიატის და გლეხობის გაფრთხილება, რომ მათ კადეტებს ნდობის თვალით ეჭერა არ დაუწყონ და კადეტების ლოზუნგი არ გაიფიქრონ. ბიკენი ტაქტიკით კი თქვენ აფერხებთ მუშათა კლასს და რევოლუციონერი გლეხობის დამოუკიდებელ ბრძოლას“.

გაზეთის მე-14 ნომერში მოთავსებულია ანზ. კობას (სტალინის) მეთაური: „ჩვენს უთანხმოება“ 1 ქუჩა და სათათბირო“ ანზ. კობა ედება გაზეთ „ლაშკარ“-ში (№ 44) და „სიონარული“-ში (№ 1) მოთავსებულ წე-

რილებს (პარისა და პ-ს ხელმოწერით). ამ წერილებში ავტორი ხედავს განხეთქილების სასარგებლო აგრესიას და იწვევს აზნაულებს—თავი გაიშარდონ: „ჩვენ ვამბობთ, რომ ბოლშევიკებსა და მენშევიკებს შორის არავითარი განხეთქილება არ არსებობს და არა უნდა არსებობდეს. მათ შორის მხოლოდ უთანხმოებაა: ჩვენ ვამბობთ, რომ როგორც ბოლშევიკები, ისე მენშევიკები—ორივე მარქსისტულ პოზიციაზე დგანან, განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ სხვა დასხვანაირად აფასებენ დღევანდელ მომენტს და ამიტომ სხვადასხვა ნაირი დასკვნა გამოჰყავთ ერთი და იგივე მარქსისტულ პოზიციიდან: ჩვენ ხმამაღლა ვგმობთ განხეთქილებას, ჩვენ მოვალატებ ვთვლით განხეთქილების მომხრეებს, ჩვენ ენერგიულად მოუწოდებთ აზნაულებს პარტიული პოლიტიკისკენ და ამავე დროს ენერგიულათვე ვტარებთ წრფელ ერთი წამს ნუ შეაჩერებენ ურთიერთულ იდენტურ კრიტიკას: ჩვენ გვყვარს. რომ „აზრთა შეჯახება სიზაროლეს გამოარკვევს“.

ამის შემდეგ ისმება საკითხი: ჩაში შესდგება ჩვენი უთანხმოება?

„ხანდაზნა შორიდან უფრო ადვილი დასანახია სიმატელე“. ამხ, კობას მოჰყავს „ფორეიერს“-ში დაბეჭდილი ზემოხსენებული წერილის მთავარი აზრი და დასკვნის: „ჩვენ ვდებართვით, რომ ჩვენი გერმანელი აზნაულები სწორედ ახასიათებენ ჩვენს უთანხმოებას, ასევე უფროებს აკითხვას ბოლშევიკებისა და მენშევიკების შორის ნაწილი (იხ. სიგნალს ბოლშევიკებთან რევოლუციები). საერთოდ ასევე ესმის ჩვენი უთანხმოება ამხ. ბრადიასაც“. მაგრამ ამ ორ ნაწილს ჰქონდა „ძალიან მარტივით წარმოდგენა“. მან ჰქონა „მარტო შედარებით აჯანყებათ მიღობ, ბოლშევიკების აზრით კი. ჭეშა—ეს მასის რევოლუციონერი მოქმედებაა რომელიც ხან პირდაპირ გაიზიარებდა, ხან გაფიცვებში, ხან მანიფესტაციასა და დემონსტრაციაში და ხან კიდევ აჯანყებაში“.

ბოლშევიკების აზრით, რევოლუციის ბედს გადაწყვეტს ჭეშა თითონ მასა და არა სათათბიროს კარტრიბი“. „ჩვენ ვამბობთ, რომ სათათბიროს მასა უფროა სულს და არა სათათბირო მასს. რის გამოც ჩვენის აზრით, ბრძოლის მთავარი ასპარეზი დღევანდელ მომენტში ჭეშა და არა სათათბირო. ბოლოის მთავარი ფორმა დღევანდელ მომენტში მასის პირდაპირი ბრძოლაა. და არა მისი წარმომადგენლობა, მისი „ამირების“ მოღვაწეობა. ამიტომ არის, რომ ისე არაფერი არ ახარებს ბოლშევიკებს, როგორც მასის რევოლუციონერი მოქმედება—სულ რითიან—მოტივებსა და გაფიცვის ფორმა ეტება ამ მომენტს, თუ დემონსტრაციისა და შეიარაღებული აჯანყებისა, სულ სხვანაირად უყურებენ საქმეს ამხ. მენ-

შევიკები. ისინი მეტის მეტად აზვიადებენ სათათბიროს წინაშეგდგას, ისინი უნდობლობით უყურებენ მასის პირდაპირ მოქმედებას“.

ამაში უთანხმოებაა. ამხ. კობა აღნიშნავს, რომ პარსა და პ-ს არ ესმით, რა არის ბლინციზმი. მათ ერთმანეთში აურევიათ შავი და თეთრი: „ვსსსრ-ში, რომ მეორეთ აღარ დაემართათ ეს „საჯავი“ საქმე“.

ფელტონი, რომელიც მოთავსებულია მაგიდ ნომერში ეტება იმავე ფრაქციულ საკითხებს. აქ მოყვანილია კ. პოვის წერილი „ებო“-ს რედაქციის მიმართ. „ახალ ცხოვრებას“ რედაქცია შემდეგ შესწავლს უცხოურ ხსენებულ წერილს: „ჩვენ ამას წინაშე ვსწერდით, რომ თითონ მენშევიკებმაც არაა სრული ერთსულობა. მათ შიგნით არსებობენ მემატიცხენი და მემატიცხენი და მაგალითებად მოგვყავდა მენშევიკური რაიონები, სეგსტაპოლი და ხარკოვი, რომლებიც მხარს არ უჭერენ კადეტებს მოთხოვნას, დრო მიღს და ამითანა მაგალითები თანდათან ხშირდება (მოიგონეთ სარატოვის მუსების რევოლუცია, რომლებიც მხარს არ — ირენ მენშევიკების ტაქტიკას და სხვ.). ცხადია, მენშევიკში ერთგვარ ცვლილებას გნიცდის. ცხადია, მენშევიკების ერთი ნაწილი თანდათან ირეკება ოპორტუნიზმისკენ და ბოლშევიკებს უზრუნველ, მაშინ როდესაც მეორე ნაწილი უფრო და უფრო იფლავა ოპორტუნიზმის კობაში. ძალიან საინტერესო იქნებოდა გაგვეგო, თუ რანაირად ხდება ეს პროცესი, როგორც ამ პროცესის დასასტრატეგიულად მოგვყავს ეს წერილი“. „ებო“-ს № 8-ში დაბეჭდილი წერილი, („ოპორტუნიზმის თვქვეზე“-ს სათაურით) მის ავტორს ვერ აგოვს ტრულა“-ს რედაქციისათვის გაუგზავნა. მაგრამ იქ არ დაუბეჭდილათ. ავტორი ეტება რანმეტოვის სტატიას, რომელიც დაიბეჭდა „გოლოს ტრულა“-ს № 4 3-ში ამ სათაურით: „რუსეთის სოციალდემოკრატიის პოლიტიკური ამოცანების კითხვის გაშლა“. ამ წერილში რანმეტოვი ატაკებდა კადეტებთან პოლიტიკური კოალიციის საკითხებს. კ. პოვის აზრით, რანმეტოვი საბოლოო დაქვემდებარებას აქვს, რანმეტოვი ასე გულმოდგინებით, დაწვრილებით ქადაგებდა ამხ. პლენარეი თავის „დენევი“-ისა და „კლერიკ“-ის ფურცლებზე“.

ავტორი აღნიშნავს რომ ნ. რანმეტოვი არ იქნება ბოლშევიკების შეხედულებას და იმდენად გამსჭვალულია ფრაქციული სიძულვილით, რომ არც მაშინა საჭიროდ გაეცნოს ამ შეხედულებებს, „მხოლოდ არა კეთილსინდისიერ კაცს შეუძლია „სხვის აზრებს არ იქნობდეს და ამავე დროს კრიტიკას უწყობდეს“.

დასასრულად ავტორი დაასკვნის: „ნ. რანმეტოვის თავისუფლობა უფროს მის არა კეთილსინდისიერებას, ის ლანძღავს ამხ. ლე-

ნინის ლიტერატურულ ნაწარმოებს, ეძახის მათ „უტყუარად პასუხია. ლიტერატურას და განავრცობს: მაგრამ უნდა გამოვყუდოთ რომ ასეთი დაცემა (როგორც ბრონტოში Победа Кадетов и задачи рабочего класса) ძნელი მოსალოდნელი იყო ის თი კაცისგანაც კი, რომელმაც „Две тактики“ და წერ. მშვენიერია! ა. ხ. ლენინის დაცემაზე მასლათობა რაზმეტივი, (რომელიც) ასეთ ლოზუნ ამდგ დაცემა ძირ. კრიტიკა, გაუპარჯო. კადეტებთან კოალიციას!

მე-16 ნომერში (1906 წ. 9 ივლისი) გეოლოგი და ექილია ამა „კობას წერილი ჩვენი უთანხმოება, II. რევოლუტია მე-14 ნომერში მოთავსებული მეთაურისა და შეცნობა იმავე ფრაქციულ საკითხებს, ორი სხვა და სხვა ტაქტიკის შესახებ, ამით ავტორი უფროდგმ რევოლუტის ტაქტიკის და რეაქტია ტაქტიკას.

„ეს, ცინკ სათათბიროს მნიშვნელობას ახვადებს, ის, ცინკ ნაკლები იმედებით უფერავს მას, რევოლუტის მოქმედებას, — ის დღეს თუ ხელ უმეცელად უნდა დაადგეს წერილ-წერილ რეფორმების გზას. ის უმეცელად უნდა ცდილობდეს წერილად რეფორმებით დაახლოდგოს რევოლუტია, ასე დამართა, მაგ. ბერძნების გერმანიაში და ფორეს, საფრანგეთში, ისინი ორივენი ახვიდებდნენ პარლამენტის მნიშვნელობას ისინი ამბობდნენ, რომ პარლამენტარული მოქმედება, ჩვენი დებუტატების გამოვლენა და წერილ-წერილი საპარლამენტო რეფორმები ეს ის იარაღი, რომელსა შუამწეობითაც ჩვენ თანდათან პოზიციას პოზიციაც შევაოთმეთ დღევანდელ კაბიტალიზმს, ნეო-ნეოლა დაუპალოიერებთ მას და ის შეუძენვლად მოვიყვანთ სოციალზმს, რომ ვერც კი გაიგოთ, — სოციალისტური რევოლუტია მერტ ბარიათ, ასევე ემართებათ დღეს ამ. მენშევიკებს. ამ მხრივ ძალიან დამახასიათებელია მათი შეხედულება კადეტების მხარით დაჭერის კადეტები პასუხისმგებელ სამინისტროს ოთხივე რეაქციისაგან. ისინი არ უარყოფენ რეაქციას. ისინი არ ცდილობენ ზის ძირიანით დანგრევათ, ისინი მხოლოდ პაუზა რეფორმას სთხოვენ დღევანდელ რეაქციას, მათ მხოლოდ რეაქციის ძვილი მთავრობის შემაჩნევა უნდით, ამხ. მენშევიკები (ზოგიერთების გარდა) მხარს უჭირენ ამ მოთხოვნას, ისინი დღიურ ლოზუნგით ისევე ამ მოთხოვნას და, მაშასადამე, თავის მოთხოვნათ აღიარებენ. რატომ იტყვიან ასე ამხ. მენშევიკები? იმიტომ, გვეუბნებიან ისინი, რომ კადეტებს სამინისტრო „ძირიანად შლი, თვითმპყრობელობას“ (იხ. „ამაშპარი“ № 51), იმიტომ, რომ კადეტების სამინისტროს შედგენა „თვითმპყრობელო ექვლის გვერდის მწებრეგია“ (იხ. იქვე)... ამხ. მენშევიკებს ის ოა აქლიათ, რომ ბერძნების თანადგმობა: რევოლუტია და

სხვა მდგომარეობა „კატასტროფები“ შედიან რეაია!

ბერძნები და ფორესი ცდილობდნენ რეფორმებით კაბიტალიზმზე დანგრევათ, ისინი წერილ რეფორმებზე ახლოვდებოდნენ და მით ახლოვდებოდნენ კლასთა წინააღმდეგობას, თავისდაუნებურად ახლოვდებოდნენ პროლეტარიატის კლასობრივ თვითშეგნებას, ეს ძალიან კარგა დამატეკის კალკიამ ბებელმა გერმანიაში გედმა და ლაფარკმა საფრანგეთში. ამიტომ დააჩქევს მათ ოპორტუნისტები“.

რასა, კიარველია, ოპორტუნისტები ვერ შეაჩერებენ რევოლუტის, ისინი მხოლოდ ხელს უშლიან მას აჩქარებულ მოძრაობას. რევოლუტისონური სოციალ-დემოკრატებიც არ უარყოფენ რეფორმებს, მაგრამ „რეფორმასაც და რევოლუტისაც თავთავიანთი დღის აქვთ“, თავი და თავი იარაღი რევოლუტისა და არა რეფორმისა“.

მენშევიკების შედეგობა ამგვარი თსურათები ბოლშევიკები:

„კადეტების სამინისტრო ვერ შლის და ვერც მოშლის იმ ბატონყმურ ნაშთებს და იმ კაბარობას, რომლებიც თვითმპყრობელობას სასწრაფოდ უნდა მოაშორებოთ, რაჯ სათათბირომ ვერ ქნა, იმას ვერც მისჯ არჩეული სამინისტრო იზამს; პირიქით კადეტების სამინისტრო ერთნაირად სულს ჩაუდგამს დღიურ ლტერებულ თვითმპყრობელობას, ერთგვარ ნეოლას მოუპოვებს პარისისლიან რეაქციას და საწულებებს ზრავს, ერთხელ კიდევ იმეორს მას საჭირო ესხის; ამავე დროს კადეტების სამინისტრო, რომელიც ცხადგავს შერიგებათ ახდენს მხვილ ბურჟუაზიას და რეაქციას შორის, რომელიც ძველ მოთხოვნას ახალი „გვეცესა“ და მას სისლიან სახეს ფარავს, — სამინისტრო ხელს შეუშლის კლასთა წინააღმდეგობის გააღმასებას, და ჩვენი მხარის დაჭერა კი ამ ხელს შეშლის მონაწილეთ გაგვხდის, კონკრეტულად კი ბევრს არაფერს მოაქვს, დღევანდელ ვითარებას, ამიტომ ამგვარი მოთხოვნის მხარის დაჭერა ხელს შეუშლის მეშინა კლასიური შერევის გაერთიანებას. იმ, პრაქტიკულად, რა ფორმისი ჩამოყალიბდა ჩვენი უთანხმოება“.

მეორე წერილთა ამავე ნომერში მოთავსებულია „კაიშნა სადღიისო კითხვების“ სათაური თემაზე: „სათათბირო ლაქობას, რევოლუტია იზრდება“...

ფელტონთან დაბეჭდილი ამხ. კობას წერილი „ანარქიზმი თუ სოციალიზმი“ (პირველი ნახე, რი დაიბეჭდა „ახალი ცხოვრების“ მე-7 ნომერში).

1905 წელს ანარქისტებს გამოკცხლება დაეჭვათ. მათი წარმომადგენლები ხშირად კითხულობდნენ ლექციებს, მონაწილეობდნენ დისკუტებში, გამოდიოდნენ მათი ეტრნალიც („ნობათი“). სოციალ-დემოკრატულ განუთებში იბეჭდებოდა საპასუხო წერი-

ლები, შენარჩუნების, ფელეტონები (ცალკე დაბეჭდვა შემდეგში 6. ჟორდანის წიგნი ანარქიზმის შესახებ, ამა. კობას ფელეტონები საკითხი ანარქისტების დამოკიდებულება შესახებ სოციალიზმისადმი საცხადებით გაშუქებულია.

9 ივლისს მთავრობამ სათათბირო დაითხოვა, „ახალი ცხოვრების“ № 17-ში (მეთათრე ამა. კობასი (სტალინის) „რეაქცია შეცდომა, მჭიდროთ შეერთადი“) ჩვენ ამა შესახებ გვითხრობთ: „9 ივლისს რეაქციამ სათათბირო დაითხოვა. ხალხს უფლებები უნდოდა, ის წამდელი პარლამენტს ითხოვდა, მაგრამ რეაქციამ იმედები გაფანტა და ცრუ პარლამენტაც კი წაართვა, ამით მან ცდევინას სძენო, რომ ვისაც უფლებები უნდა, ის ბრძოლისათვის უნდა ემზადებოდეს.“

სათათბირომ გადასჭრა ხალხთან კავშირის აღდგინა, ის ერთგვარ მოწოდებას ადგენდა, სადაც ხალხს თავის უღონობას შესწივლობდა და დახმარებას მოსთხოვდა,—აჰ, რა თქმა უნდა საკვირველი არაფერია, მაგრამ რეაქციამ ადამი დაინება, მან 9 ივლისს მანიფესტით აქცე იმედები გაფანტა და მით ცდევინას აძენო, რომ ჯერ კიდევ სულღმულობს ძველი და ბებერი თვითმპყრობელობა, ჯერ კიდევ არ შემოსულა ჩვენში პარლამენტარული ცხოვრება.

მაგრამ რეაქციამ ეს არ იცნო. მუშების და გლეხების გახეობები „ერთი დაეკრით“ დახურა. მათი თანამშრომლები ციხეში გაისტუმრა. მუშთა მოძრაობის ორ დიდ ცენტრს, მოსკოვს და პეტერბურგს, „გამძლიერებული დაცვის წესები“ უწყალობა, ხოლო გლეხთა მოძრაობის ცენტრს, კიევის გუბერნიის 12 მაზრას,—სამხედრო დროის წესები“.

ბრძოლა მუშებსა და გლეხებს! სისხლი მუშებსა და გლეხებს! იმ რას ამბობს რეაქცია.

და რომ განზრახვის შესრულება თათბითვე გაიადვილოს, რომ ხალხის ზეგში დაქვეა აქედანვე შესაძლებელი დარჩეს, რეაქცია ფაცი-ფუტით ახიდავს პეტერბურგისაკენ დარღვენებას და პულეშიტისაკენ. ამგვარ დროს ხმები გრცელდება, რომ ტრეპოვის მამინა ამუშავდება და საერთო პოგრაფები დაიწყება...

ცხადია, რეაქცია თავდასხმის გზას დადგამს—ის დეცემბრის ძაღლია, იმერებს, მან უკვე მოაწყო კამაილას მოწყობა, მან გარშემო შემოიკრება ბნელი ძალები, მან „კრავა რამ“ ფულავ იშოვა სულს მოსაბრუნებლად და აი, დღეს თავით ფეხამდე შეიარაღებული, გარშემო ბრძოლისათვის თავს უფალი, თავს ცხმება რევოლუციის. მას უნდა პრეცედენტი ზომებით ათავსდეს ხალხი, მას უნდა ნაადრევი გლაშქრება გაითიწყოს, ხალხი მოუშვანებლად გამოიყვას, ბოძოლი ეელზე, და შემდეგ ხე-

ლები დაიბანოს ხალხის სისხლში, „სამარე გაუთხარა“ ხალხის თავისუფლებას. რეაქციას უნდა „დეცემბრის დამარცხება“ და კეიტის თაგზე.

როგორ უნდა შევხედოთ ამ გარემოებას, რა უნდა ვაკეთოთ ჩვენ?

პასუხი ამბობდა: როცა რეაქცია ტაშს უკრავს, რევოლუციის ვალია პოზიციებზე გამაგრდეს და აუტყარებლად ემზადოს —ის არასდროს არ უნდა ათამაშდეს რეაქციის დღეუტყეო.

რეაქცია თავს გვესმება და ბრძოლაში გვიწევს,—მამასადამე, ჩვენი ვალია მჭიდროთ შევეერთდეთ და დაუღალავთ ვამაგროთ ჩინი ორგანიზაციები.

რეაქცია პრეცედენსს ქსელს აბამს,—მამასადამე, ჩვენი ვალია არ ავტყარდეთ, წინ დახედულად ვიმოქმედოთ და გაძლიერებულად ვემზადოთ მომავალი ბრძოლისათვის, გადამჭოელი ბრძოლისათვის.

რეაქციამ სათათბირო დაითხოვა,—მამასადამე, ჩვენი ვალია აღარ დავჯერდეთ მომავალში სათათბიროსთან ცრუ პარლამენტს და უფრო თავგამოდებით ვიბრძოლოთ წამდელი პარლამენტისათვის, დემოკრატიული რესპუბლიკისათვის.

მუშებო! მჭიდროთ შემოკრებით თქვენი ორგანიზაციების გარშემო და ემზადეთ, გაძლიერებულად ემზადეთ მომავალი ბრძოლისათვის.

გლეხებო! მჭიდროთ შემოკრებით მუშების გარშემო და ემზადეთ, მუშებსავეთ ემზადეთ!

სიფხიზლე და წინდახედულობა, დაუღალავი მზადება მოვტყრებული ბრძოლა დემოკრატიული რესპუბლიკისთვის, სოციალიზმისთვის—აი რა გვინდა ჩვენ.

დღე რეაქციამ იკოდეს, რომ მუდამ მის დღეუტყე არ ითამაშებენ მუშები და გლეხები“.

შემდეგ ცალკეთ მოთავსებულია 9 ივლისის მანიფესტის სრული ტექსტი.

გაზეთის №18 ნომერში მოთავსებულია იმავე ამა. კობას მეთათრე „დაშლილი სათათბირო და შეცდომიერებული ქუჩა“.

„მაშ ასე, სათათბირო დაითხოვეს, „ხალხის მოციუტლებმა“ ვერ დაშლიეს თვითმპყრობელობა. თვითმპყრობელობამ ერთის დაცვით დაშლა სათათბირო. ცრუ იმედები იფანტება. ირკვევა, რომ ხალხის ხსნა ხალხისავე ზეგში ყოფილა; ირკვევა, რომ ძველი წესების დახმარება ქუჩამ უნდა მოახდინოს; „სადაო საკითხის“ გადაჭრა ისევ ქუჩას მიეწოდება. ქუჩას კი ვერ დაითხოვა თვითმპყრობელობა, დაბა, ვერ დაითხოვს...“

დათხოვილი დეტუტატები ბოიკოტისტების ქვეყანაში წავიდნენ, ფილიანდამში. მათ აქ უფროდეთ კანცერქმით თავიანთი მუშაობა და დეკლარაციებით მიეზარათ ხალხისთვის, ეს, რა თქმა უნდა, დიდ გავლენას იქონიებდა, ხალხს თვალს ახებოდა. სწორედ ასე

უნდა მოქცეულიყვნენ ხალხია წიარმომადგენლები, მაგრამ სათათბირო გენერალური მტარები არაა: მას არა აქვს არც მისი უნაზი, არც მისი შეძლება. და იმ ტელეგრაფია ამოკრა, რომ სათათბიროს უმეტესობამ, კადეტებმა და სხვებმა, პირველ სტომაზევე ვინა ჩადეს: კანონის ძალით, ჩვენ ხალხის წარმომადგენლები აღარა ვართ, ჩვენ ვერ ვანგაგობთ ბრძოლას, ჩვენ უნდა დავიშალებით. მხოლოდ მუშებისა და გლეხების დეპუტატები დარჩენილან და მზად არიან ბრძოლა განაგრძონ. დიხს, „არ ვათვარდება ყოვანი“.—კადეტები სხვანაირათივერ მოქცეულნენ. აქაც იფანტება ცრულმადობა და ირყევა, რომ კადეტები ხალხის მოლაპარაკები ყოფილან. სანამ საქმე ლაპარაკში იყო, ან და საჭმე კითხვა კადეტების სამინისტროს ეხებოდა, კადეტები ადვილზე იყვნენ და ენაჭრატლობდნენ, მუშებისა და გლეხების ორატორებს არც კი აღაპარკებდნენ.—მაგრამ როცა საქმე საქმეზე მიდებოდა, იგივე კადეტები ბრძოლის ველადან გაზიან და სორობებში იმალებიან... ამას არ დაევიწყებენ მუშები და გლეხებიც. ცრულმადობა იფანტება და ირყევა, რომ მხოლოდ მუშებისა და გლეხების წარმომადგენლები არ ულაპარაკებენ ხალხს, მხოლოდ ისინი შერჩებიან ბოლომდე ბრძოლის გეგმს და მხოლოდ ისინი გამოიჩენენ რაიმე რევოლუციონერ თათნობას. თქმა არ უნდა, რომ ხალხიც მათ დაუდგებიან ყურს.

ცრულმადობა განთავისუფლებული ხალხს დღის იქით უფრო ზავსა დათავებას საკუთარ ფეხზე. ის მიხედება, რომ ხალხის განთავისუფლება ხალხისავე ხელით უნდა მოხდეს, მიხედება და შედგათ გადამრევა რევოლუციის ტალობში.

ეს კარგათ იცის რეაქციამ და ამიტომ არის რომ დაუღალვად ამაში პროვოკაციის ქსელს.

მაგრამ რევოლუცია არ გაყვება რეაქციის პროვოკაციას. ის არ უნდა გაჟვევამ პროვოკაციას.

რევოლუციის მეთაურს—მებრძოლ პროლეტარიატს—ბევრი რამ შეუძლია დღევანდელ რევოლუციოში, მან რამდენჯერმე დაამტკიცა თავისი რევოლუციონერი სიმეფიფე. მაგრამ თუ აქამომდე არ კმართია მართო პროლეტარიატის ძალა, დღის იქით უფრო არ იკმარებს ძველი წესების დასამსხვერვათ, მას ძლიერი მოკავშირე ეჭირება. ეს დროებითი მოკავშირე კი რევოლუციონერი გლეხობაა.

რუსეთის გლეხობა დღემდის რყევამი იყო, ის საკმებით ვერ ემზობოდა რევოლუციონერი პროლეტარიატს. მაგრამ დღეს საქმე სხვანაირათი დატრიალდა. უკანასკნელმა ამბებმა საშუალებით უნდა გაფანტოს გლეხების ცრულ მტრები. მას ვერც მიწა მისცეს, ვერც თავისუფლება, უირიკით, სათათბიროც კი წაართვეს. ცალკე კიდევ კადეტებმა

ულალატეს. ცხადია, განმარტოებელი გლეხობა საკუთარ ფეხზე უნდა დადგეს და პროლეტარიატს გარშემო მოიყაროს თავი—მხოლოდ პროლეტარიატი „არ გაჟვევამს“. მას. ან სად შეუძლიათ სათათბიროს მემარცხენებს დიდი როლი ითამაშონ დღევანდელ რევოლუციაში. დეე, გაიკენენ კადეტები, დეე, დაიშალოს სათათბირო.—მემარცხენეთა საერთო დეკლარაციებმა, მათი რევოლუციონერი სიტყვა მალამოსაგით მოხედებოდა გულში რევოლუციონერ გლეხებს, პროლეტარიატს გარშემო შემოკრებდა მათ და, ამგვარათ, მჭიდროთ შეკავშირებდა ქუჩას. ეს მით უფრო შესაძლოა, რომ მუშების და გლეხების იდუაყ კავშირედებიან. ცხოვრების ძალდატანებით, სწორეთ აქეთ უნდა ეჭირა თვალი პროლეტარიატს, მან კარგა უნდა იკადეს, რომ გლეხებთან დროებითი კავშირი სხვა მხრივაც საჭიროა მისთვის, სალდათი—ეს სოფლის დედალი შეილა—გლეხებს უფრო ყურს უდევს, ის გლეხთა მოძრაობის დროს უფრო მეტს სიფრთხლეს იჩენს. მართალია, გლეხობა პროლეტარიატმა გამოაღვიძა, მაგრამ სალდათებს ფართე მასამ მხოლოდ მასმ ჩაბლაძიკა პირი რევოლუციისაქენ, როცა გლეხობამ ხმა ამოიღო. ეს არ უნდა დაევიწყას პროლეტარიატმა.

დიხს, დაშლილ სათათბიროს შეკავშირებული ქუჩა უნდა მოკავს სათათბიროს ნანგრევებზე ქუჩის სათლიერე უნდა აშენდეს. აი რავგორ უნდა აშენდეს ხალხის თავისუფლება“.

განეთის ამავე ნომერში მოთავსებულია გ. თელავს ფელტონი „რა არის ჩვეთის საჭირო“ (საუბარი მუშებთან).

ფეტორი გასაგები ენით საუბრობს მუშებთან საფრანგეთის რევოლუციაზე, თელავს დამარცხების მიზეზებზე, შემდეგ ვადადის მეფის რუსეთის პირობებზე და აღნიშნავს კლასთა ბრძოლის, რეაქციისა და რევოლუციის კიდვლას.

აქტორი სვამს საკითხს: „რა არის ჩვეთის საჭირო“—ვო, და უპასუხება:

„ერთადერთი მიზნზე ერთმა ამანაგმა ასე გამოხატა ან კომპლეს მოყვლ პასუხი: თავში საკილადემოკრატიული შეგნება. გულში რევოლუციონერი ცუცხლი და ხელში მჭეპარე თოჯინა—იო რა არის ჩვეთის საჭიროება. ამას უნდა დაეუმალოთ ერთი რამ, საბელთობა მჭიდრო პარტიული კავშირი, და პასუხი მთელი იქნება. შეიკლდება ამანაგმა მჭიდრო პარტიული კავშირი საოცადემოკრატიულ შეგნებაში იკულისხმა, მაგრამ მე კი ცალკე საჭიროებათ, მეოთხე საჭიროებათ უნდა ჩავთვალო იგი“.

აქტორი თვითთული ამ გარემოების ამაზნაზე ვადადის.

ამავე ნომერში მოთავსებულია „ლოლუ მერქვა“—ს. ლია წერელი ამანაგებს („რაი ჩამოვიშობილი“ მთელ ორგანიზაციის“).

ავტორი არცევეს საკითხს იმის შესახებ, თუ რაით ჩამოშორდა ამხანაგების ერთი ნაწილი ძველ ორგანიზაციას და რაით დაარსეს ეგრედწოდებული „მეშაბა კავშირი სოციალისტებისა“.

ავტორი აღნიშნავს, რომ ჩვენ არა გვწამს პარტიული მძულფარება, ერთ დროს მოხიზლული ციყავით ლამაზი სიტყვებით, მტრამ დღეს, „როდესაც რევოლუცია და რეაქცია სერიოზულად დაუპირდაპირდა ერთმანეთს“, ვერ დაგვაცაყოფილა ლამაზმა სიტყვებმა და ჩამოვშორდით ორგანიზაციას.

ავტორი უცნაოფილოა „კერძო თავმოყვარობით, ცერპთაყვანისმცებლობით და წოდებრიობით პარტიაში“, სადაც გაჩნდნენ „თავადები“, „აზნაურები“, „ოფიცრები“ და „პრიდავოები“. ამით დაიწყეს ნათლიმამურა ოცნებაზობა. დემოკრატიზმი პარტიაში ისე გატარებული როგორც ხოლოდნე მე-2 ის სასახლეში და ვიტე-დურნოვოს კაბინეტში.

თავის არსებობის მახდელზე გაზეთი „ახალი ცხოვრება“ მტკიცეთ იცავდა სოციალ-დემოკრატიულ ხაზს. მეტად შწავდა იყო ის პერიოდი, როდესაც გაზეთი გამოდიოდა, გაზეთიც, შეძლების და გვარად ამუტებდა საჭირო-ბოროტო საკითხებს და პასუხისმგებლობის მთელს შეგნებით აღვიებდა რევოლუციის ცეცხლს.

როგორც დავინახეთ, სახელმძღვანელო და პრინციპიალური თითქმის ყველა წერილი-

ბი, რომლებიც გაზეთ „ახალ ცხოვრებაში“ დაიბეჭდა, ეკუთვნის ანზ. ი. ჯუღაშვილს (კობას, ი. სტალინს).

„ახალი ცხოვრების“ დროს გამოდიოდა სედ. (მენშევიკური) გაზეთები: „ლამპარი“, „სიპართლე“ და ნაწილობრივ „ტალა“.

„ახალი ცხოვრება“ შესახებ გაზეთ „ტალა“-ს მე-8 ნომერში (5 აგვისტო), ახალი ამბების განყოფილებაში ჩვენ ვკითხულობთ: „როგორც გავიგეთ, თფილიას პოლკის კომანდირი. შეკითხვითა საცენზურო კომიტეტს—მიცემულია თუ არა პასუხისმგებანში დახურული გაზეთის „ახალი ცხოვრების“ რედაქტორი ანმეტელაშვილი, რომელმაც თავის გაზეთში ცილი დასწამი აფიკერ ზაალიშვილს, თითქმის მას მეტრების ციხის კარებთან თავის ხელით ორი ტუსადი მოეკლათ. ზაალიშვილის შესახებ ცნობები ადგილობრივ სხვა გაზეთებშიც იყო დაბეჭდილი. სხვათაშორის დახურულ გაზეთ „სიპართლე“-ში დაიბეჭდა მეტყაის ციხის ტუსაღების წერილი, სადაც ეს უკანასკნელი პირდაპირ უმტკიცებდნენ ზაალიშვილს დანაშაულს.

ტუსაღების წერილი, რომელზედაც კოთნეიკორი მიცეთითიებს, დაბეჭდილია „სიპართლის“ № 7-ში (1906 წ. 12 ივლისი).

ეს ერთერთი დამახასიათებელი ეპიზოდია რევოლუციონური პრესის მდგომარეობისა შეგნული რეაქციის პირობებში.

1. ფ. მახარაძე — საბჭოთა ხელისუფლების პირობები საქართველოში
2. თ. უდენტი — კომპარტიის მუშაობა საქართველოში
3. ბ. მაჩაიძე — მენშევიკები და პროუკავშირები
4. მ. ტორთშელიძე — ოქტომბრის რევოლუციის შესახებ ქართულ პრესაში
5. ს. თოდრა — მენშევიკების ბატონობის პირველი პერიოდი
6. ი. უვანია — როგორ იბრძოდა სამეგრელოს მშრომელი გლეხობა ხელისუფლებისთვის
7. ა. ურუშაძე — შეიარაღებული ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლებისთვის საქართველოში
8. გ. ქურდაძე — პატარა მოგონება
9. ა. ფარნიფი — მარქსისა და ლენინის მოძღვრებით შეიარაღებული მუშ-გლეხური საქართველო
10. ს. მეგრელიშვილი — ბოლშევიკურ მიტინგზე თავდასხმა ალექსანდროვის ბაღში
11. გ. ვაშაკიძე — ქართველი მენშევიკები უცხოეთის იმპერიალისტების სამსახურში
12. კ. ქაცარავა — ხონის ბოლშევიკური ორგანიზაცია საქართველოში
13. ვ. ცინცაძე — ტფილისის რკინისგზელები მენშევიკების დროს
14. ნ. კოპალეიშვილი — როგორ იბრძოდა ქართლის მშრომელი გლეხობა მენშევიკური ხელისუფლების წინააღმდეგ
15. ფრუიძე — ბოლშევიკების მუშაობა ტყიბულის რაიონში
16. ს. ქაჯაია — წითელი პარტიზანების ბძოლა რაქა-ლეჩხუმში
17. ა. ყაზაროვი — არალეგალური მუშაობა ახომკავშირელებთან ერთად
18. თ. დურშერი — დახვრეტილი ბოლშევიკის ხსოვნას
19. კ. უჯმაჯურიძე — როგორ იბრძოდა გურიის მშრომელი გლეხობა საბჭოთა ხელისუფლებისთვის
20. მ. კ. — ქართული ბოლშევიკური პრესა 1906 წელს